

(8) yerleri koklayarak köye doğru gidiyordu. Artık güneş de doğmak üzere bulunuyordu. Tazı üst tarafı çamlık, alt tarafı karadikenlik bir tarlaya girdi. Birde baktımki tikenlerin arasından bir tavşan pırtladı (9) tazı tavşanın ardına düştü, gidiyorlardı emme (10) tazının karnının altında sallanan saltanın kolları âdeta hû çeken dervişler gibi sallanıp yalabıyıp tazının ayaklarına dolanub gediordu. Evvelce aklıma gelmediki kolları da tazının karnının altından bağlayayım. Afalar sözüdür (Türkün son aklı benim olsa) derlermiş pek doğrudur. Tavşan kaçtı, tazı koğdu, yukarı Çamlığa girdiler. Artık ben saltadan umudu kestim, dineldim ağlıyordum. Salta çallara dakıla dakıla çezecek, yitecek, korkduğum başıma gelecek, yine ben hırsız olacağım diye düşünüyör, şaşıp kalıyordum. (Buraya gelince yüzüme baktı. Ben de gayri ihtiyari gülmüşüm. Halil kızdı) Gülme ağam dedi. Gülecek zamanda değildim. (Sözüne şöyle devam etti) Ağam ben burada Şayir (11) olmuşum. Aklıma gelen şu aşığıdaki türkülerini sesliyordum.

Bilemedim salıverdim köye uzun kulağı
Saltayı sırtına sardım tuttu yolu yolağı
Pekçe bari sarsa idim belinden de dolağı
Ardısıra bakar gelse diye ağlar gözlerim

Yabrı kulak zor ediyor av almağa dalabır
Saltanın kolları önde yalap yalap yalabır
Aman tazı salta sana verilmedi kelepür
Dönek verse geri gelse diye ağlar gözlerim.

Bunu böyle söyleyince bide baktımki tazı geri dönmüş geliyordu. Tabi o salta sırtında oldukça nızlam tavşanı tutamazdı; Boş yanıma geldi baktım. Salta duruyordu. Saltalıktan çıkmış nemme şekil bir şey olmuştu. Allah belanı versin bune hal diye tazıya bağırdım. Tazı dilini bir karış ağzından dışarı çıkarmış kefil kefil soluyor ve (beni bu hale koymasa idin şimdi sana bir tavşan getirmiştım) der gibi

(8) Bir nevi ses çıkarmak.

(9) Füçeten çıkıvermek. (10) Amma. (11) Şair.

yüzüme bakıyordu. Tavşanına da saba da diye taziya bir yumruk savurdum. Öte tarafa fırladı. Burada beni yine bir düşünce almıştı. Taziyi saltayı o halda bırakıp gitsem köyü, babamı haber verdim. Osman ağa saltayı görünce alub bizim köye gidecek. Bak oğluna merhamet ettikte saltayı ne hallara sokmuş diye ödetmek isteyecek, kavga böyüyecek, ben de artık hiç köye varamıyacağım. Ne olursa olsun ben yine tazi ile Sarıseyha gideyim, ağlar, sızlar Osman ağa'nın yüreğini acındırırım diye tazi ile köye yöneldim.

Saltayı omuzuma atmıştım Osman ağaya bunu nasıl anlatacağımı tasarlıyordum. Köye vardım, Osman ağa çoktan köye gelmiş, öğendere elinde pınar başında bekliyordu. Ulan sen nerelerde kaldın biyerde tabanı güneşlettin (12) zannettimde saltayı düşünüyordum bari bir şey olmamış dedi. Eh Osman ağa umduğun olmadı. Azrailin elinden kurtulduk. Lâkin senin düşündüğün gibi bende gendim ölürsemde saltayı bari kurtarayım dedim. Karnima bir ağrı aktı saltayı tazinin sırtına sardım köye götürsün demiştim. Biraz yattım ağrı toğtaşmış (13) tazi çamlıktan ağrı geliyor yüreğim hopladı birde (14) ne göreyim salta bu hallara gelmiş diye saltayı önüne atıp ellerine sarıldım, ocağına düştüm Osman ağa kurbanın olayım suçumu bağışla diye ağlamağa başladım. Böyle deyince koca kürdün hoşuna gitti biraz kubardı (15) olan olmuş ne yapalım ölüm değilya bir çaresi bulunur. Haydi eve gidelim diye düştü önüme eve vardık Karı aha dediğim oğlan diye beni karısının önüne itti. Karının gözü iptida saltaya rasladı abo ou bu senin saltamı buna ne olmuş diye çıkıştı. Yine benim yüreğim güplendi (16) şimdi hapi yuttum diye şaşkın şaşkın yüzlerine bakmağa başladım. Karı koca kürtçe konuşmağa başladılar. Epice culalar (17) gibi kağıdaştılar. (18) ni hayet karı gendin gibi ababakları (19) bulup benim başıma getirirsin diye Türkçe sokranarak gitti. Osman ağada çekilip bir tarafa girdince orada dinelüp (20) bize bakan bir kürt çocuğuna bunlar ne

(12) Ölmek, (13) Hafifleşmiş demektir, (14) Birde, (15) Gururlanmak.

(16) Güpürdemek, (17) Kargalar, (18) Karışık sesle konuşmak, (19) Aptal

(20) Dikilmek.

konuştular diye sordum; seni bir kaç gün çalıştıracaklar. Saltanın parasına sayacaklar, sonra koğacaklar dedi. Eh yine ucuz kurtulduk Gün doğmadan neler doğar diye hayata (21) direğe yaslanıp düşünceye daldım.

O gün Osman ağanın kızına başka köyden görücüler gelmiş yüzük dakup nişan yapacaklarmış. Bu misafirlere ikram etmeğe hazırlığa başladılar. Çoktanberi evde besledikleri ala danayı kesdiler yayık cımbıldattılar (22) tereyağı yaptılar ayrı torbaya aktarıp aşlık katık için süzölmeye bıraktılar. Elime bir çalgı (23) verüp ortalığı süpürttüler odun getir, su getir diye akşama kadar rabat bırakmadılar. Gün indi akşam yaklaştı Osman ağa bir aralık eve uğrayıp karısına kız kuşları kazları benle diye seslendi. Karısında şimdilik onların talaşınamı düşeyim deyince hurmete geçsin diye, abla siz işinize bakın ben henlerim dedim. Osman ağa olan Halil sen daha şimdi geldin, Caz benlemeyi ne bilin dedi. Bende artık ben dağ adamı değilimki niçin bilmiyeyim deyince öyleyse git benle dedi. Asıl beni şaşırtan hanyayı konya anlayışım oldu. Osman ağa hayvanları yemle demiş ben benle anlamışım. Şimdi ben kuşları ne ile benliyeyim yani nakışlıyayım diye düşünürken aklıma katık geldi. Koştum gidip katık torbasının ağzını açıp bir hapaz (24) aldım sen yapaman dedikleri işi becereceğim diye güvenle torbanın ağzını kapamayıda unutarak hayattaki ocakta gördüğüm bir kaç topak (25) kömürüde alarak kuş ve kazların pinlerine koştum. Kara kuş ve kazlara katık çalarak ve ak kuş ve kazlarada kömür çalarak alaca belece bir hala koydum. Şimdi işin aksılığıne bakki hayvanlar birbirlerini yadırgadılar pinlerde bir gürültüdür başladı kuşlar kazlar birbirleriyle döğüşüyorlar kırılıp geçiyorlardı. Ben ağzı açık kayran delisi gibi avanak avanak bunları seyrederken ev tarafından bir gürültüdür koptu ne ola diye oraya vardım ha gitmez olaydım aş yapacaklar katık lâzım olmuş varmışlarki torbanın ağzı açık olanca katık yerlere serilmiş. Akşama aş lâzım bunu gördüm ve kafama dank dedi. Az kalsın beynim bilmem nereme karışıyordu. O vakte kadar karı beni olan picin dölü

(21) Haymalık. (22) Yayık yaymak. (23) Dam süpürgesi. (24) Avuç.

(25) Yuvalak parçalar.

bu katığı bu hala kim koydu görmedimmi diye üstüme yürüdü ne yapayım kuşları benliyecek bir şey bulamadım, çok almadım bir hapzıcık bir şey almıştım kalanıda böyle olmuş deyince karı aman Allah daha ne günlere kaldık katıkla kuşlar yemlenirmi? bu aptal mıymıntı piç neler söylüyor diye yaygarayı bastı. Ben şimdi misafirlere ne pişireceğim diye uğunuyordu. (26) Gürültüye Osman ağa geldi meseleyi anladı. Ulan böyle niye yanlış iş görüyorsun diye haykırınca ağlıyarak aman ağam türk ne bilir kürtçe dili eyce söylüyeidiniz. Ben yemlemeyi benleme anlamışım deyince aha ocağın batsın bela nerden geliyor demişler öllüğün köründen demiş sen bizim başımıza belâmi geldin dedi ve karısına şimdilik hele bu göbeli bırakın sonra bunun davusunu (27) yaparız. Siz komşulardan ödünç katık alup çabuk çorbayı bişirin misafirlerin yanında yüzümüz yer olmasın diyerek banada bundan sonra sen etliye sütlüye burnuñu sokma git odada misafirlere hizmet et dedi ve beni yiterek oduya götürdü misafirlerle meseleyi anlattı gülmekten katıldılar artık benim adımda katık çı koydular. Katıkçı ileri katıkçı geri beni alaya alıyorlar lalanı yorlardı. (28) Bende süt dökmüş kedi gibi süzüle büzüle duruyordum. Akşam oldu erkek misafirlerin yemeklerini oduya çektik yediler içtiler artanlarını daha doğrusu bulaşıkları eve getirdim bana bir tas çorba verdiler sende şoruya oturda şunu ye dediler. Böreklerden, etlerden, pilâvlardan bir şey vermediler. Anam böyle birşey pişirdiği zaman kıranlar (29) beyriniz (30) düşer canınız çekinir diye iptida birer lokma bize verirdi. Doğrusuya ağa odaya yemekleri taşıırken burnuma mis gibi kokmuşlardı oramı buramı yokladım henüz bir şeyim düşmemişti. Çorbayı içtim yarım yamalak karnım doydu. Emme atalar sözü (aş eşiğe kadar yoldaş) derler biraz durunca karnım kırlamıya başladı. Gece misafirleri yatırmış Osman ağa eve uğradı karısına kız ben harmana gidiyorum çeç var yanında yatacağım şunun örtüşününde (31) hayata edin orada yatsın diye beni gösterib gitti, Karı misafir karıların yataklarını evin baş köşesine yaptı ve kendi döşeginide eşiğe yakın bir yere yapıp; eceleri köy-

(26) Esef etmek. (27) Dâvasını. (28) Eylenecek. (29) Çocuklar.

(30) Bir yeriniz demek. (31) Yatak.

lerde nyguusuz kimseleler dolaşıyormuş. ortalık korkusluk bu aptal göbele gece kapuyu açtırırlarda evimizi talırlar (32) diye benim döşegide kendilerinininkinin ayak ucuna yaptı larki tam bıcağın yanına düştüm. Karı bana olan picin dölü üstünde gezintiler(33)vardır ortalıklarını kapıya çıkar gelde yat dedi. Ağa kendileri kürt aşireti olduklarından bunlar karı, erkek, büyük, küçük hep anadan doğma uyan (34) yatıyorlar. Ben de kapıya gittim, kavladım (35) Cabrayıl danası gibi cascavlak gelüb yattım. Ağam ocağın içindeki yanan isli idare lambasının ışığında adam birbirini zor seçiyor. Püf diye kör kandili de söyündürüb yattılar. Koyu karanlıkta alttan üsten batından gelen horultular çoğaldı. O gün kürt almasını (36) çok yemişler olmalığı evin içinde türlü kokular kokuyordu. Yüreğim dalmış, ne kadar uyumuşum bilmiyorum. Gözümü açtım, oturumuma geldim, nerde olduğumu tayınladım. Karnım zil çalıyordu. Açlıktan mı nedense başka kokulardan fazla bir yahni kokuyordu. Elimi çaldım, bıcağılık taki kapı kacak takırdadı, et kazanının orunda olduğu aklıma geldi. Bismillâh dedim kapağını açtım, kazan tangır tungur ötünce kız oyandı, ana kedi kazanı açıyor diye bağırtıca hemen kıfıdanak (37) yattım. Kedi köpek ne arar bir şey yok oğlanın ayağını değdi ne yaptı, yat yerine diye karı kızı susturdu. Epeyce bir zaman geçti, mis gibi yahni kokusu burnumda tütüyor, dayanamadım, kapağını açtığım kazana elimi daldırdım. Kocaman bir homaca (38) kemiği çıkardım, şurasını burasını kemirdim bir şey yok. Parnağını deliğine soktum ilik bulaşıklarını yaladım. Kemiği ağzıma alup sordum. Baktım olmayacak şunu yere vuruyumda biraz ilik yerinden oynasında soruyum diye ağam homacıyı nasıl yere çaldıysam bir vıykırtı çıktı. Karı noluyon kız dedi emme çığırından ortalık çınlıyo. Misafirlerde oyandılar. Birisi idareyi yakıp getirdi. ne görsek beğenirsiniz? Kızın topuğunun üstünden bedirik (39) gibi kan fışkırıyor. Ben isem elimde homaca korkudan gözlerim böyümüş tirtir titriyo-

(32) Eşyaları çaldırmak. hırsızlık. (33) Bit, pire. (34) Üryan, çıplak.

(35) Soyurmak. (36) Sağan. (37) Yavaşça. (38) Düz kemiği.

(39) Kadınların kadınların iplik doladıkları otuz santim uzunluğunda kalem sapı kalınlığında bir çöp.

rum [*] Vay orostunun dölü kâvur oğlu kâvur bunumu da (40) getirdin başımıza, dinsiz imansız şimdi biz ne yapacağız deyüb öfke ile nasıl ocaktaki yarı yanmış yarı yanacak küğsaye sarıldı ise benî önüne kattı fır dolandırıyor [**] küğsaden de ateşler evin içine saçılıyordu. Yatakların üstüne düşen kığılcımları misafirler söyündürmüye uğraşıyorlar. Evin içi harnik parnik tozdan dumandan göz gözü görmüyordu. Ne dersin ağa elimdeki homaça beni epeyce korudu. Cımbak azeme (41) küseği çok dokunmadı isede kaba büzüklerim filan epiyce haşlandı Kapiya kaçtım. Urbalarımı yel yepelek (42) geyüb volu tutturdum. Tan yeri heniz heniz ışıyordu. Tam dünkü anadut yediğim zamandı İnşallah görüb göreceğim bu olur diyerek köyümüze doğru gidiyordum Artık başka yere kaçmak aklıma bile gelmiyordu. Doğru köye gittim, babamda yapıp yapacağına pişman olmuş, bir daha humar oynamamıya tövbe etmiş, anamla başbaşa vermişler çocuk nerelerde kaldı, dağda daшта kurt kuş parçalamıya idi diye pis pis düşünüyorlarmış. Güneş doğarken eve girdim, güvence sevinç boynuma sarıldılar. Nerelerde geceledin diye sorunca ana dedim iptida şunu öğrendim ki atalarımızın sözü pek doğru imiş (öfke ile kalkan ziyan ile otururmuş) ve anaya babaya küsüb gidenin de işi ras gelmezmiş deyüb ellerini öpüp bir daha onlara karşı durmayub sözlerinden çıkmayacağıma tövbe ettim. Ve olup bitenleri anlattım. Aaam, babam da kıza bir ziyan olmazsa salta bir şey deyil öderik dediler. Çok gözledik emme Osman ağa gelmedi ve sonra da kızın gelin olduğunu haber aldık, göynümüz rahat oldu. Ağam benim bu maceramı ahbaplardan bir kaçına anlattım, Osman ağamın kulağına değmiş Çok zamandan sonra günlerden bir gün Osman ağaya bir yerde rasgeldim. Olan hiyanet başımıza çıkardığın işleri anladıyormuşsun. Bari şu yatağa uyran yattığımızı söyleme. Ayıb olur namus var utanmıyorsunuz diye darıldı idi Lâkin ben gine sırası gelince duramıyorum söylüyorlar ve hiç bir yerini de söylemeden geçemiyorum. Askerlikte Tekirdağında komutanımıza söyledimde güle güle bayıltım deyüb kesti

(40) Bunuda mı. (41) Çıplak azâlarına. (42) Çabuk çabuk.

(*) Meğrisem yere vuruyorum diye homaçayı kızın yorgandau dışarı sürmüş olan ayağının inçigine vurmuşam.

(**) Âdeti çocuk oynasağı çam ayılar gibi döndürüyordu

Evimiz çalışmalarına toplu birbakış

1933 yılında kurulan evimiz bugünkü varlığını yüksek katlardan ve büyüklerinden gördüğü kıymetli yardım ve teşviklere, daima artan bir enerji ve feragat ile çalışan elemanlarının bilgili ve metotlu gayretlerine borçludur.

Bu gayret ve mesainin el ile tutulur, gözle görülür bir meyvesi olan dergimiz hakkındaki şevklendirici yazıları ve evimiz çalışmaları na yine temas eden manzum ve mensur yayınları aşağıya alıyoruz.

1942 İkinci Kânun Sayı 7 Ülkâden :

Yine aynı hafta içinde radyomuzda ve halkevimizde bir Çorum Folkloru gecesi yapılmıştır. Ankara'lılar geçen yılki Halkevi bayramımız, bir kaç ay evvel yapılan dil bayramımız günlerinde Ankara'ya gelerek zengin halk sanatı haznelerini Halkevi sahnesinde ortaya diken Çorum'luları zaten pek iyi tanıyorlardı. Çorumlular kendi gecelerinde de oyunlarını oynamış, türkülerini söylemiş ve çok beğenilmişlerdir.

1942 Mayıs S. 12 Ülkü'den

H A L A Y

Sağda: Şark, imbiğinden dökülen neyler sızar;
Solda: kolunu çarka kaptırmış Avrupa var.
Gel çek beni elimden, sağım, solum uçurum,
Ruhumu bâdireden kurtar artık ey Çorum.

.....

Behçet Kemal ÇAĞLAR

O Y U N L A R

Açılın, söyle bir açılın beyler,
Başlıyor dağlar, yaylalar oyunu,
Elele tutuştı şehirler köyler,
Kurban edin yurda, kesin koyunu.

Vur ey Çorumlu vur inlesin davul,
Söz oldun gönlümde vurdun çalındın.
Oyunda birleşir babayla oğul,
Bir şenlik içinde süzülür alay.

Türkmen kızı, söğüt dalımısın sen?
İnce ince, hafif hafif salındın.
Bağlara adını döktü tellerden,
Sazoldun gönlümde vurdun çalındın.

Ututunu sevgimi içdeli Gelin,
Mendilinde sakla isteklerini,
Adımı çiziyor gül beyaz elio,
Türkülerine koy dileklerini.

. : . . .
.

Ceyhun Atuf KANSU

1938 Temmuz sayı 65 Ülkü'den.

İkinci sayısı basılan Çorumlu gerek şekil, gerek muhteviyat bakımından diğer Halkevi dergilerine iyi bir örnek olabilir.

1938 Eylül S. 67 Ülkü'den

Çorum Halkevi dil, tarih ve edebiyat komitesi tarafından 3 üncü sayısı neşredilen Çorumlu bu sayısında da diğer nüshalarında olduğu gibi halkevleri dergileri arasında en iyilerinden olmak mevkiini gaip etmemiş bulunuyor.

1939 Nisan S. Ülkü'den

Halkevleri dergilerimize bilhassa Çorumlu dergisini örnek ittihaz etmelerini tavsiye edebiliriz.

1939 Mayıs S. 75 Ülkü'den

(Çorumlu) nun Tarih, Edebiyat, sanat ve sair sahalarda bir Halkevi Dergisinin yapabileceği işleri muvaffakiyetle ve ciddi bir şekilde başaran varlığıyla övüneceğimiz bir Halkevi Dergisi örneği olduğunu her nüshamızda söyleyebiliriz.

ve 1939 Haziran S. 76 Ülkü'den

Bir Halkevi Dergisinin aşağı yukarı bütün vasıflarını taşıyan Çorumlu'nun daha muntazam zamanlarda çıkacağını da ümit ediyoruz.

ve 1940 Mart S. 85 Ülkü'den

Halkevi Dergisi olmak itibarile çok faydalı buluyor ve Çorumlu-yu her zaman olduğu gibi örnek bir Halkevi Dergisi olarak zikrile okurlarımıza tavsiye ediyoruz.

ve 1940 Nisan S. 86 Ülkü'den

Keyfiyet itibariyle mecmua (Çorumlu) eski kıymetini muhafaza ettiğinden ayda bir neşrini memnuniyetle karşılıyoruz.

ve 1940 Haziran S. 88 Ülkü'den

Bu tarz çalışmalarının, diğer Halkevi dergilerimiz için faydalı bir mevzu olduğu inkâr edilemez. Çorumluyu gerek muhteviyat, gerek tab'ı itibarile örnek bir Halkevi Dergisi olarak gösterebiliriz.

ve 1940 Ağustos S. 90 Ülkü'den

«Çorumlu'yu» Halkevi Dergilerimizin en iyisi olarak okurlarımıza tavsiye ediyoruz.

ve 1940 91 S. Ülkü'den

Dergiyi her zaman yazdığımız gibi yine örnek bir halkevi mecmuası olarak iftiharla zikredebiliriz.

ve 1 Kânun S. 94 Ülaü'den

«Çorumlu» ve «Doğuş» gibi Ercişi de faydalı Halkevleri dergilerimiz arassında görmekten bir sevinç duyuyoruz.

ve 1942 1 ilci Teşrin S. 25 yeni seri Ülkü'den

Çorum folkloruna ve Çorum tarihine ait değerli derleme ve tedkiklere büyük bir yer veren ve her sayıda biraz daha zenginleşen Çorumlu Dergisinin 37 inci sayısı da çıkmış bulunuyor.

ve 1943 Ağustos S. 46 yeni seri Ülkü'den

Yerli yazılarile dergiler içinde iyi bir yeri olan Çorumlunun 39 uncu sayısı da özlü yazılarla çıktı.

Ve 1946 Şubat S. 105 Ülkü'den :

ve 1946 Şubat S. 105 Ülkü'den

Abanda, İnanc, Çorumlu ve Taşpınar dergileri hakkında. Kendi bölgelerinin halk kültürünü yaptıkları kadar halkevi çalışmalarında da yangılar veren bu dergiler gerçek bir iş görüyorlar. Emeği geçenler varolsunlar.

Aslanın hikâyesi

İhsan TOMBUŞ

Bir gün yalnız başıma sonsuz kırlara daldım;
 Her dertten her tasadan bir müddet uzak kaldım.
 Dağlarda ovalarda uzun uzun dolaştım,
 Çiçeklerle bezenmiş bir vadiye ulaştım.
 Yer yüzünde cennetin benzeri olsun diye
 Tanrı vermiş sonsuz bir güzellik bu vadiye.
 İçimde biraz korku, yüreğimde heyecan
 Bu kimsesiz ülkede gezerken hayran hayran
 Gördüm bir kulübecik bir dere kenarında
 "İşte bir insan izi bu esrar diyarında."
 Diyerek yavaş yavaş yaklaştım kulübeye.
 Gördüm ki bir ihtiyar hep inliye inliye
 Dua edip ağlıyor. Dedim: "Merhaba baba.
 Nedir bu ah-ü zarın?" Dedi: "Oğlum merhaba.
 Anlatması çok uzun benim derdim büyüktür.
 Artık biçare canım vücuduma bir yükür.
 Neredeyse benimde ecel çanım çalacak;
 Bu doymaz kara toprak elbet beni alacak.
 Ne diye dert dökeyim artık son günlerimde?
 Derdim benim dostumdur bu kimsesiz yerimde."
 Dedim: "Baba derdini anlat bende bileyim;
 Ben de Ulu Tanrıdan sana deva dileyim."
 Söyle beni bir süzdü; bir an geldik göz göze.
 Derin bir ahl çektikten sonra başladı söze:
 "Büyük bir aslan varmış çok eski bir zamanda.
 Bu kadar büyük aslan yaşamamış cihanda.

Tunusa uzanır mış ayaklarından biri,
 Viyanaya varır mış pençesinin diğeri.
 Kafkasla mısırdışmış öteki ayakları
 Kuyruğunun yatağı olmuş Arap diyarı.
 Kendi Anadoluda, İstanbuldaymış başı;
 Cüssesinin aksine pek te küçükmüş yaşı.
 Bazan kızıp coşarmış, kükrermiş arasıra.
 Dünyayı titretirmiş arşa çıkan bu nara.
 Bir derin nefes alsa Akdeniz karışarmış,
 Dağlar gibi dalgalar rüzgârla yarışarmış.
 Yelesini sallasa Karadeniz coşarmış.
 Suları ta moskofun ülkesine taşarmış.
 Bıyıkları titrese alt üst olurmuş Balkan,
 Pençesini oynatsa Tuna taşarmış alkan.
 Kuyruğunu savurup nice tahtlar devirmiş.
 Milyonlarca dinsizi hak yoluna çevirmiş.
 Ne yazık göremedim ben bu mes'ut günleri,
 Yetişmiştim aslanın bir kemikle bir deri
 Kaldığı zamanına. Dişleri hep dökülmüş,
 Kuvvetli pençesinden tırnakları sökülmüş,
 Hiç bir şey kalmamıştı o koskoca aslandan.
 Etrafını sarmıştı aç köpekler her yandan.
 Başına toplandılar akbabalar kuzgunlar,
 Leşini yemek için çevirdiler oyunlar.
 Fakat ihtiyar aslan onlara karşı durdu,
 Bütün Eğedenizi tekrar taşı kudu du.
 Baktılar ki zor ile ölmüyecek bu aslan,
 Tilkiler tuzak kurdu, binbir hile bin yalan.
 Aslanı kandırarak sokuldular yanına;
 Boğazından tuttular kıymak için canına.
 İşte ben o aslanın koptuğunu başının,
 Aç kurtlar tarafından yendiğini naşının
 Görmeğe dayanamam diye kaçtım buraya;
 Aradan zaman geçti, yıllar girdi araya.

İnsan yüzü görmeden burada yaşıyorum.
 Yıllardır o aslanın yasını taşıyorum.
 Dedim : «Baba boş yere yas tutup ağlıyorsun,
 Boş yere bu ihtiyar bağrını dağlıyorsun.
 Evet doğru, aslanın başı koptu o zaman
 Lâkin bn baş kopunca yine ölmedi aslan
 Gerçi başsız yaşamaz hiç bir canlı cihanda.
 Fakat Tanrı isterse neler olmaz bir anda ?
 İşte o aslana da yarattı yeni bir baş.
 Bütün dünya sarsıldı, inledi tepe, dağ, taş.
 Yeniden dirilmişti öldü sanılan aslan;
 Çelikten bir ok gibi fırlamıştı yayından.
 Düşmanın üzerine öyle bir saldırdı ki...
 Elinden kurtulmadı ne aç kurt ne de tilki.
 Bu dinç baş bu aslana çok yakıştı, çok uydu;
 Nârasını cihanda herkes yeniden duydu.
 Herkes bu genç aslandan tekrar korktu ve ürktü,
 Çünkü onun dinç başı kahraman Atatürktü.

Şûbe Çalışmalarımız

DİL — EDEBİYAT :

1 — Kâğıt yokluğu olasıya önlenerek Çorumlu Dergisi'nin yayınlanması başarılmıştır.

2 — Folklorun her şubesi üzerinde incelemeler yapılmış, toplananlar yayınlanmıştır.

3 — Millî bayramlar, ihtifallerde, büyüklerimizin yıl dönümlerinde hatiplerimiz evimiz kürsüsünde yer alarak günün ve toplanmanın önemini belirtmişlerdir.

4 — Çorumlu Dergisi'nin bütün evimiz elemanlarının el ve iş birliğiyle yayınlanmasına devam edilmektedir.

GÜZEL SANATLAR :

Müzik, Halk türküleri, Millî oyunlar, resim ve fotoğraf üzerinde çalışan kolumuz önemli başarılar elde etmiştir.

1 — Müzik dersanesi : Haftanın belirli günlerinde metotlu çalışmalarına devam etmektedir. Öğrencilerimizin verdiği konserler yurddaşların takdirini kazanmakta, büyüklerimizin teşvikine mazhar olmaktadır. Öğrenciler arasında beş kilometre uzaktan derse gelenler vardır. İçinde bulunduğumuz okuma yılı başında öğrencilerimizden biri Devlet Konservatuarı imtihanlarında muvaffak olarak üçüncü sınıfına kabul edilmiştir.

2 — Çevremizde söylenen Halk türkülerinin notası alınmakta, verilen konserlerde koro ve sazlarla söylenip çalınmaktadır.

3 — Açılan kurslarda isteklilere halk oyunları, halk sazları öğretilmektedir. Bu oyunlar halk topluluklarında heyecanlı ilgiler uyandırmaktadır. Ankaraya gitmiş olan ekiplerimiz Ankaralılara aynı heyecanı tattırarak, sayın büyüklerimizin takdirini kazanmıştır. (Foto : 2, 3)

TEMSİL ŞUBESİ:

İler sene en az üç temsil verilmekte, uyandırdığı ilgiye göre tekrar edilerek halka parasız gösterilmektedir.

1 — Son beş sene zarfında temsil edilen piyesler şunlardır:

Kanun Adamı, Himmetin Oğlu, Otuz Ağustos, Bir Doktorun Ödevi, Bir Cesaret Rekorü, Baba ve Çocuklar, Para Delisi, Züğürtler, Şikago Çiftçisi, Ana, Ateş, Zehirli Kucak, kimsesizler, Bir Gönül Masalı, Me'e, Sakarya, Devrim Yolcuları, Andaval Palas, Arsen Bayer, Erkek Kukla, Bir Yağmur Gecesi, Sekizinci.

2 — Ayrıca da üç defa sinama sahnesinde Çorum Gecesi yapılmış, yerli sazlar çalınmış, oyunlar oynanmıştır.

3 — Genel Sekreterlik Yüksek Katı'nın yardım ve buyrukları ile turneye çıkılmış, Samsun ve Sinoba gidilerek Sekizinci, Himmetin oğlu piyesleri temsil edilmiştir.

4 — İlimize bağlı kazalara ve köylere gidilerek ayrıca temsiller verilmiştir. (Foto. 4)

SPOR ŞUBESİ:

1 — Gençliği bir araya toplamakta, bedeni inkişaflarına çalışılmaktadır. Mevcut malzeme ve alanımızın müsaadesi nisbetinde her türlü spor müsabakaları, hareketleri tertiplenmektedir.

2 — Kentimiz gençliğinin ve yaşlılarının en ziyade üzerinde durduğu ve benimsediği güreşe fazla değer verilmiş, önemli sonuçlar elde edilmiştir. Evimizin teşvik ve himaye ettiği pehlevanlar Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğünce tertiplenen güreş müsabakalarına gurup dışı tim halinde iştirâk ettirilmiştir. 1939 da Ankarada yapılan Groki Romen birincilik müsabakasına katılmış olan pehlevanlarımızdan Türkiye ikinciliğini kazananlar olmuştur.

3 — Voleybol, Basketbol, Atletizm gibi açık hava sporlarından başka kış mevsimlerinde Boks, Ping - pong, âletli jimnastik gibi salon sporlarına da yer verilmektedir. (Foto. 5, 6)

SOSYAL YARDIM ŞUBESİ:

1 — Bölgemizdeki gerçek ve düşgün yoksullara yardım etmek ve bu işte genel ilgi uyandırmak için çalışılmış, yalnız geçen sene beşbin lira kadar şubemize yardım bağışı sağlanmıştır.

2 — Evimizde hastalar parasız muayene edilmektedir.

- 3 — Fakir, köylü hastaların ilâç parası verilmektedir.
- 4 — Her yıl yüzlerce okul çocuğuna sıcak yemek verilmiştir.
- 5 — Yoksul çocuklara okuma, yazma aracı sağlanmak üzere para yardımı yapılmıştır ve yapılmaktadır.
- 6 — Taşraya okumaya giden yoksul çocuklara yol masrafları verilmiştir.

7 — Malûl olduğundan tahsilini parasız temin edemiyen bir çocuğun liseye yatılı olarak devam masrafı sağlanmıştır.

8 — Ceza evinde okuma öğrenenlerin okuma ve yazma araçları temin edilmiştir. (Foto. 7)

HALK DERSHANELERİ — KURSLAR ŞUBESİ :

1 — Her yıl evimizde ve Ceza evinde okuma yazma «A» ve «B» kursları açılmakta, bir çok vatandaşların okuma yazma öğrenmeleri sağlanmaktadır.

2 — Zaman ihtiyaçlarına göre biçki, dikiş, çiçek, nakış, sanat resimleri kursları açılmıştır.

3 — Geri kalmış öğrencileri imtihana hazırlamak ve bilgilerini kuvvetlendirmek için her yıl ayrıca bir de matematik kursu açılmaktadır.

4 — Millî oyun ve sazları öğrenmek isteyenlere kurslar açılmakta ve heveslilere çalışma imkânları hazırlanmaktadır.

5 — Ayrıca arıcılık, elektrikçilik gibi fennî ve amelî kurslar açılmak için de tertibat alınmıştır. (Fotğ. 8, 9)

KÜTÜPHANE VE YAYIN ŞUBESİ :

1 — C. H. P. Genel Sekreterliği Yüksek Katı'ndan gönderilen, ayrıca her sene satın alınan ve teberru edilen kitap ve dergilerle kütüphanemize dört bin cilt kitap derlenmiş bulunmaktadır.

2 — Bu kitaplar tamamen yeniden yaptırılan modern camekân ve raflarda usulü dairesinde düzene konulmuştur.

3 — Okuyucular için fennî esaslara uygun sıralar ve sandalyeler yaptırılmıştır.

4 — Her yıl kitap ciltlenmesi için bütçemize ödenek konmakta, kitaplar ciltlenmekte, bazı önemli gazete ve dergilerin koleksiyonları yapılmaktadır.

5 — Yoksul öğrencilerin ısınma ve aydınlanma ihtiyacını karşılayabilmek için kütüphanemiz salonu kış mevsiminde geceleride açılmaktadır. (Foto. 10)

KÖYCÜLÜK ŞUBESİ:

1 — Tarım işleri üzerinde yetkili kimseler tarafından köylülerimize öğütler verdirilmiş, canlı misaller ve ameli tanıklar gösterilmiş, tarım ve hayvancılık üzerindeki bilgilerinin artırılmasına gayret edilmiştir.

2 — Toprak kanunu üzerinde açıklamalar yapılmış, devletimizin bu kanunla gerçek tarımcıların kalkınması için ne gibi faydalar sağladığı belirtilmiştir.

3 — Evimizin açtığı büroda, mektup havale kâğıdı gibi köylülerin yazı işleri sağlanmış hükümetteki işlerinin neticesi haber verilmiştir.

4 — Köylü hastaların evimizde açılan muayenehanede parasız muayeneleri yaptırılmış, fakirlerin ilaç paralarının ödenmesi sağlanmıştır.

5 — Köy mektuplarındaki yoksul öğrencilerini okuma yazma araçları parasız verilmiştir. (Foto. 11)

TARİH- MÜZE ŞUBESİ:

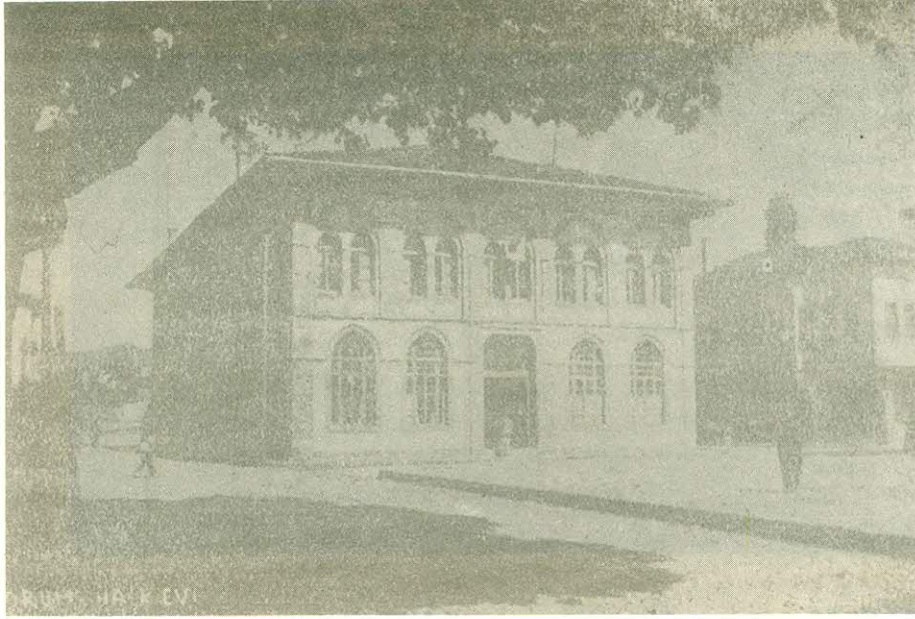
1 — Vakfiye, ferman, sicil kayıtları gibi temel tarih belgelerinin toplanmasına önem verilmiştir. Elde edilenlerden dörtyüzdokuz tanesi (Çorumlu) dergisine ekolarak neşredilmiştir ki bu yayından 460 sahifelik bir kitap çıkmıştır. Bu alanda çalışmalara devam edilmektedir.

2 — Mahalli tarih hakkında incelemeler yapılmış, sonuçları Çorumlu dergisinde yayınlanmıştır.

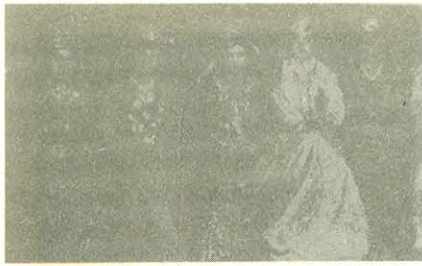
3 — Evimizde bir etnoğrafya, folklor müzesi açılmış, bir çok malzeme toplanmış, ilerisi için sağlam bir temel atılmıştır. Bu alandaki çalışmalarımız C. H. P. merkezince de takdir buyrulmuş, şevkimizi artırmak maksadiyle malzeme ve akçe gönderilmiştir.

HALKEVLERİNİN 14 ÜNCÜ YIL DÖNÜMÜ

Halkevlerinin 14 üncü yıldönümü zengin programla kutlanmaktadır. Şimdi halkevi önündeki alanda davul zurna çalmakta millî ayunlar oynanmaktadır. Evimiz salonunda Güzel Sanatlar Şubesi müzik öğrencileri konser vererek, şiir, monolog söylenecek, aşıklar saz, türkü çalacak, millî oyunlar oynanacaktır. Gece sinema binasında gündüzki özel program tekrar olunacaktır.

Çorum Halk Evi konağı

Evimizin tertipleiği dkostümlü
balodan (1)

Milli oyunlar: öğrenciler çalışırken(2)

TURANLAR -sağdan: Falma Yöney Kütüphane Başkanı - Öğretmen, Tevfik İrgun Sosyal yardım Başkanı - Müftü, Nazmı Tombuş Halk Evi Başkanı, Ziya Ataman Dil-Edebiyat Başkanı - Ortaokul Müdürü, Zeliha Ünsal Kurslar Başkanı - Öğretmen, AYAKTAKILAR -sağdan: Bahattin Acet Temsil Başkanı, Şükrü Çöplü Spor Başkanı - Matbaa Müdürü, Eşref Ertekin Tarih-Müze Başkanı - Kütüphane memuru, Sadi Leblebici Güzel sanatlar Başkanı - Öğretmen, İbrahim Serim Köycülük Başkanı - Köy Bürosu Şefi.

Müzik öğrencileri çalışırken (3)

Temsil şubesi çalışmalarından: Bir doktorun görevi piyesinden bir sahne (4)

Evimizde açılan çiçekcilik kursu (9)

Evimiz kütüphane salonu
ve okuyucular (10)

Evimiz köy gezilerinden (11)

Ednoğrafya ve Folklor müzemizden
bir köşe (12)

Güreşciler bir arada (5)

Bir voleybol maçı (6)

Evimizde yapılan hasta muayenelerinden (7)

Evimizin cezaevinde açtığı okuma kursu (8)

— 55 inci sayının sonu —

olduğunu mezkûr şerife dahi ikrar ve itirat ve zikrolunan kura ve mezârî'in ber mucibi defteri hakânî malikâne mahsulu tamamen gendunun iddiası üzere sabit olmağile mucibince Osmancık Kadısı Halil Zide ilmühu tarâfından yedine verilen arz ve ilâm üzere Şerife Fatımanın zaviye'i mezkûreye evlâdiyet ve meşrutiyete alâkası olmayup gendunun üzerinden alınması bivecih olmağile kadimi üzere Çorumda vaki Camii Kebirde tetris şartiyle şeyhül islâm işaretleriyle bin yüz otuz senesinde mezbure şerife Fatma hatunun ref'inden genduya tevcih olunup berati şerif ile üzerinde iken mezbure Şerife Fatma zikrolunan kura ve mezârî'i hilâfî şartı vakıftır deyn yine bir takriple üzerinden alup gadri külli etmekle kema filevvel tetris şartiyle genduya tevcih ve ipka olunmak babında istitayı inayet etmeğın mezbure Şerife Fatmanın yedinde senedi olan sureti vakfiyyeye im'ân nazari olundukta Osmancıkta medfun Beyler Çelebi nâm sahibül hayrın Osmancıkta ve Zilede ve Çorumda vaki evkafın tevliyeti evlâdına ve evlâdı evlâdına maşruta olduğunu havi bulunup ve mezbûre Şerife Fatma vâkısı mezburün evlâd ve evladından olan Sinan beyin kızı olup tevliyeti vakfına babası ve dedesi ve halâ gendusi ber mucibi şartı vâkif mutasarrıflar olup mezbure Şerife Fatma sabika Çorum Müftüsü elhacı Mustafa zide ilmühuye mücerret ulemadah olmağile riayeten Çorumda ve Osmancıkta vâkia beş pâre karyelerin gallesinden mud başına senede birer kile galleye mutasarrıf oimak üzere yedine bir arz vermekle oldahi tamai hâme düşüp vakfiyede azla tetris şartı yoğiken hileye ve bevasına tabi Osmancık kadısına isnâden zikrolunan sureti vakfiyye sahtadır deyu hilâfı inha ve müğayiri şartı vâkif bir tarıkla bâ işaretleri tetris şartile üzerine berât ettirüp tarafı vakfa ve mezbure Şerife Fatmaya gadretmiştir deyu filhakika mezbure Şerife Fatma vakfı mezburün evlâdı evlâdından olan merkur Sinan beyin kızı ve bermucebi şartı vâkif evkafının mütevellisi ve yedinde olan sureti vakfiyye sahip olup bu âne değin mazmunile amel oluna geldiğın sıkati malûmat ül kelimattan ve sâlifizzikir Osmancık ehalisinden ve sairlerinden yedi nefer kimseler alâ tarikişşehade haber vermeleriyle mütevelliy-

ye'i merkume Şerife Fatmanın māduriyyeti ledeyişser'i zâhir ve mütebeyyen lâkin hilâfı vakıf olan tetrıs kaydının ref'i yine işarete mukarin idüğün Rumeli Kadıaskeri Şeriatçısı Ali zide ilmühu ilâm eyledikte ilâmı üzere mezbur beş pare karye hilâfı şartı vakıf elhacı Mustafa zide ilmühuya tevcih olunup mezkure Şerifeye gadri külli olmağile elhacı Mustafa zide ilmühuden refi ve tetrıs kaydı mahallinden terkin olunup kelevvel evlâdı vâkıf olmak üzere kurai mezkûre vakfı merkume ilhak olunmak üzere Şeyhül İslâm işaretleriyle evlâdiyet üzre ber vedhi meşrutâ Serife Fatımaya tevcih ve halâ üzerinde olduğu derkenar olunmağın sadır olan fermânı alıšan üzere merkurum elhacı Mustafa zide ilmuhunun yedinde olan esanide nazar olundukta Osmancıkta vaki İnce Suyu Kebir ve İnce Suyu Sagir ve Kargu ve Göğercinlik ve Çorumda vaki Kapaklı nam Kura mezâria Çorumda medfun müteveffa Beyler Çelebi nam Azizın bina eylediği darilhayır nam zaviyesinin vakfı olup gallelerine Çorumda Camii Kebirde tetrıs şartile şeyhülislâm müteveffa Seyyid Feyzullahın işareti mucebince berati alıšan ile mezbur elhacı Mustafa zide ilmühu mutasarrıf iken Tokatta medfun Beyler Çelebi evlâdındanım zikrolunan kura ve mezaria evlâda meşrutur deyu müdahale eyleyen hasmı Şerife Fatma hatun ile mükaddema mürafaa'i şeri olduklarında zikrolunan kura ve mezâria sureti defteri hakâni natık olduğu üzere Çorumda medfun Beyler Çelebi nam Azizın yine Çorumda bina eylediği dârilhayır zaviyesinin vakfı olup kadimül eyyamdan bu âne değün sureti defteri hakâni mucebince amel ve mezbure Şerife Fatmanın yedinde olan vakfiye sahta ve beyler Çelebi üç mahalde vaki olup biri Osmancıkta ve biri Çorumda ve biri Tokatta ve isimleri müşabih ve mezbure Şerife Fatma kangısının evlâdından olduğuna senedi şer'isi olmamağile mezbur elhacı Mustafa zide ilmuhu zikrolunan kura ve mezari'in zaviye'i merkume vakfı olduğun mezbure Şerife Fatma müvacehesinde şühret ve tevatür ile isbat ve mezbur Şerife Fatma dahi ikrar ve itiraf ve evlâdiyet ve maşrutiyette alâkası olmamağile yine mezbur elhacı Mustafa zide ilmühuya ipka olduğun natık hüceci şer'iyye

ve baişâret berâtı âlişan ve nice arz ve ilâm olunup mezbure Şerife Fatma dahi bunda olmayup mada zikrolunan kura ve mezari sureti defteri hâkânî natık olduğu üzre kadimül eyyâmdan zaviye'i merkume vâkfi olup ve mezbur elhacı Mustafa zide ilmuhu hüsoû hal üzere olduğunı nefsi Çorum ehali-sinden hususu mezbure vukufu tammi olan sıkatî sahiheti like-limat Kadı Esseyyid Ahmet efendi ve Kadı İsmail efendi ve Kadı Ali ve Kadı Mehmet Hatip Elhacı Osman ve Elhacı Mustafa ve Osman ve Hüseyin ve Mulla Osman ve Mulla Abdi ve Hüseyin ve Elhacı İsmail ve Elhacı Hüseyin ve Osman ve Ali ve Mehmet ve Elhacı Hüseyin ve Elhacı Veli ve Elhacı Ahmet ve Mulla Mustafa ve İbrahim ve Abdurrahim ve Ahmet ve Mehmet ve Mustafa ve Ahmet ve Halil ve Ali ve Salih ve Hüseyin ve diğer Ali ve Mehmet ve diğer Mehmet ve Abdurrahman ve Mulla Ahmet ve İsmail nam kimesneler meclisi şer'i münevvereye gelüp alâ tarıkışşeda haber verdiklerin kuvvetül ulemâ'ül muhakkıkın Mahmut Paşa Naibi Mevlânâ Mehmet zide ilmuhu ilâm etmekle zikrolunan kura ve mezârî'a mucebi ilâm üzere Şerife Fatmanın meşrutası olan evkaftan olmamağıle sahibi evvel olup madur olan Elhacı Mustafa zide ilmuhuya tetris şartile tevcih olunmak üzere âlemül ulema'ül mütebahhirin bilfi'il Şeyhülislâm Mevlânâ Abdullah edamallahü teâlâ fezailehu hazretleri işaret etmekle işareti mucibince tecvih olunmak bab nda fermânı alışanım sadır olmağın hakkında mezidi inâyeti pâdişâhânem zuhure getirüp mumaileyhin arzıhali ve müşarün ileyhin işareti ve bin yüz otuz bir senesi Şabanül muazzamın sekizinci günü tarihile müverrah verilen rüusu hümayunum mucibince bu beratı mesadet Ayâtı Behet nümayâtı verdim ve buyurdumki mumaileyh elhacı Mustafa zide ilmuhu varup kemafilevvel Çorumda Camii kebirde tedris şartile zikir olunan kura ve mezarie mutasarrıf olup hizmeti lâzımasının bıkusur mera ve müedda kıldıktan sonra bundan akdem ne minval üzere mutasarrıf ola gelmişler ise mumaileyh dahi ol minval üzere mutasarrıf ola olbabda refi olunan mezbure şerife Fatma ve tarafı aharden hiç Ahmed mani ve mezahim olmayub dahil ve taarruz kılmaya, Şöyle bileler alâmeti şerifeme itimat

klalar. Tahriren filyevmi ihda ve işrin min Şabanül muazzam sene, ihda ve selâsin ve mie ve elf 1131.

Bemakamı Kostantiniyetil Mabrusa

Çorumda Hicrî 760 yılında yazılıp Anadolu yeni defterinin 15 inci cildinin 175 inci sahifesinde kayıtlı Emir Hasan oğlu Ahi Ahmedin vakfiyesidir (1)

No. 407

Aşağıda yazılı vakfiye bana arzedildi. Ben de tecvizettim. (El'abdülfakir ilallahî elgani el Kadir) 768 tarihinde Osmanlık kasabasında Kadı Talibi oğlu Ahmed oğlu müeyyed

İcap ve kabule ehliyeti ve hükmü infazını talebe hakkı olan kimsenin muracaat ve dileği üzerine usulü şeriye veçhile yazılmış olan bu vakfiyeyi mutalea ve dikkatle okuyup yazılanları şeri şerif ahkâmına muvafık bularak şartlarının icra ve infazına hükmile imza eyledim (Elabdüz-zaif) Gümüş Pazar madeninde Kadı Abdülmelik Yusuf Ömer oğlu Abdülvasîğ

Yazılmış olan bu vakfiyenin mazmunu vâkıfın dahi ikrarı ve âdil şahitlerin şahadetleriyle benim katimde sahih ve sabit ve zahir olmuştur. Elyevm Çorumlu beldei mahfuzasında ve vakfiyenin yazıldığı zaman Gümüş Pazar madeninde Kadı (El Abdül Müftekir İlâ Rabbihil muktedir) Ömer oğlu Reşididdin oğlu Yusuf oğlu Abdülmelik hamiden lillâhi taâlâ ve musalliyen alâ nebiyyihi ve sahibihî ve itretihittayyibinet tahririn bu vakfiyeyi imza eyledim.

(1) Bu vakfiye M. Cevdet merhumun (Zeyl alâ faslı el ahiyyet el feteyani el Türkiye fi rihleti İbni Batuta) adlı eserinin 294 - 297 sahifelerinde yazılı suretten tercüme ettirilmiştir. Bu vakfiyenin Arapça bir sureli de Eşref Ertekin elinde bulunuyorsada bir kaç yerinde noksanlık görüldüğünden bu kitaptan tercüme ettirmek daha uygun görüldü.

**İşbu vakfiyenin mazmunü benim katimde dahi sabit ve zahir
ve doğru olup vakfın sıhhati ve doğruluğı ile hükmettim**

**836 hicri yılında Çorumlu Beldeinde kadı El Ab-
dülfakir ufiye anhu Lutfullah bin Abdülvasiğ**

**Bu vakfiyenin sonunda olduğu gibi yukarısında da Çorumda
hilâfeti aliye berat ve nişan mütevellisi Mehmed Raşidin nişanı
ve alâmet beratı ve şahitlerden bir kaç kimsenin isimleri ve
imzasız üç tane de başka başka nişanlar vardır.**

Bismillâhirrahmanirrahim

**Elhamdülillâhi alâ neâmaihi ve ihsânihi ve eşhedü enlâilâhe
illallah vahdehu lâşerike lehu tazîmen lisanibi ve eşhedü
enne muhammeden abdühül müeyyed bisultanihi ve resulühül-
kaid ilâ rıdvanihi sallallahü aleyhi ve alââlihi ve âvanihi salâ-
ten tehillihüm bihâ dari emânihi.**

**Emma badü hahteâlanın lütuf ve ihsânına hamid senâ ve o-
zati ecelli ve alânın şanını yücelterek şeriki, naziri, ortağı ol-
madığını ve andan başka tapacak Tanrı olmadığını bilir bildir-
rir beyan eder ve Peygamberimiz Hazreti Muhammedin Allahın
kudret ve kuvvete müeyyed ve mücehhez kulu ve Allahın razı
olduğu yollara ümmetini yedici resulü olduğunu bilir ve bildir-
rir beyân eder olduğum halde takrir ve beyan ederimki bu vak-
fiyenin tanzim ve yazılmasına sebep ve mucip şudurki merhum
ve mafur Emir Hasan (Allah kabrini pür nur ve mezârini se-
rin kılsun) oğluki din ve devlete hizmeti mucibi mefharet bir
çok hayrat ve hasenâta muvaffak sadri kebir (Ahi) Ahmet te-
berutinin nâfiz ve tasarrufatınının câiz olması için şer'i şerif
kıtinde muğteber ve sahib olan ikrar ile şöyle takrir ettiki
mal ve milkinin hâlis ve temiz yâni haklı gayir tealluk etme-
yen Çorumlu kasabasındaki arâzi ve mukbilenin hepisini hâpsi
mahalled ve vakfı müebbed ile vakfeyledim bunlardan etyemez
mezraşında kâin arazi'i müselleseden yektigerine muttasıl iki
parçaki ebesi merhum mağfur Hacı Ahmet bey kızı (Gümeç
Hatun) nın beyi şer'i ile mâlike olup gendisine mezbureden
intikal etmiştir. Hudutları birincisi büyük yol ikincisi ırmağa
müntehi üçüncüsü Keremkeri oğlu Ali bey arazisine müntehi**

dir ve batı tarafında mezkûr ırmak arkasında o iki parçaya müteallik ufak bir parça daha vardırki hudutları yazılmaktan müstağnidir ve vakfolunan araziden bir kısmı dahi vâlidesi Eset bey kızı İkbâl hatundan müntakîl kasaba etrafındaki araziden ayrılmış tarladır. Buaun hudududa garben karahisar yolu ve şarkan yaydığı karyesi yolu cenubu Veledi Hoca Nasirettin tarlası şimalen kasaba mezarlığıdır ve araziye mevkufeden birisi dahi yine mezbure validesinden müntekîl arzı tahteni namıyla maruf tarladır hududu şarkan karahisar yolu garben Elhacı Ebubekir tarlaları yolu şimalen mezarlık tarafıki merhum Ahi Çark ve Esed bey arazisine müntehîdîr. Cenuben bağı çukurudur ve araziye mevkufeden bir kısmı dahi yekdiğerinden ayrı iki parça araziki hudutları Alishir oğulları haneleri mevki'inden Şeyh Zeyneddi rahmetullah tekyesi ve sıklık deresi yolu ve kürtler harkı ve kasaba tarlalarından gelen yol ile çevrilmiştir ve arazi'i mevkufeden birisi dahi Şeyh Zeyneddin rahmetullah tekyesinin mebnâ olduğu arza muttasıl olup şühretinden dolayı

Hududu tariftten müstağnidir. İşbu araziniñ hepsini cemii hududu ve bukuku ve bütün menafii ve su harkları ve tatlı su kaynak ve pınarları ve bunların aktığı cedvelleri ve dahili ve harici bütün haklarile vakfı mumaileyhin pederinin Çorumlu kasabasında bina ettiği Şeyh Zeyneddin zaviyesinin mesalihine sarfedilmek üzere vakfı sahihi şeri ve hapsi sarihi meri ile vakfeylemiştir. Ve bu arazi mevkufenin hepisinden hasıl olan arpa, buğday ve sair gallâtın mecmuundan evvelâ mezkûr tekkenin tamir ve şekli kadiminin muhafazası için icabeden masarife sarfını badehu artan hasılatı tekyye gelüp giden zairin ve misafirin ile tekyyede daimi bulunan mücavir ve mülâzımlar yani silüp süplürüp hizmet ile bekleyenlere sarfedilmesini ve bunlardan fazla kalanı mezkûr kasabada bulunan fukara ve mesakine sarf ve tevzi edilmesini şart kılmıştır. Ve bu ümürün cümlesinin ifa ve icrasına ve nezaret ve mürakabesine tevliyeti kendi nefsine hasır ve tayin eyledi. (İlâ ahirihi) (2)

Bu vakfiyenin yukarısını tescil eden hakim (Ahserallahü

(2) Vakfiyenin burasından sonrası yazılmamıştır

ulâhû veuhrahû) vakfın sıhhati ve lüzumu ile hükmedüb bu hüküm ve kazasına azayı meclisinin âdil ve emini olan zatları işhad eylemiştir.

(Tahriren fi gurrei Rebiyülevvel sene seman ve sittin ve seb'a mie) 768 yılı yazılmıştır.

Bu vakfiyenin şahitleri arasında da Ahi ismine tesadüf edilmektedir. Bu şahitlerden birisi de (Ahi Hayreddin Hıdır bin Ömer el maruf biemre) dir.

Muzaffer Paşa vakfına dair vesikaların devamı

No. 408

Bâdi muhasebe oldur ki :

Medinei Çorumda vaki Muzaffer Raşa Medresesinde Mürsel ve Akveran mezrealarının mahsulundan almak üzere senevî bir mud Hinta ile Muidlik cihetine bâberatı âli mutasarrıf olan Hafız Mehmed bin elhacı Hafız Abdullah hazır olduğu halde yetmiş senesi Martı iptidasından Şubatı gayesine kadar bir sene zârında vukubulan varidatı berveçhi hasbi rüyet olunan muhasebesidir ki berveçhi âti zikrolunur.

Elvaridatı aşarı vakfı mezbur bisaKini Çorum :

Hinta mut mezreai Mürsel 15,2 Şair mut (0) Burçak mut ,2

Mezreai Akveran : 5 — 2 0,2 7.7 1 ,2

Kilesi Fi. 70— 79, 37,2 2, 72 para — 15, 13 para

4, 15 para 111 36 para

Elmasarifatı vakfı şerifi mezbur :

Masarifatı taşiriyye 10. Ceriri nakliye 4.

Mumaileyh Hafız Ahmede vazife verile geldiği : 97, 36 para

111, 36 Para

Mizan

Varidat 111, 36 para

Masarifat min 111, 36 para

Yekûn 000 00

Vakfı mezburun mutasarrıfı merkum Hafız Mehmed cihetini meclisi şeride medinei mezbur ulemasından Esseyid Mehmed Sadık efendiye ferrğ ve kasrıyed edüb efendi mumaileyhe tev-

cih ve yedine bir kıt'a beratı âli niyaz olunduğu şerh verildi.

Bende

Mühür

Yusuf Müdiri Evkafı Livai

Kengiri maa Livai Çorum

1271

No. 409

Nazareti evkafı hümayunu mülükâneme mülhak Osmancıkta vaki Beyler Çelebi vakfından yevmî iki akça vazife ile nisîf hissesinden vaizlik cihetinden babası mahlulundan Sağır oğlu Mehmed Emine tevcihine dair varid olan inha üzerine kuyudü muktaziyesi bilihraç muamelei kalemiyesi ledeyil icra olababda canibi şeyhul islâmiden olunan işaret muciblerince nisîf hissei ciheti mezkûre mutasarrıfı Mehmed Saidin vefatile mahlulundan sulbi sağır oğlu işbu rafii tevkii şefiîşşani hakani Mehmedî Emin zide rûştühuya iltidarı gelinceye değin tarafından övey pederi müderisinden Mustafa bin Halil bioniyabe edayı hüsnü hizmet etmek ve terk ve tekâsûi eder ise refinden ahare verilmek şartile bittevech yedine beratı şerifim ita olunmak babında Canibi Nazareti Evkafı Hümayunumdan telhis kılınmış olmağile mucibince tevcih olunmak fermanım olmağın bin ikiyüz yetmişyedi senes. Saferinin beşinci günü tarihile barûusü hümayun bu beratı hümayunumu verdim ve buyurdumki mumaileyh babası müteveffayı mezbur mahlulundan nisîf hisseyi ciheti mezkûreye şartı mezkûr üzere mutasarrıf olup işbu beratı hümayunuma mugayir hissesi ümurine tarafı aharden müdahale eylemiyeler. Şöyle bileler alâmeti şerifeme itimat kılalar. Tah-riren filyevmissani ve işrin min şehri Saferülhayr lisene tisi ve seb'in ve mieteyn ve elf 1279.

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat Şubesi
Tarafından Ayda Bir Çıkarılır *

Sayı : 57

30 Mart 1946

Kuruluşu: Nisan 1938

Bir adımda yüz yıllar

Ortaokul Tarih Öğretmeni
MACİDE BÜYÜKATAMAN

Türk tarihi ne beklenmedik çöküntüler ve ne umulmadık parlamalarla doludur.

Efsanelerde:

Bir defasında bütün Türk ulusu bir diri kalmamak üzere kılıçtan geçiriliyor. Kılıç artığı kalmasın diye köşe bucak dikkatle aranıyor, bulunamıyor. Katiller bu inançla dönerken bataklığa saplanmış ne idiği belirsiz bir yavru görülüyor ve üzerine çullanılıyor. Kolları ve

bacakları budandıktan sonra ölüsünü yine bataklığa savurup atıyorlar. Bu yavrucuk ölmemiştir. Onu Tanrı koruyor. Bir Kurt gelip yaralarını temizliyor Yavruyu sütiyle besleyip bataklıktan kurtarıyor. Ulu dağlarda yavru gürbüzleşiyor. Bu budanmış yavrunun kurttan çocukları oluyor, bu çocuklardan büyük bir ulus doğuyor.

Türk
Cihan sarsılıyor.

Başka bir defasında. Yine ulus tamamen kılıçtan geçiriliyor ve artık Türk tarihe gömüldü deniliyor. Fakat çok geçmeden Ergenekondan bir ulus fıskırıyor.

Türk

Cihan sarsılıyor.

Bu efsaneleşmiş hakikatlerin madde, madde tarihe şeref verenleri sayılamıyacak kadar çoktur.

Türk tarihinde yine bir çöküntü arifesi idi. Martın kara bulutları bu gün Osmanlı ülkesini sarmıştı. İstanbul ufukları bir akşam kasvetiyle kapkara idi. gönüller bunalmış ümitler sönmişti. Mehmedin, göksüne saplanan bir süngü Osmanlı heyulasını martın 16 ıncı günü çöktürmüş tarihe mal etmişti.

Her fırtınadan sonra gökler berraklaşır, parlak bir güneş dünyaya hayat verir. Türk tarihinde bir çok fırtınalar olmuştu. Ve her fırtınadan sonra bir güneş doğmuş bir hayat kaynağı fıskırmıştı. Bunlar Türk tarihinin sonsuz pırlantalarıdır. Fakat 16 Mart çöküntüsü tarihin hiç bir çöküntüsüne benzemiyordu. Osmanlı dev-

leti öz milletini daha çökmeden ezmiş, manen öldürmüş, kara taassupla sonsuz bir geriliğe yuvarlamıştı, 16 Mart fırtınası geçse bile ne olacaktı. Hangi güneş doğacak hangi ulusu kaldırıp canlandıracaktı. İnsanlık çok yüz yıllar ileride idi. Nasıl ulaşılacaktı.

Türk tarihi tabii seyrini hiç değiştirmede. Bir Mayıs sabahında Samsun ufuklarında doğan güneş gökleri parlattı. Gönülleri ümitle doldurdu. Tarihlerde eşi görülmemiş bir savaş oldu İnönülerinde kahraman Türk haykırıları ile düşman boğuldu, yurt kurtarıldı. Kudretli önderler hedef verdi. Kılığını, dilini, yazısını inancını, görüşünü düzenliyen Türk, efsanevi bir kudretle hakikatin ortasında dimdik ve dinç duruyor. Bir hamlede yüz yılları aştı. Bu hız dünyayı şaşırttı. Dünyanın gözlerini yurdumuza, ulusumuza çevirdi. Bütün dünyaya karşısında bu gün Türk: yurduna bağlı, medeniyete aşık, garazsız ve kinsiz dürüst ve fazilet timsali olarak duruyor. Hakka saygımız var. Haklarınıza saygı istiyor

Çorumda Ahilik

Nazım TOMBUŞ

Ahilik ile ilgili bilgilerin en önemli kaynaklarından biri olan İbnibatota Seyyahatnamesi'nde her ne kadar Çorum ve Çorumdaki Ahilere ait bir bahis yoksada, Seyyahatname'de, Gümüşhacıköyünden Erzin-can ve Erzuruma, Erzurumdan Bursaya geçilerek arada büyük bir boşluk bırakılmış olması, bu kısımda bir eksiklik olduğunu Çoruma ait yazılarında burada kalmış olabilmesi ihtimalini hatıra getiriyor. İlk kuruluş çağlarından yani Pir (Ahi Ervan) nın sağlığından beri Çorumun da Ahilik kurumunun önemli merkezlerinden biri ve belki en mühimmi olduğu eldeki belgelerden anlaşılmaktadır.

Şu sözlerle Ahilik merkezlerinin çokluğunu ve bir genel merkezi olmadığını ifade etmiş

oluyoruz. Kırşehir veya Ankara'nın(Ahilik kurumlarının genel merkezi olduğu hakkındaki çeşitli rivayetlere, Ahi Evran'ın 676 hicret yılı tarihli vakfiyesinin (1) Kırşehirde tanzim edilmesinin bu şehir lehine kuvvetli bir tanık olmasına, bu tarikatın (Şeyh el Meşayih) ünvanlı bir genel başkanlık makamı bulunduğunu fütüvvetnamelerin yazmasına rağmen bütün Anadolu'ya yayılmış olan Ahi derneklerinin bir elden ve bir merkezden idare edilmiş olduğu çok şüphelidir.

Çünkü, Ahi icazetnamelelerinde adları geçen pirlerden (Ahi Evran) ve halifesi (Ahi Emirce) den sonra gelen pirler ve halifeler üzerinde söz birliği yoktur. Bu iki kurucu-

(1) Kırşehir tarihi sahife: 74

nun kısa bir müddet merkeziyet usulünü tatbik edebilmiş olmaları mümkün olmakla beraber, bilhassa 800 hicret yılından sonraki belgelerde türlü yerlerde' oturan başka başka zatlar tarafından aynı zamanda Ahilik icazetnameleri verildiği görülmektedir. Osman oğulları ve Karaman oğulları ülkelerinde tanzim edilmiş olan icazetnamelerde bu ayrılık daha belirlidir. (2)

Şu olaylar, her hangi kidedemli bir Ahi babasının diğer birine kendi makamı derecesinde rütbe vermeye yetkili olduğunu, muhtelif yerlerdeki Ahi mahfillerinin ve Ahi babalarının tarikatın ana piresiplerine sadık kalmak şartile bağımsız bulunduklarını gösteriyor. Bu itibarla Ahi dernekleri için tek bir merkez aramak ve ve genel başkan bulunduğunu düşünmekte bir mana kalmıyor.

Çorumdaki Ahilik kurulu

(2) Çorumlu dergisi sayı 38. Konya dergisi sayı 11, Kırşehir tarih sa. 74

ile ilgili ele geçen belgeleri ve bunların özlerini tarih sırasile aşağıya yazıyoruz.

1 - Emir Hasan oğlu Ahi Ahmet vakfiyesi (3)

A - Vakfiyenin arapçası M. Cevdet beyin : (ذیل علی فصل الاخیه) (Zeyli alâ faslulahiyetül fetyan el türkiye fi rihleti ibni batuta) adlı eserinin 294 üncü sahifesinde yayınlanmıştır. Bay Eşref Ertekin elinde de başka bir suret vardır. Her ikisi arasında bazı farklar varsada eldekinin suret bulunması ve nereden kopye edildiğinin bilinmemesi inanılmağa değeri olmadığı, M. Cevdet Beyin yayınladığı belgenin resmi kayıtlara dayanması ise gerçeğe uygunluğu kanaatinı veriyor.

B) Vakfiye 768 hicret yılında Arapça olarak tanzim edilmiş Osmancık, Gümüşhacıköy, Çorumlu kadıları tarafından tasdik olunmuştur. 836

(3) 56 sayımızın iki belgeler arasında tercümesi vardır.

hieret yılında Çorumlu kadısı tekrar tasdik etmiştir. Bu kadılarının zamanında ünlü kişiler olması belgenin gerçekliğinde şüphe bırakmıyor.

C - Emir Hasan oğlu Ahi Ahmet, vakfiyesinde babasının yaptırdığı «Şey Zeynetin» tekkesine arazi vakfediyor. (4) Bu arazi hasılatının gelip gidenlere, orada oturup hizmet edenlere, geri kalanının da memleket fukarasına verilmesini şart koşuyor.

D - Tekkeyi Ahi Ahmedin babasının yaptırmış olmasına göre bu Ahi müessesesinin vakfiye tarihi olan 768 yılından evvel de mevcut olması gerekiyor.

E - Vakfiyedeki hudutlara göre vakfedilen arazi Çorum kasabası kenarındadır. Arazinin bir kısmı kışla yanından Yaydığın köyüne giden yol ile

(4) Şeyh Zeynetin türbesi, şimdiki Ortamektep karşısındaki kaldırılmış olan mezarlıkta idi. Halk arasında (Pir baba) tekkesi diye anılırdı. Türbelerin kapatılmasında yatkındır.

Derinçay, Ulumezar arasında, başka bir parçası da şimdiki Ortamektep ve Park bölgesinde bulunmaktadır.

F - Vakfiyede adı geçen (مرحوم اخی جارق) Ahi Carukun İbni Batutanın Niğdede müsafir olduğu mahfilin Ahisi ve Niğde Emiri Ahi Caruk olması muhtemeldir. (5) Çorumda arazisi bulunmasından bu zatın ya Çorumlu olduğu ve ya Çorumla sıkı bir ilgisi bulunduğu anlaşılmaktadır.

2 - Ahi icazetnamesi :

Bu icazetname 790 tarihli- dir. İcazet alan Ahi Kasım bin Ahi Ali bin Mecdettin'in Çorumlu olduğuna veya o vakit Çorumdaki mahfilde vazife yaptığını zannediyoruz. Çünkü icazetname Çorumda ele geçmiştir. Bu icazetname sahibi Ahi Kasımın dedesi, Ahi Mecdettinin ise İbni Batutayı Çorum civarındaki Gümüşhacı köyünde müsafir eden Ahi ba-

(5) İbni Batuta seyyahatnamesi Mehmet Şerif, cilt 1 sahife 325

başlı olduğunu görüyoruz. (6)

3 - Beyler Çelebinin Abdalata zaviyesi vakfiyesi : (7)

Bu vakfiye 848 tarihlidir. Vakfedilen arazinin bir tarafının Kılıcören köyündeki Ahi Hacıbey vakfı olduğu gösteriliyor. Bu vesika Kılıcören (8) köyündeki yatır'ın bir Ahi başbaşı olduğunu aydınlatıyor.

Fakat Ahi Hacıbeyin ne zaman ve nasıl yaşadığına dair elde bir belge yoktur. Yalnız 848 yılından önce Ahilikle ilgili bir vakfı bulunduğu bu vakfiyede geçen sözlerden anlaşılıyor. (9)

(6) İpni Baluta seyyahatnamesi Mehmet Şerif cilt 1 sahife 328

(7) Çorumlu dergisi sayı 3-eki, belge sayı 13

8 — محدودها متصله بشرية قاج وبران
عوقف زاویه اخی حاجی بك المبنية قنج
وبران .

(9) Bu köy Çorum merkez kazasına bağlıdır. 20 kilometre uzaklıktadır.

4 - Ahi Menteşe vakfi-na ait fermanlar : (10)

Bu fermanların en eskisi 902 tarihlidir. Vakıf arazisine yapılan tecavüzün menı hakkında. Ahi Menteşeye ait vakfiye elde edilemedi. Bu zatin kim olduğu, ne zaman yaşadığı bilinmiyor. Timürlenk zamanında Çorumu müdafaa ve muhafaza ettiği hakkında halk ağzında dolaşan sözlerin gerçekliği şüphelidir. Ahi Menteşe hakkında (Tezkirei Makamat Çorum Milli kütüphanesi 136) şöyle yazıyor : Ahi Menteşe, رحمه الله عليه, Sağrıci mahallesinde Gazi Dedeoğlu hanesinde ahşaptan mebna türbei mahsusunda medfun olup bir mikdar müstakillatı vakfiyesi var isede elan türbedarı tarafından bedelen idare olunur. Müşarün-ileyhin türbedarı havlisinde halâ hafrederken taamm ül vücut bir zat zuhur ederek üzerine ahşaptan müceddeden bir türbe inşa eylemişlerdir. Zamanı

(10) Çorumlu dergisi sayı 39 eki belge sayı 241

tekellümü hulûl edübte tekellüm edemiyen sabiler ve sonradan dili tutulan kimesneler nezdinde ziyaret ettiklerinde bi iznil lâh şifayap oldukları mücerreptir.) (11)

Bu malumat yalnız halk inanışlarını inceleme bakımından değerli olabilir. Tarihi bir kıymeti yoktur. Kırşehir tarihinde Hacı Bektaşın kardeşi (Menteşe) nin Sivas diyarında şehit edildiği hakkında bir kayıt göze çarpıyor. (12) Çorumun da Sivas illerinden sayıldığına göre tarihî hüviyetleri tamamen karanlık olan bu Menteşeler arasında acaba bir münasebet var mıdır? Bu konunun aydınlanması şimdilik imkânsız gibi görünüyor.

Çorumdaki «Ahi» lere ait ele geçen, belgelere dayanan bilgiler bunlardan ibarettir.

(11) Aslında Bayazıt 2 turası vardır kopyasına 702 tarihi yazılmışsada yanlış, 902 tarihlidir.

(12) Bu ev şimdi Hacirecep o. B. İhsana aittir.

Yer adlarına ve halk geleneklerine gelince :

Çorum kentinin on kilometre güneyindeki «Ahi İlyas,, köyünün bir Ahi babası tarafından kurulmuş olması muhtemeldir. Bu köyün şimdi (55) erkek, (64) kadın nüfusu vardır. Koye adını veren (Ahi İlyasın) ne zaman yaşadığını, nasıl bir kişi olduğunu bilemiyoruz. Yalnız köydeki bir yatıra halk çok saygı gösterir imiş. Köyde fuhuş, içki gibi dinde yasak olan günahları işleyenlerin çarpılacaklarına inanılırmış. Hatta düğünlerde davul, zurna bile çalınmazmış. Bu sayın yatır (Ahi İlyas) olabilir.

Yukarıda sözü geçen ve arazisinden bir kısmının Ahi zaviyelerine ait olduğu anlaşılan (Kılıçören) köyü ile (Ahilyas) sınırdaş gibidirler. Şu halde (Ahi İlyas) ve (Ahi Hacı Bey) komşu imişler. Bu bölgede Ahi teşkilâtı kesafeti olduğu an-

(13) Kırşehir tarihi. Cevat Hak-
kı Tarım sahife: 189

laşıyor.

Bundan kırk sene kadar önce marmer bulunan ve şimdi ören bir hale gelen (Tabakhane-deki) (Ahirvan) (15) tekkesi vak-

tile kentimizin Ahi Mahfili idi. Esnaf toplantıları burada yapı-
lırdı. Bir yatır olmamasına rağmen bu tekkeye çok saygı gösterilirdi.

(15 (Ahi Evran)ı halk bu tarzda söyler.

Köyde Eğitim Davamız

Gezici Başöğretmen
Osman TUNCEL

Medeniyet yolunda bir milletin ilerlemesi, refah ve saadete ulaşması o milletin kültürel sahada yaptığı hamlelerin ölçüsüne bağlıdır. Bir cemiyeti teşkil eden fertlerin dimağları ne kadar olgun olursa o cemiyetin devrim yolunda, sosyal ve ekonomik alanda, atacağı adımlar o nisbette şuurlu ve devamlı olur. Fikirlerdeki gerilik veya cemiyet arasında geri fikirli insanların teşkil ettiği çoğunluk genel nizamı bozacağı gibi, millî varlığı ve benliği de sarsar. Cemiyetin saadet ve selâmetini sekteye uğratır. Tarihte bunun yüzlerce misallerine raslamamak mümkün değildir.

Bu gün medeniyetin eşğine ayak basan milletler her sahada sendelemeden yürümelerini

ancak kültürel çalışmalarına borçludurlar. Cemiyet prensiplerinde halk arasında takip edilecek ikilik (köylü - şehirli) ve göz önünde tutulacak zümre menfaatleri, o cemiyetin ahengini bozar, demokrat bir idare kurmak imkânlarını sağlayamaz. Bu yüzden millî varlık sarsılır. Böyle cemiyetlerde terakki ve tekâmül kaydedilemez.

Her işte şehirliye nazaran geri kalmış köylü yurttaşlarımızın ileri bir seviyeye ulaştırılması, büyüklerimizin el koydukları önemli konulardan biri olmuştur. Memleketin ekonomik hayatında enbüyük rol alan ve başlı başına müstahsil olan köylüyü refaha kavuşturmak için hükümetimiz ve partimiz her tedbire başvurdu. Her türlü imkânlardan faydalanmak

çarelerini aradı. Köylüden mad-di ve manevî yardım esirgenmedi. Köylüye pulluk, arı kovanı, iyi cins fidan, araba, para verildi. Arabayı kendine yabancı geldiği için kullanmadı, çatı altında çürüttü. Pulluğu kullanmasını bilmediği için bir tarafa attı. Kovanı benimsemedi. Fidanı kuruttu. Parayı iyi uğurda harcamadı. İşte bilgisizliğin neticesi olarak bütün yardımlar boşa gitti. Köylünün kalkınması, saadete ulaşması ancak bilgili bulunmasına bağlı olduğu hakikat olarak ortaya çıktı. Son yıllarda hükûmetimiz bu yoldan yürümeğe, hiç bir engel tanımadan köylüyü yüzde yüz, okur yazar hale getirmek tetbirlerini almağa başlamışlardır. Tek millî partimiz C. H. Partisinin 1931 tarihinde kabul olunan programında (Maarif siyasetinin temel taşı cebelin izalesidir. Maarifimizde her gün nisbeten daha fazla çocuk ve vatandaş okutacak ve yetiştirecek bir program takip olunacaktır.) prensibi ile köylü ve

şehirli vatandaşların fark gözetmeksizin okur yazar bir hale getirilmesini hedef tutmuş, parti: millî bilime ait bu prensibile memleket içinde ilk öğretimin hudutsuz bir şekilde yayılmasını zarurî bir hale getirmişdir. Her bilimin ilk basamağı olan ilk öğretimin başlı başına başarılmaması gereken millî dâva olduğunu en büyüğümüz İnönü 1943 yılında ilk öğretim dâvamız konusu üzerindeki konuşmaları ile açık olarak anlattı. Bütün milleti ilgilendiren bu parola bilhassa köylerimizde çok önemli kültür seferberliğini açtı. Bu dâvanın tahakkuku için kabul olunan Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilât kanunu ile kadın ve erkek her vatandaş görevlendi. İlk öğretim dâvasının gerçekleşmesi için ilimiz köylerindeki çalışmalara gelince: İl merkezine bağlı 154 köyde nüfusun yüzde 20 sini teşkil eden ilk öğretim çağındaki 10850 çocuğun 3189 zu köy okullarında okumakta ve devamları yüzde

yüz sağlanmaktadır. 945 yılinda köylerimizde Özel İdareden maaş alan öğretmenlerden başka (63) eğitimci ve (19) köy Enstitüsü mezunu öğretmen çalışmaktadır. Son bir yıl içinde yalnız İl merkez köylerinde (9) tane komple okul yeniden yapılmış, (11) okul da başlatılarak yarım kalmıştır. Bundan başka öğretmenler için (9) bağımsız öğretmen evi inşaat edilmiş ve yine öğretmenler için 19500 liralık değerinde 620 dekar tarla tahsis edilmiştir. Köylerimizde kurulan ve köylünün emeği ve parasıyla yapılan bu okulların özellikleri diğer okullara göre dikkati çekecek şekildedir. Yeni tip köy okulu köyün küçük ölçüde bir fabrikasıdır. Bu fabrikadan geçen köy çocukları yarının mesut köylünü kuracaktır.

Okulun dersliğinde okuma,

yazma öğrenen çocuk işliğinde meslekile ilgili bir sanat bilmekte, okulun uygulama bahçesinde ziraat tekniğini yapıp, görerek, anlıyarak kendisine mal etmektedir. Okul, bu küçük fabrika işçisi olan çocuğu ile, işçi başısı olan öğretmenle köylünün malıdır. Köylü bu eseri ile övünüp seviniyor. Fabrikayı işleten öğretmen köylüne ve köylüsüne yararlı bilgiyi köy enstitüsünden alarak köylüne dönmüş, hazırladığı plânla köylünün yarımını kurmağa feragatle çalışmaktadır. On yıla sığdırılan kısa bir zamanda son hızla çalışarak hiç bir köy ve köy parçası okulsuz kalmıyacak, başlatılan bu büyük iş kesin olarak başarılabilecek ve bu uğurdaki çalışmanın müsbet sonuçları köy hayatındaki gelişmenin müjdecisi olacaktır.

Cönklerden derlemeler :

Eski bir zamana ait fukara destanı (1)

Derleyen : EŞREF ERTEKİN

Âlemi yaratan yetiş imdâde
 Günden güne olur zulüm ziyâde
 Kati bunda kaldı ulaş feryade
 Bir acayip halde kaldı fukara
 Şüphe yok eriştik ahir zeman
 Haniye yüz kuruş düştü salyâne
 Niceleri muhtaç oldular nâne
 Elleri koynunda kaldı fukara
 Rençberde kalmadı koşmaya öküz
 Aldığı bahalı sattığı ucuz
 Hefte sekiz emme teklifi dokuz
 İşte böyle müflis kaldı fukara
 Yüz kuruşta otuz iskontulara
 İşlerini heman Allah onara
 Rençberler eleğin astı divara
 Kati müşkül dertte kaldı fukara
 Osandılar herkes tatlı canından
 Muhtar, Kırserdarı masarifinden
 Dâim aksi gelür ferdâ yarından
 Hep ipten kuşağa indi fukara

(1) Bu destanı merhum dedemin kitapları içinden Sezai Divanının baş sahifesinden yazdım. Şair Rızâi Halk Şairlerinden olduğu anlaşılıyorsa da nereli ve hangi tarihte yaşadığına dair bir kayıt yoktur.

Bir mud eker yine bir mud kaldırır
 Çifti dağıtmaya gözün aldırır
 Anıda şahnaya yarı böldürür
 Bütün tahayyürde kaldı fukara
 Şahnalar harmana gelir gezerek
 Yarı koymaz yer, yurt yemlik diyerek
 Öküz, tohum vermiş sanki müşterek
 Ekin ekmedende kaldı fukara
 Ahvalimiz böyle neye varacak
 Elde mal kalmadı borca verecek
 Bundan sonra geda günümü görecek
 Gayette perişan oldu fukara
 Ekserimiz müfsit mülhid piç oldu
 Ölüm hak bir kefen bulmak güç oldu
 Şahin, baz kalmadı hep turraç oldu
 Bir top beze muhtaç oldu fukara
 Maslahat başına geçti hazine
 Herkesin rahatın etti izale
 Senma şimden geru cihan düzele
 Mehdiyi gözleyip kaldı fukara
 Fikre dalmış nideceğin bilemez
 Çokları çarığa dolak bulamaz
 Firdeden (2) artırıp bir don alamaz
 Mavi beze hasret kaldı fukara
 Rızayı der bunu düşün hadüşün
 Tekliften bir kimse geremez işin
 Pıçak açmaz halkın ağızile dişin
 Böyle bir kederde kaldı fukara

(2) Firde: Tayın ve oyun. Bir gülük yiyecek. manalarında kullanılır.

Bektaşî Nefef ve Şiirlerinden

(Çorumlu'nun 55 inci nüshasındakilerin devamı)

V İ R A N İ

Aslımız evvel mekânra üş turap
 Dahi ateş bâdi udrettir ki âb
 Hak bunları çün mürekkep eyledi
 Urdu cismimiz bina kıldı şebap
 Biri fûrkani incili zeburü Tevrat
 Bil yüzün miftahidir bu dört kitap
 Her birisi yedi harfile bina
 Durdu anınla Alidir ilme bap
 Bil vücudün ilmini ey mahi nev
 Gel beru gel Mustafa şehrine tap
 Vaktim ahirdir bilirsın sen ahi
 Haşrolup geldi hidayetden cevap
 Anlar isen sözümü dedim sana
 Ruşen ola gözüne yevmel hesap
 Bildin ise men aref sırrını sen
 Göstere yüz sana ol âli cenap
 (Bu Virani) söyledi kudret dilin
 Hak budur vallahi âlem bissavap

V İ R A N İ

Her ki bildi bunları bir zati hak
 Ruşen oldu gözüne mirati hak
 Fatiha bismillâhının aynıdır
 Üş Muhammed hem Ali âyatı hak
 Gel beru dinle bu remzin ismini
 Bir durur hem bir sıfat sıfatı hak
 Görmüşem aynel yakın şahin yüzün
 Vermişidi üş bana fırsatı hak
 Men (Virani) dertdimendim aşikâr
 Birliğinde üş budur isbatı hak

V İ R A N İ

- (ا) Allah Alidir ba değilmi
 (ب) Bismillâh Alidir ba değilmi
 (ت) Tecelli bulmuşam bir noktada
 (ث) Sümme veçhullah Alidir ba değilmi
 (ج) Cemali nuründen olmuştur cihanı
 (ح) Hayatullah Alidir ba değilmi
 (ـ) Hudadır cümle nâsa Murtaza
 (د) Delilullah Alidir ba değilmi
 (ذ) Zeval olmaz Ali vü Ahmede
 (ر) Resulullah Alidir ba değilmi
 (ز) Zikrimdir Ali meddahi müdam
 (س) Senadallah Alidir ba değilmi
 (ش) Şehadet eylemişem men şehâ
 (ص) Sıfatullah Alidir ba değilmi
 (ض) Duhaya miad için gelmişem
 (ط) Tana Vallah Alidir ba değilmi
 (ظ) Zuhuri her dü çeşmi âşka
 (ع) Aynullah Alidir ba değilmi
 (غ) Gani ganimet gör bu demi
 (ف) Fahrullah Alidir ba değilmi
 (ق) Kamu âlem ilâhidir Ali
 (ك) Kelamullah Alidir ba değilmi
 (ل) Lâğnet kim Aliyi sevmedi
 (م) Mü'münullah Alidir ba değilmi
 (ن) Niyazım vasıl olur Haydara
 (و) Visalullah Alidir ba değilmi
 (هـ) Hidayet ere Haydardan meded
 (ی) Yeminullah Alidir ba değilmi
 (ب) Payanı yoktur ol şahimin
 (ج) Çalapullah Alidir ba değilmi
 (ز) Jengi dilin kestin isen külliye
 (د) Görünen illallah Alidir ba değilmi
 (Virani) sen nasiri isen şeha
 Vallah billâh Alidir ba değilmi

V İ R Â N İ

Cevabım köşü can eyle eşit ey tali'i mesut
Yüzün harfinden açıldı cihanda her ne var mevcut

Ener serçe değilsen sen bu anka lokmasının gel yut
Hüvel evvel hüvel ahir yüzündür kiblei mabut

Bu manai hadisinde buyurmuş Ahmedî Mahmut
Cihane gelmeden cana heman didar imiş maksut

Ne mali mansıbı dünya ne milki ne iyal ister
Ne hut zinet ne hut izzet ne bir gayri hayal ister

Ne cennetten diler şadi ne duzahtan melâl ister
Kimin kim ruzi mahşerde zamiri vauli âl ister

Bu manayı hadisinde buyurmuş Ahmedî Mahmut
Cihane gelmeden cana heman didar imiş maksut

Niçe âyat hudâden inüptür ey ehi ber vech
Muvafık bunca ayata dedi ahmet dahi ber vech

Göründü zahiri batın hemen mânâ dahi ber vech
Acep niçün sücut etmez bu sabitle fakı ber vech

Bu manayı hadisinde buyurmuş ahmedî mahmut
Cihana gelmeden cana heman didar imiş maksut

Nazar kıl cavidan icre ne te'vil eylemiş yezdan
Vücudın vechi ademde ne mana ayledi ibsan

Şükür Hakka ki bildirdi nedir dini nedir iman
Sivahı azamın sırrın rûmüzün eyledi âsan

Bu manayı hadisinde buyurmuş ahmedî mahmut
Cihane gelmeden cânâ heman didar imiş maksut

Tilâmi kenzi tâhadır yüzünde yazılan defter
Anın nuridden olmuştur serâpâ dü cihan enver

Teâlallah zehi kudret zehi mânâ zehi dilber
 Düşen sevdâyı didare cihanın varlığın neyler
 Bu mânâyı hadisinde i uyurmuş ahmedi mahmut
 Cihane gelmeden cânâ heman didar imiş maksut
 Gel ey âşık emer aşktan özünde var ise zerre
 Cemali aşkı didarın seninle yar ise zerre
 Ko elden gayri sevdâyı gözün bidar ise zerre
 Seâdet şol kulundurki ümit bidar ise zerre
 Bu mânâyı hadisinde buyurdu ahmedi mahmut
 Cihâne gelmeden cânâ heman didar imiş maksut
 (Viraninin) ezel ebet bu oldu ahdi ikrarı
 Heman bir lokma bir hırka ola bu dünyada kâri
 Budur bu ehli isyanın muradı isteği vari
 İki âlemde maksudi Ali ve âli didari
 Bu mânâyı hadisinde buyurmuş ahmedi mahmut
 Cihane gelmeden cânâ heman didar imiş maksut

V I R A N I B A B A

İhtiyarı âlem oldu şahı Haydar ihtiyar
 Ruşen oldu gün yüzünden arşu ferşü her diyar
 Mustafanın gözleri nurü Hasan şahim Hüseyin
 Kurretül aynım dedi ana Resulü girdigâr
 Abidin ve bakırü Cafer şah imamı Kâzımın
 Dünü gün medhin ederem yok dilimde gayri kâr
 Şah rızadır hem takıyyü ba neki hem askeri
 Bunları kim sevmez ise lânet hezar sat hezar
 Mehdiyi sahip zamanın kuluyam kurbanıyam
 İsmile (Viraniyem) hubbü aliyem âşikâr

V İ R A N İ

Bizler Rum abdâliyiz âlemde bürhanileriz
 Nokta nokta harf be harf te'vili kuranileriz
 Aslımız ruhu mücerret fazlı yezdanileriz
 Baş açık ser pâ berehne şahı merdanileriz
 Sikkemiz çari anâsır hırkamızdır kâinat
 Kesret tufanımızdır keştimiz Nuhu necat
 Bu rumuz savtı hudadır nutkumuz abı hayat
 Baş açık şer pâ berehne şahı merdanileriz
 Zikrimiz lâilâhe illâ hüvel hayyil kadim
 Kiblemiz bir noktadır üş bismi rahmanirrahim
 Secdemiz anadır her dem gayri vallahi alim
 Baş açık ser pâ berehne şahı merdanileriz
 Yolumuz rahi hudâ yoldaşımız ehli kemal
 İlminiz tevhidi vahdet sıdkımızdır bi zeval
 Gönlümüz pâki mücellâ zerrece yok kıylü kal
 Baş açık ser pâ berehne şahı merdanileriz
 Huyumuz huyu Muhammed hulkumuz şahı veli
 Dinimiz hatmi nebi imanımız yani Ali
 Fahrederiz pirimiz sultanımız Sultan Bâli
 Baş açık ser pâ berehne şahı merdanileriz
 İptidamızı lâşerike intihamız lâyemut
 Sağ iken öldük dirildik muttu kablentemut
 Canımız cânân olaldan cümle can oldu vücut
 Baş açık ser pâ berehne şahı merdanileriz
 Fahrile çünküm (Virani) oldu bizim ismimiz
 Levhi dilde yazdılar zerrin kalemle resmimiz
 Zinet ettik rengi renk Altun bekülle cismimiz
 Baş açık ser pâ berehne şahı merdanileriz

V İ R A N İ

Ey benim şahı cihanım derdime derman baba
 Âlemi zatı sıfatım bahri bi payan baba
 Hattı zatında musavver âyeti Kuran baba
 Hem nübüvvet hem vilâyet madeni Sultan baba

Ahmedi Haydar çü sensin ya şah merdan baba

Şah Hasan ile Hüseyin hakkile yezdan baba

Bil Ali zeynel abavü bakırı irfan baba

Hem nübüvvet hem vilâyet madeni Sultan baba

Caferi Sadık ki derler Mûsayi Kâzım baba

Şah Ali Mûsa rızasın ismile azam baba

Lânet olsun sana her kim eylemez tâzim baba

Hem nübüvvet hem vilâyet madeni Sultan baba

Kim Muhammeddir takii bil şah nakı baba

Hikmeti kudret senindir askeri bakı baba

Mehdii sahip zamandır kevsere sâki baba

Hem nübüvvet hem vilâyet madeni Sultan baba

Elli yedi bin rum aptalının şahı baba

Üş tarikat menzilinin hâdii rahi baba

Doğdu çün gönlüm evinde âlemin mahi baba

Hem nübüvvet hem vilâyet madeni Sultan baba

Bi riyasın evliyasın demike demi baba

Kim senin şanında geldi lahmike lahmi baba

Cane can kane kan ruhike ruhi baba

Hem nübüvvet hem vilâyet madeni Sultan baba

Benden olmuş bu (Viran aptal) senin ey can baba

Âleme fahrile şahim ede gör ihsan baba

Taki oldu bu (Virani) yoluna kurban baba

Hem nübüvvet hem vilâyet madeni Sultan baba

(V İ R Â N İ)

Bu feragat tahtına sultan olan vahdettedir

Talibi dünya olan her dembedem kesrettedir

Şu cihanın yeynine dil veren bi akıl olur

Arifi rap olmadı ol daima mihnettendir.

Her kiminki başına kondu edep tacı kadim
Yoksul olmaz ol gaudir fahrise devlettedi

Bu cihan arife bir renç etmiş âlemdekim
Kimki düştü ta ebet kurtulmadı zahmettedir.

Nuş eden tevhit meyinden suhbeti has eyledi
Şerbeti lokman elinden içti ol sıbhattadır

Bendei âli ali her kim ki oldu dünyada
Yok ana herkiz nedâmet daima işarettedir

Göz göre sab etmeyenler görmedi didari hak
Silmedi mir'ati kalbin pasını gaflettedir

Nefsi emmare kimin aldı elinden varini
Aklı nakışır anın olsa cihan kilettedir

Bu (Virani) allemel gaybin sıfatın kendide
Buldu talim eyledi Cibril ana hizmettedir.

(V I R A N I)

Biz rum aptalıyız zâhit hüdamızdır ali
Hayyü kayyümü ebet auri bakamızdır ali

Evvelü ahir alidir noktai ferdü ahed
İptidâdir iptida hem intihamızdır ali

Ahmedü Haydar Hasan hem şah Hüseyin hakkıçin
Cümle cisme can olan Zeynelabamızdır Ali

Bakiri cafer imamım her saat bir rahi ma
Musayi kâzım hakikat rehnûmamızdır ali

Şah ali musâ rıza heştin hat âdemest
Fehim kün ey merdi bak sirrüstüvamızdır ali

Hem tekiyyi ba nekidir miri ost her düserâ
Askeri hem mehdiyi sahip livâmızdır ali

Ey (Virani) cümle eşyanın gelen nutku demi
Ruhu Kuds İsâ nefes savtı suğradır ali

(DİĞER VİRANİ)

Gel ey mabudü maksudum seninle ahdeman olsun
Yolına başıla cânım nıgâra tercüman olsun

Cemâlin gülşenin göster bu ben bülbülü şeydâya
Demâdem methedüp hüsnün işim âhi figan olsun

Bu sahne dâri dünyâde ümiydim bilbera senden
Muhiti bahri aşkında mekânım lâmakân olsun

Medet hey gevheri yektâ mürüvvat kânîsin şeksiz
Bu ölmüş cismime aşkın diler men cânê can olsun

Huzurü âsitâninde gulâmi bir siyeh ruyim
Yüzüm şeb rengine kala bi aşkı âşıkân olsun

Kerem kıl yâ ali vallah yolunda bir avuç hâkim
Bu hâkin zerre mikdâri kabul kıl câvüdân olsun

(Viran Abdal) hakirindir terahhum eylemek senden
Kerime rahmetin çoktur bihakkı hânedan olsun

VİRANİ

Her kim erenlere duttu buğzu kin
Olmadı nari dozahtan emin

Ger sen istersen saadet bulasın
Can ile ol Ali evlâda yakın

Her kim vermez anların yolunda baş
Gözü kördür görmez ol mai main [*]

(*) Cöngün bu nefes yazılı yaprağının alt kısmı yırtılmış olduğundan
boksan kalmıştır.

Halkevleri Deştanı (*)

Öter şu Çorumun bülbülü öter
Seslenir gönlüme Halkevimizden
Gençlerin gayreti kuvveti tüter
Çok şeref görmüşüz Halkevimizden

Duygular bilgiler sevinçler saçar
Her gün halkilen hem dolar taşar
Büyük küçük demez bağrına basar
Çok şeref görmüşüz Halkevimizden

Gezdim şubelerin hem doya doya
Görmedim eşini köylülük buya
Kötülüğe karşı bir çetin kaya
Çok şeref görmüşüz Halkevimizden

Şubelerin hoş kütüphane metin
Akıl fikir ermez binası çetin
Bayramın kutladık eyledik metin
Çok şeref görmüşüz Halkevimizden

Şimdi dostlar eğlenelim gülelim
Gönlümüzden pası kiri silelim
Aşık Sadık derki şunu bilelim
Çok yardım görmüşüz Halkevimizden

Tarhan Köyünden

Aşık Sadık

(*) Halkevleri yıl dönümünde sazla söylenmiştir.

Çorumda Dokumacılık

Bu ayın 7 inci günü Çorum Dokumacılar Küçük Sanat Kooperatifi senelik genel toplantısını yaptı. Okunan Yönetim Kurulu raporuna göre; 486 tezgâhla çalışan bu kurumun, 475 kadın, 7 erkek üyesi vardır. Üyelerin hepsi de gerçek dokumacıdır. Bu hayırlı kurumun harbin buhranlı senelerinde ve hâlâ devam eden geçim zorluğu, normal kazanç yokluğunda beşyüz fakir âilenin ekmek parasını sağladığı memnurlukla öğrenildi. Bu sayıyı küçüksememek hiç de doğru değildir. Çünkü Vilâyet merkezi olan Çorum dörtbin hane olduğuna bakılırsa kentimizin sekizde birine iş bulunmuş demektir.

Çorumda öteden beri dokumacılığın gelenek halinde yapılageldiği, hemen her evin

bir tezgâhı bulunduğu, bunlardan bir kısmı özel âile tezgâhları olmakla beraber meslek halinde çalışan birçok gerçek dokumacıların kooperatif kurulurken yapılan menfi propaganda yüzünden şirkete giremediği, şimdi yanıldıklarını anlayarak pişiman oldukları temin ediliyor.

Ekonomi Bakanlığınca her tezgâha ayda iki paket iplik verilmekte, kooperatif üyelerine masraf çıktıktan sonra paket başına ayda yirmi lira arasında el emeği kalmaktadır. Fakir oldukları giyim ve durumlarından belli olan üyeler bu küçük kazanç çok seviniyorlar. Bu işin kurulmasına sebep olan büyüklerimize ağız dolusu dua ediyorlar.

Kooperatif onbin lira kadar bir sermaye ile 942 yılında işe

başlamıştır. Şimdi elinde seksen bin lira kadar sermaye ve yedek akçası vardır.

945 yılında (213700) lira değerinde (11326) paket iplik alınmış, (177000) lira değerinde (9355) paket iplik dokunmuştur. Bu dokumaların (164800) metresi beyaz, (234950) metresi boyalı maldır. Ayrıca 8232 adet çeşitli dokumalarla beraber 412000 metre kadar mal imal edilmiş oluyor ki, bu çalışma ile kırk, elli bin nüfusun senelik pamuklu ihtiyacı sağlanmış demektir. Bu dokumaların köylünün enlüzumlu giyim ihti-

yacını karşılamış olması ayrıca sevinç uyandıracak bir olaydır.

Çorumda, dört senedenberi çalışmakta olan bu değerli müessesenin her bakımdan yurda ve yurddaşlara sağlamış olduğu faydalar gözle görülür, el ile tutulur kertede açıktır. Olağanüstü şartlara ve ihtiyaçlara göre kurulmuş ve düzenlenmiş olan bu ve bu gibi kurumların bundan sonra da zamanın değişmelerine uyarak geliştirilmesini ve canlı kalmasını yürekten dileriz.

(Koca Mehmet Paşa ve Beyler Çelebi)
 Vakıflarının birleştiği bir köyde
 vuku bulan bir münaza'ayı
 halle ait bir vesika)

No: 410

Kudvetil nüvvabil müteşerri'in divani emlâk nâibi meveddetlu zide ilmuhu ve kudvetül emâcidi vel âyan Çorum Sancağı mütesellimi zide mecdühu tevki'i refi'i hümayunum vasıl olucak malum olaki Çorum Sancağında Ârif nâm kimesne südde'i seadetime arzuhal edüp Çorum Sancağında divani emlâk nahiyesine tabi Göcenovacığ karyesinin malikânesi esleme hatun Pinti Mehmet paşa evladı vakfı ve divani hassı hümayun mülhakatı ve yine divani emlâk nahiyesine tabi Mürselcik karyesinin nısıf malikânesi Osmancıkta vaki Mehmet Paşa imareti vakfı ve nısıf âher malikânesi Çorumda vki Beyler Çelebi medresesi vakfı ve divânisi dahili içmal olduğu defteri hâkânide mükayyed olup merhum Ârif esleme hatun Pinti Mehmet paşa evlâdından salif'ül zikir Göcenovacığ karyesinin malikânesine evlâdiyet üzere mutasarrıf olduğuna ve karye'i mezbure Çorum Sancağının defteri iltizamatına dahil olmadığına binaen karyei Göcenovacımez-kûre ber mucibi defteri hâkânî hassı hümayun mutasarrıfile Esleme Hatun Pinti Mehmet paşa evlâdı vakfı tarafından zabıt ve malikânesi cânibine ait mahsulâtı ahiz ve gabzetmek murad olundukta dahlolunmak içap etmeziken ecânibden Çorum sakinlerinden Halil oğlu Hacı Hüseyin ve oğlu Abdulgafur nam kimesneler zuhur birle Esleme Hatun Pinti Mehmet paşa vakfı olan zikrolunan Göcenovacığ karyesinin malikânesine sülüsü bizimdir deyu hilafı defteri hâkânî fuzuli müdahale ve zabıt dâiyesinde oldukları inha ve defteri hâkânî mucebince amel olunmak babında emri şerifim sudurini istida etmekten naşı defter hane'i amiremde mahfuz defteri mafasıla müracaat olundukta divani emlâk nahiyesine tâbi yüz iki neferreaya ve oniki zemin ve bir asiyafile karye'i Göcenovacığ malikâne'i vakfı evlâdı Esleme Hatun Pinti Mehmet paşa divani haliya hassı hümayun ve hasılı divani maa niyahetinde çift ve hinta ve şair ye-

bure tâbi atmış üç nefer reaya ve bir zemin ile karye'i mürselcik nısıf malikâne vakfı imareti Mehmet paşa der Osmancık ve nısıf âher vakfı medrese'i Beyler Çelebi der Çorumlu divanı timar ve hasılı divanı ma'a niyabet tahtında çift ve hinta ve sair yekûn ma'a gayrihi iki bin beşyüz akçalarile defteri mafasılâ muharrer kale-mile başka başka tahrir ve salıfizzikir divanı iki bin beş yüz akça yazar ve Mürselcik karyesinin icmali mahalli sarahaten defter hane'i âmiremde bulunmadığının cevabı tahrir olunmuş olup bu takdirce ber muktazayı defteri hakani karye'i Göcenovacığı mezkûrenin malikânesi canibine ait mahsulâtı Esleme Hatun Pinti Mehmet paşa evlâdı vakfı tarafından ve divanı canibine aid ma'a niyabet mahsulât ve rûsumatı hassı hümayun tarafından ve karye'i Mürselciği mezburenin nısıf malikânesi canibine ait mahsulâtı Osmancıkta vaki koca Mehmet paşa imareti vakfı tarafından ve nısıf ahir malikânesi canibine ait mahsulâtı Çorumluda vaki Beyler Çelebi medresesi vakfı tarafından zaptolunmak iktiza eylediğin bilfiil defteri emini iftiharil emacidi vel ekârım Ali dame mecdühu arzedüp hilâfi defteri hakani vaki olan müdahalenin menî ve defî hususuna mübade-ret kılınmak irade'i seniyyem muktazasından olmağile bervechi muharrer amel ve hareket eylemek fermanım olmuştur. İmdi senki müsellimi mümaileyhsin ber muktazayı defteri hakani ve kanun amel ve hareket eyleyesiz ve senki naibi mumailyhsin hususu mezkûre tekayyidi tam edüp göresin dahleden merkuman Hacı Hüseyin ve Abdulgafur Esleme Hatun Pinti Mehmet paşa evlâdından olmayup ve merkum Ârif Esleme Hatun evlâdından ve karye'i mezbure evlâdiyet üzere mutasarrıfından olup evlâdı saire yogise defteri hakaniye münafi vaz'i tecvizden hazer ve mübaadet olunmak babında fermanı alışanım sadır olmuştur buyurdumki emri şerifim vusul buldukta vechi meğruh üzere amel eyleyesiz tahriren fi evasıtı Şehri Cemaziyelahir sene sitte ve erbain ve mieteyn ve elf 1246

No: 411

Evkafı hümayuna mülhak Osmancıkta vaki Beyler Çelebi vakfı şerifinden almak üzere yevmi iki akça vazife ile imameti sâni ci-hatinin tevcihine dair varid olan inha üzerine kavdi bilibrat muna-

Abdürrahim bin Seyyid Abdürrahmanın mahlulundan Sağır oğulları işbu rafi'âni tevki'i refi'işşani hakani Seyyid Ahmet ve Seyyid Mehmed zide rüşühümaya olan hizmete kesbi iktidarlarına değin taraflarından ehliyeti nümayan olan Sadullah bin Hüseyin ber mucibi nizam binniyabe bilâ kusur edayi hizmet etmek ve terk ve tekâsül vuku bulursa ahire verilmek şartile bittevcih yedlerine berati alışanım ita kılınmak babında canibi nazareti evkafı hümayunumdan bililâm ledeyil inha mucibince tevçih fermanım olmağın bin iki yüz seksen senesi Şabanı Şerifin on sekizinci günü tarihile verilen rüüsü hümayunum veçhile bu berati hümayunumu verdim ve buyurdumki sagirani mümaileyhima salifizzikir imameti sani cihetine vazife'i mersumesile şartı mezbur üzre mutasarrıf ola şöyle bileler alâmeti şerife itimat kılalar tahriren fil yevmissâni velişrin min Şehri Zilkade li sene semanın ve mieteyn ve elf 1280

No: 412

Evkafı hümayunuma mülhak Osmancıkta vaki beyler Çelebi cami'i vakfından olmak üzre yevmi iki akça vazife ile cüzhanlık ciheti tevcihine dair varid olan inha üzerine kaydi bilihraç muamele'i kalemiyeşi badel icra ciheti mezkûre mutasarrıfı Abdurrahmanın fevtile mahlûlunda sulbi Sagir oğulları işbu rafiani tevki'i refi'işşâni hakani Seyyid Ahmet ve Seyyit Mehmet iktidare gelinceye değin taraflarından erbabı istihkaktan Sadullah bin Hüseyin ber mucibi nizam binniyabe bilâ kusur edayi hizmet etmek ve terk tekâsül vuku bulur ise refiklerinden ahire verilmesi şartile bittevcih yedlerine berati alışan ita olunmak babında canibi evkafı hümayunumdan bililâm ledeyil inha mucibince tasarruf olunmak fermanım olmağın bin iki yüz seksen senesi Rebiül Ahirinin on ikinci günü tarihile bu berati hümayunumu verdim ve buyurdumki mummaileyh cüzhanlık cihetine vazife'i mersumesile şartı mezkûr üzere mutasarrıf olalar şöyle bileler alâmeti şerifeme itimat kılalar tahriren Filyevmissâni min sehri Muharrem lisene ihda ve semanın ve mie'teyn ve elf 1281

Beyler Çelebi Türbedarlık Beratı

No. 413

Nazareti Evkafı Hümayunu mülukâneme mülhak Çorumda vaki Beyler Çelebi evkafından Emlâk nahiyesine tâbi diğer Üyük nam karyenin malikânesi vakfından bir mud galle ile vakfı mumaileyhin türbesinde türbedarlık cihetinin tevcihine dair varid olan inha üzerine kaydi bilibraç muamelei kalemiyesi ledeyilicra olbapta evkafı hümayunum teftiş mahkemesi tarafından olunan ilâm mucibince ciheti mezkûre mutasarrıfı Müftü zade esseyit Ali bin esseyit elhacı Osmanın fevtile mahlulundan sulbü oğulları erbabı istihkaktan esseyit Ahmed Feyzi ve esseyit Mustafa Sabit ve esseyit Mehmed Emin ve esseyit Ebubekir Sadi halifelere iştiraken bermuçibi nizam bilfiil bilâ kusur edayı hizmet etmek ve terk ve tekâsül vuku bulmamak şartile tevcih ve yedlerine beratı âlışanım ita olunmak babında canibi nazareti evkafı hümayunumdan bailâm ledeyil inha mucibince tevcih olunmak fermanım olmağın binikiyüz seksenüç senesi Cemaziyelahirinin yirmi beşinci günü tarihile barüsusü hümayunum bu beratı hümayunumu verdim ve buyurdumki mumaileyhim salifüz zikir türbedarlık cihetine gallei mersumesile şartı mezbur üzere mutasarrıf olalar şöyle bileler alâmeti şerifeme itimat kılalar. Tah- riren filyevmissalis minşehri Şabanı şerif lisene selâse ve semanin ve mieteyn ve elf 1283.

Beyler Çelebi vakfı hakkında bir vekâletname

Nemikahül fakirün ileyh azze şanehu esseyit
Hasan Tahir elmevlel hilâfe bimedineî Çorum
Gufire leh

Mühür ;
Esseyit Hasan Tahir
1262

No. 414

Sebebi tahriri huruf oldurki :

Vilâyeti Anadolu Yozgat Sancağı dahilinde medineî Çorum mahallâtından Sağrıçı mahallesi sakinlerinden Kara İsmail efendi zade

zikri âti hususta Osman tarafından asaleten ve Ali ve Mustafa nam
sağiran taraflarından bâ hucceti şeriye vasiyyi mansubeleri valideleri
Hatice hatun ibnete Hüseyin nam kimesneler liebeveyn er karın-
daşları işbu baisil kitap Ahmed bin elmüteveffa Mehmed Arif mah-
zarında her biri bilasale ve bilvesaye ikrarı tam ve takriri kelâm
edüb nazareti evkafı mülûkâneye mülhak evkaftan Beyler Çelebi
vakfından Baberatı şerifi âlişan vakfın ruhiçin haftada iki gün Ku-
ranı Azimüşşan tilâvet etmek üzere cüzhanlık cihetine mutasarrıflar
olduğumuz vakfı mezkûr mahsulünden ve sair müşterilerimizle maan
senevi teamülü kadimi muti beledi olarak üç mut beheri yirmi keyl
itibarile altmış keyl alageldiğimiz hintamızı altmış üç tarihine değin
mütevellisi yedinden ahiz ve kabzetmiş idik. Senei murkumedan beru
edasından muhalefet eylediğinden mahallinde mütevellii mumaileyh
ile bitterafi talep ve dâva ve ahiz ve kabza ve ledeyil iktiza sulh ve
ibraya ve bunların mütevakkıf olduğu ümurun küllisine vekâlete
âmmei mutlakai sahihei şeriye ile vekil ve naibi menap nasp ve
tâyin eylediğimizde oldahi bervechi muharrer vekâleti merkumeyi
kabul ve merasimini kema yenbeği edaye teabbüt ve iltizam eyledi
dediklerin gabbettasdikül şeri mavekaa bittalep ketbolundu. Hur-
rire filyevmil hâdi aşer min Saferil hayr lisene selâse ve semanin ve
mieteyn ve elf 1283.

Ş Ü H U D Ü L H A L

Tekyeli Hoca zade

Kâtibi Mahkeme

Hacı İbrahim efendi

Ahmed efendi

Muhzırı Mahkeme hacı

Mehmed ağa

Ve gayrihim.

No. 415

Nazareti evkafı hümayunu şahaneme mülhak Osmanlıkta vaki
Beyler Çelebinin tamir eylediği camii kebir evkafından Osmanlık ve
Alan Velâyücük namı diğer Karabayır mezraaları vakfından tevliyet
cihetinin tevcihine dair vürud eden inha üzerine kuyudu muktaiyesi
vilihraç muamelei kalemiyesi ledeyilicra olbapta mahkemei teftişten
luman ilâm üzerine mutasarrıfı müteveffa esseyid Abdurrahman
Muttadan nakis oğulları işbu rasianı tevkii refiışşanı hakani Serit

Ahmed ve Seyit Mehmed zide rüştü hümalara edayı hizmete kesbi iktidarlarına değin taraflarından Sadullah bin Hüseyin ber mucibi nizam vakfı mezkûrın beher lâzım gelen muhasebesi mahallinde marifeti şerile görölüb memhur ve mumza defteri canibi nazarete bilirsal yedlerinde kalmak ve terk ve tekâsül vuku bulmamak şartıyla bittevhid yedlerine beratı âlişanım ita olunmak babında Canibi Nazareti Evkafı Hümayunumdan bailâm ifade kılınmış olmağıle mucibince tevcih olunmak fermanım olmağın bin ikiyüz seksenüç senesi Cemaziyelahirinin onaltıncı günü tarihile barüusu hümayunum bu beratı şerifimi verdim ve buyurdumki mumaileyhima salifüzzikir hüms mahsul tevliyet cihetine şartı mezkûr üzere mutasarrıf olup işbu beratı şerifime mugayir tasarrufları ümuruna tarafı aharden hiç fert mani ve müzdehim olmayub dahil ve taarruz kılmayalar. Şöyle bileler alâmeti şerifeme itimat kılalar. Tahriren filyevmissani işrin min şehri Muharremülharam sene erbaa ve semanin ve meteyn ve elf 1284.

No. 416

Deri devlet mekine arzı daiyi kemineleridir ki :

Nazareti Evkafı Hümayuna mülhak evkaftan Anadoluda Ankara Vilâyeti dahilinde kürsü liva bulanan medinei. Yozgad Sancağına mülhak medinei Çorumda vaki Beyler Çelebi evkafından almak üzere senede bir buçuk mud hinta ile vâkıfın ruhiçin haftada iki gün Kur'anı Azimüşşan tilâvet etmek üzere nısıf hisse cüzhanlık cihetine bin ikiyüz yetmiş dokuz senesi şehri Cemaziyelevvelinin ondördüncü günü tarihile müverrah bir kıta beratı şerifi âlişan berveçhi munasafa iştiraken mutasarrıflar olan medinei mezburede Sağrı mahallesinde onyedinci hanesinin birinci numarasında mukayyed esseyit Salih efendi ibni Ahmed ile mezbur seyyit Salih efendinin karındaşı olup tahriri nüfustan mukaddem mahmiyei İslambolda Kirazlı Mescit medresesinde sakin esseyit Mustafa efendi inbil mezbur Ahmed efendi nam halifelerden mezbur seyyit Mustafa efendi halife bu esnada bilâveled vefat edüb ciheti merkumenin nısıf hissesi mahlul ve yeri hâli ve hizmeti lazıması muattal kalmağıle müteveffayı mezburün şeriki ve karındaşı işbu baisi arzı dıraat merkum esseyit Salih efendi daileri medinei mezbure meclisinde makud huzuru şeri meali

ukudda hâlâ livai merkum evkaf müdürü fütüvvetli Hasanı Hayri efendi tarafından mürsel vekili müsecceli şerisi Hoca zade Abdullah efendi ile heyeti meclisi idare hazıran oldukları halde ledeyil imtihan ehliyeti zahir ve nümayan olmağile nısıf hisse ciheti merkume nizamına tatbikan müteveffayı merkum esseyid Mustafa halifenin mahlulundan vazifei meşruhasile müştereki mezbur esseyit Salih efendi halife dailerinin uhdesinde bulunan nısıf hissesine ilhakan tevcih ve yedine müceddeden bir kıta beratı şerifi âlişan sadaka ve ihsan buyrulmak ricasına bililtimas dürer bari madelet karara arz ve ilâm olundu. Baki emrû ferman hazreti menlehül emridir. Tahriren fil-yevmil hamis min Cemaziyelahir lisene sitte ve semanin ve mieteyn ve elf 1286.

Eddai liddevletil aliyetil Osmaniye Seyyid elhacı
Mustafayı Zühdü elmevlel hilâfe bi Çorum

No. 417

Evkafı hümayunu şahaneme mülhak Osmancıkta vaki Beyler Çelebi camii vakfından almak üzere yevmî bir akça vazife ile hitabet cihetinin tevcihine dair varid olan inha üzerine kaydi bilihıraç muamelei kalemiyesi ledeyil icra ciheti mezkûre mutasarrıfı müteveffa Hacı Ahmed naimi veledi hafız Alinin mahlulundan ledeyil imtihan ehliyeti nümayan olan sulbü kebir oğlu işbu rafii tevkii refi-işşanı hakani Abdullalı Avni halifeye keyfiyetin bittevcih yedine beratı âlişanım ita olunmak üzere meşihati islâmiden ba ilâm ledeyil arz şerez sünuh ve sudur eden hattı hümayunu şevket makrunu şahanem mucibince hitabeti mezkûr mumailleyhe tevcih olunmağın binikiyüz seksendokuz senesi Rebiyülevvelinin onüçüncü günü tarihile bu beratı şerifimi verdim ve buyurdumki mumailleyh salifûlarz hitabet cihetine mutasarrıf olup edayi hüsnü hizmet eyleye. Şöyle bileler. Alâmeti şerifeme itimat kılalar. Tahriren filyevmi sani işrin min sehri Ramazanı şerif lisene tisi ve semanin ve mieteyn ve elf 1289

(Beyler Çelebi evkafına ait bir bérat)

No. 418

Nazareti evkafı hümayunu mülükâneme mülhak evkaftan Çorumda vaki beyler çelebi türbei şerifin vakfından almak üzere yevmi bir akça vazife ile vakfının ruhuna haftada ikigün Kur'ani azimüşşan tilâvet etmek üzere cüzhanlık cihetinin tevcihine dair olan inha üzerine kaydi bilihraç muamelei kalemiyesi badelicra canibi mahkemei teftişi evkaftan olunan ilâm mucibince ciheti mezkurün nisf hissesi mutasarrıfları Esseyyid Mustafa ve Esseyyid Sadıkın ve rubünden sülüs hissesi mutasarrıfı Osman bin İsmailin ve rubünden humüs hissesi mutasarrıfı Esseyyid Mehmet bin Mehmedin vefatları vukuile mahlullarından rubünden sülüs hissesi mutasarrıfı Esseyyid Mehmed Sadıkın keffi yedinden ve rubünden sülüs hissesi mutasarrıfı Esseyyid Ömerin ve rubünden dört humüs hissesi mutasarrıfları Esseyyid Ahmet ve Esseyyid Osman Esseyyid Ali ve Esseyyid Mustafa ve evladı Mehmedin ademî ehliyetleri cihetile refilerinden bilimtihan ehliyeti nümayan olan müteveffayı mezbur esseyyid Sadıkın oğlu işbu tevki, rafiişşani hakani Esseyyid Ahmet zide ilmuhuya ber mucabi nizam binnefis bilâ kusur edayi hizmet etmek ve terk ve tekâsül eder ise ref'inden ahire verilmek şartile bittevcih yedine berati alışanim ita olunmak babında evkafı hümayun nazareti tarafından batelhis ledeyil inha mucibince tevcih olunmak ferman olmağın bin ikiyüz doksan senesi Cemaziyelâhirin yirminci günü tarihile bu berati şerifimi verdim ve buyurdumki mumaillehy salıfizzikir cüzhanlık cihetine vazife'i mersumesile mutasarrıf ola şöyle bileler alâmeti şerifeme itimat kılalar tahriren filyevmissânî min şehri Ramazanı Şerif lisene tis'in ve mieteyn ve elf 1290

A R I

SIRLARI

Ö N S Ö Z

Her işin çıkarı aslında sırdır. Sırlar uzun süreler içinde ve usta elinde çözülür, bilgi ve meslek olur. Balını, kovanını sırlayan, iğnesiyle hayat ve gidişatını sırlar içinde gizliyen arının da, artık bütün sırları çözülmüş, arıcılık verimli bir meslek haline gelmiştir. Hâlâ arıyı bir sır ve onu yaşatıp faydalanmağı bir şans sayanlar varsa bunlar görenekten ayrılmayan, arının iş ve sırlarını bilmiyenlerdir.

Geniş mer'alara sahip, fakat, iş hacmi çok dar olan yurdumuz için, arı yetiştirmek, ayrı bir önem taşır. Bilhassa köy ve kır hayatı ile ilgisi bulunanlar için; arıcılık en zevkli ve faydalı bir iştir.

Herkesin bildiği, arının başlıca mahsulü bal ve balmumudur. Bunların kıymet ve değeri büyüktür. Arının bundan başka şu yardım ve iyilikleri de vardır.

1 — Arı bulundurulmuş meyve bahçelerinde mahsül bol, iri ve iyi kalitede olur.

2 — Arıcılık açık havada yapıldığından sıhhidir.

3 — Arı iğnesiyle vücudumuza geçen zehir romatizma, kanser, verem gibi mühlik hastalıkları tedavi ettiği ve önlediği tecrübe olunmuştur.

4 — Bu küçük âlemin gidişatı insanlığa yakışan en iyi hasletlerin canlı bir örneğidir.

Arıcılık, zor bir iş olmadığı gibi, büyük sermayeye ve geniş zamana da ihtiyaç göstermez, daha çok işin ehli olmak, bu uğurda emek sarfedip bilgi edinmek gerektir. Halkımızın arıya ezelden sevgi ve ilgisi vardır. Arı ile meşgul olmak, çok kimselerin eğlencesidir. Bu meraklı ve arıya gönlünden bağlı olanlar hiç bir masraf ve

külfetten kaçınmazlar. Fakat arı işlerinde müsbet bilgileri olmadığından netice daima tesadüfe bağlı kalır.

Medenî dünyada, hatta en yakın komsumuz Bulgaristanda arıcılıkta büyük adımlar atılmış, bu gelir kaynakları, en verimli bir düzene konmuş bulunmaktadır. Bizim de, bu işi lâayık olduğu şekilde yürütmemiz, arı işlerini öğrenmemiz ve onun sırlarına ermemizle mümkün olacaktır.

Çorum Merkez Ziraat Muallimi
FAHRI ÇÖPLÜ

Arının hayat tarzı ve üremesi :

Arı toplu bir hayat yaşar. Bu topluluğu, ana arı (Beyarı), erkek arı (Saka), işçi arı teşkil eder. Ana arının vazifesi yumurtlamaktır. Bu yumurtalardan zaman ve icabına göre ana, erkek, işçi arılar çıkar. Arının üremesi ana arının fazla yumurtlaması ile mümkün olur. Bir kovanın anası kocar ve yumurtlaması azalırsa o kovanda kocamış ve aynı nisbette verimden düşmüş olur. İşçi arılar analarına tapınırcasına ihtimam ve hizmette bulunurlar. Bir çok kovanlarımızın bazıları iyi mahsul verdiği halde bir kısmının zayıf kalması ve hatta sönmesi hep ana arının durumu ile ilgilidir. Ana arının ömrü 4-5 sere kadardır. Dördüncü seneden itibaren yumurtlama işi zayıflar. Bu takdirde ana arıyı diğer bir genç ana ile değiştirmemiz icap eder. Ana arıyı işçi arılar kursaklarında hazırladıkları hususî bir gıda ile beslerler. Bu besleme nisbetinde de ana arı yumurtlar. Ana arının bazan (3000) binden fazla yumurtladığı olur. Ana arı yumurtalarından en çok işçi arılar çıkar. Lüzumunda erkek ve ana arılar da bu yumurtalardan çıkar. Fakat her cins arı yumurtası, petegin ayrı hücre ve yuvalarında bulunur. İşçi arı yumurtladığından itibaren 21 gün, erkek karı 24 gün, anaarı ise 16 gün sonra arı olarak çıkar. Anaarının daha erken doğması ve daha cüsseli, olması yuvası ve kurt halinde iken gösterilen ihtimam ve gıdası ile ilgilidir. Ana arılar doğdukları

rından 3-5 gün sonra bulundukları veya oğul olarak kondukları kovandan çıkarak havada erkek arılarla çiftleşirler ve kovanına dönünce orada hayatı boyunca yumurtlamak üzere kalır. Her kovanda bir tek ana arı bulunur. İki bulunduğu pek enderdir. Arıcılıkta kazanç temini ve kovanların sönmekten korunması hep ana arının varlığı ve gençliği ile kabildir.

Erkek arı daima yaz mevsiminde zuhur eder. Her kovanda 200-500 kadar bulunur. Bunun dikenini yoktur. Vazifesi çiftleşmektir. Saniıldığı gibi su taşımaz ve kovanın hiç bir işle ilgisi yoktur. Sonbaharda işçi arılar tarafından kovandan atılmak suretile yok edilirler.

İşçi arılara gelince: Kovanın bütün işleri bunlar tarafından görülür. Kendileri dişi oldukları halde çiftleşmez ve yumurtlamazlar. Yumurtlamağa mecbur kalırlarsa (Anasız kalmış kovanlarda görülür.) bunların dölü daima erkek olur. Bunlar yazın fazla çalıştıklarından 5-6 hafta kadar yaşarlar. Kışın ise istirahat ettiklerinden 5-6 ay kadar ömür sürerler. Bu kadar faydalı olan bu unsur yazıkki şöylece çok kısa bir ömre sahiptir. Bunların sayısı mevcudunu idame eden ancak ana arıdır.

Arı yuvası kovan :

Arı topluluğunu barındıran kaya ve ağaç kovukları arıların ilk ve tabii yuvalarıdır. İnsan elile hazırlanan ilk kovanlarda bu kovuklara benzetilmiş oyulmuş kütük veya örülmüş sepetlerdir. Bu pek ıptidai kovanlar içinde arı besliyenler arılarile meşgul olamaz ve onun ihtiyaçlarını anlayıp lüzumlu tedbirleri tatbik edemezler. Yurdumuzda sayısı milyonlara varan bu sepet kovanlar kibresiz bir saat gibi gayesiz ve faydasız yıllar boyunca işleyip durmakta, bu sahada temin edilebilecek büyük servetler heder olmaktadır. İş hacmini artıracak ve millî gelirimize büyük varlıklar katacak olan modern arıcılığımızı, ancak çerçiveli kovanlarla yaratabiliriz. Zira asrımıza uygun en iyi kovan çerçiveli kovanlardır. Bu kovanlarda arılarımızın bütün sır ve gidişatını görebilmek ve onu gayemize göre çalıştırarak mümkün olan faydaları temin etmek kabildir. Avrupa ve Amerika arıcıları pek çok çeşit de kovan tipleri vücuda getirmişlerdir. Bulundu-

ğumuz mahalle uyacak tipi tecrübe ederek ve öğrenerek kendimize bir örnek edinmemiz çok lüzumludur. Bu uğurda emek ve paradan çekinmemeli en iyi şekilde kovan ve malzemesi yaptırmalıdır. Gelişi güzel kovanlar içinde bekletilen arılardan istifade olunamaz. Ata sözü olan "Alet işler el öğünür," kavlince, arıcılıkta muvaffakiyete erişilecek biricik vasıta iyi bir kovandır. İyi bir kovanda aranan vasıflar şunlardır: Arıyı soğuk ve sıcaktan koruyabilmeli, yoklanması, havalanması, taşınması kolay olmalıdır. Arıcılık yapmağa karar verenler kovan seçmekte çok titiz davranmalı, muvaffakiyetin başlangıcı ve en mühim işi bu olduğunu bilmelidirler.

Çerçeveli kovanlara Arı konulması :

Çerçeveli kovanımızı hazırladıktan sonra oğul zamanına intizar ederek elde edeceğimiz oğul arısını doğrudan doğruya koyabiliriz. En pratik ve kolay usul budur. Fakat arı'mız her zaman oğul verecek durumda bulunamaz. Kovanlarımızdan o sene bal almak ve lüzumlu işlerini bir an evvel yapmak imkânına kavuşmak için sepet arılarımızı çerçeveli kovana aktarmamız daha faydalı olur. Bunun için âdi sepet kovanları ilkbaharda işlemeğe çıkardığımız zaman birbiri üzerine koymayub bahçemizin münasip yerlerine hazırladığımız çerçeveli kovanların üst veya altlarına koruz. Bu seretle işleyen sepet arıları alt veya üstlerindeki kovanın mevcudiyetinden haberdar olurlar. Nisan ayının son haftaları içinde bol çiçekli iyi bir günde sepet kovanın ön kapağı tamamen açılır. Arı bir kaç darbe ile rahatsız edilerek ihtiyar ve kızgın olanları uçurulur. Bu sırada veya daha evvel sepet kovan bulunduğu yerden alınarak etrafı hususi surette kapatılmış, üzeri açık yere getirilir. Kapak kısmı yukarıya gelmek üzere hazırlanan bir masaya dayanır. Bu sepetin ağzına temas edecek şekilde ikinci bir boş sepet masa üzerine konur. Bu boş sepet içine bir kaç parça kuru petek konması faydalıdır. Her iki sepetin birleştiği kısım siyah bir bezle örtülür. Birinci arılı sepetin alt kısımlarından bir kaç delik açılarak arıcı körüğü ile hafif hafif duman verilir. İki değnekle de aşağıdan yukarı ve muntazam

kısa fasılalarla sepete yavaş surette vurulur. Bu vuruş ve duman tesirile arı, esas yuvasını terke mecbur kalarak ikinci boş sepete geçer. Bu geçiş 15 - 20 dakikada olur. Arasına bez örtüyü kaldırarak arının geçip geçmediğini kontrol da edebiliriz. Ana arı geçti ise arı kolaylıkla ve daha çabuk geçecektir. Geçiş işi tamam olunca arıyı ihtiva eden ikinci sepeti birinciden ayırarak açık yerlerini muvakkaten bir örtü ile kapatır, bir izbeye bırakırız. Arıdan boşalan birinci sepeti masa üzerine alarak içindeki ballı ve yavrulu petekleri münasip bıçaklarla keserek çıkartır, sonra da koyacağımız kovanın çerçevelerine tel veya iplerle bağlarız. Petekleri çerçevelere tatbik ederken duruş vaziyetine dikkat etmemiz, yani sepet kovanda durduğu şekilde durmasını temin eylememiz gerektir. Petek alt üst şekillerde konursa yavruların tabii duruşları bozulacağı gibi ballı çerçevelerden de ballar akar. Dikkat edilecek ikinci nokta da işi gayet sakin surette yapmak, acele etmemektir. Acele ve telâş ile yapılan aktarmalarda ekseriya kovanın anasını kaybetmek tehlikesi ile karşılaşılır. Bu ise çok fena olup arının elden çıkmasını mucip olur. Yavrulu petekler ortada, ballı petekler her iki yana gelmek üzere çerçeveler kovana tertiplendikten sonra ikinci boş sepetteki arılar doğruca bu kovana silkilir. Arı süratle yeni yuvasına yerleşir. Arı sakin bir duruma girdikten, daha iyisi akşam üzeri evvelce işlediği yere konur. Boşalmış olan sepetle kenar ve köşede kalmış petek kırıntıları ortadan kaldırılır. Bu aktarma ile kovanlarımızı tez ve iyi surette arı ile doldurmak mümkün isede acemilerin bu ameliyeleri bir usta arıcıdan görmeleri çok hayırlı olur. Bu ameliyeden sonra arıya biraz şurup vermek ve arı mevcuduna göre kovan içini daraltmak, kovayı sıcak tutmak faydalıdır.

Arıların Beslenmesi :

Diğer evcil hayvanlarda olduğu gibi değılsede lüzumunda arıları beslemek lâzımdır. Bu işten biraz olsun anlayan kimseler beslemenin ne kadar önemli bir iş olduğunu bilirler. Arıyı beslemekle hem varlığını korumuş, hem de verimini arttırmış oluruz. Bunun için iki kısım şeker veya balı bir kısım suda eriterek hazırladığımız şurupla

arılar beslenir. Sepet arılarının beslenmesi aslâ caiz değildir. Ancak fennî kovanlarda bu iş yapılabilir. Arılarımızı Sonbaharda Ağustos onbeşinden sonra, İlkbaharda ise Nisan onbeşinden sonra beslemeliyiz. Hazırlanan bu şuruptan (100) gram mikdarında ve hususî kaplar içinde akşamları verilmek ve sabahleyin erkence boşalmış veya boşalmamış kapları geri almak, böylece en az onbeş gün devam etmek üzere kovanlar beslenir. Sonbaharda beslenen arılar ertesi İlkbahara genç ve kalabalık bir sinek mevcudu ile çıkar. İlkbaharda beslemekle de bu kuvvetleri daha da takviye edilmiş olacağından büyük bal devşirmesi (çiçeklerin en bol zamanı) esnasında bol bal toplamak imkânı hasıl olur. Arıcı çektiği emeğin ve masrafının çok üstün karşılığını görür.

Kovanların yoklanması :

Kovanlarımızı iş ve ihtiyaçlarını bilmek için arasına açarak yoklamamız gerekir. Bunun için arıcı peçesi ve körüğüne ihtiyaç vardır. Arıcı peçesi kaputbezinden ve elek telinden yapılmış bir başlıktır. Bununla arıların yüz ve gözlerimizi sokmasından korunuruz. Arıcı körüğüne gelince : Bu da ateşliğinde telis parçaları veya sığır tersi yakılan, körüğü ile hava verilen, duman verici bir âlettir ki, arıları sakinleştirmek için kullanılır. Körüğü yakar, başımıza peçeyi geçirir, kovanlarımızın başına varırız. Körükle kovan ağzından hafif bir duman verir, bir dakika kadar bekleriz. Diğer elimizde bulunduracağımız keski gibi bir aletle de kovan kapağını yavaş yavaş kaldırırız. Bu sırada etrafımızda uçan ve kovan içinde bulunan arılara hafif surette duman vermek lâzımdır. bu işte de soğuk kanlı olmak ve arıdan aslâ korkmamak esastır. Bu zamanla olacaktır. Şurasını iyice hatırd tutmalıdır ki arı sebepsiz yere sokmaz. Eğer sokmalarına devam ediyor, duman vermekle de yatışmıyorsa kusuru başka durumlarda aramak ve bunu bulmağa çalışmak lâzımdır. Bu en çok yoklama zamanının vakitsiz yapılmasından ileri gelir. Kırdaki çiçek bulunmaması ve yabancı arıların bu açık kovandan bal aşırmağa yeltenmeleri arıyı kızdırır ve sokmağa mecbur eder. Bu takdirde kovanı kapatmalı ve yoklamadan vazgeçmelidir. En iyi yoklama zamanı bol çiçekli zamanlardır. Diğer zamanlarda da arı yoklanabilir.

sede bu işte hayli usta olmak ve ona göre lüzumlu tedbirleri almak icabeder. Arıyı yokladığımız zaman şu noktalara dikkat eder ve kovan numarasile özel bir deftere kaydederiz.

- 1 — Arı kaç çerçevededir.
- 2 — Anası, yavru ve yumurta durumu.
- 3 — Gıdası, yani bal mikdarı ve çiçek tozu.
- 4 — Görülen hususiyetler.
- 5 — İş ve ihtiyaçları.

Bu yoklamada küflenmiş ve bözülmuş petekleri çıkarır, varsa yerine iyilerini koruz. Arıların yoklanması zaman ve ihtiyaca göre adlandırılır. İlkbahar, Yaz, Sonbahar yoklamaları gibi. Bundan başka arı lüzumuna göre oğul işleri, bal alma, hastalıklarının tedavisi için de dilediğimiz müsait zamanlarda yoklanabilir. Fakat arıyı vaktisiz ve lüzumsuz olarak yoklamalarla rahatsız etmekten sakınılıyız.

Peteklerin önemi ve muhafazası :

Çok yerde bal, ya peteğile yenilmekte veya sızdırılmak için peteği ezilip bozulmaktadır. Arının iç yavasını teşkil eden, bal toplanıp depo edilmesine ve yavru yetiştirilmesine büyük ölçüde yardımcı olan peteklerin böylece elden çıkarılması arıcı için büyük kusur ve zarardır. Peteğin bozulmadan muhafazası, arının lüzumlu işlerinde tekrar kullanılması çerçiveli kovanlarda mümkündür. Bu kovanlardan çerçivesile çıkarılan petekli ballar bal makinasında bozulmadık süzülür, boşalan petekler kovana iade edilerek tekrar balla dolmalarına imkân hazırlanır. Arıların 1 kg. petek yapmak için 15 kg. bal sarfettikleri ve bu kadarda bal toplamaktan geri kaldıkları hesap edilmiştir. Şu misal ve hesaplara peteklerin kıymeti ve arıya yardımcı hakkında iyi bir fikir edinebiliriz. Fennî arıcılıkta eldeki petekleri bozmak şöyle dursun silindir veya basma kalıblarda imal edilen yapma petek verilmesi önemli işlerden olmuştur. Bu itibarla petek arıcılığın en kıymetli bir unsuru ve muvaffakiyet âmillerinden sayılmalıdır.

Peteğin zararlısı mum güvesidir. Kovan içinde ve dışında bulduğu peteklere saldırarak onları tahrip eder. Çaresi ise: Kovanlarımızı kuvvetli bulundurmak, yoklamalarda güveieri temizlemek, ko-

van dışında muhafaza ettiğimiz petekleri kapalı yerlerde bulundurarak arasına kükürt dumanı ile tütsülemektir. Bu tütsüleme Mayıs ayından Kasım ayına kadar her on beş günde bir yapılmalıdır.

Arı oğlu :

Arı, neslini çoğaltmak ve devam ettirmek için oğul verir. Arının bu tabii arzusunu bazı sebepler azaltıp çoğaltır. Ençok anası(Beyi) ihtiyarlıyan veya kovanına sığamayacak kadar gelişen arı oğullanır. Arının kendi başına oğullanması arıcı için bir kusurdur. Kendiliğinden çıkan oğullar matlup evsafa olmayacağı gibi, arı işleri de esas gayemize yürütülmemiş sayılır. Arı mevcudunu çoğaltmak veya oğul arı satmak isteğiyle hareket olunduğu takdirde arının oğullanması arzu edilebilir. Oğullanan arılar kuvvetlerinden gaybedeceklerinden bal istihsalıçok azalır.Bazı ahvalde hiç mümkün olmaz.Bunun için ve çok kere arının oğullanmaması kuvvetini derli toplu bulundurması istenir.

Bunun için arının oğullanmasına tesir eden ananın ihtiyarlığı, kovan hacminin yetersizliği, fazla sıcaklık gibi sebeplerin giderilmesine çalışılmalıdır. Oğullanan arılar üreme bahsinde olduğu gibi pek çok ana memeleri yaparlar. Bunlardan çıkan genç ve bakir analar kovan halkından bir kısmını beraberlerinde alarak yeni bir yuva bulmak üzere asıl kovanlarını terkeder ve ekseriya yakınlarındaki bir ağaç dalına salkım halinde toplanırlar. Bu, arının tabii oğul verme şeklidir. Arıcı elile kovan mevcudunu iki veya üçe taksim ederek ayrı ayrı kovanlara yerleştirmek şekli ise sun'i oğul almaktır. En doğru olanı da budur. Böylece alınan oğullar az zamanda kuvvetlenir. Ana kovanda geliş güzel oğullar çıkararak bütün kuvvetini kaybetmekten kurtulur ve kendini toplayarak vaktinde bal ve gıdasını bulmağa imkân kazanır.

Oğul arılarımızı hiç bir suretle birbiri üzerine, âdeta odun yığar gibi koymamalıyız. Oğul arısı içindeki bakir ana kovanından çifleşmek üzere çıkar, dönüşte kovanını çok zaman seçemiyerek yabancı bir kovana girecek olursa orada öldürüleceğinden kovanı da öksüz

— Sonu Var —

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Tarafından Çıkarılır

Sayı : 57(58)

Kuruluşu: Nisan 938

23 Nisan

Ortaokul Müdürü
Ziya BÜYÜKATAMAN

23 Nisan 1920 den önce :

Yolsuz ve okulsuz, her yönden bakımsız bir yurd, Türk yurdu. Dört taraftan düşman saldırılarına uğramış, yer yer istilâ edilmiş bir ölke, Anavatan, içi kan ağlayan, ümit felleri sönmüş bir millet, Türk milleti. Elinden silâhı alınmış, sürü gibi salınmış bir ordu, Türk ordusu.

Bu cehennem manzarası karşısında bu memleketin sahibi, bu milletin hâkimi, bu ordunun başkumandanı olan sultan ko-

camış vücudünü genç dilberlerin aşkıyle tutuşturmuş, güzel İstanbulun en güzel sırtlarında Yıldız Sarayının cennet bahçelerinde bahçıvan kızlarına saraylar kurmakla meşgul. Vatan bitiyor, millet eriyor. Ne ümürü. Muhteris nefisi meşru olmıyan emellerle dolu. Ne olursa olsun keyfi bozulmasın, Türk vatânının kemirilmesine Türkler tarafından müdahale edilmemesini maktele sürüklenenlere nefislerini de müdafaa etmemesini irade buyuruyor.

Bu cennet yurdun bu perişan hali neden, bu büyük milletin ızdırabı kimden? Memleketi binbir musibete, koca bir devleti inkıraza, asıl bir milleti sonsuz geriliğe uğratan padişah iradesinin susturulduğu 23 Nisan 1920 günü Türk Milleti'nin bayramı ve en büyük bayramıdır. Bu tarih Türk Milletinin kayıtsız ve şartsız hâkimiyetine kavuştuğu kutsal bir gündür.

Bu kutsal günün yıl dönümleri de kutsal bayramlarımızdır.

Cihan tarihinde Türk Milletine en şerefli bayramlar sağlayan kahramanlıklar bu günden hız aldı. Bu kutsal günü ebediyete kavuşan en büyüğü müz Mustafa Kemal heyeti temsiliye reisi sıfatile 22 Nisan 1920 de bütün makamlara şu suretle müjdelemiştir. (Nisanın 23 üncü Cuma günü Büyük Millet Meclisi küşad edilerek ifayı vazifeye mübaferet edeceğinden yevmü mezkûrden itibaren bilumum makamâtı mülkiye ve

askeriyenin ve umum milletin mercii meclisi mezkûr olacağı tamimen arz olunur.)

Artık ne irade var, ne de sultan. Millet kendi mukadderatına kendisi hükmedecekti. Millet düşünecek, millet emrecek, millet yapacak. Milyonlar bir beyinsiz kafa uğrunda sürüklenmeyecek, yurd ihtirasın kurbanı olmayacaktır.

Milletin hâkimiyeti (Demokrasi) en insanî yaşama tarzıdır. Biz buna 23 Nisanda kavuştuk. 23 Nisan 1920 den bu güne kadar çok yıllar geçimed. Yurd düne bakarak bu gün bir cennettir. Ve her gün biraz daha mamur oluyor. Millet, kıyafeti ile, dili ile, inamış ve bilgisi ile, yepyeni genç bir millet oldu. Türkün en büyük vasfı olan barışçılık, hakka saygı, bilgiye susama, yurda tapınma, yasaya bağlılık vasıfları cihanca bir daha tasdik edildi.

Türk Milletine baht açan 23 Nisan büyük bayramı kutlu olsun.

Çorumda Ahilik

II

Nazmı TOMBUŞ

L O N C A L A R

Büyük bir (Ahi Evran tarafından yeniden düzenlenen ve (Ahi) lik adı altında Anadolu'nun her tarafına yayılan (fütüvvet) tarikatının, ilk çağlardan beri Çorum ve çevresine de dal budak saldığı köy ve kentde birçok zaviyeler açılarak bunlara vakıflar tesis, vakfiyeler tanzim edildiği elde edilen belgelere göre mümkün olduğu kadar belirtilmiş idi.

Bir takım içtimaî ve ahlâkî prensiplere bağlanan, aynı zamanda sporatif duygu ve hareketleri de içine alan bu önemli kurum iddia edildiği gibi var idiyse bile (manevî, batınî) gizli vasıflarını tamamen gaybederek, uzun zamanlar kar-

deş gavgalarile kana boyanan, başsız ve ayaksız bir anarşi içinde yüzen Anadoludaki zanaat ve ticaret kurumlarını koruyabilmek kaygısıyla ekonomik bir teşekkül haline gelmiş, şimdiki ticaret ve sanayi odalarının, kısmen belediyelerin görevlerini daha geniş bir yetgi, daha uygun ve kavrayışlı bir düzenle nice yüz yıllar idare etmiştir.

«Ahi» lik miras ve geleneklerinden kalma esnaf teşekkülleri, bütün Türkiyede olduğu gibi Çorumda da (Lonca) adı verilen yönetim kurulları ile iyi bir nizam altına almış, bütün ticaret ve zanaat erbabını (esnaf) adı altında tamamen içine almış bulunuyordu.

Her esnafın bir (Lonca) sı, her Lonca'n bir yiğitbaşısı, bir şeyhi, bir işçibaşısı vardı. Kurulun daimî üyeleri ileri gelen esnaf ihtiyarları ile birlikte esnaf işlerini düzenler, yiğitbaşı kurula başkanlık eder, işçibaşı kurul kararlarını tebliğ ve infaz eylerdi. Şeyhin dua, beddua etmek gibi manevî görevleri vardı. Dıbağ'ların loncası, genel bir merci olarak kabul edilmişti. Bütün esnafı ilgilendiren büyük işlerde dıbağhanedeki (Ahi Evran) tekkesinde genel toplantı yapılır, bu toplantılara dıbağların yiğitbaşısı başkanlık ederdi. Dıbağ esnafının bu üstünlüğü Pir Ahi Evranın dıbağ olmasından ileri gelse gerektir.

Loncaların, esnaf işlerinin uizamlanmasında geniş yetgileri, esnaflar üzerinde önemli otoriteleri vardı. Loncaların başhca görevleri şunlardı :

1 — Çıraklara geleneklere göre iyi muamele yapılmasının sağlanması.

2 — Sebepsiz ve haksız o-

larak ustasının yanından çıkan ve kaçan çırakların başkaları tarafından çıraklığa kabulünün men'i.

3 — Ustalarının teklifi ile çırakların kalfa çıkarılması.

4 — Kalfalara peştemal (şüd) kuşatılarak usta çıkarılması, ayrı iş ve dükkân açmalarına yetgi verilmesi.

(Kalfalık, ustalık yetgisi verilmek için ziyafetler verilir, özel törenler yapılırdı.)

5 — Zanaat, ticaret iptidai madde ve emtealarına narh konulması, bunların esnafa ihtiyaçlarına göre bölüştürülmesi ve dağıtılması.

6 — Mamûl malların tip ve vasıflarının tâyin ve tesbiti ile standarize edilmesi, bunlara fiyat konulması.

7 — Kötü vasıflı iptidai madde kullanan, kalitesi ve işi bozuk mal yapan, yüksek fiyatla mal satan, müşterilerini herhangi bir suretle aldatan, esnaf geleneklerine, lonca kararlarına aygırı harekette bulunanlara ceza tâyini ve tatbiki.

8 — Kandil günlerinde esnaf tebriklerinin kabulü için tören ve toplantı yapılması, hayır dualar edilmesi, (bu dualar esnaf şeyhleri tarafından yapılırdı.)

9 — Başka yerlerden gelen ticaret mallarının ve iptidai maddelerin, muayyen fiyatlarla esnafa veresiye dağıtılması, dağıtılan bu mal bedellerinin tahsil ve ödenmesine kefalet edilmesi.

10 — Her hangi toplu bir sipariş vukuunda esnafın vereceği malların cins, miktar, fiyatlarının tâyini.

11 — Her esnafın kendi işi ile uğraşmasının, başka işlere karışmamasının sağlanması.

12 — Orta sandığının ve akçasının idaresi

Her esnafın bir orta sandığı bulunur. Sandığın gelir kaynağı, nakdi cezalar, yetgi verilirken usta ve kalfalardan alınan bağışlar, esnafa veresiye dağıtılan mallar üzerine konulan ve esnafın lonca vasıtasile toptan-satılan mallarından alı-

nan komisyonlar ve benzerleri idi.

YARDIMLAR, DAYANIŞLAR :

1 — Hastalık veya bir kaza sebebiyle çalışamaz hale gelen meslektaşlarına nakdi yardım yapmak.

2 — Kalfa ve usta çıkarlardan fakir olanlara araç ve iptidai madde tedarik edebilmesi için orta sandığından az bir faizle para vermek.

3 — Esnaftan her hangi birinin düğün törenlerine toplu bir halde katılmak.

4 — Esnaftan hasta olanları ziyaret etmek.

5 — Esnaftan ölenlerin cenaze alaylarına toplu bir halde katılmak.

6 — Esnaftan fakir olarak ölenlerin cenaze masraflarını vermek, çocuklarını himaye etmek, ailesine yardım yapmak.

7 — Her hangi bir suretle haksızlığa, gadre uğrayan meslektaşların hakkının alınması için resmî katlar kütünde toplu teşebbüs ve ricalarda bulun-

mak gibi çok faydalı husustan ibaret idi

CEZALAR :

Esnaf geleneklerine, lonca kararlarına aykırı harekette bulunanlara lonca kararıyla verilen cezaların başlaları şunlardır:

- 1 — Para cezası.
- 2 — Falaka ve sopa cezası.
- 3 — Geçici olarak işten menetmek.
- 4 — Esnaflıktan temelli çı karmak.
- 5 — Beddua etmek, boykot yapmak.

Suçun derecesine göre bu cezalardan birine çarpılan suçlu ya, işçibaşı cezayı bildirir, para cezası ise parayı alır, işten men edilmiş ise dükkân kepenklerini indirir, dükkânı kapatırdı. Kendi esnaf loncasının verdiği karara razı olmayan Ahi Evran tekkesindeki genel loncaya muracaat ederek meseleyi tekrar inceletebilirdi. Genel loncanın kararı kat'i idi.

Bu kararları tanımayan, suçlarından nadim olmıyanlara Ahi Evran tekkesinde yapılan genel esnaf toplantısında beddua edilir, esnaflıktan çıkarıldığı, boy-

kot yapıldığı ilân olunurdu.

Lonca otorite ve kararlarının başlıca desteği manevî bakımdan beddua, maddî bakımdan bir nevi afaroz demek olan boykot ilânı idi.

İlerleyen zaman şartlarına göre gelişme yapamıyarak olduğu yerde sayan ve daima geleneklere bağlı kalarak her türlü ilerleme ve değişmelere arka çeviren bu kurumlar sonraları âteta bir irticaî unsuru haline gelmiş, hattâ lüzumlu, lüzumsuz umumî memleket işlerine de burun sokmağa başlamıştır. İşte bu yüzden gittikçe otoritesini ve önemini kaybeden loncalar 70 yıl evveline kadar, eski kudretini oldukça muhafaza edebilmişti. 1290 Hicret yılından sonra her yerde vilâyet teşkilâtı yapılmış, nizamî mahkemeler kurulmuş bulunuyordu. Artık beddua ve boykottan pervası kalmayan esnaftan biri, lonca tarafından verilen cezaya itaat etmemiş, Savcılığa muracaat ederek (siz nizamî mahkemeler kurduk, suçluları yalnız bu mahkemeler

cezalandırarak diyorsunuz. Halbuki burada her esnafın bir mahkemesi var, diledikleri gibi asıp, kesiyorlar, istediklerine ceza veriyorlar.) diye şikâyetle bulunmuş. savcılık işe elkoyarak bâzı esnaf ileri gelenlerine oldukça önemli bir gözdağı çekmiş, loncaların nüfuz ve kudretini tamamen sarsmıştı.

İşleri yalnız kandil günlerinde toplanıp dua etmeğe münhasır kalan loncalar meşrutiyetin ilânı sırasında görülen taşkınlıklardan cesaret alarak

yine eskisi gibi memleket işlerine karışmak istediler. Çoruma ilk olarak gelen bir tiyatro kumpanyasının, oyunlarını ah-lâka aykırı gördüler, bunun men'i için (Ahi Evran) tekkesinde bir toplantı yaparak hükûmete muracaat ettiler. Fakat ozaman mutasarrıf vekili bulunan Bay Hüseyin Cahit Yalçın'ın dayısı Cemal Bey elebaşları tevkif ederek muhafaza altına Divanıharbe sevketti. Bu ikinci gözdağı loncaları bir daha kıpırdamıyacak hale getirdi ve tamamen söndürdü.

Cönklerden derlemeler :

Şakir adında bir halk şairinin dünya destanı [*]

Derleyen : EŞREF ERTEKİN

Sarıları düşe kalka götürür
Bilmem ne pek uzun etekli dünya
İftah olmaz yapışıpta sürünen
Çünkü gayet taşlı kesekli dünya

Meyli tabiidir şer ve fesade
Ana uyup gitmez her kişi zade
Günde öldürdüğü binden ziyade
Kılıçlı, pıçaklı, tüfekli dünya

Kaldımı dost deyü pek yapışanlar
Eylüğünü umup hep tapışanlar
Bilsünler deyişüb de kapışanlar
Aygır, katırlı, eşekli dünya

Kâhı matem edüb kara bürünür
Kâhı yılan gibi yerde sürünür
Kâhı alı pullu yeşil görünür
Sanki bir bağ olur çiçekli dünya

Sel gibi akdığı yerleri yarar
Karşı gelenlerin belini kırar
Sana görülmedik oyunlar kurar
Ayulu, Maymunlu, Şebekli dünya

Eşek gibi binip nodulu (2) dırter
Yokuşlara sürer burnunu sürter
Kendini göstermez yüzünü örter
Çehresiz, çekişli kötekli dünya

(1) Bu destan Çorum Milli Kitaplıkta 846 No. da kayıtlı mecmuadan yazılmıştır.

(2) Nodul; öğendere denilen uzun bir deynek ucuna çakılan çivi veya iğneucu ki bununla öküz ve merkepleri dırterek sürerler.

Gelür huzuruna boynun eğerek
 Bil tüketmek ister seni yiyerek
 Sütü sütü meler kuzum diyerek
 Develi, koyunlu, inekli dünya

Süslenmiş kızları hep koca bekler
 Dünürleri (3) biri birine ekler
 Alup düğün kurar çok pezevenkler
 Davullu, zurnalı, köçekli dünya

Yıktı benim diyen kahramanları
 Kuruttu dibinden yaş fidanları
 Harap etti nice hanumanları
 Baltalı, kazmalı kürekli dünya

Gafil olma uyan yolundan şaşma
 Dünya benim olsun deyü savaşma
 İğnesi ağulu sakın yanaşma
 Arıya sokturur petekli dünya

Dünyayı düşman bil ne derse kanma
 Aklını başta tut odlara yanma
 Kucaklayub okşarsada inanma
 Köpek gibi dokuz bebekli dünya

Kimki dost diyerek verse metaüet
 Kaplar etrafını çirk ve habaset
 Ana yakın olmaz ehli tahavet
 Bulaşık kuyruklu tezckli dünya

(Şakir) andan iğraz edüb niderdim
 Ahmaklar gittiği yola giderdim
 Heman eğlenmeyüb tamir ederdim
 Olsaydı yıkılmaz emekli dünya

(3) Dünür, Bir kızı veya oğlanı evermek üzere gönderilen görücülere derler.

V İ R A N İ

Gel ey talip kulak tut bu sadaye
 Getür iadet sıdkile Mustafaya
 Ener olmak dilerseñ ademi has
 Niyaz miñnet ol âli abaye
 Erirsen mürşidi hası benane
 Açarsan gözüne rabbül ulâye
 Görürsün zatı hakkın sen gümansız
 Verirsin özünü ana bahaye
 (Virani) nutku hak böyle buyurdu
 Aşkile ver canı âli abâye

V İ R A N İ

Kulak tut sözüme ey can beri ol
 Hevayü nefsü şehvetten geri ol
 Özün pâk eyleyüb gir rahi aşka
 Hakikat canı dilden Caferi ol
 Bu üç nesnei etme sana sen yar
 Muhibbi âli şahı askeri ol
 Dilerseñ muradı maksudu meylin
 Mücellâ tayyibi hem tahiri ol
 (Virani) sıdkile bend ol âliye
 Kemalin evveli ve ahiri ol

V İ R A N İ B A B A

Ay yüzündür harfi bismillâhimiz.
 Suretin hak amme beytullahimiz
 Kâfı nundan perdei refeyledik
 Zahir oldu küntü kenzullahimiz
 Hali hattın surei yâsin durur
 Üç sıratil müstakimdir ahımız
 Ey (Virani) perdei refeyledin
 Gösterelden gün yüzün ol şahımız

VİRAN ABDAL BABA

Lâmeliften arşı seyran eyledim
 Hakkı buldum cismimi can eyledim
 Nuh felek burcunda kurdum haymei
 Tahta çıktım akli sultan eyledim
 Kâfi num emrinde kıldım meskeni
 Dile geldim nutkumu kân eyledim
 Keştii Nuh ile gezdim serteser
 Hefti derya seyri ummaneyledim
 Men (Viran Abdal) fakirem şahımı
 Şükrü minnet dilde pünhan eyledim

VİRANİ

Adem olmaz lâcerem iblis durur
 Fili beddir sözleri telbis durur
 Dünyaya meyleyleyenler ey abi
 Sanma baydır sen anı müflüs durur
 Sureta adem içi adem değil
 Aşlı gayridir anın na cis durur
 Kimde vardır şöhreti hırsı emel
 Manide insan değil nakıs durur
 Bu (Virani) dünyaya meyleylemez
 Fariğ oldu cümleden perhiz durur

VİRANİ

Ey cemali harfi bismillâhidir
 Desti kudret hikmetullahidir
 Kimki ana secdedüb baş eğmedi
 Lanetol şeytaneki gümrahidir
 Üş salâti savmü hacci hem zekât
 Bilmişem hüsnün ana miftahidir
 Her kimki pir izini izlemedi
 İremez maksuda ol bi rahidir
 (Virani) i derdimendim hakipay
 Dilde virdim her zaman ol şahidir

(V İ R A N İ)

Edebsiz ademin olmaz imanı
 İçinde doptolu şekki gümanı
 Hayasız olanın yanına varma
 Kulak tutup işit işbu beyanı
 Amelsiz adem üş ilmehli olmaz
 Ana lânet edene yok ziyani
 Odur şeytan ana lânet hemişe
 Kimin davası vardır bi maani
 (Viraniyem) şeha gerçek gulamım
 O vermiştir benim ismim Viranı

(V İ R A N İ)

Görenler bunda gördü hak cemali
 O kim görmez anin yoktur kemali
 Herki bunda görmeyen can anda görmez
 Kalur ol hasılı canane ermez
 Kemali olmayanlar cahildir bilmez
 Ol ne bilsün ol nedir celle celâli
 Ana yoktur visali cane canan
 Şokim hemdem edindi kılı kali
 Erişmiştir ana tahkiki mutlak
 Yine gendi gururundan zevali
 (Viran abdal) niyazi şükriçinde
 Görür her dem eder secde visali

(V İ R A N İ)

Edeptir vechi insanda musavver
 Acep kudret acep nuri mutahher
 Edeptir mânai sebal mesani
 Salat ansız dürüst olmaz mukarrer
 Edep ebcet hesabınca yedidir
 Kaşınla kipriğin zülfün muamber

Edep tacı saadettir geyenler
 Bulur şefkat şefi olur peyember
 Edepsiz ademin makbul değildir
 Namazı ve niyazı işte defter
 Edeptir çeşmei hısrâbı cavit
 Bilen buldu ve içti âbı kevser
 Edebsiz ademi kuran okursa
 Edepsizlik edüptür ol bedehter
 Edep ilmü ameldir ey birader
 Edepsiz ilm okuma var â server
 Edeptir ey (Virani) cümle nase
 Ziya veren alidir yani haydar

(V I R A N I)

Alidir hemdemi yari peyember
 Alidir dört kitabı ilmü defter
 Alidir cümle kurani hakikat
 Alidir söylenir Allahu ekber
 Alidir mahi tabı dü cihanın
 Alidir vedduhai şemsi haver
 Alidir şulei misbahi alem
 Alidir şepçirai nuri enver
 Alidir dinü minhacü vü taç
 Alidir sahibi şimşir dü şesşer
 Alidir ehli dinin rehnümaşı
 Alidir cümleye serdarı server
 Alidir savmü haccı hemş ehadet
 Alidir kâbe ve mihrabı member
 Alidir filkulûbü mührü muhkem
 Alidir münkirin bağına hançer
 Alidir ey (Virani) başın üzre
 Alidir ol saadet tacı efser

(Feyzi) Seyraniye naziredir

Aşık umar yâden hüsnü nazarı
Figânîs ismi var cismi görünmez.

Çok kimseler gördü andan zararı
Kimyanın ismi var cismi görünmez

Gayret eyle gör sen böyledir devran
Hakkında iblisin ederler bühtan

Korkmaz andan kavi dinile iman
Şeytanın ismi var cismi görünmez

(Feyziya) kıl sen hakka teşekkür
Her nekîm işlersen eyle tefekkür

Beyhude nesneye etme tefahhür
Çelpanın ismi var cismi görünmez

(F E Y Z I Y A)

Bende ol babına şahı merdanın
Penah et gendine zati ekberi

Rahine gel katil ali abanın
Bulursun ol zeman güncü güheri

Âlemi seyretsen deryayı heyhat
Rahi dalâletten istersen necat

Mazher ol lutfuna bulasın hayat
Bilenler içtiler abü kevseri

(Feyziya) nutkunü gel eyle iz'an
Ararsan bundadır derdine derman

Kalma tereddütte ey gafil insan
Zikri fikreyle nesli hayderi

(FEYZIYA) (DİVAN)

Zülfei aşkı benim bir yana olsun elveda
Tirei dilden taşan hicrane olsun elveda

Cilvei gerdun bizi saldı diyarı gurbete
Ah seven hurrem eden canane olsun elveda

Aşinalar ayrı düşüp eyledi hari şedid
Bunca dem her dem olan yarana olsun elveda

Bivefalık ismini aşlandıran hem dehri dun
Dert gelür hem dert geçer devrana olsun elveda

Derdine derman olanın püştü penahin (Feyziya)
Dü cihanın kutbu Balım sultana olsun elveda

Bektaşî Nefes ve Şiirleri

(FEYZİYA) (1)

Hudâkıl mağfiret cümle günahi
 Muhammet Mustafa hakkı bağışla
 Vilâyet mülkinin hem padişahi
 Aliyyel murtaza hakkı bağışla
 Resuli kibriyaya hem ser olan
 Şefaatile ana hem ser rehber olan
 Muhakkak tûmehate ekber olan
 Hatice ismeti hakkı bağışla
 Budur emvaci bahrinin adası
 Cetûren lû'lûi mercani hası
 Sürüp yüz fatımadandır recası
 Bu dem hayrûnnisa hakkı bağışla
 Bunların kapusu daril emandır
 Şefîi rusiyahi asıyandır
 Kerem kâni imami dü cibandır
 Hasan hulki rıza hakkı bağışla
 Eden ısnâ aşer burcuna lem'ân
 Zıyasından ayırma eyle ihsan
 Kusurum çok heman şahî şehidân
 Hüseyini kerbelâ hakkı bağışla
 Yüzüm yerde özüm bu dâr içinde
 Mukımmim mü münim ikrar içinde
 Eman yandırma hergiz nar içinde
 İmam zeynel aba hakkı bağışla
 Muhibbi ehli beyte eyle rahmet
 Divanü dergâhında bula şefkat
 Niyazım dü cihanda verme zahmet
 Hudâ bakır baka hakkı bağışla

(1) bu şiire (duvaz) ve (duğaz) serlevhası altında bir eöngün muhtelif sahifelerinden iki yerde tesadüf edilmiştir. Birisinin noksanı diğerinden ikmal edilmiştir.

Güruhü nacinin hem pişüvası

Tarıkı müstekimin muktedası

Beşerdir kul olur gerçi hatası

Ki cafer rehnüma hakkı bağışla

Dedi mürsel bunlar size emanet

Biri Kuran biri evlât temamet

Seveni yarlığa yevmü kıyamet

Şeyh Kâzım mûsâ hakkı bağışla

Hurasan hâkinin şahi emiri

İmamı haşmetin sahip seriri

Cemii mücriminin dest giri

Ali sultan rıza hakkı bağışla

Bulardan isteriz her çare himmet

Ne denlû kul günah işlerse elbet

Yine bir zerredir o şemse nisbet

Takı mahi lika hakkı bağışla

Açık rahmet kapusu bi nevaye

Durup dâre gelürler ilticaye

Burada afüv kıl koyma cezaye

Nakiyyi muktedâ hakkı bağışla

Buyur mazher bizi şefkatlerine

Bu gün cemolmuşuz haki derine

Seza et rahmeti kemterlerine

Hasan'ü askeri hakkı bağışla

Yanında haşiri kıl sahip livanın

Muhammet mehdiyi her dü cihanın

Muhibbi muhlısı şahi cihanın

Bi ismi kibriya hakkı bağışla

Çihar nüh masumini bildim ekrem

Sığındım (Feyziya) afvine her dem

Huzuri hazretinde durdum isem

Medet ali aba hakkı bağışla

Mimar Sinan

Ortaokul Tarih Öğ.
Macide BÜYÜKATAMAN

Türk tarihi başlangıcı tâyin edilemeyecek kadar eski ve her yaprağı şan ve şeref dolu bir kitaptır. Son hafriyat dünyaya şu hakikati şübhesiz arzetmiş tirkî «Bütün içtimâî kaideler Türkler tarafından kurulmuş ve bütün sanatlar mebdelerini Türklerden almıştır. Bunu tarih isbat ve delillerile göstermektedir.

Ben tarihten bir yaprak açıyorum. 20 inci asır medeniyetine parmak ısırtan ebedî eserleriyle cihana Türk dehasını isbat eden Sinan'ı kısaca okuyorum.

«Sinan Kayserinin Cırlavuk köyünde 1491 yılının Mayısında doğdu. Bu gün bu köy Mimar Sinan adıyla anılır. Sinanın babası Abdülmennan ve büyük babası Yusuf ağadır.

Sinan'ın çocukluk eğlenceleri kümes yapmak, çardak kurmak gibi yapı işleri mebdisidir. İşte büyük dehâ çocukta ilk tesirlerini belirtiyordu.

Yeniçeri ocağına Kayseriden er devşirilirken Sinan da devşirildi. Ve devşirme olarak Yeniçeri ocağına intisap etti. Acemi oğlan kışlasına verildi. Burası ocağın köprücülük okuludur. Ve Sinan'ın fitratına en uygun olan yer burasıdır. Sinan burada devrin mimarlarını tanıdı. İstanbuldaki Bizans eserlerini inceledi. Bizans tarzı hakkında derin bilgiler edindi. Sinanı yaradılışı sanata sürüklüyor. Fakat Sinan bir yeniçeridir. 1514 de Yavuz'un orduunda Çaldıran meydan muharebesinde Türkün şerefli paı ası

elinde ceng eden Sinanı görüyoruz. Bu cengin muzaffer Sinanı buralarda Selcuk eserlerini tedkik etmek fırsatını kazandı. Yavuz Selim Mısır'a girerken Sinan yine ön safta idi. Mısırın zaptı Sinan'a geniş bir tettebbu sahası açtı. Sinan orada islam eserlerini görüyor. Sinan Kanuninin ordusunda Rus, Macar, Buğdan seferlerine iştirâk etti. Bu seferlerde yalnız tarihe şerefli satırlar yazmakla kalmadı, oradaki garp eserlerini tedkik etti.

Artık Sinanın görgüsü artmış ve kendisi olgunlaşmış idi. Bütün seferlerde Sinan bir mimar değil, savaşılan bir yenice-ridir. Sanat dehâsını gösterecek fırsat hemüz zuhur etmemişti. Nihayet bu da oldu.

1534 de İran seferinde Van gölünü gemilerle aşmak lâzım gelmişti. Serdarı Ekrem Lütü Paşa çok endişeli idi. İzmitli Yedibelâ Mahmud'un Serdar'a «Ne elem çekersin pöşam yeniçeri Sinan kulunuz muktedir bir erdir, irade buyurun» tav-

siyesinde bulundu, İşte Sinan artık eser vermeğe başlıyor. Derhal üç kadirga yaptı ve bu filonun kaptanlığını da kendisi deruhde ederek verilen vazifeyi istenilen şekilden üstün başardı. Bu muvaffakiyetine mükâfatan kendisine Haseki payesi verildi. «Sinan Haseki kıyafetini pek beğenmiş ve ömrünün sonuna kadar bu kavuğu taşımış ve mütevazi mezarının taşında yine Haseki kavuğunu görüyoruz.

Lütü paşa Haseki Sinan'ı Kanuni ile Prut suyu kenarında tanıştırdı. Sinan mimarideki üstünlüğünü nehre yaptığı köprü ile isbat etti. Artık Sinan şöhret kazanıyordu. 1538 de Sultanın baş mimarı Acem İsanin ölümü üzerine boş kalan baş mimarlığa tayin edildi. Ve Sinan ölünceye kadar bu vazifede kaldı. Sinan baş mimar olduktan sonra hiç durmadı, 30 senede 81 cami, 400 mescit, 61 medrese, 7 darül-kura, 17 imaret, 3 hastahane, 7 büyük kemerli su bendi, 8

büyük köprü, 18 kervansaray, 6 mahzen, 33 saray, 35 hamam, 19 türbe, ve pek çok çeşme, sebil, han yaptı. Bu muazzam eser yekûnunun pırlanları hep bu dâhi mimarın elinden çıktı. Baş mimarlıkta yaptığı ilk eser Haseki camiidir. Bu cami Kanunî Süleymanın eşi Hürrem Sultan namına yapıldı. Bu gün Edirne'de zarafetin muazzam timsali Selimiye camii, İstanbul'da muhteşem Süleymaniye camii ve bütün eserler Türk sanat dehasının şahididir.

Koca Sinan uzun boylu, zayıf vücutlu, gür bıyık ve sakallı, kara gözlü, buğday be-

nizli, vakur bir şahsiyetti. Ömründe hiç yalan söylememiş, kimseyi incitmemiştir. Fukarayı çok himaye eder, mütevazı bir ömür sürerdi. Bütün güzide hasletleri nefsinde toplayan bu değerli koca Türk sanatı da bir ders gibi talim etmiş birçok talebeler yetiştirmiştir. İşte bunlar arasında mimar Ramazan başta gelir.

Sinan 97 yaşında bir Nisan günü dünyaya gözlerini yumdu. Süleymaniye Camii köşesindeki türbesinde gömülüdür. Fakat her Türkün kalbinde yaşıyor ve yaşayacaktır.

Ne mutlu tarihimize ki yapıları Sinanla süslüdür.

Verem Hakkında

Dr. Fazıl ERCİYAŞ

Verem hastalığının mikrobu 1882 de "Kob," tarafından keşfedilmişmiştir.

Verem hastalığı mikrobü (Basil dö Kob) vücade ekseriya nefes yolları vasıtasile girer, Akciğerlere yerleşir ve bu suretle ree tüberkülozu husule gelir.

Bazen ağızda ve boğazda mevzii kalır ve boğazın etrafındaki lenf ukdelerinde yerleşir. Bu bezler şişer, tedavi edilmezse delinir. Bu bez veremine adenit tüberküloz (sıracı) denir.

Yediğimiz gıdalarla da mide ve bağırsaklara bu mikrobalar gelir. Kolon tüberkülozu, peritonit tüberküloz husule gelebilir.

Tenasüli yollarıda, tenasül cihazlarında, doğrudan doğru-

ya cild ile de sirayet edebilir. Bu suretle cild tüberkülozu olur ve nihayet evvelce girmiş olan mikropların kana karışarak vücudün muhtelif yerlerine yerleşmeleri mümkündür. Dimağ zarlarında yerleşirse menenjit tüberküloz, oynak yerlerinde, mafsallarda yerleşirse arterit tüberküloz'lar husule gelir.

Mikrobun vücade girişi ekseriya şu şekillerde olur:

Bütün insanlar öksürdükleri ve hattâ konuştukları zaman sıçrayan küçük tükürük damlacıkları 5 metre mesafeye kadar gider, bunlara flüke damlacıkları derler.

Veremlilerde öksürdükleri veya yüze karşı konuştukları zaman çıkan flüke damlacıkları ile beraber mikrobalar da et-

rafa saçılır ve bu suretle karşılardakilere mikroblar girer.

Sonra yerlere, sokaklara tüküren veremlilerin balgamlarında bol miktarda verem basilleri mevcuttur, bu mikroblar sokak tozlarına karışır ve bu suretle tozlu havayı teneffüs edenlerin ciğerlerine kadar bu mikroblar gider ve ciğerlerinde evvelâ lenf bezlerine yerleşir.

Veremli büyükler tarafından öpülen küçük çocuklara da hemen verem mikrobları geçer. Onun için çocukları anne ve babalarından başka kimsenin öpmesi doğru değildir.

Veremli bir annenin sütü ile de çocuğa mikroblar geçeceğinden veremli anneler çocuklarına süt vermemelidir. Ya sağlam bir süt anne bulmalı veya inek sütü vermelidir.

Çorum ilimizde tüberküloz bilhassa Akciğer veremi fazla bulunmaktadır. Dahiliye Polikliniğine müracaat eden hastaların yüzde ondan fazlası tüberküloz bulunmaktadır. Yüksek

sek Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığımızın sıtma savaşından sonra verem mücadelesini de ele alacağını memnunlukla öğrendik.

Verem hastalarının çokluğu bakımından Çorum İli'nin bir verem mücadele dispanserine çok ihtiyacı vardır.

Akciğer vereminde tedavi:

Bu hususta iki ciheti gözönüne almak lâzımdır. Birincisi esas tedavi; bu ciheti hastayı tedavi eden doktor hastalığının şekline göre yapar.

İkinci cihet te hastaya düşen kısım olduğundan bu ikinci kısımdan bahsedeceğim.

Hayat şartlarını ve gıdayı tanzim etmek. Sanatoryomlarda bu iki sık temin edilmiş ve muntazam bir şekilde işlemektedir. Fakat bütün hastalar sanatoryom yataklarının azlığı ve hastaların çokluğu dolayısıyla sanatoryum tedavisini elde edemediklerinden hayat şartlarını evlerinde tatbik edeceklerdir.

Verem tedavisinde (ziyanın)

aydınlığın büyük tesiri vardır. Güneş girmeyen eve hekim girer derler. Onun için aydınlık ve bol güneş alamıyan evde veremli tedavi olmaz. Yalnız doğrudan doğruya vücudü güneşe göstermek, güneş banyosu yapmak, veremliler için bitakis tehlikelidir. Güneşli açık havada bir ağaç altı veya müsait bir gölgelik lazımdır.

Veremlinin tedavisinde havanın da büyük rolü vardır. Veremlinin bulunduğu yer havadar, dumansız ve tozsuz olmalıdır. Kapıları, pencereleri sımsıkı kapamak hiç doğru değildir. Kışın karlı havalarda bile açık havadan istifade etmek lâzımdır. Açık, temiz havanın tedavi üzerinde çok iyi tesiri vardır.

İstirahat tedavide esas teşkil eder. Tedavi esasında havayı intizama koymak, Muayyen saatlerde yatmak, uyumak, kalkmak, yemek yimek, istira-

hat etmek, sabit bir program içinde hareket etmek lâzımdır. İstirahat zamanlarında bir şezlonga veya bir karyolada arka üstü uzanmak ve doktorun her hastaya göre değişecek bazı şartlarını da beraber yapması lâzımdır.

Gıda da veremlilerin tedavisinde pek esaslı bulunmaktadır. Veremlilerin gayet kuvvetli gıda yemeleri lâzımdır. Fakat burada ifrata gitmek doğru değildir. Bilhassa mide ve bağırsakları hiç bozmadan hareket etmek lâzımdır. Gıdaların başında albüminli gıdalardan etler, yumurta, süt, peynir. Yağlardan tereyağ en başta gelir. Şekerli maddelerin tatlıların da her türlü sü yenebilir. Mideyi tahriş edecek sucuk, pastırma gibi baharlı şeyler, turşu ve emsâllinden çekmek muvafıktır.

Veremlilere sigara ve alkolü içkiler yasaktır.

Evimizin 946 Nisan ayı çalışması

1 — 24 Nisanda Evimiz salonunda tertiplenen Çocuk Balosu yavrularımız için bir neşe kaynağı olmuştur. Oğün yarının büyükleri sevinç çılgınlıklarıyla salonumuzu doldurmuşlar, güzel bir gün geçirmişlerdir.

2 — Evimiz hekimi birçok yurddaşı muayene etmiş ve gereklerine evimizce ilâç yardımı yapılmıştır.

3 — Evimiz kitaplığı belirli saatte okuyucularına açık bulundurulmuştur.

4 — Evimizde açılan okuma yazma kursları sona ermiş olduğundan imtihanları yapılmıştır.

5 — Evimiz müzesi ziyaretçilere açık bulundurulmuştur.

6 — Spor ve müziğe meraklı gençlerimiz belirli zamanlarda evimize gelerek çalışmışlardır.

7 — Mayısta açılması kararlaştırılan Arıcılık kursu için hazırlıklara devam edilmiştir.

HALKEVLERİ BIBLIYOGRAFYASI

Halkevlerine ve Halkodalarına yararlı kitapları tanıtmak amacile C.H.P. Halkevleri Bürosunca üç ayda bir yayınlanan Bibliyografya dergisinin gördüğü geniş ilgi sebebile, 75 kuruş fiyatla, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarıyla Ankarada Akba Kitabevi'nde satışa çıkarıldığını memnuniyetle öğrendik. Okuyucularımıza sağlık veririz.

kalır ki, bu kovanlar sönmeğe mahkûm sayılır. Bunun için oğul arılarımızı muntazam fasıla ile konulmuş ve üzerleri hususî surette işaretlenmiş kovanlara koymalıyız. Oğul ve oğul veren kovanların analarının varlığı daima gözetilmeli, öksüz kalanlara vakit kaybedilmeden yeni ana verilmelidir.

Bunun için oğullanan arılardan ana memelerini taşıyan bir çerçevenin oğul kovanına konulması yahut doğrudan bakir veya yumurtlayan bir ananın verilmesi lâzımgelir. Mevsim hayli ilerlemiş olmasından elde mevcut ana yoksa diğer zayıf bir oğulla birleştirmekten başka çare yoktur. Böyle iki kovanı birleştirmek için de akşamı beklemeli ve kapakları açılan kovanlara buğday unu serpmelidir. Vücutları iyice unla bulaşan her iki kovan arısı birbirine katıldığında kavga edib telef olmazlar. Bu iş yapılmazsa koku hisleriyle yabancı olduklarını anlayarak şiddetli bir mücadeleye başlarlar. Bu gibi kovanların önü arı lâşeleriyle dolar. Bu hengâmede çok kere ana arının da telef olduğu esefle görülür. Bir kaç günlük oğul arılarını hiç bir tedbire lüzum görmeden birleştirmek mümkündür.

Oğul arıları istenilen yere nakledilip konabilirsede bir müddet işledikleri yerden kaldırarak aynı köy veya kasabanın başka bir mahalline nakilleri caiz değildir. Bu gibi ahvalde kovan arıları eski bulundukları yere döneceklerinden oğul zayıflar ve sonra söner. Arılar ancak 5 kilometreden az olmayan bir mesafeye nakledilebilir.

Oğul arıları her vechile ihtimam ve bakıma muhtaçtırlar. Hava müsait ve kırdaki çiçek bol miktarda olduğunda kovan çerçevelerine sadece yapma petek takılmalıdır. Arılar bunları süratle işleyerek asıl petek haline getirirler. Durum gayri müsait gidecek olur, yani arı dışarıda bol gıda bulamazsa oğulu az zamanda geliştirmek ve kışlık gıdasını temine yardım etmek üzere bunlara gözleri kabartılmış petekler verilir.

Bazı ahvalde, ana arı çiftleşmek üzere kovandan çıktığında oğul arıları da birlikte çıkarak kovayı terkederler ki buna oğul kaçması denilir. Buna mani olmak ve hem de oğulu tiz geliştirmek gayesile diğer anaç kovanlardan yavru ve gıdayı havi bir veya en çok iki tane çerçeve konulmalıdır. Böylece oğul kaçmıyacağı gibi anası ziyaa uğrayacak olursa verilen çerçevelerdeki yumurta ve sürfelerden tekrar ana yetiştirilmesi mümkün olur. Yalnız yavrulu çerçeve yardımını fazla yapacak yani iki yerine 3 - 4 e çıkaracak olursak oğulun tekrar oğullaması neticesile karşılaşırız ki aslâ doğru sayılamaz ve bir çok mahzur ve zorluklara kapı açılır. Bunun için bu yardımı fazla yapmamalı, oğul kovanını serin tutmalı, kovan içini arı mevcuduna göre bölme tahtası yardımı ile daraltıp tertiplemelidir.

Oğul arılarının yüksek ve tabii çayırları bulunan yaylalara taşınması hem gelişmelerini ve hem de birinci kalitede nefis bal istihsalini sağlar.

Bal ürünü:

Arılar, ot ve meyva çiçeklerinin nektar denilen tatlı özünü emer, onu kursaklarında kıvamlaştırarak bal yapar, peteklere depo ederler. Bal arının yaşaması ve yavru yetiştirmesi için mühim bir gıdası isede çok zaman kendi ihtiyacından fazla toplayacağından bundan arıcı da faydalanır. Bilhassa iyi tertiplenmiş ve gözetilmiş bir kovanlık emek ve masrafların çok üstünde mahsul vererek sahibini memnun eder.

Kovanlarımızdan bal almak için balın ermesini bekleriz. Ermiş balların üzeri kısmen veya tamamen sırlanmış olur. Arılar kanadları ile hava esintisi yaparak balı erdirmeye çalışırlar. Mintakamızda Haziran ayı içinde kovanlarımızdan bal çıkarabiliriz.

Beyaz ve çok bal almak için kovanla üzerine ulanan ballık arasına ana iskarası koymalıdır. Bu iskara yardımı ile ana arının ballığa

çıkması önlenir. Böylece oradaki petekler yumurta ve yavrularla dolup işgal edilmeyeceği ve bu suretle siyahlanamayacağı gibi balın çokça toplandığı bir aman içinde arılar da buralarda bal depo etmeğe meydan bulmuş olurlar.

Kovan ağırlıkları yoklanarak ballıklarındaki dolu çerçeveler kö-rük ve kaz kanadı yardımı ile arılardan ayrılır.

Elde edilen bu ballı çerçeveler kapalı bir odaya taşınır. Orada hususi yapılmış eğri düzende bıçaklarla sırları sıyrılır. Bunlar bal makinesine konarak süzülürler. Süzülen boşalmış petekli çerçeveler temizlenmek ve tamir edilmek üzere akşam geç vakit arılara iade edilmelidir. Verilmeden önce biraz su püskürterek ıslatılmaları iyi dir. Hava iyi giderek devşirme uzarsa bu peteklerin de tekrar balla dolduğu görülür. Balın peteğile yenmesinde bir fayda olmayub bilakis midneyi boş yere zorlaması gibi zararı vardır. Halbuki ballarımızı bal makinesinde peteklerini bozmadan süzmek ve petekleri arıya yine vermekte büyük faydalar vardır.

Arı kurak geçen yıllarda petek yapamadığı halde az çok kendisine yetecek kadar bal toplayabilir. Çiçekli günleri kısa süren yerlerde arılara verilen peteğin önemi fazladır. Bu, kurak yıllarda kendisini daha çok hissettiren bir ihtiyaçtır. Arıların bulunduğu mahal müsait ve yıl da uygun geçecek olursa arılara hazır petek yardımı yapıldığında mahsul fevkalâde artar. Gerçi her yerde bir kovandan alınabilecek bal miktarının ne olabileceği merak edilip sorulmaktadır. Bu, yılların uygunluğu, kovanlığın idaresi ve mevkii ile çok ilgili bulunmaktadır. Fennî surette idare edilen bir kovanın sepet arıcılığı ile nisbeti düşünülürse kağıt ile otomobil arasındaki fark kadar bir nisbet görmek kabildir. Bu itibarla bir kovandan 100 kg. kadar bal alınabildiğini söyleyebiliriz. Amerikada 200 kilodan fazla bal alındığı vaki imiş. Bu istihsal her yıl ve her yer için bir esas teşkil etmezse de arıcılığın ve müsbet çalışmaların verimi ne kadar

arttırabileceği hakkında bize bir fikir ve emniyet verebilir. Orta derecede geçen bir yılda bir kovanlığın hasılatı kovan başına vasatı olarak 20 kilodan az olamaz. Daha müsait yıllarda bu mikdar 40 kiloya kadar çıkar.

Balları süzülen kovanlar bulundukları mahalden daha yüksek yayla ve otlaklıklara nakledilecek olurlarsa ikinci bir mahsul almak mümkün olacağı gibi inkişafı geç kalan kovanların da mahsul vermeleri sağlanabilir. Fennî arıcılıkta gezici arıcılık bu bakımdan çok önem kazanmıştır. Arıcılığı kendisine meslek edinen ve gelirlerini sağlama bağlamak isteyenlerin kovanlarını bol çiçekli yerlere taşımaları zarurî görülmektedir. Bu gaye ile işe başlayacakların kovanlarını taşınır tipten seçmeleri ve buna göre iş ve teşkilâtlarını tertiplemeleri uygundur. Bilhassa yurdumuzda vuku bulan kuraklık ve eksik olmayan dolu âfeti kovanlarımızı taşımaya mecbur kılan mühim sebeplerdendir. Taşıma yılın iyi günlerine rastlayacağından arıcı için bu iş sıkıcı bir iş olmadığı gibi çok sıhhi'dir de. Yüksek yayla ve balkanlarda devşirilen bal çok beyaz ve en iyi vasıfta olup kendisine mahsus hoş bir kokuyu ihtiva eder.

Taşıma işi hayvan sırtında veya araba ve otomobille de olabilir. Her ne şekilde taşınırsa taşınısın nakil esnasında arıya bol hava verilmelidir. Bu maksatla kovan kapağı yerine aynı ölçüde elek teli çakalı bir çerçeve çakılacağı gibi sıcak tertip kovanların arka kapaklarına takılan delikli çinko kapakla da havalandırma işi temin olunabilir. Taşıma sabahın erken saatinde yani günün en serin vakitlerinde yapılmalıdır. Taşınan kovanlar götürüldükleri yere varınca en az bir saat kadar sükûnete terkedilmeli, sonra kapuları açılmalıdır. Üzerinde ballığı (ulaması) bulunan kovanların bu kısmı yuvaya raptedilerek taşınacakları gibi, ballığı yuvadan tamamen ayırarak ve ayrı bir tabla ve kapakla müstakil bir kovan haline getirerek de taşınabilir. Taşıma sonunda ballık ağıl yuvası üzerine konulmalıdır.

Taşımada sarsıntılarla peteklerin kırılmaması için bidayette çerçevelere yapma petekler takılırken ince tel gerilmesi lâzımgeldiği gibi çerçevelerin sallanmaması hususları da temin edilmelidir. Kendi kovanlarını taşıırken dahilen bütün çerçeveleri kucaklayacak şekilde bir tel çekmekteyim. 50 Kilometreden fazla ve bozuk yollarda araba ile iki defa yaptığım çok zor taşımalarda hiç bir zarara uğramadım. Her zaman taşımalar bu kadar uzun olmayacağından bir mahzur olmazsada, bu iş için daha evvelden hazırlanılması ve lüzumlu tedbirlerin alınarak en ufak işlerinin ihmal edilmemesi icabeder.

Yağma:

Kırda çiçeklerin azaldığı sırda kovanlarımızdan bal çıkarırken tedbir alıp etrafa bal döküp bulaştırmamağa, kapağı açılan kovana diğer kovan arılarının sokulmamalarına ve açıkta bal bırakmamak, işi çok uzatıp kovayı uzun müddet açık tutmamağa dikkat edilmelidir. Aksi takdirde etraftaki arılar üşüşerek balları ve açılan kovayı yağma etmeğe başlarlar. Önüne geçilmezse arılık için bir felâket olmak istidadını gösterir. Yerli tabirle buna, arılara telaş ğirdi denir. Yağmaya uğrayan kovanın balları son damlasına kadar aşırılır. Bu meyanda peteklerde tahrip ediiir. Yağma günlerce devam edecek olursa diğer kovanlara da sirayet ederek bütün arıların sönmesine de sebep olur. Saf köylümüz misafir geldi diye çok kere arılarından vakitsiz bal çıkarır ve hiç bir tedbire baş vurmadığı için de arıları yağmaya uğrar. Bilgisizce yapılan arıcılıkta arıların bu yağma işleri normal bir çalışma zan edilerek sevinildiği de vakidir.

Kışlatma :

Kış arının ertesi seneye intikali için istirahat devresidir. Bu devrenin iyi surette geçirilmesi çok lüzumludur. Görenek suretile yapılan yerli arıcılıkta bu hususa lâayık olduğu önem verilmediğinden kış sonunda yüzlerce sepet arıdan çoğunun söndüğü görülmektedir.

Bunun için kış, arının en zayıf anını teşkil etmekte olup kışlatılacak arılara ta sonbaharda lüzumlu işlerin tatbiki ve itina gösterilmesi gereklidir.

Kışlamada gıdanın büyük rolü vardır. Yeter derecede bal gıdasının bulunmasına dikkat edilmelidir. Eğer arı vaktile inkişaf ederek kendisine bal toplıyamamış ise diğer kovanlardan ona yardım ederek veya ihtiyat olarak bulundurulmuş balı bir kaç çerçive konulmak suretile noksanları ikmal olunur. Elde böyle bal yoksa ince dövülmüş şeker tozu ile balı karıştırarak hazırlanacak hamuru çerçiveler üzerine sermelidir.

Arının kışlamasında gıda kadar havanın da tesiri vardır. Kovanın işlene deliği ile mukabilinde açılan bir kaç menfezle kovan havalandırılmalıdır. Kovan içinde hafif bir hava akını temin edilmelidir. Böylece arılardan hasıl olan yaş ve bozuk hava da değişir.

Kışlatılmağa en müsait olan kovan çift cidarlı olan kovanlardır. Kışları uzun ve pek soğuk geçmeyen bölgeler için tek cidarlı kovanlar da kâfi sayılırsada bu takdirde cidar tahtalarının 2.5 santim kalınlıkta olması lâzımdır. Gıda ve hava gibi hususları tertiplenen kovanlar, bulundukları bahçede veya kapalı bir odada kışlatılır. Odanın harareti güneş veya başka tesirlerle ısınmamalı ve daha çok bir kararda bulunmalıdır. Soğuktan korkularak arıların sıcak tutulan odalarımızda veya ahır ve samanlık gidi yetlerde kışlatmak büyük bir hatadır. Kışlamakta olan arılar için gürültü ve sarsıntı çok zararlıdır. Heyecana düşen arılar bal yutar ve hararet hasıl eder. Ana arıda yumurtlamağa mecbur kalarak kovanın kış içinde rahat ve huzuru tamamen bozulur. Bu durum kovanın öknmesine kadar tesir edebilir.

Kapalı odalarda kışlatılmakta olan kovanların iyi bir günde havalandırılması tavsiye edilmekte isede bu ancak rahatsızlanmış kovanlar için muvafık olabilir İyi vasıfta gıda ve iyi tertiplenmiş suret-

te kışlamağa terkedilen bir kovanın kış rahatı bozulmamalıdır. Devamlı zelzele sarsıntısı, veya fareler tesirile arı vakitsiz ve kovan içinde duramayacak kadar rahatsızlanmış olduğu takdirde (bu arının fazla sızlanmasile anlaşılır) arı dışarda havalandırılmalıdır.

Arının nekar zaman kışlıkta kalacağı da önemlidir. Tecrübeli bazı arıcalar Mart dokuzunda (Martın 22 inci günü) arı su içmelidir derler. Daha erken çıkarmamak için iyi bir tavsiye isede bu, daha ziyade yılın gidişatı ve mahallî iklime göre de değişiklik arzeder. Arıyı vakitsiz ve erken faaliyete sevketmekte fayda yok zarar vardır. Arılar kışlıklarında rahatsız değillerse erken çıkarmağa heves edilmemelidir. Açıkta kışlayan arılar kendi haline terk edilmeli onlar da vakitsiz yoklama veya besleme suretile erken uyartılıp faaliyete teşvik olunmamalıdır. Bu gibi kovanlar kışın karla örtülecek olursa kovan işleme deliği önü temizlenmeli ve etrafa saman saçmalıdır. Güneş ziyası işleme deliğine vurarak arıların çıkmasına sebep olacağından bu deliklerin önüne kiremit veya tahta parçaları dayamalı bu tesirden sakınmağa çelişilmelidir. Buna rağmen arılar dışarı çıkacak olursa etrafa saçılan samanlar üzerine konarak ölmekten kurtulurlar.

Kışlamaktan çıkarılan kovanların geçen sene işledikleri yere veya başka bir mahalle konulmasında mahzur yoktur. Yerinde kışlayan veya bir müddet işlemiş bulunan kovanların tekrar dilediğimiz yere yer değiştirmesi asla doğru değildir. Bu yer değiştirme bir bahçe içinde ise günde bir metre kadar olmak üzere tedrici bir şekilde olabilir. Kovan daha uzak mesafelere taşındığı takdirde mesafenin en az (5) kilometreden az olmamasına dikkat edeceğiz. Bu kadar uzaklığa götürülen arılar eski alıştıkları yere tekrar dönmezler. Bu sebepten daha az mesafe içinde kovanların yer değiştirilmesi kabil olamaz. Mecburiyet hasıl olursa arıyı oğul haline getirmeli ve 48 saat seri ve izbe bir

mahalde kapalı tutulmalıdır. Bu bakımdan arı satın alırken arının daha evvel nerede işlemekte olduğunu sormamız ve şayet arı aynı köy veya kasabanın malı ise 5 kilometre uzakta bir mahalde bulundurmağı düşünmemiz icap eder.

Bu suretle yerleştirilen kovanlar iyi bir günde yoklanarak temizlenmeli, arı ölüleri ve döküntülerle kirlenmiş tabası mümkünse değiştirilmelidir. Bu temizlikle tabla iyice kazınmalı ve bir müddet güneşte tutularak kurutulmalıdır. Elde yedek bir tabla olursa arı uzun müddet rahatsız edilmeden bütün tablaların temizlenip değiştirilmesi mümkündür. Kovan içinde fazla yaşlık varsa üzerine ince bir tül çekerek güneş sıcağı altında bir müddet bekletilmelidir. Bu yoklama ve işlerin havanın gayet mutedil ve ılık bir zamanında yapılması, kovan içinin soğutulmaması gereklidir.

İşte yukarıda sayılan bu tedbir ve işlerle kovanlarımız iyi bir şekilde kışlamış ve yeni sene için hazır bir duruma sokulmuş olurki bu, beklenen başarının en önemli bir sırrı ve âmili mahiyetindedir.

Bir İstida Suretidir

No. 419

Rifatlu Efendim

Muzaffer Paşa hazretlerinin vakfı şerifinden almak üzere baberâti Âli kırk iki tarihinden bu âne kadar mutasarrıf olduğumuz bâla-yı arzuhalde muharrer kapaklı mezraasının beş hissesi Maden Zade Ebubekir Sait efendininin bidayeti tanzimatı hayriyede mazbutu hazine olup hassı hümayune ılhak olmağın bedel almakta dailerinin rübü hissesile müsterekimizin sümün hissesi aynen taşirden verilmekte iken ve kapaklı has tabir olundukta hassı hümayune alınıp hisse'i mezkûre verilmediğinden hakkımıza gadri külli olduğu ve müşari ileyhin vakfının muattal olmasına rızayı bâri hazreti tacidari kail ve razı olmayacağından lutfen beratı Âlişâne bilmuracaa icabı nın icrasını niyazımız babında emir ve irade hazreti menlehülemrindir. 17 Cemaziyelahir sene 1291

Bende

Müderis Zade Etem

Bende

Hacı İbrahim efendi zade
İbrahim efendi Çorum

Numara: 1432

İktiza üzere vekâlete

19 - Minh 91

Vakfı mezkûrün vakfiyesi bulunmadığından istida olunan Kapaklı mezraası malikânesinden teamülü kadimi ve derdest bulunan muhasebe defterlerine nazaran hisseleri olduğu anlaşılmış isede emrû ferman hazreti menlehül emrindir. 25 Temmuz 90

Vekili Evkaf
Seyyid Abdülkadir

(Beyler Çelebi hakkında diğer bir berât)

No. 420

Evkafı mülhakadan Çorumda Beyler Çelebi evkafından vakfının türbesinde türbehane mezzut emlak nahiyesine tabi diğer Üyük kar- yesi malikânesi vakfının penç mud galle ile vakfının türbesinde türbe hanlık cihetinin tevcihine dair varit olan inha üzerine kuyûdi lâzıması bilihraç muamelei kalemiyesi ledeyilicra bu bapta canibi mahkeme'i teftişi evkaftan olunan ilâm mucebince nısıf hisse'i ciheti mezkûreye mutasarrıf olan Seyid Osman bin Ömerin vefatı vukuile mahlûlûndan Sağır oğullarından işbu rafi'i tevki'ışşani hâkani Musta- fa zide rüştehuye baliğ olup edayi hizmete kesbi iktidarine değin tarafından ammi zadesi Ahmedî Feyzi bin elhacı Ali binniyabe eda- yi hizmet etmek şartile bittevcih yedine berati alısanım verilmek babında canibi nezareti evkafı hümayunumdan ba telhis ifade kılı- narak mucebince tevcih olunmak fermanım olmağın bin iki yüz dok- san altı senesi Muharreminin yirmi ikinci günü tarihile bu berati şe- rifimi verdim ve buyurdumki Sağiri mumaileyh zikrolunan türbe hanlık cihetine galle'i mersumesile şartı mezkûr üzere mutasarrıf ola şöyle bileler alâmeti şerife itimat kılalar tahriren filyevmil rabi velişrin min şehri Seferülhayr lisene sittün vetis,in ve meteyn ve elf 1296

Muzaffer Paşa evkafından, müderrislik
cihetinden bir hissennin Çorumda Tekkeli
Hoca oğlu lakabile anılan aileden
bir hocaya intikali berati

No: 421

Çorumda vaki Muzafferîyye medresesi vakfından Cami'i Kebir- de ba şartı tedris rûbuğ hisse müderisi olan Esseyid Ahmet halife

meclisi şeride yedinde olan beratin verüp mutasarrıf olduğu rübu hisse müderrisliğini kendi hüsnü rızasile Medine'i mezbure sakinlerinden ve erbabı istihkaktan işbu râfi'i tevkii refiişşani hâkani Esseyid İbrahim zide ilmuhuya feragat ve kasrı yed ve merkum dahi her veçhile mahal ve müstehak olmağın kasrı yedinden tevcih ve yedine berati âlişanım verilmek recasına Çorum Naibi Mevlâna Elhacı Abdülkerim zide ilmuhu arz etmekle mucibince tevcih olunmak üzere ağlemil ulemâil mütebahhirin efdal ül-fudelâ ül-müteverri'in bilfiil Şeyh ül islâm Mevlâna elhacı Halil edamallahü fezâilehu işaret etmele işareti mucibince tevcih olunmak fermanım olmağın hakkında mezidi inayeti padişahanem zuhure getirip bin iki yüz otuz altı senesi Muharreminin üçüncü günü tarihile müverrah verilen rüüsü hümayunum mucibince bu berati hümayunu verdim ve buyurdum ki mezbur Esseyid Elhacı İbrahim zide ilmuhu varup merkumun kasrı yedinden rübuğ hisse müderrisliği mezkûre mutasarrıf olup edâyı hizmet eyledikten sonra işbu berâtı âlişanıma mugayir tarafı aherden hiç ferd mani ve müzahim olmayup dahil ve tearruz kılmayalar şöyle bileler alâmeti şerife itimat kılalar elyevmüttasi şehri Muharremül haram sene sitte ve selâsin ve mieteyn ve elf 1236

Babaşının ölümile rübu hissennin oğlu Mehmede i n t i k a l b e r a t ı

No. 422

Çorumda vaki Muzafferiye medresesi vakfından almak üzere Çorumda Camii kebirde bâşartı tedris rübu hisseye müderris olan esseyid elhacı İbrahim sakinei Çorum fevtolmağile yeri hâli ve rübu hissesi mahlul olmağile mahlulundan sulbü sahih oğlu erbabı istihkaktan işbu rafii tevkii refiişşani hakani seyyid elhacı hafız Mehmed ibni esseyid elhacı İbrahim zide ilmuhuya tevcih ve yedine berati âlişanım verilmek ricasına Çorum naibi mevlâna esseyid Ali zide ilmuhu arz etmekle mucibince tevcih olunmak üzere âlemül ulemaül mütebahhirin bilfiil şeyhulislam Yasinci zade mevlâna Abdülvehhab

edamallahü fezailehu işaret etmekle işareti mucibince tevcihofunmak
fermanım olmağın hakkında mezidi inayeti padişahanem zuhure
getirüb binikiyüz otuzyedi senesi Şabanın yirmidördünoü günü ta-
rihile müverrah verilen rüüsü hümayunum mucibince bu beratı hü-
mayunu verdim ve buyurdumki mumâileyh seyyid elhacı hafız Meh-
med ibni esseyid elhacı İbrahim zide ilmühu varub babası mütevef-
fayı merkurum yerine bâşartı tedris rübu hisseye müderris olup edayı
hizmet eyledikten sonra işbu beratı âlişanıma mugayir müderrisliği
ümürüne tarafı aharden hiç ferd mani ve müzahim olmayub dahil
ve taarruz kılmayalar. Şöyle bileler alâmeti şerife itimat kılarlar.
Tahriren filyevmilhamis minşehri Ramazan sene sebun ve selâsin ve
mieteyn ve elf 1237.

Muzafferiye müderrisliği rübu hissesine Mehmedin
fevtile yerine karındaşı Hacı İbrahimin tâyin beratı

No. 423

Çorumda vaki Muzafferiye Medresesi vakfından Çorumda Camii
kebirde bâşartı tedris rübu hisseye müderris olan esseyid elhacı
Hafız Mehmed ibni esseyid elhacı İbrahim Veldeş bilâveled fevtolup
yeri hali ve rübu hissesi mahlul olmağile mahlulundan liebeveyn
er karındaşı olup ledeyil imtihan istihkakı zahir ve nümayan olan
işbu rafii tevkii reflişşanı hakani esseyit İbrahim zide ilmühuya
tevcih ve yedine beratı âlişanım verilmek recasına Çorum Naibi
Tireli zade mevlâna İbrahim Etem zide ilmühu arz ve merkurum es
seyit İbrahim zide ilmühunun ehliyeti olduğunu Alaybeyi İbrahim
ibni Hasan ve Mehmed Sipahi ibni Abdullah ve diğer Mehmed Si-
pahi ibni Osman ve Mustafa Sipahi ibni Mustafa haberleriyle müte-
hakkak olmağın mucibince rübu hissesi mezkûre müteveffayı mez-
burün mahlulünden karındaşı merkurum esseyit İbrahim zide ilmühuya
tevcih olunmak iktiza eylediği evkaf müfettişi Mevlâna Mehmed
Arif zide ilmühu ilâm etmekle berveçhi ilam merkume tevcih olun-

mak üzere âlemül - ulemaül mütebahhirin bilfiil şeyhulislâm kadı

mekle işareti mucibince tevcih olunmak fermanım olmağın hakkın-
da mezidi inayeti padişahanem zühre getirüb binikiyüz kırk iki
senesi Cemaziyelevvelinin ondokuzuncu günü taribile müverrah veri-
len rüüsü hümayun mucibince bu beratı hümayunumu verdim ve
buyurdumki mezbur esseyid İbrahim zide İlmühu varub karındaşı
müteveffayı mezburün mahlulünden başartı tedris rübu hisse mü-
derrislik cihetine mutasarrıf olup edayi hizmet eyledikten sonra işbu
beratı âlişanıma mugayir müderrisliği ümurine tarafı aherden hiç
ferd mani ve müzahim olmayub dahil taarruz kılmayalar şöyle bile-
ler alâmeti şerifeme itimat kılalar. Tahriren figurrei Cemaziyelahir
sene isna ve erbain ve mieteyn ve elf. 1242.

Bemakamı Kostantiniyetil mahruse

No. 424.

Cülüsü hümayun sebeble Seyyid İbrahimin
beratı yenilenmiştir.

Binikiyüz yetmişyedi senesi Zilhiccei şerifesinin onyedinci günü
tahtı âli bahtı osmani üzere cülüsü hümayun meymenet makrunum
vaki olmağın umumen tecdidi berat olunmak kaidei meriyei saltanatı
seniyyeden olduğuna binaen nazareti evkafı hümayunu mülukâneme
mülhak evkaftan Çorumda vaki Muzafferiyeye medresesi vakfından
Çorumda Camii kebirde başartı tedris rübu hisse müderrislik ciheti
mutasarrıfı işbu rafii tevkii refişşanı hakani esseyid İbrahim
bin esseyid elhacı İbrahimin yedinde olan beratı atiki biltakdim
tecdidi rica olunmaktan naşi kuyude muracaat olundukta ciheti
mezkûre hissesi binikiyüz kırkiki senesi Cemaziyelulânın evasıtı ta-
ribile mumaileyhin uhdesinde bulunduğu tebeyyün etmiş olduğun-
dan kaydi ve atik beratı mucibince tecdiden beratı şerifim ita olun-
mak babında sadır olan fermanı âlişanım vechile tecdiden bu beratı

hümayunumu verdim. Ve buyurdumki mumuileyh üslubü sadık üzere ciheti mezkûre hissesine mutasarrıf olup işbu beratı âlişanına muğayir tasarrufu ümuruna tarafı aherden müdahale olunmıya. Şöyle bileler, alâmeti şerifeme itimat kılalar. Tahriren filyevmittasi velişrin minşehri Rebiyülevvel sene semanın ve mieteyn ve elf 1280.

Bemakamı Kostantiniye

Muzafferiyeye Müderrisliğinin muidliği ve talimi Kuran cihetleri hakkında bir emir

No. 425

ÇORUM KAYMAKAMLIĞINA

Numara 169.

İzzetli Bey

Çorum Camii kebirinde tedrisi ulume maşrut olup nisf ve sümün hisse mutasarrıfı Said efendinin ademi ehliyeti cihetile hissei mezkûrenin müştereki İbrahim efendiye tevcihi nizamen lâzım geleceği evkafı hümayun nazareti celilesinin 29 Eylül 1307 rumi tarih ve 170 No. lu emirnamesinde irade buyrulan Muzaffer Paşa vakfından dolayı muidlik ve talimi kiraati Kuran vezaifi bedelâtından baki kalub ashabine ba sened ve makbuz itası icabeden maliye havalenamesile sandık ilim ve haberi bu kerre merbuten irsal olunmağıle mebalığı mezkûrün bermucibi senedat mumuileyh Hacı İbrahim efendi ve müştereki müteveffa Hafız Mehmed efendi itamına ve Müftü Tahir efendi ile müşterekleri de heman itasile merbut makbuzu senedlerinin temhir ettirilip derdesti tanzim bulunan şehriye cedvellerine raptedilmek üzere ilk vasıta ile irsali evkaf idaresile tavsiye olunur. 6 Rebiyülahir 1309 ve 26 Teşrinievvel 1307

Mutasarrıfı Livai Yozgat
Abdülvehhab

Muzafferiyeye Medresesi müderrisliğine ait bir

M a z b a t a

No. 426

Huzuru samii cenabı vilâyetpenahiye

Mazbatanın Yozgattan tahrir no. si : 279.

Çorumlu Maden zade Sait efendinin pederinden mahlul olup kesbi ehliyet edememesinden nâşi mahlul kalan müderrislik hissesinin hasbelmüşareke zamimeten uhdesine tevcihi lâzım gelirken uhdelerrinde ciheti müteaddide bulunan ahir kimselere tevcih olunmak için buraca mazbata tanzim olunduğundan bahsile icrayı icabı Çorum müderrislerinden İbrahim Nuri efendi tarafından takdim kılınan arzuhal leffen irsal olunduğu beyanı âlisile hakikati keyfiyetin bamazbata iş'arı 16 Temmuz 1307 tarih ve 223 no. lu tahrirâtı aliyeyi vilâyetpenahilerinde irade ve izbar buyrulmuş ve hissei mahlulei mahbusenin Çorum müderrislerinden Osman ve Ali Tahir ve Mehmed ve Ömer Hilmi efendiler uhdelerrine tevcihi hususu mahallinden bamazbata iş'ar olunmasına mebni olvakıt keyfiyet olvechile evkafı hümayun nazareti celilesine bamazbata arz ve inha olunmuş isede henüz emrû cevabisi şeref sudur etmemiş ve mumaillehy İbrahim Nuri efendi ise diğerlerinin hocası ve ciheti mezkûrenin şeriki olup usulüne tevfikân olunan imtihanında kemali ehliyet ve tamamii liyakati taayyün eylemesine binaen ledeyil havale hissei mahbusesinin harcı nizamisi olan binyüz otuzdört kuruş hoca mumaillehyden ahzolanarak 5 Teşrinisani 1305 tarihile takdimi hazine kılındığı kayden anlaşıldığından ve ilerude mumaillehy İbrahim Nuri efendiden bilahiz hocai mumaillehyhimaya reddolunmak üzere temin dahi olduğundan harcı mezkûr ile hissei mahlulei mezkûrenin mumaillehy İbrahim Nuri efendi hissesine ilâveten uhdesine tevcihi hususunun bamazbata, arz ve inhası evkaf müdürlüğünden baderkenar ifade olunmuş ve efendii mumaillehy hüsnü hal ve fazıl ve takva ashabından ve meşahiri ulemadan bulunmuş olmağile hissei mahlulei maruzanın zamimeten tevcih ve beratı âlişanın irsalı hususuna müsa-

adei celilei ulema perverileri şayan buyrulmak babında emir ve ferman 2 Eylül 1307.

Muhasebeci	Müftü	Naip	Mutasarrıfı	Livai Yozgat
	Abdullah	Tahir		Abdülvehhab
Müdürü Evkaf		Vekili Mü.	Aza	Aza
Sezai		Tahrirat	Halil	Nureddin
		Nail		

Muzafferiye müderrisliği cihetinin İbrahim efendi uhdesinde birleşmesi beratı

No. 427.

Çorum kasabasında vaki Muzafferiye medresesi müderrislik cihetinin nısıf ve rubü hissesinin tevcihine dair varid olan inha üzerine tedkikatı kaydiyeleri ledeyilicra evkafı mülhakadan Çorumda Muzafferiye medresesi vakfından almak üzere vazifei muayyene ile Çorumda vaki Camii kebirde bâşartı tedris müderrislik cihetinin rubü hissesi seyyid İbrahim'in ve sümün hissesi seyyid Hacı Muradın ve nısıf ve diğer sümün hissesi seyyid Ebubekir Saidin uhdesinde olduğu kayden anlaşılmiş olduğundan mumaileyh seyyid Ebubekir Saidin uhdesinde olan mezkûr nısıf ve sümün hissesi ademi ehliyeti cihetile refinden ve sümün hisse dahi atik tarih ile uhdesinde olan mumaileyh seyyid Hacı Muradın vefatı derkâr olmasına mebni mahlulünden müftü belde olup ehliyet ve iktidarı derkâr olan mumaileyh işbu rafii tevkii refiüştanî hakani seyyid İbrahim zîde ilmühunun kadim uhdesinde bulunan rubü hissesine ilhakan bermucibi nizam binnefis bilâkusur edayı hizmet etmek ve terk ve tekâsül vuku bulmamak şartile bittevcih yedine beratı âlişânım ita olunmak babında mahkemei teftişten olunan ilâm ve tarafı şeyhulislâmiden kılınan işaret üzerine makamı nazareti evkafı hümayunumdan batelhis ifade kılınmağıle mucibince tevcih olunmak fermanım olmağın binüçyüz on senesi Zilhiccesinin yirmibeşinci günü bu beratı hümayunumu verdim ve buyurdumki mumaileyh kadim uhdesinde bulunan rubü hissesine ilhakan müsterekleri mumaileyhimanın nısıf ve rubü hisselerine dahi vazifei muayyenesile şartı mezkûr üzere mutasarrıf ola tahriren filyevmittasi aşer şehri Muharremülharam sene ihda aşer ve selâse mie ve elf 1311.

Bemakamı Kostantiniye

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Tarafından Çıkarılır

Sayı : 59

Haziran 946

Kuruluşu: Nisan 938

19 Mayıs

Ziya BÜYÜKATAMAN

Yılla en güzel mevsimi İlkbahar ve ilkbaharın en güzel ayı Mayıstır. Hiç şüphe yok ki Mayısın da en güzel günleri Mayıs ortalarına düşen günlerdir.

Ne yazık ki şafak renkli bayrağımızın siyahlandığı, milletimizin kanlı göz yaşları aktığı en acı günlerimizde yılın bu en tatlı günlerine tesadüf etmişti. 19 Mayıs olmasaydı canlılar için en normal bir bayram olan Mayıs günleri ulusumuz için en kara bir matem hatırası olacak, dünya gülerken biz o acı hatıralarla ağlı-

yacaktık. Bütün yaraları saran hepsini saydıran, esirliği hürriyete, cehaleti bilgiye, ihtiyarlığı gençliğe, haraplığı bayındırlığa, hulâsa; geceyi gündüze, karabahtı aydına çekiveren o mutlu gün de Mayıs ayının ortalarına düşmüş, bize bütün acıları unutturarak bayram günleri yapmıştı.

Gençlik ve Spor Bayramı olarak kutladığımız bu gün Türk Milletinin kara bahtının aydına döndüğü günün yıldönümüdür. Bu gün yokluk içinde büyük ve ebedi varlıklar yaratan Ebedi Şef Mustafa Kemal'

in Samsun toprağına ayak bas-
tığı gündür. Çok ilerisini gö-
rebilen bu büyük dehâ Anado-
lunun hür toprağına basar bas-
maz istikbalin aydınlığı ile bü-
tün matemleri unutmuş ve u-
nuttturmuş gibi idi. (Dağbaşını
duman almış yürüyenin arka-
daşlar) teranesile İç Anadolu-
nun yolunu tutmuştu. Bu ba-
hıtlı günü Erzurum kongresi,
23 Nisan, İnönüler, 30 Ağus-
tos, 9 Eylül mutlu günleri ko-

valadı. İnönülerin büyük kah-
ramanı Millî Şef İsmet İnönü
Lozan muzafferiyetile yurda
döndü. Akla durgunluk veren
bu büyük devrimler başladı.
Mezar taşına (Hüvelbaki) ya-
zıldı denilen Türk tarihinde
bir şerefli yaprak daha yaldız-
lıyarak gebgenç, dimdik dün-
ya karşısında duruyoruz ve
dünya durdukça duracaktır.

19 Mayıs yılın en güzel gü-
nü, bahtımızın bayramıdır.

Sıtma Öğütleri

1 — Sıtmayı âdi bir hastalık gibi sayanlar, her yıl dünyada sıtmadan ölen 6 milyon kurbanı acaba hatırlarına getirmiyorlar mı? ve bundan ürküyorlar mı? Sıtma tarih boyunca insanlığın en hain sağlık düşmanı olmuş ve nüfusu kıran bir âfet hükmüne geçmiştir.

2 — Her yıl ilkbaharda eski sıtmalıların nöbetleri tekrarlar, bunlar hastalıklarını iyi tedavi ettirmiyen, eskiten hastalardır. Sıtma salgınları Yaz, Sonbahar aylarında başlar. Çünkü bu mevsimde milyonlarca sivrisinekler üremiş, kanatlanmış ve havaya uçarak etrafımızı almışlardır. Ödevimiz daha sıcaklar başlamadan sivrisinek üreme yerlerini temizlemektir.

3 — Yavrular ve küçük ço-

cuklar, şiddetli sıtma nöbetlerine dayanamazlar. Bilhassa “zehirli sıtma,” ya kurban gittikler çoktur. Anne ve babalar sıtma mevsiminde hem kendilerini ve hem de yavrularını sıtmadan korumak zorundadırlar. Bu mevsimlerde ateşlenen çocuğunuzu hemen sıtma hekimlerine ulaştırınız, veya yaşına göre sıtma ilacı veriniz.

4 — Yazın köyler arasında, yollar, şoseler üzerinde ve üç-üç bucaqlarda sivrisinek üremesine yarar durgun ve birikinti sularını görenler hemen sıtma mücadele memurlarına haber vermeli ve böyle yerlerin temizlenip kurutulmasını sağlamalıdır. Bu suretle yurdumuzdaki sıtma savaşına da katılmış olursunuz.

5 — Sivrisinek kanınızı emmer, deriyi soktuğu yer kaşı-

nır, sizi rahatsız eder. Fakat en önemlisi size sıtmayı vermesidir. Bazan bir sivrisineğin sokması insanın canına bile mal olur. Çünkü çok şiddetli sıtma nöbetleri de vardır. İlaç tesir edinceye kadar insan ölebilir.

6 — Bahar gelince, yaz olunca ve sonbahara girince bütün yurddaşların düşünceleri sıtma ve sivrisinek olmalı ve bunlardan kurtulmak için şimdiye kadar söylenen, yazılan ve okunanları evinde, bahçesinde, köyünde ve her yerde tatbik etmelidir.

7 — Sıtmanın en keskin ilâcı ağızdan alınan «Atebrin» dir. Baygın ve ağızdan ilâç alamıyacak derecede bitkin hastalarda şırınga ile kullanılacak ilâç varsa da böyle bir zorlama olmadıkça sıtma ilâcı mutlaka ağızdan alınmalı ve «Atebrin,, tercih edilmelidir.

8 — Bedava sıtma ilâcı almak ve sıtmadan kurtulmak

isteyenler sağlık müesseselerine ve memurlarına baş vurmalıdırlar. Parası ile sıtma ilâcı almak isteyenler eczanelere muracaat etmelidirler. Eczaneler lüzumu kadar sıtma ilâcı bulundurmak ve reçete istemeksizin her kese sıtma ilâcı vermek mecburiyetindedirler.

İlkbaharda sürekli yağmurlar yağarsa yurda bereket getirir, yurddaşı sevindirir, neşe verir.

Yurddaş ! Bu sevinç ve neşeni devam ettirmek, ekinine kuvvetli kollarla tırpan atmak, harmanını dimdik olarak savurmak istersen, kendini şimdiden sıtmadan koru.

Bunun için de evinin, köyünün, tarlanın çevresinde biriken yağmur sularını akıt, kurut ki, bu birikişti sulara sivrisinekler yumurtlayıp üreyerek sana sıtmayı aşlamasın..

Sivrisinek sıtmalıdan sıtma mikrobunu alır, sağlama verir.

Türkiye nüfus yoğunluk bölgeleri

VE ÇORUMUN YERİ

Erkek Orta Sanat okulu
Tarih - Coğrafya öğretmeni
NECMI ŞANLI

Türkiye arzettiği yoğunluk ortalamasile Asya kıtasının az nüfuslu bölgelerile Avrupa kıtasının orta nüfuslu bölgeleri arasında bir geçit teşkil eder. Türkiyede genel yoğunluk 24 tür. Yani kilometre kareye ortalama olarak 24 kişi düşer. Bu yoğunluk Türkiyenin doğu ve batı komşularında değişik rakamlar gösterir. Meselâ; Bulgaristanda 60, Yunanistanda 61, olarak görülmektedir ki, bu iki rakam da Türkiye yoğunluk ortalamasının üzerindedir. Doğu komşularımızdan olan İranda bu rakam 9, Irakta ise 12 dir ki, bu rakamlar da Türkiye yoğunluğunun altındadır. Bu rakamlar Türkiyenin komşuları arasındaki yerini be-

lirtmektedir.

Türkiyede her ne kadar ortalama yoğunluk 25 isede bu rakam her yerde aynı demek değildir. Çünkü; bir çok tabii ve sun'i âmillerin tesirile yoğunluğu gösteren rakam değişikliklere uğramaktadır. Bazı yerlerde nüfus sık, bazı yerlerde ise seyrek. Nüfusun dağılışında rol oynayan âmiller, bitki topluluklarının dağılışında rol oynayan âmillerdir ki, şöyle sıralayabiliriz :

1- Toprak : Volkanik arazilerde ve ormanların bakiyelerini havi ümüslü topraklar verimli oluşlarından dolayı çok nüfus toplarlar. Buna mukabil çorak topraklar verimlerinin azlığı dolayisile nüfus toplar-

yamazlar.

2 - İklim ki, insan ve bitkiler üzerinde en müessir rolü oynamadığından dolayı sağladığı yaşama şartları oranında nüfusun toplanmasına tesir eder.

3 - Bilhassa gittikçe maki-neleşen 'asrımızda münakale durumu ve iş kaynaklarının çokluğu ve azlığı da nüfusun toplanmasına etki yapar.

4 - Ormanlarla istepelerin sınırını teşkil eden yerler de müstesna bir kabiliyetle nüfusu toplayan yerlerdir.

Şimdi bu açıklamaya çalış-tığımız âmillerin etkisini göz önünde tutarak Türkiyede nüfusun dağılımını inceleyelim : Türkiyede nüfus denilebilir ki bir takım yoğunluk bölgelerinde toplanmıştır. Doğu Anadoluda Van ve Hakâride 1 - 2 arasında oynadığı halde Orta Anadoluda 20 - 30 arasında, Batı Anadoluda ise 40 - 50 ve daha üzerinde bir durum göstermektedir. Bu yoğunluk Doğu Karadeniz bölgesinde 100 ü bulmaktadır. Buna göre Türki-

ye nüfusu geniş arazi üzerinde iklim ve arazinin sağladığı hayat şartları oranında bir birikme göstermektedir. Doğu Anadoluda arazi engebeli olduğundan münakaleyi güçleştiriyor ve iklimin sertliği de ziraati ve yaşamayı güçleştirdiğinden yoğunluk azdır. Buna mukabil Doğu Karadeniz bölgesinde verimli toprakların ve bol yağmurun yanında deniz ürünlerinden de faydalanılması buradaki yaşama şartlarını kolaylaştırmakta ve fazla nüfusun toplanmasını temin etmektedir. Orta Karadeniz bölgesinde yağış aparelel olarak ve kısmen de arazinin bataklık olması dolayısıyla nüfus seyrekleşmektedir. Burada Samsun geniş bir hinterlanda demiryolu ile bağlanmış olmasından ticari bir kıymet taşımakta ve geniş bir kütleye iş sağlamış olmasından dolayı bu havalinin nüfusunu toplamış bulunmaktadır. Batı Karadeniz bölgesinde verimli ovalarda yoğunluk artmaktadır ki bu ovaların verimli

kaynakları olmadığından burası etraftan nüfus çekemiyor, bilakis etrafa nüfus dağıtmaktadır. Bugün şehirli nüfusunun yüzde 10 u diyebileceğimiz bir kütle büyük şehirlerde iş peşinde dolaşmaktadır. Çorumun 1940 sayımında merkez kazası 21 bin 200 iken 1945 sayımın-

da 20 bine düşmesi bununla ifade edilebilir. Denilebilir ki yukarda arzettiğimiz durumlardan biri yani, ya tren yolu, yahut iş kaynaklarından biri temin edilemezse Çorum gerilemeye mahkûm antik bir şehir olarak kalacaktır.

Spor ve Cinsî Terbiye

Dr. Fazıl ERCİYAŞ

Spor ve cinsi terbiyenin noksan oluşu içtimai hayata çok zarar verir. Bilhassa erkek çocukların ilk gençlik çağlarında muntazam surette spor yapmalarına dikkat etmek lâzımdır. Onları bir takım fena itiyatlara alıştırmadan boş va kıtlerini daima spor eğlenceleri ile geçirmelerini ve bundan zevk almalarını mümkün kılmağa çalışmalıdır. Çocuklarımızın spor ve cinsî terbiyeleri ne vereceğimiz ehemmiyet tahsillerine verereğimiz ehemmiyetten fazla olmalıdır.

Çünkü birisi sıhhatini ve hayatını alâkadar etmesine mukabil öteki kültürel istikbalini temin eder.

Bunu iki misalle izah edelim : Bir ahbabımın çocuğu geçen sene Hukuk Fakültesini

yüksek derece ile bitirdi. Tahsili mükemmel olan bu genç fizikî mukavemetini kıran fena itiyatlara kaptılmış olduğundan hastalandı ve maalesef hayata atılacağı yerde sanatoryuma gitmeğe mecbur oldu.

Diğer bir misal de yine yakın tanıdığım diğer bir ahbabımın, lisenin onuncu sınıfına kadar iyi derecelerle sınıfı geçen bir oğlu vardı. Bu çocuk evle mektep arasındaki yoldan başka bir yer bilmez, dersten ve kitaptan başka bir şeyle meşgul olmazdı. Fakat son zamanlarda kendisine bir durgunluk arız olmuştu. Sebebi bilinmiyen tesirlerle artık dersten de zevk almamağa başlamıştı. Kitap okumaktan sıkıntı duyuyordu. Bu cihetle sene sonunda ikmale kaldı döndü er-

tesi sene yine döndü, ebeveyn çocuklarını hususî bir mektebe verdiler, fakat orada da muvafak olamadı. Doktorlar bu çocuğun aklı bir hastalığa yakalandığını söylediler. Lisenin çalışkan talebesi evvelâ haylaz ve serseri olduktan sonra, bu sefer de ana ve babasının gözyaşları arasında akıl hastanesine tevdi olunmuştu.

Şimdi bu iki gençten birinin sanatoryuma, diğerinin akıl hastanesine gitmelerine sebep cinsî tetbiyenin verilmemesi ve ve bunlarda fena itiyatların yer almış bulunmasıdır.

Çocuklarda periodik inat devreleri düşünülebilir. Bunlardan birisi 3 - 4 üncü yaşlarda ikincisi de cinsiyet olgunluğu zamanıdadır. Bu devrelerin endogene tekâmül safhalarına tekabül ettikleri düşünülmüştür.

Birinci devrenin âşikâr olarak zuhurü tekâmülün mükemmeliyetine delâlet eder. Eğer birinci inat devresi vazih olarak zuhur etmezse neticeyi biraz

düşündürücü telakki edenler vardır ki bu suretle irade terbiyesi en mühim olan tahrik kuvvetinden mahrum kalmış demektir. İlk inat devresini cinsî hassasiyetin iptidai tezahürü olarak kabul edenler çoktur. Bu devrede çocuğun inadını tahrik edecek sebeplerden sakınmak lâzımdır. Alıştıkları veya zevk duydukları fena itiyatlardan vaz geçirmek için ya çocuğa fena olmıyan diğer bir zevki yavaş yavaş vermek ve ona itiyadını tabrike çalışmak lâzımdır. Veyahut tahdit ile terbiye etmeğe kalkışmak icap eder. Hangisi iyi netice verirse o şekilde hareket tarzını beğenmelidir. Bu suretle çocuğun tam itiyatlara karşı profilaksisi temin edilmiş olur.

İkinci devrede âmirane ve sert hareket yerine mülâyim ve dostça muamele daha muvafıktır. Terbiye ihtilâflarında doktora muracaat edildiği zaman doktorun bitaraf olduğu hissi uyandırılmalıdır. Doktorun tavassut rolü ancak iki tarafında

itimadını kazanması sayesinde muvaffakiyetli netice verir. Bu yaştaki çocuklar için ebeveyn daha evvel doktorla görüşürler, bilâhare çocuklarını muayene ettirirken de onları yalnız bırakırlar, aksi halde hem doktor daha açık konuşamaz, hem de çocuk utanır, asabî bir hal alır. Muayene âdeta çocuğu sıkar. Muayene evde değil, muayenehanede olması muvafıktır. Çocuğun cinsî hassasiyet temayüllerinin normal şekilde inkişafını temin için müsait muhitler hazırlamak lâzımdır. Cinsî terbiyenin inkişafında sporun nazım rolü vardır. Metodik tarzda sporlar, spor eğlenceleri duşlar, ve bilhassa su sporları, avcılık ihmal edilmemelidir. Ortamektep yanında yapılmakta olan büyük spor müessesesi ve parkta yapılacağını öğrendiği-

miz büyük yüzme havuzu çok kıymetli bir eser olacaktır. Bu hususta kıymetli valimizin ve belediye reisimizin gösterdikleri alâka şayanı şükrandır.

Nefsin, cinsin muhafaza ve idamesi, hattâ fert ve cemiye-
tin umumi ruhî tekâmülü ve
ve beşerî kültürün hepsi cinsî
hassasiyetin esası üzerine müs-
tenittir.

Bir takım kıcıklayıcı tesir-
lerle vaktinden evvel meydana
cikan cinsî inkişaf lar ruhî ve
bünyevî geriliklere sebep olur.

Bu cihetle ikinci gelişme ça-
ğındaki çocukları içtimâî ma-
hallerden daha fazla spor yer-
lerine tevcih etmelidir. Bunlar
spordan zevk almalı ve kendi-
lerini spora vermelidirler. Bu
sayede cinsî ve ahlakî tekâmü-
lü de istenildiği şekilde yürü-
müş olur.

Tarihi Bir Hikâye :

Derbeyanı Menakibi Âli Osman [1]

Kopya eden: Eşref ERTEKİN

Raviler şöyle rivayet ederlerki Acem ikliminde Tebriz havalilerinde (Devleti Âli Osman Saltanatının) zuhurü şöyle naklolunur ki :

Türkmen taifesinden nam, şan sahibi ve onbin mikdarı güzide er sahibi Nîze ve Seyif kabilesi var idi. Acem şahları daima genduden havf ederlerdi. İsmine Ahmed Bey derlerdi. Gayet ile kuvvetli ve şecaatlü melik idi ve sahib kerem ve akli evvel tedbirde yekta idi. Çünkü Acem Devleti Şahı kızılbaş değil idi. Muhammed Şah derlerdi. Ahmed Bey anın toprağını da olub Muhammed Şah beher sene vakti nevruda kırk âlâ at çolu ve kırk adet at verirdi. Gayri nesne ver-

mezdi. Yektedüğü yaylada ve yektedüğü kışlakta eğlenürlerdi. Nagihan Ahmed Bey bir gece rüyasında gedunun göbeğünden bi ağacı münteha zuhur edüb âleme saye saldı ve cemii sayesinde olub hergişi metainı pazarda koymuş. Uykudan uyanub gendi genduye etti bu gördüğüm rüyayı bir âli, fazıl kimesneye tabir ettirmek gerektir deyu fikreyledi. Tebrizde bir fazıl müftü varidi. Ekseri ahali Tebrizin rüyalarını ol tabir eylerdi. Ahmed Bey dahi ana gelüb gördüğü rüyayı haber verdi. Ol dahi Ahmed Beye etti ben senin gördüğün rüyayı tabir eylerim, lâkin benim dahi senden bir recam ver, sende anı kabul ey-

(*) Bu hikâye Çorum Milli kütaphında 1292/131 No. da kayıtlı bir yazma kitaptan alınmıştır.

lersen ondan sonra tabir eyle-
rim dedikte Ahmed Bey dahi
söyle göreyim rica nedir, her
ne ise can baş üzerine dedikte
müftü benim kızım vardır anı
nikâh edüb alursanız ricam ol-
dur dedi. Ahmed Bey nola ni-
kâh edelim deyüb ol kızı der-
hal nikâh edüb ol gece Ahmed
Bey gerdek eyleyüb sabahın-
da Ahmed Beyin gördüğü rü-
yayı şöyle tabir eyledi. Ol se-
nin göbeğünden zuhur eyleyen
ağaç ve sâyesinde sâyebanlar
oldurni ol ağaçtan zuhur ede-
cek evlatlardır ki anın sâye-
sinde evlatları padişah olup
niçe zaman anların sayesinde
âlem emanda ve niçe şehirleri
ve memleketleri fetih eyleyüb
ve niçe İslâm beyleri ve kâfir
beyleri anlara serfûruğ olup
niçe kal'alar zaptylese gerek-
tir deyüb tabir eyledi ye kızı
mı anınçin nikâh eyledimki bel-
ki şah olacak evlâd kızımдан
olup biz dahi hayre muvaffak
olub ta kıyamete değin duaya
mazhar oluruz deyu azim med-
hü senâ eyledi. Lâkin Ahmed

Beyin iki nikâhlısı dahi varidi.
Ol avretlerin üçü dahi hamile
oldu. Bismri huda ikisinin ev-
lâdı kız olup müftünün kızı oğ-
lan doğurdu. Ahmed Beye müj-
de eylediler. Bir er doğdu de-
dikte gayet ile mesrur oldu.
Bunun ismi Türkmen arasında
böylece kaldı. Ol ecilden Âli
Osmana er doğdu oğlanları
derler. Emma bunun üzerine bir
niçe zaman mürur eyleyüb Ah-
med Bey merhum olub Erdoğ-
du yerine Bey olup olvakitte
Acem Şahı Muhammed Şah
fevt olup yerine Hüseyin Şah
olmuştu. Ve bu Hüseyin Şah
gayet ile meyyal bir kimse idi.
Vaktinde müftüsün azil edüb
gayrisin müftü eyledi. Emma
mazul müftü gendu genduye
fikreyleyüb bu Hüseyin Şahın
devletine ve genduye hiyanet
murad eyleyub gendu genduye
bir fikri şeytan eyleyüb bir
mushafı şerifin bazı yerlerini
tağyir eyleyüb ol mahalde bir
büyük ağaç var idi. Ol ağacın
bir dalını iki şak edüb tağyir
eylediği mushafı getirüb ol şak

olan mahalle koyub gereği gibi muhkem bağlayub bir zaman mürur eyledi. Sonra gelüb zuhur eyleyüb ittiki ben rüyamda gördümki bu bizde olan mushaf yanlış imiş. Lâkin şol ağacın için bir sahib mushaf varmış deyu şahı izlâl eyleyüb şah Hüseyin ve cemii erbabı divanı olmahalle cemeyleyüb ağacı kestiler. Ol tağyir olan mushafı çıkardılar. Mukabele eylerler vakıa bazı yerleri ve bazı kelimeleri uymayub hilaf emma Hüseyin Şah, ulemanın büyükleri ihtilâfa düşüb bazılar hilâf yol tutarlar. Ol müftü Hasan Kâşi dedikleri hain idi. Böyle dek ile Hüseyin Sahı izlâl ve devleti hizlane düşürüb çünkü Acem devleti bu güna oldu Erdoğdu dahi hali bilüb köyle şahin memleketinden hayır yoktur, iyusu bu memlekettten aher memlekete varub vatan eylemek gerek deyu kavmini başına cemeyleyüb müşavere eyledilerki kalkub Rum memleketinden bir mahalle mesken eyleyelim dediler. Velhasıl sekiz

bin mikdarı adem ile göçüb Rum memleketinde bir mahalle geldiler. Bir düz sahra ortasında bir dağ üzerinde kala kaderinden bir kayacık çevrilmiş anda ol sene sakin oldular. Ol mahalde Erdoğdunun bir evlâdı oldu, ismine Osman dediler. Hâlâ ol mahalde Osmançık deyu isim tesmiye olundu emma Erdoğdu bir bahadır idikim on senede Rum vilâyetini Filibe beğinin başına dar eyledi. Şehirleri urdu ve niçe kâfirleri helâk eyledi. Gittikçe kuvvet ve şecaat sahibi olub namı çıktı emma ol sene Erdoğdu merhum olub yerine Osmançık Bey oldu. Temam yirmi yaşında oldukta âlem genduden havfeyleydi. Osman böyle kefare ile cenkeyleyüb dursun. Bizim hikâyetimiz Mulla Hünkâra geldi :

Raviler şöyle rivayet ederlerki; Diyarı Horasandan deriş abasile azim, Medinei Münnevverbe dahil olub Ravzai Mutahharai Hazreti Peygamberin şebekesi yanında genduye

nevim galebe edüb rüyasında Fahri Kâinatı gördü. Ayağına düştü. Ol Hazreti Peygamber gendusuna etti varub Rum vilâyetinde Sultan Alâeddin yanında sakın ol deyu tenbih eyledi. Derhal uykudan bidar olup Râvzai Mutahhareye tevecüh eyleyüb vedâ eyledi. On gün yola revan olup günlerde bir gün cuma günü gelüb Konya şehrine dahil oldu. Şehre geleüb camii şerife varub cuma namazını eda badessalât genduyu bir köşede gizler emma ol gece Sultan Alâeddin gedu rüyasında gördüki bir pir gelüb genduye etti camii şerifte bir hırka poş kimesne vardırki ana gayetle ikram eyleyüb yanından bir an dur eyleme deyu tenbih eyledi. Oldem Alâeddin hâbden uyanub sabaha muntazır oldu. Çünkü sabah oldu. Varub Sultan Alâeddin tebdil came olub ol camia varub gördüki bir köşesinde bir hırka poş aziz gendu haline meşgul oturur. Yanına gelüb selâm verdi. Oldahi aleyke alup Alâed-

din etti hoş geldin ey aziz deyu tâzim, ikram eyledi alub hanesine götürdü. Bir eyyam Sultan Alâeddin ile gazalar eyledir ve Mulla Hünkâr gendu için gaza malından bir mahalde bir hücre bina eyleyüb mahfi anda ibadet eylerdi. emma Sultan Alâeddin gayetle ihtiyar olmuştu. Günlerde bir gün genduye marazı mevt erişüb gendunun fevt olacağını farkeyleyüb Mulla Hünkârı ve sair ulemayı katine cemetti. Allahü Alem bize mevt karip oldu. Yerimize kimi bey eylemek mağkuldür dedi. Oldem cümle ulema ettilerki Padişahım ehli islâm beyleri in cümlesinden bahadır ve ve cümlesinden kuvvetlü ve kâfirlere şimdiki halde tiğginin menşuriyeti okumuş söğüt dağında olan Erdoğdu oğlu Osmancık Beyinden gayri müstehak bey yoktur, mağkulü oldur dediler. Bir mektub yazub Osman beye bir mektub ile irsal eyleyüb beye mektub vardı. Nola deyüb gelmede emma Alâeddin

merhum oldu. Molla Hünkâr yerine onbeş gün kaım makam oldu. Osmancık Şevket dağında olurdu, genduye haber gitmişti. Gelüb Konyaya dahil olup Mulla Hünkâr Osmancığa tabıl, âlemi teslim eyledi. Hicretten 699 sene sonra Osmancık cülus eyledi. Bir zaman etrafında olan kâfir beylerine kılıç urub kâfir beyleri genduden havfe düşüb Osmancığa bac, haraç verir oldular. Nice zaman böylece küffar ile harbedüb nice memleketleri ve ni-

ce şehirlerin fethi genduye müyesser oldu ve bir oğlu oldu. İsmi Orhan kodu. Şecaatlü şehzade idi. Yirmi üç yaşına vardıkta pederi ihtiyar olmuş idi. Bir gün Orhan hanı katına davet eyleyüb ben varub silei rahmeyleyüb gelince yerime otur, hükmü hükûmat eyleyüb reaya ve fukaranın mesalihlerini gör dedi. Olda başüzzerine nola deyüb oğlu ile vedağ eyleyüb yola revan oldu.

(Devam edecek)

Göçlerden derlemeler :

Derleyen : EŞREF ERTEKİN

Bektaşî Şiir ve Nefesleri

(Kul Cenân sordu)
(Mansur Abdal söyledi)

Evvel dünyaya kim geldi
Gelindi Mansur haber ver
Gelsin mana dinliyenler
Hak mevahile kânidir bu

Kaçan bin yıldır dururdu
Ya bu kandili kim kurdu
Evvel dünyada kim öldü
Gelindi Mansur haber ver

Yüzbin yıllar kandil durdu
Kandili dünyada Hak kurdu
Evvel dünyada Habil öldü
Evvel âhir fanidir bu

Ya kim çaldı evvel kalemi
Ya kim aldı evvel selâmı
Ya kim çevirdi âlemi
Gelindi Mansur haber ver

Cebrail çaldı kalemi
Peygamber aldı selâmı
Yılan çevirdi âlemi
Kuyruğu dağ nandan bu

Çarbi zalime bakmadı
Ay yüzünden nikap nedir
Din ve imana ikap nedir
Gelindi Mansur haber ver

Aslandır ayın nikabı
Jengi dildedir Hâbi
Hayadır imanın kabı
Mümünün virdi odur bu

Âşık nedir maşuk nedir
Cihanda yaraşık nedir
Âşıkın ateşi nedir
Gelindi Mansur haber ver

Ayda günün âşıkıdır
Günde ayın maşukudur
İki cihan ışıdır
Sultanın nurüdür bu bu

Arş nedendir kürsi neden
Âşık o ders nereden
Kâzım adlı kuştan neden
Gelindi Mansur haber ver

Arş cevherden kürs cevherden
Âşık o ders cevherden
Kâzım adlı kuş cevherden
Habibin aslı odur bu

Ay nedendir gün nedendir
Din nedendir iman neden
Okunulan kur'an ueden
Gelindi Mansur haber ver

Ay nurdendir gün nurdendir
Din nurdendir iman nurden
Okunulan kur'an nurden
Hakkın kelâmıdır bu hu

Ya kimdirki eti yedi
Ya kimdirki anı dedi
Ya nedir kur'anda geldi
Gelindi Mansur haber ver

Hızır içti âbı hayat
Ömür geçti saat saat
Gökten inen (kulhüvallahüahed)
Kur'anda gelübtür bu hu

Ya nedir ol balığın adı
Ya nenin üstünde durdu
Ya ne denlüdür kanadı
Gelindi Mansur haber ver

Mim durur ol balığın adı
Kanadı üstünde durdu
Yüz seksen bindir kanadı
Öküzün menzildir hu

Ya neden yarattı öküzü
Ya neden tırnağı gözü
Ya nedenlu var buynuzu
Gelindi Mansur haber ver

Sun'undan yarattı öküzü
Altından tırnağı gözü
Mağriple meşrıktır buynuzu
Yaradan mevlâ ganidir hu

Mümkünmi hicrana yandır
Bülbülüm gülşene kondur
(Kul Cenân) üstadın kimdir
Gelindi Mansur haber ver

(Mansur Abdal) dünya fâni
Amel işle özün tanı
Mevlâm yaratmış cümle insanı
Dünya bir mihnet evidir hu

Mersiyei İlhami(*)

Kül gibi ibrak olan bu matemın suzanına
 Hazreti Hasan Hüseyin düşmüşem efganına
 Rüstehiz eyyamı sankim Kerbelâ hengâmına
 Ne hakaret kıldılar ol dü cihan Sultanına
 Ehli Kûfe olmadılar sözlerinde sadıkın
 Çünkü gelmişti efendim Kerbelâ meydanına
 Leşgeri hariciler tığını uryan eyledi
 Düştüler ol pehlivanlar yezidin ummanına
 Ey adüvvullah ezalim Şimri Mülcem ey lain
 Nice kıydın canlara canan olanın canına
 Zâr eder üftadeler seb'i sema insü melek
 Ruyi arzı boyadınız Şah Hüseyin kanına
 Kurretül ayni Resulü kıldınız çü siz şehid
 Lânet olsun ol adüvvullah yezit mervanına
 Ehli Beyti eylediniz halk içinde şermeser
 Bakmadınız ol nisaler ahine efganına
 Bu sitem kalmaz size Hakdır azizü züntikam
 Yarin ol şehzadeler şekva eder Sübhanına
 Ey havariç sen hele ruzü ceza olsunda gör
 Nice kastettin ulu Peygamberin hubanına
 Nice handân oldun ey har çeşmi islâm kan döker
 Lânet oku Şah Hüseyin ibni Ali düşmanına
 Fatıma hıyrünnisa hunıupirahen alup
 Vah Hüseynim der fiğan eyler Hakkın divanına
 Sabrı kıl (İlhami) Vallahi yühubbüsabirin
 Hak Tealâ davet etti anları Cennatına
 (*) Kırşehirli olan bu âşık hakkında kıymetli bilginlerimizden Bay H. Cevat
 Tarım bir eser yayınlamıştır.

(Halimî)

Mustafanın yerigarı Hayderi düldül süvar

Namei şiri hudadandı ezelden aşikâr

Hem Hatice mahremi oldu Resulü girdigâr

Bizateyni min Resuldür Haydara Fatıma yar

Lâfeta illâ alilâ seyfe illâ Zülfükar

Ceddi paki Ahmedin kaimmakamı Şah Hasan

Nuri zatı enverindendir bu zati zül menen

Suzei elması zehrab ile can verdi Hasan

Aşk yolunda boynuna bağla bu yolda sen resen

Lâ feta illâ Ali lâ Seyfe illâ Zülfikar

Pns kıldı gerdeninden Şah Hüseyini Mustafa

Reşte zahir oldu vechi gerdeninden pür zıya

Şimri melun gerdeni pakine bastı bihaya

Bu hakaretler yaraşmaz zatine ey mah lika

Lâ feta illâ Ali lâ Seyfe illâ Zülfikar

Şahı Zeynel Âbidindir ol imamlar serveri

Şah Hüseyin yadigarı şehribanın enveri

Şah Muhammed bakırı bedriddücanım gelberi

Şahı Cafer bendesi oldum gulamı kemteri

Lâfeta illâ Ali la seyfe illâ Zülfükar

Şahı Kâzım hefti mizer kıblegâhı mümünan

Şah Ali Musa rızadır ruhu paki kudsıyan

Şah takıyyü ba nakidir padişahı dü cihan

On iki şehzadedir virdi zebanim her zaman

Lâ feta illâ Ali la seyfe illâ Zülfükar

Askeridir Şahı Sultanı zemin arzu sema

Şanıma levlâke fûrkan indi haktan innema

Ayeti nasrun minallah geldi taha kul kefa
 Arşı âzamda melâik vird ederler daima
 Lâ feta illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfûkar
 Hucceti kaim Muhammed mehdidir sahip liva
 Darbı tığından havariç cümleten bulur fena
 Zikri tesbihin edenler buldu rencine deva
 Zâkirim zikri dilimde söylerim suphü wesa
 Lâ feta illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfûkar
 Bu (Halimî) babı ihsanına geldim el'aman
 Rusiyahim boynu bağı çakirinim bigüman
 Madeni cudi şahsın meded ey şahı cihan
 Sen şefaât kânisin lutfet eya günci nihan
 Lâ feta illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfûkar (*)

(N e s i m î)

Merhaba hoş geldin ey dildar hoş gördük seni
 Hoş müsel sel bir güzide yarı hoş gördük seni
 Doğrusu müştak idik cânâ lebi didarına
 Ey yüzü nerkis gözü mestane hoş gördük seni
 Geldiğin çün âfitâb kendininçin mahitâb
 Haliya ey kevkebi seyyare hoş gördük seni
 Müddeiler tağnederler firkatinde haline
 Biz dahi ey gözleri ayyar hoş gördük seni
 Derdimend oldu meğer miskin Nesimî sizinen (1)
 Ey visalin derdime timari hoş gördük seni

(*) Bu beşli kasideyi (Dertli) altılı olarak yazmıştır.

(1) Siz ile demektir. Çorum şivesidir. Bu Nesimî meşhur Nesimî olma-yub Çorumlu bektaşî Nesimî olduğu anlaşılmaktadır. Nesimî divanında tu şüre tesadüf edilemedi.

DİĞER BİR MERİSİYE(1)

Geldi çün mahi Muharrem aşikan geysün siyah
 Payi Hüseyini çekti ol ruyi zeminden padişah
 Matemin tecdit edenler isteyenler hayrihah
 Etsün hem âli abaye eylesinler ahü vah
 Payei arşta dahi etti felek feryadı ah
 Çeşmi dünya nem dolub yumdukça ağlar sâli, mah
 Bil aduyi ebli beyti hanedandır ol yezit
 Şefkatinden Mustafanın eyledi kat'ı ümit
 Cümleye mübah iken kesti Furat âbin pelit
 Nurü çeşmi Mustafayı kıldılar susuz şehit
 Payei arşta dahi etti felek feryadı ah
 Çeşmi dünya nemdolub yumdukça ağlar sâlimah

(HAKİMÎ)

Ey dilâ mahi Muharrem mahi nev geldi sait
 Vaciptir tutmak gazasının nesli hak oldu şehit
 Tutmayanlar bu kazayı şübhesiz kaldı bait
 Mümün isen hun döküb kan ağla eyyamı şehit
 Macerayı Kerbelâya girye etti semsi mah
 Mümünü sadık müvabbit eyledi feryadı ah
 Hazreti Zeyneb hazin olub ciğerden çekti ah
 Mümün isen hun döküb kan ağla eyyamı şehit
 İnsü cinni hem melâikler gaza keşideder
 Hazreti Sâra Hatice çün gaza keşideder

(1) Bu merisiyenin ahiri olmadığından kime ait olduğu anlaşılamadı

Asiye Meryem ve Zehra bil gaza keşidedir
 Mümün isen hun döküb kan ağla eyyamı şehit
 İşi işaretle velime cümlesi olur haram
 Tabii mervanidir ol günde şaz olur hiram
 Müminini müslimine farz gaza olur meram
 Mümün isen hun döküb kan ağla eyyamı şehit
 Hurmeti ceddi nebisin tutmadı melun yezit
 İttifakı eylediler hem benan melun abit
 Ceyşi sepehsaları yezit amri melunü pelit
 Mümün isen hun döküb kan ağla eyyamı şehit
 Ümmetiyiz Mustafanın deyü bühtan ettiler
 Ali aba re'si azizin anda galtan ettiler
 Nesyi ahit eyleyüben küllü tuğyan ettiler
 Mümün isen hun döküb kan ağla eyyamı şehit
 (Hakimî) kabil değil bu şerhi eylemek beyan
 Tut gazayı Kerbelâyı vacip hak bilmek ayan
 Sen muhibbi Haydarisen farzdurur etmek figan
 Mümün isen hun döküb kan ağla eyyamı şehit

(Gazeli Mevcî)

Düşmüşem ben desti Şire şiri yezdanım yetiş
 Kıl terahhüm halime ey âli imranım yetiş
 Dest uruben Zülfükare şabı merdanım yetiş
 Evliyalar serverisin piri piranım yetiş
 Zikri fikrimsin hemişe nurü rahmanım yetiş
 Kimseden ummam şefaati desti dâmanım yetiş
 Ruzü şeb aşkın firakile akar çeşmim seli
 Soyunub Abdal misali gezerim ahar deli

Seyrim içinde dedi bana Hacı Bektaş Veli
Halini arzeden bilsün kim Celil Cebbar Ali

Zikri fikrimsin hemişe nurü rahmanım yetiş
Kıl terabhüm halime ey âli imranım yetiş

(Mevciya) razı hakikat remzinin sırdaşile
Çün tarikat ehlînin bir sevgili kardeşile

Tekyei aşk ile sufi men cevahir taşile
Davayı beyhude kılmam âşıkı beктаşile

Zikri fikrimsin hemişe nurü rahmanım yetiş
Kimseden ucumam şefaat desti dâmanım yetiş

(Turabî) (1)

Şerbeti mevdi içirdi akıbet devran bana
Vakti saat erdi mühlet vermedi devran bana

Var ümidim kât'ı dest etmem tutup dâmanım
Merhamet şefkat kılar elbette şah merdan bana

Mahlasım derler (Turabî) ismim (Elhacı Ali)
Post niçinlik hizmetin hak eyledi ihsan bana

Vüs'atin elde iken söyle dedi tarihini
Hame destimde işaret eyledi bir can bana

Şer mesarım rusiyah cürmümle şahim el eman
Pir hünkârım medet kıl eyle bir derman bana

S E N E 1285

(1) Meşhur Turabî divanında bu şiire tesadüf edilmiyor. Bu Turabînin diğer bir Turabî olduğu anlaşılıyor.

Canikli Ali paşanın ıslahat lâyihası

Canik muhassılı firarî Vezir Ali Paşanın fâtanet ve şecaatin-den bahsolunmıyarak idarei devlet ve mukabelei âdâ zımında kırk yedi nevi muh tevi tertip eylediği tedbir risalesidir. [1]

1182 tarihinde vaki Moskuva seferinde zuhur eden hadiseler tedbirlerde ve derunlarda noksan olduğu hasebiyledir. Elan bağıdadın gâilesi dahi buna kıyas bir manadır. El-hâleti hazihi tedbir hususunda âlem mütehayyerdir. Gerçi t a k d i r i i l â h i böyle imiş

(1) Çorum Millî Kütüphanesi-nin 861/156 sayısında kayıtlı olup tarih kitaplarında adı geçtiği halde şimdiye kadar basılmıyan ve nüshaları pekaz bulunan bu lâyihanın aynen neşri tarih bilgisi bakımından faydalı görülmüştür. Baskısı sona erdiğinde ayrıca Hacı Ali Paşanın hal tercümesi yazılacak lâyihadaki özel kişi ve yer adları hakkında gerekli açıklamalar yapılacaktır.

amma bundan sonra dahi bu minval üzere hareket olunmaz ise Badattan kat'â faide olmadığından başka sırrı müddeamız olan kübera hazretlerinin hasretle ciğeri pürhun olub bu bir ye'si matem ve elemidir. Hak Cellevealâ hazretleri evliyalar hürmeti için bilcümle ehli islâmı ve şevketlu ve kudretlu padişahı âlempenah efendimiz hazretlerine tasarruf ve fırsat ihsan edüb âdâyı din üzerine mansur ve muzaffer eyleye. Matekaddemden berü gerek islâme ve gerek küffare ve acem ferzentlerinin hud'aları meşhur ve mütevatir iken naceb zintkerim han dedikleri meçhulel neseb bir kızılbaş

betmaâşin kizbi sarihine itimat ve itibar edüb Bağdat valisi Ömer paşa gibi nam ve şan sahibi bir vezir zayi oldu. Şimdi Bağdadda bir ihtilâf verdi ki: gerek serasker ile ve gerek sair levazımatı seferiye ile ve iânet ve imdat etmesi mutasavver değildir. Ve Bağdat valisi dahi hıfzına kaadir olamaz Zira bundan aksay murat bundan akdem Mustafa Paşa ve Abdi Paşa ve Mustafa Paşa ve Halil Paşa Eşte Yunus vezir Bağdada memur olub gittiklerinde ve gerek müşavere ve ittifaqlarında, gerek maiyetlerinde mevcut olan sunufu asker gerek ahali Bağdat ve gerek taifei kızılbaş hallarını aynel-yakin müşahede ettiler ki: Bu ümuru cesimeye tayin olunan paşalar mesmuumuza göre aslâ Bağdadın bir nizamına mukayyed olmayub ve ağdânın def olamaması hususuna ihtimam etmeyüb Ömer Paşa merhumun mal ve eşyalarını birtakrip ile ahiz ve kabzederiz de yu tamağı hamllarına düşüb bi-

rer behane ile kâh Bağdat ahalisini tekdir ve kâh vaat veit ile celbi kulûbe düştüler. Buna dahi kanaat etmeyüb Abdi Paşanın ve Mustafa Paşanın hilâfına Bağdat ahalisine sırran ve alenen ifade israf ettiğini haber alub Mustafa dahi Abdi paşanın hilafı tarafına düştüğün ahali Bağdat ve gerek kızılbaş taifeleri paşaların bu makule kıyl-vekal ve cidakları mürret Ömer Paşanın emval ve eşyasının ahiz ve kabzolunması için olduğu malumları oldakta Bu takrip sözlerinde nüfuz ve şanlarında halâvet ve mehabet kalmayub ıyazenbil-lâhi taalâ Bağdattan meyusen avdet etmelerine sebep oldu. Ezcümle zuhur eden hadiseler devleti aliyyenin noksan tedbirinden neş'et etmek gerektir. Zira aklımızca bu bapta deriz ki: Evvelâ Bağdat Valisi Ömer Paşa zintkerim hanın hiyaneti ve Basra taraflarına destraz ve tasallutunu kirâren, mirâren, firade, firade tahrir eyledi. Zintkerim han dedik-

leri hilebaz kızılbaş derunun-
da muzmar olan mel'anete tak-
viyet vermek için ben asıl dev-
leti aliyyenin kemter kuluyum.
Bu makule hareketi nâmarza
bir türlü haddim değil iken
mücerret Bağdat valisi Ömer
Paşanın hareketidir diyerek
cibilliyetlerinde merkûz olan
hileyi fiile çıkarub bu iki tara-
fın kıyl vekal ve cerk ve ci-
dali ne gûna olduğu tarafey-
nin sıdık ve kizbi malum ol-
madığından tathir ve temyizi
zımında devleti aliyye ne hoş
tedbir eyledi idi. Bu tedbirin
hilafı Zintkerim han tarafına
giden elçiden mi sirayet eyledi,
yoksa Mustafa Paşadan mı zu-
hur eyledi? Devleti aliyye bi-
lür. galiba lazım olacak tedbir
bu idi ki Ömer Paşa merhumu
bir tarafa defettikten sonra
Zintkerim han dedikleri mez-
hebsize denile ki biz Ömer pa-
şayı defeyiedik amma sen da-
hi sözünde rasihdem ve ceva-
bında sabit kadem olub Basra-
da olan askeri geri çeküb Bağ-
dat etrafından ahzolunan esir-

leri itlak eyle deyü teklif ikti-
za ederdi. Bir takrib ile sıdık
ve kizbi malum olur idi. Filha-
kika eğer sadakati zahir olursa
olvakit Ömer Paşayı defi ikti-
za eder idi. Bu takrib ile def-
inde inat ve muhalefet eder ise
ol zaman katlolunmasına mü-
başeret mani değil idi. Eğer
ısrar etse bile düşman sözü ile
bunculayın nam ve şan sahibi
vezir katlolunmak lâyük değil
idi. Zira ademlerin katillerin-
de bir kaç türlü hüccet vardır.
Bir hücceti budur ki evvelâ
ağdayı devleti aliyye zafını an-
lıya saniye itaat yüzü göster-
se bile düşman sözü ile mem-
leket padişahı fitneye bais ola-
cak şeyden bazer etmek lâzım-
dır. Biz kendi karihamızdan
böyle müşahede ettiğimizden
başka bundan akdem Bağdat
ve Basrada ikamet eden bazı
zabitan ve bazı Bağdat kapıla-
rında keşt ve güzâr eden umur
görmüş etbaların tariflerinden
ol havalilerin keyfiyeti halına
muttali olduğumuz kadar işbu
mahalle kay,t ve tahrir olundu.

Kırım ikliminin bu makule ihtilali ve gerek Tatarın perakende ve perişan olmalarının sebebi bir iki husustan neşet eyledi. Birisi budurki mazul hanların ve sultanların rume-
linde ve İstanbulun kurb ve ci-
varlarında çiftlikler tedarik ve
peyda etmelerile esrarı padi-
şahiye gûmbegün vukuf tahsil
edüb ricali devletten dost pey-
da ettiklerinde devleti aliyye-
den ne takrip hissemend olu-
ruz ve ne gûna şan buluruz
diyerek destdirazlığe başladılar.
Evvelâ cizyedarlara ve sani-
yen teklifi padişahî ile oltarafa
memur kimesnelere yedlerinde
olan senedatı icra ettirmede-
ler. Cizyedar olsun sairleri
dahi buna kıyas bu keyfiyeti
devlete arz ve ifade ettiklerin-
de ne yapalım bir han bulun-
muş bu misüllü cüziyat maku-
lesi için teftiş ve tekdir etmek
münasip değildir. Deyu içmaz
ve ihmal olunduğundan sair
sultanlara dahi sirayet ve fūr-
ce bulub her birleri bir gûna
kizip işlere şürû edüb kâh dev-

leti aliyyeden kendilerine pent
ve nasih ve kâh tehdit ve tek-
dir yüzünden tahrirat varit ol-
dukça kâh itaat yüzünden ce-
vap kâh geçinmek aczinden
şekva ederek işlerini bir dere-
ceye yetirdiler ki devleti aliyye
sıkletlerinden içmazeder olduk-
larına dahi kanaat etmeyüb Deli
orman ve Dobruca nam mahal-
lerin hırsızlarını başlarına cem-
edüb kâh celâlet ve kâh salta-
nat yüzünden hareket ve itaat
muamelesile ricali devlet ile
hukuk ve dostluk peyda ettik-
lerinde birtakrip hanlık rütbe-
sine nail olup Kırımı azimet
ettiklerinde bir alay ecnası
muhtelifeyi başlarına cemedüb
kimi mirze ve kimi sultandır di-
yerek zâti cibilliyetlerinde mer-
muz olan hareketi fiyle çıkā-
rub kâh devleti aliyyeye kefe
paşasından şikâyet ve kâh et-
raf ve eknafa tasallut kâh şū-
na buna rütbe ve mansıb veri-
niz deyu inha ederek velhasıl
böyle gerek şöyledir diyerek
Hanlık rütbesine oturub dev-
leti aliyyeye m^{stevli} oldular.

Devleti aliyye dahi bunların bu makule hareketlerinden bil'iktiza kâh tahriratlarına müsaade kâh düvâzışane eda ederek müsameha eder oldular. Bazı zevilukul kimesneler devlete bunların bu gûna hareketleri müväsib değildir deyu haber verdikçe Bak ağa bir taraftan bir duşman zuhur ederse bunlar badiheva askerdir. Devleti aliyyenin azim işlerinde ve cesim hizmetlerinde bulunurlar deyü hatmi kelâm ederlerdi. Gerçi müddei ve müdde aleyhin cevapları haktır emma matekaddemden hizmetleri malum. Lâkin olvaktin hali başka ve ol zamanın hanları ancak kendi umurları ile meşgul idiler. Şimdiki hanlar heman devleti aliyyenin bıdem ve hişemi misüllü hareket etmek sevdasında olub bilküllüye umurü tatarı terkettiklerinden zümrei tatar dahi fırka fırka olub hanlarını bilmez oldular. Bu mazarratlarını ne devleti aliyye fikretti ve ne han olanların vazifesi oldu. Bu vaktimizi hoş

geçirelim demeğe başladılar. İnsaf ile muamele olursa cüz'iyat makulesi işten ne gûna hadise zuhur eyledi ki ehli insafa ayandır. Evvelâ sefer vukuunda işe yarar deyu müddei ve müdde aleyhin cevabı üzere tatarın ne faidesi oldu belki duşmanın fürce bulmasına sebep oldular. Lâkin mazarrat mukaddema fikretmiş olsalardı Tatarın her veçhile devleti aliyyeye zararı olmadığından kat'i nazar çok faydaları müşabede olunurdu. Evvelâ devleti aliyye bir iki yerin gerek ihtilâlinden ve gerek ricasından begayet hazer etmek gerek idi. Evvelâ Bağdat ve Mısır ve iklimi Kırım bunlar her ne kadar devleti aliyyenin ziri destinde ise dahi uslubü hakimane üzere hareket olunmaz ise faidelerinden zararları çok olur. Zira Bağdat serhaddi İran ve Mısır nihayet araptır ve iklimi Kırım bududu küffardır. Üç yerin gerek nizamına dair ve gerek şefaathlerine ve gerek nizamına gayet de mülâhaza ederek hareket ve cevap vermek iktiza eder. Zira bunların iradi

mazarratlarını defetmez. Bu üç iklimin birisinde bir hadise zuhur etmek lâzımgelse kati çok hazine sarfolunduğundan kat'i nazar kati vafir dikkat ve ihtimam lâzımdır. Tatar gibi bir badihava askerden dir olundu ve Kırım gibi bir iklim gitti. Kırımın mazarratı bundan sonra zuhur eder ki milleti sairenin hareketi zuhurunda Moskov keferesinin dostluk yüzünden şöyle bir tahriratı gelir ki devleti aliyye ile meyane-mizde olan dostluğumuz kadimdir. Mademki nakzı ahit zuhur etmedikçe bizden etmez deyu iğfal ederek mülâyemet yüzünden bazı nâhemvare teklif ve rica eder olur. Ricasına müsaade olunmak lâzım gelse vaktile mazarratından hali olunmaz ve ricasına müsaade olmamamak lâzım gelse nakzı ahit bizden olmuş olur. Müsaade olunsaz mazarrattır. Zira küffarın yirmi otuz pare teknesinin Akdenizden Karadenize ve Karadenizden Akdenize gezmesine ruhsat verildi. İptida dost-

luk yüzünden şunu rica ederki sizin filân ile cenginiz var. Bana ruhsat verin gerek zahire ve gerek sair levazımat âsitaneye ve crduyu islama ve Anadoluya götürüb fûruht edeyim. Ticaretim olursa bile ehli islama hizmet etmiş olurum deyü fayda yollu rica eder. Ricasına müsaade olmamak lâzımgelse hiyanet yollu harekete başlar. İki tarafına sefer müşküldür deyü bizzarur müsaadeye muhtaçtır. Müsaade dahi faide vermez, müsaade olmak lâzım gelse zararı külli olacağına istibah yoktur. Zira (Elküfrü milletün vahidetün) demişler. Bu Kırım davası bir mazarratı azime oldu. Bir türlü mazarratından halâs olunmaz. iptidai emirde mazarratının birisi Moskov keferesi hareket etmek iktiza ederse İslamboldan def'i mazarratına şüruğ olunmak iktiza eylese tatarın faidesi olmaz belki zararı olur. Zararı budurki yeni kale sebeble Azak Denizine malik ve Kılburun sebebiyle Aksuya malik

ve Karadeniz kabzai tasarrufuna geçmiş olur. Böyle olunca İstanbuldan ne faide olmuş bu zikrolunan üç yerin ihtilâlında dahi şöyle dursun ol mahallere giden emirler ve gerek tahriratlarına düşmana sereşte verecek cevap olmalı ve ne kendi şanlarına noksan gelmiyecek cevap yazmalı, her tarafı mülâhaza ederek tahrirat böyle iktiza ettiğinden kat'an ol tarafa bazı husus ile gidecek adamlara dahi dikkat lâzımdır. Evvelâ devleti aliyyenin şanına noksan gelecek cevap ve hareket eyleme saniyen kendinin evza ve etvarı püsendide

ola. Zira kişinin hali hizmet-kârından mâlumdur demişler. Bu üç yerin ümurunda begayet dikkat lâzımdır ki sonu bu dereceye varmaya. Evvelâ Bağdad da gerek imdat olsun ve gerek nizami olsun begayet müşt edolub külliyetli imdat ola istimalanan bu ki imdat ve hazine matlub ederlermiş velâkin belli başlı adem gelmesin. Yalnız hazine ile meçhul ademler gelsün demeleri bu dahi ise muvaffak olunmamağa delâlet eder. tarafeyn de bu makule vesvese olunduktan sonra ne iş memul olunur.

(Soru Var)

1947 yılı C. H. P. Sanat Mükâfatı **PIYES MÜSABAKASINA KATILMA ŞARTLARI**

1 — C. H. P. Sanat mükâfatı piyes müsabakalarına katılmak isteyen piyes yazarlarının eserlerini 1947 yılı Ocak ayının 15 ine kadar Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğine vermiş olmaları veya bu eserleri bu tarihe kadar taahhütlü olarak posta ile göndermiş bulunmaları şarttır.

2 — Eserler eğer basılmış değilse, kâğıdın yalnız bir yüzüne yazılmış olmalı ve iki nüsha olarak gönderilmelidir.

3 — Müsabakaya 1940 yılından sonra yazılmış ve basılmış veya basılmamış, oynanmış veya oynanmamış yalnız telif eserler kabul edilecektir.

4 — Gönderilen eserlere rumuz konmayacak, sahiplerinin açık isim ve adresleri bulunacaktır.

5 — Müsabakada birinci gelene 3000, ikinci gelene 2000 ve üçüncü gelene de 1000 lira mükâfat verilecektir.

6 — Eserleri tedkik edecek olan Jüri heyeti, C.H.P. Genel Sekreterliğinin muracaatı üzerine İstanbul Üniversitesi, Ankara Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi, Devlet Konservatuarı ve İstanbul Şehir Tiyatrosundan seçilecek üçer zat ile C.H.P. Genel Sekreterliği tarafından bu alanda tanınmış şahsiyetler arasından doğrudan doğruya seçilecek üç zattan müteşekkil olacaktır.

7 — Müsabaka neticesi 23 Şubat 1947 pazar günü ilân edilecektir.

8 — Müsabakada derece kazanan eserleri bastırmak, Halkevlerinde ve Halkodalarında temsil ettirmek hakkı C.H.P. Genel Sekreterliğine ait olacaktır. Yazarı isterse eserini Halkevi dışında temsil ettirebilir.

**Muzafferîye Müderrisi Seyyid İbrahim'in vefatıyla
vazifenin bilvekâle oğlu İbrahim Hakkı'ya
Tevcih Beratı**

No. 428

Çorumda vaki Muzaffer Paşa Medresesi müderrisliğine mutasarrıf olan İbrahim efendinin vukuu vefatına mebni mahlulundan ve mahdumu İbrahim Hakkı yirmi dokuz yaşında olup sinni mühele müsaid olmadığından okuduğu fûmunun müderrisliğe kâfi olmayacağından ciheti mezkûrenin müftii belde Tahir ve Dersiamdan Osman ve Mehmed Nazif ve Mustafa Hilmi'ye iştiraken tevcihi ba muharreratı mahalliye inha ve iş'ar olunmuş ve kendusi altı sene müddet esir firaş olup tahsili natemam kaldığından bahsile münasip mühel ile tarafından bir naip tayin olunarak emri tedris ifa olunmak üzere mezkûr müderrislik cihetinin uhdesine tevcihi müteveffayı mumaileyhin mahdumu İbrahim Hakkı tarafından ba telgraf vuku bulan istida üzerine tedkikatı lazıma ledeyilicra mezkûr müderrislik ciheti müteveffayı mumaileyhin uhdesinde olduğu kayden anlaşıl原因 keyfiyet mahkemei teftişe ledeyil havale müsted'iyi mumaileyh medresenişin talebeden ve elyevm tariki tahsilde olup mukaddema müddeti medide esir firaş bulunduğu ve mukaddimatı ulûmu tahsil ettiği mütehayyizanı beldeden malumül esami zevatın tahriri ve telgrafı şehadetnamelerinden müsteban olup olveçhile mumaileyh İbrahim Hakkının medresenişin talebeden olduğu ve Mukaddematı ulûmü tahsil eylediği ve mazereti mezkûresine mebni ikmali tahsili teahhür ettiği tebeyyün eylemiş olmağile mumaileyhin mazereti müddetince ikmali tahsili için imhalile emri tedris binniyabe ifa ettirilmek üzere ciheti mezkûrenin uhdesine tevcihi nizam ve teamülüne muvafık bulunmuş olduğundan emri tedris için naip intihabının mahalline ihalesi şimdiye kadar olduğu gibi maslahatın teahhürünü ve

emri tedrisin bir müddet daha tatilini mucip olacağından binniyabe tedris edecek zatın buraca kararlaştırılması lâzım gelmiş olmağile bu surette elyevm Muzaffer Paşa Medresesi müderrislik cihetinin müteveffayı mumaileyh İbrahim efendinin mahlulünden medresei mezkûrde bilvekâle tedris etmekte bulunan ve cihat idaresindep muhreç kayid mucibince Çorumda Şerife Fatma hanım binti Mehmed medresesinde baberat müderris olup ehliyeti mütehakkak olan ulemai mahalliyeden Mehmed Arif bin Mehmed zide ilmühu altı sene müddet mühel hitamına kadar edayı hizmet etmek üzere müteveffayı mumaileyhin oğlu müstediye mumaileyh işbu rafii tevkii refiişşanı hakani İbrahim Hakkı zide rüştühu uhdesine tevcihi mahkemei mezkûreden tanzim olunan ilâm ve tarafı şeyhulislâmiden keşide kılınan işaret üzerine makamı nazareti evkafı hümayunumdan batelhis ifade kılınmağile mucibince tevcih olunmak fermanım olmağın bin üçyüz yirmi üç senesi Şabanı şerifin dördüncü günü tarihinde bu beratı hümayunumu verdim ve buyurdumki mumaileyh mezkûr müderrislik cihetine şartı mezkûr üzere mutasarrıf ola. Tahriren filyevmissadis işrin minşehri Ramazanı şerife sene selâs ve işrin ve selâse mie ve elf. 1323

Kostantiniyei Mabrusa

Muzatferiye Müderrisliği hakkında diğer bir berat

No. 429

Evkafı mülhakadan Çorumda vaki Muzafferiyeye medresesi vakfından almak üzere yevmi vazifei muayyene ile Camii kebirde başartı tedris müderrislik cihetinin tevcihine dair varid olan inha üzerine kuyudü lâzıması bilibraç muamelei kalemiyesi ledeyil icra ciheti mezkûre mutasarrıfı İbrahim Hakkının vefatı vukuile mahlulundan kebir olarak binnefis edayı hizmete kesbi iktidarine değin tarafın-

dan ulemai mahaliyeden Muhammed Arif zide ilmühu binniyabe edayi hizmet etmek üzere müteveffayı mumaileyhin sağır oğularının sinnen ekberi bulunan işbu rafi tevki refiîşşanı hakani Hasan Eşref zide rüştübu uhdesine tevcihi mahkemei teftişten tanzim olunan ilâm ve tarafı şeyhulislamiden keşide kılınan işaret üzerine makamı nazareti evkafı hümayunumdan batelhis ifade kılınmağıle mucibince tevcih olunmak fermanım olmağın bin üçyüz yirmibeş senesi Ramazanı şerifinin yirminci günü tarihinde bu beratı humayunumu verdim ve buyurdumki sağır mumaileyh salifizzikir müderrislik cihetine vazifei muayyenesile şartı mezkûr üzere mutasarrıf ola. Tah-riren filyevmissadis velişrin minşehri Zilhiccetil şerife sene hamis ve işrin ve selâse mie ve elf 1325

Kostantiniyyei
Mahrusa

Muzaffer Paşa müderrisliği vekilinin vefatile yerine diğerinin tâyin beratı

No. 430.

Evkafı mülhakadan Çorumda Muzafferiye medresesi vakfından almak üzere vazifei muayyene ile Camii kebirde başartı tedris müderrislik ciheti için tebdilen berat itasına dair varid olan inha üzerine kuyudü lâzıması bilihraç muamelei kalemiyesi ledeyilicra hizmeti lâzıması Mehmed Arif efendi tarafından binniyabe eda ve ifa olunmak üzere sağır Hasan Eşref uhdesine tevcih kılınmış iken naip mumaileyh Mehmed Arifin vefatı vuku bulmuş ve mumaileyh Hasan Eşref de elyevm sağır bulunmuş olduğundan kemafissabık kebir olarak binnefis edayi hizmete kesbi iktidarine değin tarafın-

dan Şamlı zade Abdullahı Hayrı efendi zide ilmühu senevi beşyüz kuruş ücretle edayi hizmet etmek şartile sağiri mumaileyh işbu rafii tevkii refiişşanı hakani Hasan Eşref zide rüştühu yedine tebdilen ve istihkâmen beratı âlişanının itası mahkemei teftişten tanzim olunan ilâm ve tarafı şeyhulislâmiden keşide kılınan işaret ve makamı nazareti evkafı hümayunumdan batelhis vaki olan arz ve istizan üzerine tensib olunmağın bu beratı şerifi âlişanımı verdim ve buyurdumki sağiri mumaileyh salifizzikir müderrislik cihetine vazifei muayyenci mersumesile şartı mezkûr üzere mutasarrıf ola tahriren filyevmilhamis velişrin minşehri Cemaziyelahir sere sebun ve işrin ve selâse mie ve elf 1327.

Kostantiniyyei Mahrusa

Muzafferiye müderrisliği vekâletinin yenilenmesine dair diğer berat

No. 431

Çorumda kâin Muzafferiye medresesi vakfından almak üzere senevi altıbin ikiyüz ondört kuruş vazife ile Camii kebirde bâşartı tedris müderrislik ciheti hizmeti lâzıması Mustafa efendi tarafından binniyabe eda olunmak üzere sağir Hasan Eşref uhdesine tevcih kılınmış isede naibi mumaileyhin tariki hizmet olduğu anlaşılmış ve mumaileyh Hasan Eşref de elyevm sağir bulunmuş olduğundan kemafissabık kebir olarak binnefis edayi hizmete kesbi iktidar edinceye kadar ledeyil imtihan ehliyeti nümayan olan diğer Mustafa efendi zide ilmühuya binniyabe edayi hizmet üzere sağir mumaileyh işbu rafii tevkii refiişşanı hakani Hasan Eşref zide rüştühu yerine tebdilen ve müceddeden beratı âlişanının itası işarı mahalli üzerine şurayı evkafca kabul ve tasdik kılınmış olmağile nazareti evkafı hümayunumun işareti mucibince binüçyüz otuzyedi senesi şehri Şevvali mükerrerminin dokuzuncu günü tebdilen ve müceddeden bu be-

ratı hümayunumu verdim ve buyurdumki sağır mumaleiyh salıfız-
zikir bâşartı tedris müderrislik cihetine vazifei mersumesile şavtı
mezkûr üzere kemakân mutasarrıf ola tahriren filyevmilhamis min-
şehri Zilhiccei şerife sene sebîğ ve selâsin ve selâse mie ve elf 1337

Bemakamı Darilhilâfeti aliyye

Muzaffer Paşa vakfına sonradan ilâve olunan v a k f i y e

No. 432

Elhamdülillâhillezi ceale al-sadakatel cariyete sebeben lilneccati
minel nar vesselâtü vesselâm alâ seyyüdina Muhammedün şefi al-
müznibin fi yevm al-şaşri vei-karar ve alâ âlihi al-ebrar.

Emma bâdü işbu kitabı hüccet nisabın tahrir ve imlâsına bâla
ve bâdi oldurki Çorum kazasından Camii kebir mahallelerinden sahib
al-hayrat velhasenat Hacı Vaiz oğlu esseyid Ali ağa ib. Muhammed
ağa tarafından berveçhi ati karare vekili müsecceli şerisi olduğu
ber nehci şeri sabit ve sübutü vekâletine hükmü şeri lâhık olan ka-
zai mezbur ulemasından Kara Ali zade esseyid Osman Hilmi efendi
ibni Abdürrahman efendi meclisi şeri şerifi enverde vakfı âtil beyane
liecli al-tescil mütevellî nasp ve tâyin eylediği Tombuş zade esseyid
Ali bin Ömer mahzarlarında bilvekkâle ikrarı tam ve tahriri kelâm
edüb müekkilim merkum esseyid Ali ağa atyabi malinden ifraz eyle-
diği binyediyüz kuruşu hasbetenlillâhi al-samed vakfı sabih müte-
bed ve habsi sarihî muhalled ile vakıf ve habsedüb şöyle şarteyletti
ki meblağı mezbur binyediyüz kuruş ba yedi mütevellî reheni kavi
veya kefilî millî ile senevi ziyade ve noksan olmayub ve kalemîyye
namile dahi bir nesne alınmayub alâ veçhil halâl onu onbir küçük
hesabile istirbah olunub kazai mezburda vaki Muzaffer paşa ve na-
mi diğeri Medrese camii şerifinde üç vakıt ki sabah, öğle ve ikindi
namazlarında imam olup edayı salât eden kimseye hasıl olan ribhi

mezkûrdan senevi yüz onüç buçuk kuruş vazife verile ve maballei mezburda vaki müceddeden bina ve tekmliline muvaffak olduğu çeşmenin ve fetvahanenin tamir ve termimine ribhi mezkûrdan beher sene iktiza ettikçe otuzyedi buçuk kuruş harç ve sarfoluna ve ribhi mezkûrdan onbeş kuruş kazai mezbur civarında Hıdırlık nam mahalde medfun Subibi Rumi hazretlerinin camii şerifinde berveçhi mutat ikadın şemine sarfoluna ve ribhi mezkûrdan yirmi ikibuçuk kuruş kazai mezburda Sancaktar mahallesi camii şerifinde ikad olunacak şemine sarfoluna ve ribhi mezkûrdan yedibuçuk kuruş Kürkciyan sukunda bir adet su musluğu sakisine ve tamir ve termine harç ve sarfoluna ve müekkilim merkumun Kürkciyan sukunda vaki müstakillen yedinde milki olan malumal-hudud bir bap dükkân rayici vakti hali üzere bayedi mütevellî icar olunup senevi icarı mezkûrdan hasıl olan malum al-mikdar meblâğı Ayeti kerimden cüz tilâvet ve sevabını ruhuma ihda eden huffaza verile meblâğı mezkûr bin yediyüz kuruş ile dükkânı mezkûr müekkilim merkum esseyid Ali ağa fariğan an al-şevağil mütevellî merkuma teslim oldahi vakfiye üzere kabz ve tesellüm ve sair mütevellîlerin evkaftan tasarrufları gibi tasarruf eyledi dedikte gab al-tasdik al-şeri vekili merkum vakfı mezkûrdan bilvekâle rücu ve mevkufu müekkili merkumun milkiyetine istirdat ve mütevellî merkum teslimden imtina ile hakimi muvakkîi sadri kitap tuba lehu ve hasune meap hazretleri huzurunda kemahüvel mastur fi il-kütübü fıkhiye müterafian ve her biri fasıl ve hasma talibân olduklarında hakimi mumailayh esbeğallahü tealâ niamehu aleyh hazretleri dahi âlimden bilhilâf beynel-eimmetü eslef alâ kavli menyerahü hasen minel eimmetil müctehidin vakfı mezkûrün evvelâ sıhhatine ve saniyen lüzumuna hükmü sahihi şeri ve kazai sarihi mei etmeğın vakfı mezbur sahih ve lâzım olup minbaid nakzına mecal muhal ve adim al- ihtimal olduğu âyetikerime ve hadisi şriften müstebandır. Cera zalik tahriren filyevmis

sâdis min Saferilhayr lisene sittin ve mieteyn ve elf. 1260.

Ş A H İ T L E R

Küpeli hafız efendi, İbek oğlu esseyid Osman ağa, Kasnaklı oğlu esseyid Mustafa ağa, Yazıcı oğlu esseyid Ahmed ağa, Dursun oğlu derviş Hacı Hasan, Kadı oğlu esseyid Osman, İbek oğlu esseyid Hacı, Süveyş oğlu esseyid Hasan, Enbiya oğlu Hafız, Kıl Yusuf oğlu Memiş, Ve gayrihim minhazırın.

Muzaffer Paşa camiine ait diğer vakfiye

No. 433

Merkezi livâ olan medinei Çorumun Azapahmed Mahallesi ahali-sinden zikri âti vakfın vakfı sahibi arzuhal Şücaaddin zade Hacı Hüseyin ağa bin Ahmed ağa medinei mezbure mahkemesinde makud meclisi şeri şerifi enerde hali hayat ve kemali akıl ve sıhhatte takriri kelâm edüb işbu ibraz eylediğim bin üçyüz yirmidokuz senesi Ramazanı şerifinin beşinci günü tarihile müverrah Çorum naibi esbaki Ali Hilmi efendinin hatemile mahtum ve üçyüz otuz numaralı vakfiye ve hüccetin natık olduğu üzere ben ve ahiren vefat eden biraderim Hacı Zarif ağanın alâ tariki nısıf batapu uhdemizde milkimiz bulunan Çorumun un pazarı nam mevkiinde ve elyevm hükûmeti askeriye karşısında vaki canibi yemini Sipahi oğlu Mehmed yesarı şimali tel-grafhane arkası kârüban başı oğlu Artin dükkânları önü yol ile mahdut dörtyüz zirai atik otuzikibin beşyüz kuruş kıymetle bir bap kârgir manifatura mağazamızı bicemi al- tevabiğ v. el- levahik has-betenillâhi taâlâ vakfı sahihi şeriyi müebbed ve hâbsi sarihi merii muhalled ile müttefikan vakfedüb şöyle şart ve tağyin eyledik ki mağazai mezkûre yedi mütevellî ile talibine icar olunup hasıl olan icaresinden medinei mezburenin Medrese mahallesinde vaki Muzaffer Paşa nam camii şerifin imamet ücretine dörtyüz ve müezzin ücretine ikiyüz kuruş ki ceman altıyüz kuruş beher sené verilüb mütebaki icar hasılatı vazifei tevliyyete ait ola ve tevliyyeti mezkûreye vazifei mersumesile evvelâ biz mutasarrıf olup ümürü evkafı mezkûre ve mesalihi mürtezikai mezbure ve azil, nasb ve erbabı vezaif ve ten-

kisi ve izdiyadi masarif ve ibdal taklil ve tağyir ve istiklâl ve tahvil
 ve teksir merreten bade uhra yedi meşiyetimizde olup badel vefat
 tevliyeti mezkûrei ben batnan bade batnın evlâdına ve evlâdı evlâdı
 zükûr ve ünasına şart ve tayin edüb badel inkiraz tevliyeti mezkûre
 ve ciheti sairei mezburelerinin tevcihi ve tayini medinei mezbu-
 rede icrayı ahkâmı dini mübin eden kadı efendi hazretlerinin reyî
 münir ve tedbiri müstenirlerine tefviz ederek olveçhile tayin ve tah-
 sis birle hatmi kelâm ve istifsarı meram etmiştim. Ben berveçhi
 muharrer vakfımın vakfı olup şeraiti vakfındada tebdil ve tağyir
 etmek salâhiyetini uhdemde bıraktığımdan dolayı şeraiti muharrerei
 mezkûreden biil rücuğ mezkûr mağazanın neması gayette vasi olup
 taksiminde maksud olan menfaat haleldar olamayacağına binaen
 biil taksim çakirlerine ait nısıf mağazanın gerek ba beratı mütevellî
 icarından ve gerek mütevellîlerin ikametile istihsal edecekleri men-
 faatten senevi üçyüz kuruş ensap ve aslabımızdan gelüb geçenlerin
 ervahı için her cuma, pazar geceleri hanemde bir cüz'i şerif tilâvet
 edene verilüb mütebaki icar veya menfaat tevliyyette kalmak ve bu
 vazifei tilâveti tevliyyet ile maan hayatta oldukça ben bade vefatı
 vazifei tevliyyeti evlâd ve ve evlâdı zükûrümün aslahi ifa edüb tilâ-
 vete maşrut senevi üçyüz kuruş ücreti maktuadan mütebaki icar ve
 menfaati salif al beyan tevliyyete aid olmak ve bu hissei tevliyyet
 talii kurane evlâdı zükûrüm de dahil olduğu halde batnan bade batın
 zükûr ve ünas bilcümle evlâdım ve evlâdı evlâdım meyanelerinde
 mütesaviyen taksim edilmek ve işbu şeraitin dahi merreten bade
 uhra tebdil ve tağyiri yedimde bulunmak ve vakfiyei evvelin buna
 mugayir olmayan şeraiti sairesi meri ve muteber olmak üzere teb-
 dil ve tağyirden tağyin ve tahsis eyliyorum demegin gabbel tasdik
 al-şeri mahüvel vaki bittalep ketbolundu. Filyevmissadis aşer min
 şehri Ramazan al-mübarek lisene seman ve selâsin ve selâse mie ve
 elf 1338.

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Tarafından Çıkarılır

Sayı : 60

Temmuz 946

Kuruluşu: Nisan 938

Seçim münasebetile bir konuşma

K o n u ş a n

Mediha AYAN

Lise Edebiyat öğretmeni

Aziz hemşehrilerim,

Hepinizi saygı ve sevgi ile selâmlarım. Yaşadığımız günlerin ehemmiyetini biliyoruz. Bu ehemmiyet; bütün dünyanın gözlerini yurdumuza çekmiş bulunuyor. Şu iki gün içinde oy ve kararlarımızı, vicdanımızı yoklayarak yerinde kullanabilirsek bu imtihandan başarı ve şerefle çıkmış bulunacağız.

Sevgili yurddaşlarım,

Biliyorsunuz ki, biz şimdiye kadar Cumhuriyet Halk Partisi nin iyilikleriyle gelişmiş ve yıkı-

lan itibarını bu partinin ışı-
altında dünya karşısında tekrar kazanmış bir milletiz. Yurdun istilâsında, onun kudretli elleri bizi selâmet yoluna çıkardı. Bu parti olmasaydı çok uzun mazisi, şeref ve kahremanlıkla dolu bir tarihi olan bu kahreman millet bu günkü istiklâlini bulamazdı; hattâ mevcut bile olamazdı. Düşman çizmeleri, vatanın mübarek bağrından sökülüp atıldıktan sonra asırların üst üste yığıldığı cehalet ve teassub tabakalarını yine bu par-

inin bayrağı altında toplanmakla yıkıp yok ettik. Süngülerimizin denize döktüğü düşman, kendisinden daha korkunç bir düşmanın kafalarımızı kemirdiğini düşünmekle teselli buluyordu. Bu düşman, şübesiz bilgisizlik ve teassub idi. Memlekette bir ilerleme, bir kıvıldama belirdiği zaman kendi hayatını Türk milletinin ölümünde gören her düşman, hemen bizi bilgisizliğimizden taassubumuzdan yakalar, parlaya başlayan bu hayırlı ümid şulelerini bu sayede kolayca söndürür, ve bizi mazinin karanlığında bağlı tutardı. İşte bu belâyı, bu milletin başına bir felâket olan bu cehli yine bu Halk Partisinin bayrağı altında toplanmakla yenmiş buluyoruz. Türk malı diye, kendi topraklarımızda, bize övünme hakkı verecek bir karış demiryolumuz yoktu. Bir tehlike sırasında hududlara koşan kahraman Türk çocukları, menziline varmadan sefalet ve perişanlık içinde ölür gider heder

olurdu. Yaya ve yalınayak Anadoluyu bir baştan obir başa kateden askerlerimiz de yiyeceksiz, elbisesiz, hattâ cebhanesiz kalır ve kahraman kanlarını bu yurd için akıtmaktan yokluğun pençesinde mahvolub giderdi. 20-25 sene gibi dar bir zaman içinde yurdu baştan başa demir yollarla örerek bu imkânsızlığı da işte Cumhuriyet Halk Partisinin şerefli bayrağı altında toplanmak sayesinde yenmiş bulunuyoruz.

Bu gün hiç bir hududumuz yokturki tehlikeye düşsünde kahraman Türk çocuğu dünyanın en seri vasıtalarile oraya yetişmemiş olsun.

Yurddaşlarım,

Biz yirmibeş seneden beri gerçi resmen harp etmedik. Fakat tabiatle öyle harpler yaptık ki bunların acısını şimdi yüreklerimizde duymuyorsak bunu yine Cumhuriyet Halk Partisine ve onun hükûmetine borçluyuz. Zelzelelerle az mı uğraştık! Erzincan, Van felâketleri hangi harbin tahribatından ge-

ri kalırdı. Bu gün bu felâketlerin kurbanı olan yurddaşlarımızın acısından başka kalbimizi üzecek ne kaldı ? Bugün oralara baktığımız zaman mamureler görmekteyiz. Yurdun öteki yerlerinde de yoktan var eden bu ihyakâr ellerin eserleri, gururumuzu kabartıyor. Bunlar kendiliğinden olmamıştır ve bu mamurelerin temellerinde başka bir partinin, başka siyasi bir teşekkülün bir damla alın teri yoktur. Hepsi de C. H. Partisinin eserleri ve onun himmetlerinin neticeleridir.

Biz yüz yıllar boyunca sayın, bu yurd üzerinde bir bacasını bile yükseltmeğe muvaffak olamamıştık.

İğneden ipliğe kadar ne varsa hepsi yabancı malı idi. Türk milleti Büyük Atatürkün bu yurdukları gibi "çok zeki çok çalışkan," idi. Onun zekâ furunda ilerileme vasıtalarının çelikleri erir ve birer hamur haline gelirdi. Muhtaç bulduğumuz fabrika bacaları yur-

dun sinesinde çoktan yükselmiş olurdu. Fakat kapitilasyon denilen ve asırlarca hürriyetimiz üzerinde bir mahkûmiyet ilâmı gibi tesir yapan yedibaşlı belâ, bu milletin zekâsını ve benliğini zencire vurmuş idi. Bu yüzden bir imparatorluğun bir Bulgar prensliği kadar istiklâl ve hürriyeti kalmamıştı. İşte aziz Türk gençlerinin mübarek kanları bu belâyı almımızdan ve talihimizden söküp attı ve buna da şimdi çatısı altında bulunmakla şeref duyduğumuz Cumhuriyet Halk Partisinin uğurlu ve feyizli rehberliği ve şimdi onun başında bulunan İsmet İnönü muvaffak oldu. Bu gün yer yer tüten fabrika bacaları, yurdun dört tarafını süslemiş bulunuyor. Bunların temellerinde İstiklâl şehitlerinin aziz kanları ile bu partinin bir meşale olan rehberliği ve yine başımızda bulunduğunu görmekle saadetlerin en büyüğünü tattığımız İnönünün alın terleri ve hattâ göz yaşları vardır. Başka hangi parti veya

hangi siyasi teşekkülün hissesi iddia edilebilir ?

Aziz vatandaşlarım,

Hangi konu üzerinde ve hangi cihetten incelemeler yap-sak göreceğimiz gurur verici işlerin hepsi Cumhuriyet Halk Partisinin bayrağı altında toplanmak sayesinde kazanılmış-tır. Bu şerefli partinin ve o-nun başında bulunan büyükle-rimizin meşaleleri altında al-dığımız yolların, yendiğimiz müşküllerin sonu yoktur. Biz Türküz, meziyetlerimizden bi-ri de kadir bilmek ve görülen iyilikleri inkâr etmemektir. İyi-liği bilmek, mukabilini yapma-ğı vazife saymak, bizim yara-dılışımızın icabıdır. Bunu bira-kamayız. Bu güzel meziyeti ter-kedersek yerini hemen husran ve mahrumiyet doldurur, bu-nu kıskançlıkla muhafaza ede-lim.

Aziz vatandaşlarım,

Aylarca evvel yurdun her tarafında başlayan seçim mü-cadelesi şimdi bu saatlerde şid-detinin en son haddine varmış

bulunuyor. Aylardan beri her-kes konuşuyor, her kalem ya-zıyor, Bir kaynaşma, bir asa-biyet sınırlar ve fikirler üye-rinde şiddetinin en yüksek a-teşile hüküm sürüyor. Konu-şan dil, yazan kalem, karşısın-da hiç bir engel görmüyor. Tarihimizde eşî görülmemiş ser-bestlik, şiddetli kasırgalar ha-linde yurd üzerinde dönüb do-laşıyor. Biz bunları takdis edi-yoruz, fikir hürriyeti ve yazı hürriyeti namına yurdumuzda teessüs eden bu sersebtliği ta-rih, yine Cumhuriyet Halk Par-tisinin sahifesine şerefli bir yaprak olarak ilâve edecektir. Bunda kimsenin şübhesi olma-malıdır.

Fakat aziz yurddaşlarım, bu serbestlik içinde esmekte olan rüzgârları vicdanlarımızın süzgecinden geçirelim. Bu muhalif esintilerin çılgınlıkları içinde dargın, küskün, Cum-huriyet rejiminden menfaatleri bozulmuş olanların yaygaraları bulunduğunu hemen göreceğiz. Bunlar herşey söylüyorlar. Ya-

pılanları, bir teassub, bir cehalet kadar zararları göstermeğe çalışıyorlar. Mekteblere, yollara, fabrikalara, hasılı hayırlı şeylerin hepsine hücum ediyorlar. Harp belâsından bu memleketin çektiği pahalılık ızdırabını, sanki Cumhuriyet Halk Partisi yaratmış gibi bir silah olarak kullanıyorlar. En zehirli silâhlarını asırlarca bu memleketin bünyesinde tabaka tabaka yığılan cehlin ve kara teassubun biricik mücadele vasıtası olan mekteplere, ilim ve irfan yuvalarına tevcih ediyorlar. Her şeyi inkâr, her şeyi kendi emelleri uğrunda fedadan çekinmiyorlar. Dünyada yedi seneden beri kasıp kavuran harp yangınından bu memleketi burnu kanamadan çekib çıkartan su partinin ve onu idare edenlerin yeni baştan bir vatan yaratmak kadar azametli olan bu hizmetlerine göz yumuyorlar, hattâ (bu memleketi kan ve ateş içinde neden mahvetmediniz, neden harbe girmediniz) diyecek kadar ileri

gidiyorlar. Bunlar tenkid değil çok zaman zeki olan milletin idrâk ve şuuruna bir tecavüzdür. Gözü gören bir insana parlayan güneşi «siyahlı» diyerek kandırmağa çalışmak ne ise, Cumhuriyet Halk Partisinin bir güneş gibi parlayan nimetlerini bir hırs ve inadla kötülemeğe çalışmak da aynı şeydir: Ve milletin anlayış ve kabiliyetine karşı yapılabilecek tecavüzlerin en büyüğüdür.

Aziz yurddaşlarım,

Bu tehlikeli, bu ilerisi karanlık haykırımlar sizi aldatmasın! sen, maddi ol, gözlemlerinle gördüklerine inan! vaidlere kapılma, süslü kelimeler, bağırıp haykırımlar, birer zehirli ok gibi senin idrâk ve şuuruna yöneltmiştir. Selim aklını, salim düşünceni, temiz vicdanını bunlara karşı bir kalın gibi kullan! Bilki kurtuluş yolu şimdiye kadar seni idare eden, seni binlerce felâketten koruyub kurtaran Cumhuriyet Halk Partisinde ve onun

şerefli başı olan İnönü'nün bulunduğu taraftadır. Bundan ayrılma !

Düşün ki, muhalefetin nazarları bu gün bu vatanı orta çağların seviyesinde gösterecek kadar ileri gidiyor. Kazanmanın biricik yolunu inkârda buluyor. (Bu parti, vatanı, dünyanın en korkunç harp felâketinden kurtardı) demiyor.

"Halk Partisi hükûmeti, dünya muvazenesinin alt üst olduğu şu zamanda Türk devletinin birleşmiş milletler arasında şerefli bir yer almasını sağladı diyemiyor."

"Halk Partisi hükûmetleri harbin doğurduğu türlü vasıtasızlığa rağmen şehirlilerin ve kasabalıların ekmeksiz kalmalarına meydan vermediler," hakikatini ağızlarına almıyorlar.

Halk Partisi hükûmetleri, harp içinde de köy öğretmeni ve türlü sanatlarda usta ve mühendis yetiştirme yolunda her şeyi yaptılar. Bu sayede her yıl binlerce öğretmen, yüzlerce sa-

nat sahibi Türk çocuğu yetişecektir realitesini söylemekten korkuyor.

Halk Partisi hükûmetlerinin (yabancıların bile takdir ettikleri, köy enstitüleri sistemlerini kurduklarını muhalifler ağızlarına almıyorlar.

Halk Partisinin tedbirleri sayesinde harp yıllarında ova köylerinin yaşama seviyesi yükseldi, mahsul fiyatları hükûmetçe yüksek tutulduğundan köylünün alım kabiliyeti arttı. Muhalifler buna göz yumuyorlar.

"Halk Partisi hükûmetleri memleketi yabancı sermayenin kölesi olmaktan kurtardı," hakikatini muhalif gazetler saklamağa çalışıyorlar.

Halk Partisi hükûmetleri, bu milleti kara softalığın esirliğinden kurtardı. Karşı taraf bunu hiç bir zaman belirtmiydr.

"Halk partsoni, devrim partisi olma vasfını hiç bir zaman

kaybetmedi. Kendi aleyhine propaganda konusu olacağını bildiği halde köylülerimizi topraklandırma, onlara ilk öğretimi sağlama gibi hayırlı işlere atılmaktan çekinmedi.»

Halk Partisi, memleketi, kargaşalığa sürüklemekzinin demokrasi alanında geliştirmeye azmetti.

Muhalifler, bütün bunlardan ve vatandaşların gözü önünde memleketin ileriye doğru attığı geniş adımlardan aslâ bahsetmiyorlar.

Muhalifler «sizin prensibleriniz yanlıştır. Memleket idaresi için biz yeni prensibler koyuyoruz.» demiyorlar. Ne için? Çünkü; muhalifler bizde kükünlerin, emellerine ermiyenlerden yahud bir sınıfı istismar etmeye çalışmaları yüzünden umurun menfaat ve haklarını koruyan hükümet tedbirlerinden memnun olmıyanlardan teşekkül ediyor. Yani meşrutiyet devrindeki partileri taklit ediyorlar, bir fikre dayanmıyor-

lar. Bu yüzden gerçeği görmüyorlar. Vatanın menfaatlerini zedeleyen yoldan kendilerini koruyamıyorlar ! Aziz hemşehrilerim, oylarınızı kullanırken bunları vicdanlarınızdan uzak tutmayınız.

Sözlerimi bitirmeden evvel Millî Şef İsmet İnönü'nü seçim nutuklarından bir parça okumak istiyorum.

Millî Şef diyorlar ki :

«Memleketin kaderi sizin elinizdedir. Her meseleyi olduğu gibi bilmenizi isterim. Şimdi, size, günlük seçim konuları üstündeki büyük politika meselelerini anlatacağım. Cumbur başkanı olduğumdan beri bir dış politika takib ediyoruz. Bu politikanın cihan harbi esnasındaki yürüyüşünü tekrar hikâye etmiyeceğim. Bu devrin muhakemesini tarihe bırakıyorum. Fakat, harp sonrasındaki durumun, bütün dünya için ve ve hususiyle vatanımız için ehemmiyetli ve nazik olduğu noktası üzerinde duracağım. Bu gün, memleketimiz, 1918

de olduğu kadar ehemmiyet kesbetmesi ihtimali olan meseleler karşısındadır. Boğazların ve dolayısıyla İstanbul ve etrafının emniyeti meselesinin masas üstüne getirilmesi ihtimali vardır. Şark vilâyetlerimiz için dünyanın dört köşesindeki komitalar harekettendirler. Bu meseleler bütün milletçe varlığımız ve bağımsızlığımızla ilgilidir. Bu gün harp zamanında olduğu kadar, silah altında asker tutuyoruz. Memlekete mal olduğu bütün sıkıntılara rağmen askerlerimizi henüz azaltamıyoruz. Dünyada çabuk ve esaslı olarak bir millet için barış kurulması, yürekten dileğimizdir. Bu, kurulacak mı, kurulamayacak mı? bunu kestiremiyoruz.

Barış kurulursa veya kurulmazsa, biz, ne ihtimaller ve ne fedakârlıklar göğüslemeğe mecbur olacağımızı da henüz ufukta açık olarak göremiyoruz. Barışsever, hiç kimsenin malında gözü olmıyan, kendi haklarından ve toprağından hiç bir fedakârlık yapmamak kararında

bulunan Türk milletinin davasını selâmete götürmek ödevindeyiz. Bu ödevin şerefli heyecanı bütün varlığımıza hakimdir. Bu günkü dış politikamızın ana hatlarının, bizi selâmete götüreceğine inanıyoruz. Milletimizin, bizi, takib ettiğimiz dış politikamızda desteklemeye devam edeceğinden eminiz »

Bunları milli önder İnönü'nün nutuklarından aldım. Taşdığı manayı sizin yüksek idrakiniz elbette anlamaktadır. İşte bu seçim böyle bir durum içinde yapılacaktır. Düşmanın bütün hassasiyeti bizim üzerimizdedir. Her hareketimizi adım adım kavalıyor. Cumhuriyet Halk Partisinin yıkılmasını ilk önce düşman istiyor ve bekliyor. O yıkılırsa hain emellerinin kolayca yayılacağına emin bulunuyor.

Sevgili yurddaşlarım oylarınızı kullanırken bunları yüreklerimizden uzak tutmıyalım. Selâmet yolu, İnönüdedir. O'nun bulunduğu Cumhuriyet Halk Partisine oylarımızı düşünmeden verelim.

Tarihi Bir Hikâye :

Derbeyanı Menakibi Âli Osman

Kopya eden : Eşref ERTEKİN

— 59 uncu sayıdan devam —

Günlerde bir gün Osman-
cığa dahil oldu. Onbeş gün
mikdarı oturub ömrü nazenini
temam olmuş anda vefat eyledi.
Temam saltanatı otuz altı se-
ne kırk gün padişah oldu. Tür-
bei şerifleri Osmancıktadır.
Konyaya haberi geldi Osman
bey ahrete göçtü deyu Konya-
da Orhan han yerine cülus ey-
ledi. Yediyüz yirmi altı tarihin-
de idikim Sultan Orhan padi-
şah oldu. Gayet ile behadur er
idi. Hattâ ol sene askeri cem-
eyleyüb varub Bursayı fethey-
ledi ve Sultan Orhan Bursa
şehrinden hazeyleyüb anı taht
eyledi. Çünkü Bursa tahtıgâh
oldu. Etrafında olan beyler
cümlesi dahi Orhan hane tabi
oldular. Gittikçe İslâm askeri
kuvvet buldu. Orhan han fer-
man eyleyüb askeri cemeyleyüb
Kazdağını fetheyleti. Ve Çar-

dak dedikleri mahalle gelüb
karşısında olan Geliboluya geç-
mek murad eyledi. Bir sal ted-
bir eyledi. Kırk âdem üzerine
binüb bir sabah vaktinde kar-
şuda sabah namazın eda eyle-
yüb oldem iki kâfir çobanı tu-
tub birini şişe urub ve birin
ağaca bağlayub gendü işlerine
mübaşeret eylediler. Ol ağaçta
bağlı olan çoban bunların bi-
rine ettikim siz benim refikim
şişe urdınız kim ne işlersiz de-
di. Ol da etti biz anı bişirüb
yeriz dedi. Çoban etti beni da-
hi yermisiniz dedi. Zahar bu-
gün bunu yeriz, yarin seni ye-
riz dedikte çoban gendü gen-
duye fikretti. Kim bunlar uyur
iken firar eylersem halâs olu-
rum yoksa yarin bunlar beni
dahi yerler deyüb çünkim ak-
şam oldu. Gece oldukça çoban
bağların çözüb bin belâ ile ha-

lâs buldu. Gendu köyüne varub ahvali birbir beyan eyledi. Bunlar âdem yiyici Türkler deyüb kâfirler gayet ile havfeylediler. Anda oturub irtesi gün alesabah cevanibi etrafta karyeleri urdular ve evvel çıkub namaz kıldığı yere ve mahalle hâlâ namaziyye derler. Ve andan sonra Geliboluyu muhasara eylemek murad eylediler. Ve yirminci gün Geliboluya asker geçüb muhasaraya Ömer beyi tayin edüb gendu kal'a altına gelüb askere divan edüb müşavere eylediler. Bu kalenin fetholunmasını isterim dedikte her birisi fikre varub ettikim ya Ömer bey bir kaç gün muhasara edelim, Huda ne göstere deyub cevapların tamam eylediler, emreyledi kale altına vurub muhasara eyleyüb cenge başladılar. Velhasıl doksan gün muhasara edüb asla bir taşına zarar olmayub hayrette kaldılar. Emma Ravi kavlince bu kalenin dizdarının bir kızı var idi. Gayet ile mahbube idi Bir gün kalenin taç hanede

oturur iken sayıban önünde Ömer beyi gördü ve yanında olan tayasına sual edüb şol karşuda sayeban önünde duran taze yiğit bu askerin başıdır gibi dedi. Anlarda belâ sultanım dediler. Bir dürbin getirsünler deyüb derhal bir yakın hizmetkârı dürbin getirüb eline verdiler. Alub baktı şöyle hasnâ yiğit ki aşkı ateşi yüreğini yaktı. Henüz on altı yaşında bir kara yigittir görüb âşık oldu, lâkin kimseye ahvalini demeyüh gendu genduye fikrettikim bir gün hele gendumu ana bildireyim deyu fikreyledi. Hatırına öyle geldiki bir kâğıt yazub bir ok ucuna bağlayub attıkta gendi sevdiğimi bulur deyu fikreyledi. Bir gece bir kâğıt yazub ahvalini ve kaleye girilmenin ahvalini ol bir mektubta bildirüb ok ile Ömer bey ordusuna attı. Hikmeti Hudâ varub Ömer beyin barigâhı üstüne düştü. Çün sabah oldu, barigâh üzerinde bir ok görüb alub Ömer bey katına götürdüler. ve ucunda

olan kâğıdı alub açub okudular. Gördülerki kale dizdarının kızıyım deyu imza eylemiş ve içinde yazmışki bu kalenin fet-hedilmesini murad ederseniz gün batısı tarafında bir mezar vardır. Ol mezarın yanında bir demür kapı vardır. Ol kapuyu açup cümle askeri ile Handeğe gelüb bir dürlü havfeylemiyesin Ol kapudan içeri lağma girtüb ve handeğe geldikte benim sarayıma bir kapu vardır, anı gecede açub sırrı kaleye koya demiş. Ömer bey bu mektuptan böyle haber verilen yeri görün gezin deyu emreyledi. Varub ol mezarı bulup ol kapuyu buldular. Ve açtılar. Bir geniş lağın gördüler ki kala ya doğru yoldur hemen gelüb Ömer beye haber verdiler. Lağam yolunu bulduk ve keşfeyledik doğru kaleye gider dediler. Ferman eyleyüb bin kadar dal kılıç hazır olub ol gecece varub ol lağamdan içeri girdiler. Handeğe vardıkta bakalım Hudâ ne gösterir deyüb böylece tedbir eylediler. Ol

gecece varub ol mahalle cemolub ol kapudan içeri girib lağam yolu ile handeğe geldiler. Kız bunları görüb handek tarafında ola kale kapusun açub Ömer beyin önündeki ademe gel gel dedi. Ol ademe Ömer bey etti ne söyler dedi Bilmezem gel bul aslı ne ola dedikte Ömer bey içerüye geçüb yürüyüverdi ve askeri dahi ardınca yürüyüb kızın sarayı içine girdiler, tığların uryan edüb ol kalenin içinde yatur iken bihaber kılıç gavgası zahir olub kale ahalisi haber alıcak yedi bin adam kılıçtan geçüb fetheylediler. Ve dizdarı esir edüb bende çektiler ve kale kapusun küşadeylediler. Asker cümle içerüye girüb üç gün şenlik edüb Sultan Orhan Hana haber gönderdiler. Bir gün Bursada Sultan Orhan Hana kale fetihnamesi vusul buldukta anlarda üç gün şenlik yapıb ol kalenin zaptını Ömer Beye sipariş eyledi. Velhasıl Gelibolu deyu ol kaleye isim verilüb anda sakin oldular. Fethi Gelibolu 758 sâl-

de idi. Ol sene Ömer bey askeri cemeylâyüb lalası, dilâveri, serasker eyleyüb sekiz bin mikdarı asker ile Tekfur dağına fetha gönderdi. Gazi Dilâver askeri islâm ile varub kenduye küffar karşı çıkub üç gün cenkedüb kâfirleri bozub eman दिलيدiler. Dilâver eman kabul edüb Ömer beye nusrat haberini irsal eyledi. Oldahi Bursa-ya Sultan Orhan hazretlerine haber gönderdi. Bir gün şenlik ferman eyleyüb şehri tezyin edilediler. Fethi Tekfur dağına dahi 758 de derler. Ve Ömer bey dizdar kızını gendu firaşına alub nikâh eyledi. Bir iki sene böylece mürur eyleyüb bir gece Ömer beyin firaşında kız uyur iken inileyüb Ömer bey acaba bu kıza ne hal olduki böyle iniler deyüb kıızı uykudan uyarub sual ettikim niçin böyle inilersin dedikte ettikim şu tarafım ağırır deyu gösterdi. Ömer bey ol tarafa bakub gördiki bir gül yaprağı bu kızın memesi altına yer eylemiş, ol yaprağın durduğu mahal siyah

olmuş. Ömer bey teaccüb eyleyüb ettikim senin vücudün ne acep nâzik olur dedikte: Kız Ömer beye ettikim benim babam beni üç yaşından onbeş yaşına gelince ilik ile besledi, aniçin vücudüm nâzik olmuştur deyu cevap verdi. Ya seni böyle besleyüb zahmetini çeker âdeme niçin vefa etmedin dedi. Oldem etti seni görüb sabrım kalmadı ani feda eyledim dedikte Ömer bey gada- ba gelüb atasına hayrı olmayan mekkârenin yabana ve bana ne mikdarı hayrı olur deyu hançer ile ol kıızı urub helâk eyledi. Gazi dilâvere haber gitti. Gelüb ikişi bir türbeye defneyledi. Sultan Orhan han'a haber oldu. Sultan Orhan dahi Gazi dilâveri kaleye dizdar eyledi. Emma râvi öyle rivayet ederki Sultan Orhan Han'ın bir evlâdı var idi, ismine Murad Han derlerdi. Gayet ile gadub, behadır idi. Bir kimsenin zehresi yok idiki anın yüzüne baka, öyle bir dilâver idiki Sultan Orhan pir olub bir gün ve

fat eyleyüb tamam otuzbeş sene saltanat eyleyüb Murad cülus eyledi. Sal 791 de idi. Asker cemeyleyüb Edirneyi Zağarayı 797 de fetheyledi ve yediyüz karye fetheyleyüb genduye tabi eyledi. Bac, haraç alurdu. Ve 784 senesinde Akşehir fetheyledi ve etrafı ek-nafa ademler tayin edüb her karyeden ve etraftan bağ, haraç gelmeye başladı. Günden güne islâm askeri kuvvet buldu. Ne tarafaki teveccüh eylesse biiznillâhi Tealâ nusrat müyesser olurdu. Otuz bir sene saltanat edüb ömrü tamam olub yerine Sultan Bayezid cülus eyledi. 792 senesinde idi. Bir mikdar söz ve nasihat kabul eylemez idi. Her ne genduye söylerlerse anın hilâfını eyleydi. Anın gününde azim zahmetier ve fitneler zuhur eyledi Başında olan askeri gayet bihuzur olub perişan eyledi. Üç evlâdı varidi. Birine Musa bey ve birine Süleyman bey ve birine Mehmed bey derlerdi. Sultan Bayezid Han on dört sene

saltanat edüb her günü gam ile geçti.

Rivayet olunurki askeri aluf.sini vermedi. Ol arada Timurlenk zuhur eyleyüb askeri başında olmayub genduyu esir eyleyüb Timurlenk genduye süal ettikim sen beni esir eylesen acep ne eylerdin dedikte ; Timure ettikim seni kafese koyub habsederdim dedi. Timur emr eyledi, Bayezidi Timur kafese koyub habseyledi. Raviler şöyle rivayet ederlerki Bayezidin oğulları Rum ilinde bulundular. Süleyman beyi gendulara baş edüb 805 tarihinde idi sekiz sene bey oldu. Edirnei giru kâfirier zapteyleyüb geru Süleyman bey fetheyledi ve Süleyman bey sekizinci sene Samakuda vefat eyledi. Yerine Musa bey cülus eyledi 813 tarihinde idi. Üç sene saltanat eyleyüb Geliboluda vefat eyledi. Şehzade Sultan Mehmed yerine cülus eyledi. Bir haber geldiki Sultan Bayezid Timurun hapsinde vefat eyledi deyu. Anıçin Süleyman bey ve Musa bey

hakkında padişah olmadı derler. Zira Bayezid habsolub hayatta idi 816 senesinde Bayezid vefat edüb yerine Sultan tan Mehmed Han oldu. Sekiz sene onbeş gün saltanat edüb vefat eyledi. Yerine oğlu Sultan Murad Han cülus eyledi, 824 tarihinde idi. Gayet şecaatlu ve mehabetlu padişah idi. Heman askeri cemeyleyüb Edirneyi fetheyledi. Varub anda oturub tahtığâh oldu ve etrafta olan yerlere serasker irsal eyleyüb niçe memleketleri fetheyledi. Bac, haraç aldı ve İslâm askeri gayet kuvvet bulub altmış bin mikdarı askeri cemeyleyüb dört bin askeri bin bin bölüb üzerlerine bir mutemed ademleri serasker eyleyüb birini Silivriye ve birini Yenişehir ve birini Anadolu içine ve birini Lazeli kalelerine gönderdi. Emma râviler öyle rivayet eylerki Yenişehir tarafına giden askerinden sekiz yüz yirmi altı tarihinde haber gelüb azim şemlik oldu. Yenişehir havzılilerinde olan mem-

leketleri altı senede fetheyleyüb seraskeri Selâniğe azmeyleyüb Sultan Murad Hana bir mektub irsal eyledi. Padişah tan himmet ve fukaradan dua niyaz eyleyüb yola revan oldu. Günlerde bir gün mektub gelüb Sultan Murada vasıl oldu. Açub okudu. Gördüki askeri islâm ile serasker Selâniğe sefer murad eylemiş, azım dualar edüb erbabı divan duaya âmin deyüb ağladılar ve el yüze sürüb bu seraskere tahsin eylediler. Emma bizim hikâyetimiz Anadoluya gelsün. Günlerde bir gün Aydına dahil olub anda olan memleketleri bir bir fetheyleyüb günlerde bir gün Manisaya gelüb beş gün muhasara eyleyüb altıncı gün feth eyledi ve Sultan Murada haber inşa eyledi. Günlerde bir gün mektub Sultan Murada vasıl oldu. Anadoluya giden Gazi Rüstemin mektubidir. Evvelinde hamdü sena ve saniyen devleti padişahiye dua eylemiş ve Aydın fetholunduğunu ve Manisanın fethini yazmış 828 de fe-

tiñ müyesser oldu ve Gazi Rüstemin yanında otuz bin mikdarı asker cemoldu ve ol taraftan kalkub İzmire revan oldu. Emma hikâyetimiz Lâz iline giden Gazi Dilâvere gelsün. Günlerde bir gün Sinoba gelüb Sinobu üç günde fetheyledi, geçüb yetmiş gün cenkeyleyüb Tırabuzanı fetheyledi 832 senesinde idi Sultan Murada fetih haberi geldi. Laz ili kalelerini Gazi Dilâver fetheylemiş deyu azim dualar eylediler.

Emma bizim hikâyetimiz gelsün Silivriye giden İshak Gaziye. Silivri kalesinin altına varub altı ay cenkeyleyüb bir türlü fetih müyesser olmadı. Askeri geri çekmeyüb meteriz alub anda kışlayub bir sene temam cenkeyleyüb senesi temâmında kale kâfirlerine vire eyleyüb kırk gün metanet verüb cenge başlayub doksan gün dahi cengeyleyüb sonra yine vire eyledi ve on gün dahi geçtikte geru cenge başlayub üç defa vire eyledi. Gördü olmaz cenkten fariğ olub ahir kaleyi tes-

lim eylediler. Kâfirler kaleden çıkub İslam askeri girdiler 833 senesinde idi ki fetih müyesser oldu.

İshak Gazi Murad Hana mektub inşa eyledi. Gelüb mektub Sultan Murad Hana erdi, açtı okudu. Gördüki Silivri kalesi fetholmuş senalar eyledi. Emma bizim hikâyetimiz gelsün Selâniğe. Giden Hayreddin Gaziye varub Selâniği seksen üç gün muhasara edüb fetheyledi 833 senesinde idi. Bir mektub inşa eyleyüb Sultan Murad Hana haber geldi, mektubu açub kiraet eyleyüb mesrur oldu ve ferman eyleyüb şehri donatub şenlik oldu. Çünkü Hayreddin Gazi Selâniği fetheyledi oğlu Ali beyi anda koyub gendusu Yenişehir geldi. Sultan Murad Han Gazi Hayreddine bir âdem ile hattı şerif irsal eyledi, Hattı şerif günlerde bir gün varub Hayreddin Gaziye gitti. Hayreddin Gazi mektuba karşı çıkub alub başı üzre koyub puseyledi. Azim tâzim eyleyüb açtı. Gördüki gendu

ye hitab eylemişki yüzün ak olsun ve etmeğim helâl olsun, Ümmeti Muhammede iyi hizmet eyledin, gerektirki işbu hattı şerifim vüsulünde oğlun Ali beyi yerine koyub sen bunda gelesin, bir saat evvel gelmeye gayret edesin. Kırk âdem ile süvar olub gelesin demiş. Ol saat Selanîğe haber gönderüb

oğlu Ali beyi acele yerine getirüb Selanîğe koyub gendusu kırk nefer âdem ile yola çıkub günlerde bir gün Edirne şehrine yakın yerde konub çün Sultan Murad Hana Hayreddin Gazinin gelüb konduğunu haber verdiler.

(Devam edecek)

İyazenbillah muvaffak olunmadığı surette bile otuz kırk bin asker Erzurumda ve Karsda ve Halepte ve Vanda kışlayabilir ve asker zaruret çekmez. Bu vakit düşman zuhur eylese bilâmuharebe de kusur olmaz. Zira vâsîdir ve kendülerde dahi vafir asker çıkar. Zira Bağdat bu kadarlık zuhurat sebebiyle Bağdada müteallik bu kadar ahkâm tedbir ve cevap tahrir olundu. Lâkin bazı yarân sual eder ki bir Bağdat kailesinden başka kaile yok mu ? lâzım idi ki bildiğin mertebe halkı âlemin keyfiyetini ve tedbirini bildirmek lâzım idi derler mülâhazasile, Rumeli aksayı meram ve netice kelâm bilâdı islamiyenin her tarafı tahrir olunmak iktiza eylediği ecilden evvelâ Rumeli ve Anadolu vesair kangi tarafından tarihî vazife zuhur eder ise sefer malum olduğunda asker tecemmuüne bakılmıya, sefer demek zat ve zahire ve levazımı cenktir. Bunlar müheyya olduktan sonra memur olan gerek veziri âzam

olsun ve gerek serasker olsun andan sonra azimet ede ve illâ zat ve zahire ve levazımı cenk mahalli muharebede hazır ve müheyya olmadıkça veziri âzamin ve seraskerin varmasında asla bir faide olmaz. Meşhur cevaptır : Serdar olanların bir elinde ekmek ve bir elinde kılıç demişlerdir. Böyle olunca buna muhtaçtır. Evvelâ küffara sefer olmak iktiza eylediği surette şevketli padişahımız sefere azimetlerine bir kaimmakam nasbolunur. şevketlü efendimiz ile sadrı âzamin beyinlerinde gerek sefere müteallik olsun ve gerek saire olsun eyledikleri tedbire elbette kaimmakam vakıf olmak iktiza eder. Bu behane ile esrarı padişahiye muttali olur ve padişaha mukarenetlerinden lezzet hasıl eder. Bu sebep ile möhre talip ve ragıp olur. Mukaddima olan tedbirlerin hilâfına cesaret peyda eder. Sahibi devletin nazarı padişahiden dur etmeğe tedbir ve aveneler peyda etmek tedarikinde olur. Padişah olanlar dahi elbette safderun ve safdil olur. Zira vekili peygamberdir. Yalanı ki-

mesne söylemez, inanmak vazifei hallarıdır. Lâkin şevketlü padişahımızın azimetlerinde gerek rezalet cümle padişaha racidir. Ol makule hususa bir kimse cesaret edemez. Meğerki mukadderi ilahî ola. Fütuhata delâlet eder. Bu tarz üzere azimet olunmak iktiza eder ise lutfın bari ile askeri şöyle dursun cümle has ve âmmın sefere gitmesine sebep olur. Şevketlü padişahımız sefer beria-raf oluncaya değin Edirne'de ikamete muhtaçtır. Ecdadı ızamlarının vaktindeki olan seferlerde bizzat kenduler hareket ederler idi. Fütuhatı celileye dahi muvaffak olurdu. Veziri âzam ve seraskerlerinin vaktinde fütuhat, nadir zuhur eylemişti. Cünle fütuhat kendilerinin hareketlerinde vâki olmuştur. Tevarihlerde bu kisse musarrahtır. İran seferine veziri âzam hareket etse de olur, etmese olur. Lâkin şu tarz üzere olmağa muhtaçtır ki serasker nasbolunduğu surette mukaddema kastettiğimiz cevap-

lar sadrı âzamdan zuhur eder. İmdi öyle olunca bu tarzı tedbir iktiza eder. İptidai emirde nasbolunan serasker nüfuzül-kalem ve batülhareke şan vüzeraya ve reaya perver ve karimüttabi bir vezir intihap olunca, saniyen vüzerat yani kenduye verile ve Anadolu'nun sefere müteallik ümuru hususu minküllilvücuh kenduye tefviz oluna. Ricali devletten bir mu-temed kimesne devlet ketândası lafziyle kendune kethuda nasboluna ve iktiza eden tedbiri şera ve kanuna tatbik etmek için Rumelinden mazul olanın bir güzidesi dahi maiyetine nasboluna ve iktiza eden meşvereti gerek serasker ile ve vüzerayı ızam ile, gerek şeran ve kanunen ne gûna temşiyet verildi ise sicil ve huccet ettireler ve zabitanı asker dahi mucibince mahzar ede. Böyle temşiyet verildikten sonra ne gûna hareket olursa İnşaaallahü Tealâ muvaffak olunur. Bundan aksayı meram bir hadise zuhur etse serasker olan hal-

ka behane bulmağa mecali kalmaz ve gerek zabitan ve askeri taifesini dahi seraskere bir behane edemez. Her ne tedbir ve hareket ettiler ise gelen tahriratı heyeti mecmuasiyle şeykottlu efendimiz sırran ve alenen tecessüs ve tatbik etmekten hali olmağa. İran tarafının teshiri mücerret Erzurum tarafından iktiza eder. Kars ve Çaldır ve İran ve Van hududuna erişir, sekizer saat mesafedir. Gerek zat ve zahire ihzarında ve gerek levazım naklinde sıkıştık çekilmez. Bu gez öyle oluncu serasker olan dahi bu tedbire şurû etmeli ki evvelâ İrana iki koldan hücum iktiza eder. Kars tarafından bir serasker revan üzerin tayin eyliye ve Çaldır kolundan Tiflis üzerine dahi bir serasker tayin eyliye badehu iktiza eden zat ve zahire ve levazımı cenk umuruna meşgul olub kendine devleti alıyyen ne gün ruhsat verildi ise kendi dahi tayin eylediği seraskerlere o minval üzere ruhsat vere. Fütubat müyesser

oldukta teshir eylediği yerin muhafazasına iktiza eden levazımını ve askeri kendi irsal eyliye. Seraskere teshir eyledikleri yerleri hıfzeyle deydü ibram etmiye. Kış karıp olduğunda İrana nasbolunan seraskere dahi İranda kışla deyü ibram etmiye, keyfiyeti seraskeri muameleyhden ve askerden sual eyliye. Kışlamak mülüm kün ise fehiha ve nime ve illâ kışlamak mümkün olmadığı surette elbette sen oltaşafta kışla deyü tezkifi malâ yutak olmağa, yalnız teshir eyledikleri yerlere mülkoarı kılfae asker tayin eyliye. Bayrağı ile avdet eden askere dahi Erzurumda ve Vanda ve Karsda ve Çaldırda iktizasına göre kışlada kalı, serasker olan gerü Erzuruma döme, ileri bir batı hareket etmiye.

Gözetim sair vüzer ve tedbirce : Serhaddatı muazzama da olanlar ile Mısır ve Şam valilerinden maada vüzer ve mürimen olmaları sefere memur olalar. Vüzer oluların gerek

enderun ağası ve gerek delu ve tüfekçi ve karakollukçu mecmuu bin adem ola, noksan olur ise tazmin ola. Mirimira-
nının mansıplı olanları yüzelli-
şer ve mansıbı olmıyan mirimi-
ran ellişer adem ile gitmesine
hükmü hümayun ola. Gerek
vüzera ve gerek miri mirandan
bu hesap üzere yirmi otuz bin
adem gitmiş olur. Kaldıki vü-
zerayı ızam hazretlerinin dai-
relerinde dahi bu tarz üzere nı-
zam verile deyü hattı hümayun
sadır olaki gerek enderun ağa-
sı ve gerek delu ve tüfekçi ve
karakollukçu ve sair etbei ma-
kulesi âlufe ve bahşışları veril-
dikten sonra bir takip ile aha-
re veyahut birbirlerin kapula-
rına ilhak olmak lâzım gelirse
yedinde paşasından izin kâğıdı
olmadıkça alınmaya ve aberden
dahi firar etmek iktiza edüb
ne mahalde bulunur ise aldığı
alufe ve bahşış gerüye reddo-
luna deyü hattı hümayun sadır
olaki firare mecalları olmıya.
Zira vüzera ızamın ve miri-
miranı kiramın seferlerde olan

rezaletleri ancak bundan neşet
eder. Öyle olunca vüzeranın
daiyelerine nizam verilmiş ol-
duğundan kat'ı nazar şan ve
dârâta dahi hâlel gelmez.

Şu tarz üzere bir hattı hü-
mayun dahi sadır olaki; unu-
men vüzerayı ızam siz bu defa
serasker nasbolunan veziri mü-
şarünileyhin emrile memur ol-
duğunuz hizmette muhalefeti-
niz zuhur ederse tuğ ve san-
cağınız refi ve malınız miriye
zaptolunub ebedülâbad bir da-
hi tuğ ve sancak verilmemek
üzere bir mahalle nefyolunur.
sunuz deyü sarahaten yazıla ve
muhalefet eden olursa bu uku-
bet ile tedib oluna. Lâkin bu
bahane ile serasker olan dahi
nefsaniyet edüb garaz eylemi-
ye, nefsanîyet eylediği vaki olur
ise vaki hal hufyeten deraliy-
yeye bildirile ve seraskere dahi
şöyle hitap olaki paşayı mu-
maileyhin muhalefeti asker için
ve cenk için ise mani değildir.
Zira gayret ve hamîyyetten
iktiza eder. Lâkin cerri men-
faat veyahut düşmandan izharı

aciz için eder ise bu ukubet lâıyk ve sezadır.

Meşhur cevaptır : Üç, beş vezir bir mahalle cem olunduklarında nefsaniyetten hali olmaz. Evvelki vakıt şimdiye kıyasen şanlı miri miran ve işe yarar binbaşılar vesair ağalar var idi. Şimdi kahtı rical oldu. Anların göreceğı iş vüzeraya kaldı. Öyle olurca nefsaniyet edecekvakit değildir. Gayret ve sadakati padişahide bezli matlor etmek alâdan etnaya varınca ya kadar cümlemizin farizei zimmetidir. Seraskerin İran tarafına hareket etmeyüb Erzurumda kalmasında lutuf nedir deyu sual olunursa Köprülü oğlu gibi bir şanlı vezir mukaddema İrana serasker oldu. Azimetlerinde kat'an bir işe muvaffak olunmadı ve saniyen Yeğen paşa gibi bir kahhar vezir serasker nasboldu. Azimetinde herkesin kenduye hüsnü teveccühleri olub bu sene İran memleketi teshir olunur deyu memul ederiken iyazenbillâhi tealâ öyle bir bozuluş olduki

sui tedbirinden başında bulunan asakir bilâmuharebe ve cidal perakende ve perişan oldu ve bu kadar mühimmatı hiyam düşmana kaldı. Gerçi ku kader takdiri ilâhidir. Lâkin bir kaç şeyden neşet eyledi. Evvelâ şöhreti şiarını sahibi devlet olan hazmetmeyüb devleti aliyyeye her ne tahrir ederse müsaade etmeyüb aksine cevap verdiler. Kendü dahi cibiliyetinde melhuz olan kararı üzre bildiğini eder oldu ve kendünün dahi bu makule hareketi devleti aliyyeye hoş gelmedi. Cümle sigar ve kibar memlûnün aksini temenni eder oldular. Paşayı merkuma kibrini bir dereceye ilettiki ufak defek dağları ben yarattım demeğe başladı. Vüzeraya ve vükelâyı yanında lâşey mesabesinde koydu ve tedbir ve müşavere nedir bilmez oldu. Kendü bildiği minval üzere hareket eylediğinden bir alay nas ittifakan bu seyyieyi başına getirdiler. Kendinin fırsatına müterakkı oldu ve sefere gerek zat ve

zahire ve levazımı cenk her ne ki lâzım ve adüvlerinin kendunun fırsatına müterakkıp olduğun bildi ise dahi izhar etmedi. Karstan hareket edüb Arpa çayırını öte azimetinde başına geleceğini bildi, bade harabil-basra evvela Kars muhafazasında Şehla Ahmet Paşa merhum bu makule hareketini hazmetmeyüp kâh dostluk yüzünden ve kâh ve kâh nasihat yüzünden her ne söyledi ise kabul etmediğinden hatırı münkesir olup ferman efendimizindir diyerek fırsatına müterakkıp oldu ve sefere gerek zat ve zahire ve levazımı cenk her neki lazım ise bilâ kusur irsalinde taksir olunmaz efendim sen aziymet eyle deyüp kendiye habi harkoş verip azimet ettirdi. Bu seyyie başına gelmesine sebep oldu. Elbette serasker olanlara birer rakip payda olur. Kenduyu

ve Ümmeti Muhammedi ve şanı padişahiyi rezaletten hıfzetmek lazımaihal vediye netten dir. Öyle olunca Erzurumda olan seraskerin İrana azimeti çendan münasib değildir. Bu kıyas bundan akdem Moskov seferinde vezir emir paşa merhumun başına geldi. Cümle büyük ve küçük ve has ve âm emrine muti iken benderde geru bantepesine azimetinden sözünün nüfuzu kalmadı. Her kes bir dereceye vardığı lâhavle göyan hareket eder oldular. Öyle olunca gerek serasker ve gerek mühür sahibi hatarnâk mabalde kenduleri bulunmak lazımayı hâldandır. Meşhur cevaptır ki baş gidicek ayak payidar olmaz. Öyle olunca kendunun nasbeylediği kimse lerin hataları vaki olsa dahi bakılmaz.

— Devam edecek —

Gönklerden derlemeler :

Derleyen : EŞREF ERTEKİN

Tarihi İbni Çapan

Barekâllah Çapanoğlu mir Mir Seyyid Mustafa
İptidadır cengi evvel gör niçe etti geza
Avni hakla Çopur Abbas gibi namdar düşmanın
Gendisın ahzeyleyüb ceysi kırıp sertâ vü pâ
Böyle bir cenk olmamıştır devri Âdemden beri
Bu hususta nice namdar üstüne dikti cüda
Atasının üstüne dahi tefevvuk eyledi
Zira kim ayrıkı oldu dediler işbu gaza
Hikmeti bâri ile ansız böyle bir cenk oldukim
Anadol ehli serapa korkudan buldu reha
Birikibin kapusuz gökler gibi gürler iken
İçlerinden katlolundu ahzolup ser eşkiya
Anadoluda olan cümle sigar ile kibar
Padişahı zülvekare ettiler hayır dua
Bunda âlâ padişahı âleme hizmetmolur
Anadolu ehli cümle buldu düşmandan reha
Hak Tealâ tulü ömriyle muammer eylesün
Şüphe yoktur rehber oldu ana Hızır, evliya
Bir kula bâri Tealâ yürü kulum deyicek
Dayanurmu sad hezaran böyle ceysi eşkiya
Bahusus bu cenkte mirim sadhezar zer sarfedüb
Olamaz tay hatemi tay ana ihsandan yana
İşbu cengi vahidün ke elf kabilinden olub
Mümkün olsa merdolan öz canını eyler feda

İşte tarihi selef var ise görmüş söylesin
 Böyle bir ayıksı cengi böyle bir şiri huda
 Bu meseledir kimki arslandan doğan arslan olur
 Gör niçe atasını rahmetle andırdı şeha
 Padişahı âleme dahi budem lâyük olan
 Atası mansıbını verüb deye sad merhaba
 Görülünce padişahıtan böyle bir lutfu kerem
 Uğruna her bir kulu öz canını eyler feda
 Bu hakirde gûş edüb mirin bu merdaniyetin
 Dedim oldemde yapam bir tarihi ibretnüma

Yunus Emreye ait bir ilâhi

Ne göründü şu Ferhadın gözüne
 Kayalar kesüben dosta yol eyler
 Ne göründü şu Yakubun gözüne
 Yusufun aldırılmış ahü zar eyler
 Ne göründü şu mecnunun gözüne
 Leylâsın yitirmiş ahü zar eyler
 Ne göründü şu Ethemin gözüne
 Tacını tahtını tarümar eyler
 Âşık Yunus'un altun sözleri
 Söylenmez nâdâne kızıl pul eyler

Diğer bir gazeli hazreti Yunus ve şarhı

Söylemeğin harcası söylememek hasıdır
 Söylemeğin harcası gönüllerin pasıdır
 Gönüllerin pasını ger yuyayın derisen
 Şol sözü söyle gelkim sözün hulâsasıdır

NOT : Bu destanın üst tarafında Osmanlıca bir sene kelimesi yazılmış
 isede rakamları kesilmiş olduğundan tarihi belli değildir. Millî Kitaplıkta
 3024/54 sayıda kayıtlı cönkten derlenmiştir.

Kul al- hak dedi celep sözü doğru diyene
 Bu gün yalan söyleyen yarın utanasıdır
 Cümle yaradılmışa bir göz ile bakmayan
 Halkın müderisise hakikatte asıdır
 Şeriatın haberin şer'ile diyem eşit
 Şeriat bir gemidir hakikat deryasıdır
 Ol geminin tahtası nice muhkem olursa
 Deniz mevc urucağız anı uşadasıdır
 Bundan içeru söz var eşit edelüm ey yar
 Hakikatin kâfiri şer'in evliyasıdır
 Biz talibi ilimiz aşk kitabın okuduk
 Celbi müderis bize aşk meded resasıdır
 Evliya safa nazar ettiği gündenberi
 Hasıl oldu bu nesne her neki varasıdır

(Bu gazelin içinden şu)

Bundan içeru söz var eşit edelüm ey yar
 Hakikatin kâfiri şer'in evliyasıdır

Beytin şerhi :

Bu beyitte olan lafzı küfür-
 den murad nedir anı beyan
 edelüm :

Malum olaki ehli tahkik in-
 dinde küfrü hakiki bir ıstılah-
 tır. Bu ıstılahla vücudu hakkı
 zâhir ve vücudu masivayı sâtir
 ve mazheri âyin zâhir ve mev-
 cudü hakikatin vahid olduğu
 veche nazır ve bu vechile na-
 zar eyleyen kimesneye muhak-

kikını sufiyye ıstılahı üzre küf-
 rü hakikiye vasıl yani hakkın
 gayri olan masivanın vücu-
 dünü sâtir demegi murad eder-
 ler. Emma meratibi şeriatte
 masivaye dahi vücut isbat ey-
 lumek iktiza eder. İmdi bu ma-
 lum oldu ise bu dahi malum
 olaki Hazreti Yunus'un bu bey-
 tinden muradları küfrü hakiki
 olduğuna ve hakkın gayri olan
 masivanın vücudünü red ve in-

kâr eylediklerine işbu beyitten evvel gelen beyitler dahi şehadet eder. Nitekim buyururlar (Cümle yaradılmaşa bir göz ile bakmayan - Halkın müderisise hakikatte asıdır). Bundan sonra gelen beytin ikinci mısraında dahi şeriatle hakikatin imtiyazını murad edüb buyururlarki (Şeriat bir gemidir hakikat deryasıdır) yani şeraiti gemi ile, hakikati derya ile temsil buyurub şeriatle hakikatin meratibine riayet kasedüb buyururlar (Ol geminin tahtası nice muhkem olursa - Deniz mevcurucağız anı uşadasıdır.) Yani ol şeriat gemisinin tahtaları her ne kadar muhkem dahi olursa deryayı hakikat temevvüce geldikte ol gemi bir deryayı bipayânı mevcine bir vechile takat getüremez deyü hakikatin hal ve şanını beyan badehu bu beyitle sual mukaddere mesabesinde gendü suallerine cevap vadisinde buyururlar. (Bundan içerü söz var eşit edelim ey yar - Hakikatin kâfiri şer'in evliyasıdır.) Yani bu

mukaddema söylediğim beyitler esrarı hafiyyeden değildir, belki kelâmı zahiridir. Lâkin bu söz ile hüküm beytin mısraı sanisinde esrarı hafiyye vardır ki manayı batındır. Zira bundan içerü lafzı kelimalarının lübbi mesabesinde olub ol bir geçen beyitler bu lübbin kısrı mesabesinde olur. İmdi Hazreti Yunusun bundan içerü söz var deyü buyurdıkları kelâmlarına imanı insaf ile dikkat olunsa murad buyurdıkları manâ zahir ve âşikâr olur. İmdi bundan evvel tahrir olunan manâ malum oldu ise bu dahi malum olaki ehli hakikat indinde küfrü hakiki nice etem meratip ise ehli şeriat indinde dahi vilâyet etem meratiptir. Hazreti Yunusun bu kelâmlarından ehli hakikat indinde etemmi meratip olan küfrü hakiki murad olunursa hakikatle şeriatin imtiyazı ne vechile sabit olur. Bu kelimadan ise imtiyaz fehmlunur. Meğerki ehli şeriatın vilâyetle vasfeyledikleri kimsei ehli hakikat dahi küfrü hakiki ile

vasfeyleyüb cümlelerin maksudu bir emma ibaret muhtelif mefhumunca imtiyaz ancak tabirile ibaretin ihtilâfında ola veyahut hubbi dünya ile derüni malâ mâl ve hakikati ilâhiyyeden her halile gafil, mahcub ve adâbı zâhirenin suretine kemali mertebede dikkat ve her hususta şerin zahiri tarafına riayet ve vilayeti ancak adabı zâhirenin riayetine hasır ve bu veçhile Hak Sübhanehu ve Tealâdan mahcub, gafil ve bu ecilden ehli hakikat indinde kâfir yani hicap gafletleri sebebile hakkı sâtire olurlar. Nitekim Reşehatta Hâce Ulâeddinin lisânı dürrerbarlarından naklolan yir-

mi dört reşhanın on ikinci reşhasında buyurdıkları beyit buna şâhittir. Beyit :

Hattâ mütercimi reşehat beyti mezkûrû böylece tercüme buyururlar. Beyit : (Yarden gaflet eyleyen birdem - Basar ol-dem nihazi küfre kadem) (Eğer ol gaflet olsa piveste - Deri islam olur ana beste.) İmdi sahibi Reşehat rahmetullahi aleyh bu beytile haktan gafil olan mahcubların halini beyan murad eder. Emma Hazreti Nakşî Akkırmani bu beyitlerle ehli tahkikın marzisi olan küfrü hakikiyi murad eder.

Kelamı Hazretî Nakşî Rahmetullah

Dilâ elfakri fahriden nedir maksudu saltani
Ki etmişler küfürdür bu benim ey canımın canı

Beka bulmaz ölür canın eğer bu küfre ermezse
Kalur girdabı ekberde erişmez küfre imanı

Düşenler işbu küfriçre bu dört mezhepten el çektî
Ki bu dini Muhammeddir kabul etmez müsülmanı

Buna küfrü havas derler erişmez kimsenin aklı
Ki bunda mahvolur âşık bürünür arşı rahmanı

Eğer ben cemişem dersin haber ver şimdi ey zâhid
Nedir ol küfrü ekber kim eder mümin müslümanı

Bu küfrü bi nihayetten olaydı cümleler mümin
Eğer bir zerresin halık edeydi halka ihsanı

Bu küfrün neydiğin bilmek sakın âsandurur sanma
Ki bu bir maveradır kim bulunmaz haddi, payanı

Acep mesti müdam oldun sözün anlanmaz ey Nakşi
İç elden desti sakiden şerabı şahî devranı

Hasılı kelâm, neticei meram, Hazreti Yunusun bu beytinden bitarikil işare murad bujurduk. ları manâ budur ki, ey talibi ilimü irfan eğer adâbı zâhirenin suretini hasrı matlub edüb zâhiri şeriatin batını olan hakikati ilâhiden gafil ve bu veç hile her hususta şeriatin zâhir tarafına mail olursan ehli hakikat indinde nakıs, cahil zümresinden addolunursun. Emma eğer yalnız adâbı zâhirenin riayetine kani olmayub zâhiri şeriatle batını hakikati cema

kadir olursan cemaheyn sahibi kâmil, mükemmel olursun. Zira zâhir batından, şeriat hakikatten ayrılmaz diye şöbret bulan kelimadan münakil olan mana ancak budur. Yoksa zahirle şeriate riayet edüb batınla hakikatten gafil olursan zahir batından şeriat hakikatten ayrılmaz deyü şöbret bulan kelam senin hakkında gayri sahihtir. Belki sana nisbetle kizbi düruğdur. Hak Sübhanehu ve Tealâ bu cemiyete cümlemizi muvaffak eyleye âmin. (*)

Güftei Sultan Selim (1)

Tuttum sana yüzümü Mevlam lutfıyla
İşin gücün açılır Resullü zikreyle

(*) Aşık Yunus'un bu iki şiiri ve şerhi Mîlli Kitaplığımızda 3024/54 sayı-
da kayıtlı mecmuadan derlenmiştir.

(1) Bu dahi 3034/54 sayılı mecmuadan derlenmiştir.

Aldı etrafımızı kâfiri billâh
 Bunca memleketler kalsun mu böyle
 Ölmeden Â bir kerre eyledik sefer
 Hudanın emrile bulorduk zafer
 Ehli İslâm askeri ne cevap eyler
 Kâfir kılıcı altında kalak mı böyle
 Vaciptir ağdaya kılıç sezadır
 Dini mübin uğruna canlar fedadır
 Bizim dayanacağımız Bâri Hudadır
 Çekelim kılıcı Hudanın emrile
 Nitekim can tendedir durmam giderim
 Ya şehid olurum ya gazâ ederim
 İnayeti ben Rabbinden isterim
 Ayaklar altında kalalım mı böyle
 Küffar İslâm üstüne sihrini saçar
 Okuyalım ismi azamı sihrini bozar
 Kâfirin zaptındadır Tuncayla Tatar

.
 Osmanlı arslanları cenge salmadan
 Din düşmanına satır çalmadan
 Şu kâfirden intikamım almadan
 Gözüm açık gider ölürsem böyle
 Nice İbadullahın kâfirde ahı
 Derunumda yazar dâim çırağı
 Kıraet edelim kitabullahı
 Dinde şerimidir oturmak böyle
 Hele derdimi söyledim biraz muhtasar
 Er olanlar olmalı cenge muntazar
 Kâfirler almıştır haylice esir
 Buoca askerimiz kalsun mu böyle

Gidelim semti gazaye ya nasip neyler
 Ya mağlub eyler bizi ya galip eyler
 Ah edüb Sultan Selim böylece söyler
 Ceddin Âhi kâfirde kalsun mu böyle

Bektaşî Şiir ve Nefesleri

Korkarım günahım çok hey âlimler
 Hem mahimsin hem şahimsin dergâhımsın ya Ali [*]
 İmam Zeynele belî dedim dönmezem
 Kerkes gibi kanad gerüb her üleşe inmezem
 Hüsnün bana zülâl olmuş bakmayınan doymazam
 Hem mahimsin hem şahimsin dergâhımsın ya Ali
 Virdimde okurum ol Muhammed bakırı
 Eyyubun tenin kurd yedi anda eyledi şükrü
 Dergâhından yad eyleme biz günahkâr fakiri
 Hem mahimsin hem şahimsin dergâhımsın ya Ali
 Cağfer sana yahşi baktı okudu dersin tamam
 Evliyalar başı sensin cümleye oldun imam
 Dünü gün virdim sensin kesmem dilimden heman
 Hem mahimsin hem şahimsin dergâhımsın ya Ali
 Nuh Peygamber gemi çattı ol deryayı azime
 Dânya bir kabak misali su kaldırır yüzüne
 Gelin erenler niyaz edelim Ali Musa Kâzım
 Hem mahimsin hem şahimsin dergâhımsın ya Ali
 Deryalar mürekeb olsa vasfın getiremez dile
 İmam İriza ağuş tasın aldı hem güle güle
 On iki imamlar katarından ayırma bizi hele
 Hem mahimsin hem şahimsin dergâhımsın ya Ali

No. 434

Elhamdülillâh al-hâdi ilâ sevaessebil mafihibi minel vakf
al- sahih al- şeri ve al- habsi al- sarih al- meri vak'a indi
fe hakemtü bi sıhhatihi ve lüzumibi ve enel fakir al- sey-
yid Ahmed Hulusi vekil al- kadı

Emma badü işbu kitabın tahrir ve imlâsına bais oldurki Çorum
kazası mahallâtından Hacı Kemal mahallesi sakinelerinden sahib al-
hayrat Fatıma hatun binti Abdulkadir B. Abdullah tarafından hu-
susu âtiye vekil olduğu zati mezburayı ârifan terzi Abbas ağa ibni
Salih ve Gökçe Mustafa ağa B. Hüseyin nam kimesneler şehadetle-
rile sabit ve sübutü vekâletine hükmü şeri lâhık olan Zıncirci Os-
man ağa B. Mustafa meclisi şeri şerifi Ahmedide vakfı âtil be-
yane lieclil tescil mütevellî nasb ve tayin eylediği müekkilei mez-
bure damadı Mustafa ağa ibni Hüseyin mahzarında bilvekâle ikrarı
sahibi şeri ve itirafı meri edüb müekkilei mezbure Fatıma hatunun
yedinde bil irsi şeri milk ve hakkı olub ve bekçıyan sukinde kâin
bir taraftan Cürün oğlu Hacı Hasan dükkânı ve bir taraftan Çek
Hasan oğlu Hasan dükkânı ve bir taraftan tariki âm ile mahdud
dükkânı mezkûr senevi bayedi mütevellî icarei şeriye ile icar olunub
hacıl olan gâilesi kazai mezkûrda vaki Medrese camii şerifinin şem-
me harç ve sarfoluna deyu dükkânı mahdudu mezkûrû farigan an
al şavagil mütevellîi merkur Mustafa ağaya teslim oldahi vakfiyet
üzere ahiz ve kabz ve tesellüm ve sair mütevellîlerin evkafta tasar-
rufları gibi tasarruf eyledi dedikte hakimi mumailayh dahi sıhhat
ve lüzumuna hükmetmeğin vakfı mezbur sahih ve lâzım oldu Cera
zâlik fi 25 Receb ve sene 1261

Ş Ü H U D Ü L H A L

İslambullu oğlu esseyid elhacı Mehmed ağa, Gedik Ahmed oğlu

esseyid Ahmed ağa, Hacı Recep oğlu esseyid Abbās ağa, Debbag
Gökçe Mustafa ağa, Muhzır başı esseyid Ahmed ağa ve gayrihim.

Çorumda vaki Ahmediye Medresesi vakfiyesi

No. 435

Lemma ahbereni men erselehu ilel husus mezunen bilhüküm fi-
hâzel emir al husus bima hakeme bihi minel vakfı vel lüzum
filhusus velumum velşurut alâ nımtıl mebsut nefeztû hükmehu
fiküllü mahitime bihi âlimen bilhilâfı beynel eimmetil eşraf
vel eslâf ve ceaalallahi hazretel vâkıfı meşkûren ve se-
kahü fiddareyni nusraten ve sürura ve enel fakir ilâ
Rabbihil kadir al vehhab Ahmed Hulusi Bin Osman
al kassâm al askeri bidaril hilâfe âl aliyye
gufüre lehümâ

Bismillâhirrahmanirrahim

Hamdi Cemili mevfur ve şükrü cezili gayri mahsur ol vâkıfı ha-
fayayı zamâir ve kâşifi hafayayı serair olan Cenabı mucidi âmmei
mümkinat ve münşii kâffeı masnuat teâlâ şanühu anil şebihı vel
misil ve tekaddes zatihu anil nazırı vel âdil hazretlerinin dergâhı
akdes ve bârigâhı mukaddesine sezavar ve vacibül iktisardır ki
envarı beni ademi kudreti kâmile ve hikmeti şamile birle inşa ve ih-
tira edüb dünyayı mezreai ahiret ve evlâdı zeriai akıbet eyledi ve
salâvatı tayyibat ve tehiyyatı halisat ol sultanı mecmai enbiya ve in-
vanı mefhari asfiya mazheri feyzi hakayık hafızı esrarı dekayık ima-
mı kütübü kudsi ve imamı medinei nesil sadrı sufficeı safâ Muhammed
Mustafa sallâllahi aleyhi vesellem hazretlerinin meşhedi muattar ve
merkadi münevverelerine olsunki vücudü şerifi sebebi icadı kevnü

mekân ve bairi hilkati insü can oldu ve tehiyyatı bigaye ve tesli-
matı malâ nihaye âli ve evlâdı kıram ve ashabı zevil ihtirame olsunki
her biri sıratı müstakimde necmi hüda ve fülki ihdidade şemsi duha
oldular. Rıdvanullahi tealâ ecmain.

Emma badü sebebi tahriri kitap ve mucibi tastiri hitap oldur ki
Mahmiyyei İstanbulda Gedik Paşa kurbinde Emin Sıvan mahallesin-
de mukim orman ve meadin nazareti celilesi muamelât memuru
müfettiş izzetli Ahmed Ramiz efendi ibni Ali İzzet efendi ibni Ethem
subi şeri enverden biltalep mezunen bilhüküm irsal olunan mümey-
yizi sani Mevlâna mekremetli Sadi efendinin mahallei mezburda va-
ki muma ileyh Ahmed Ramiz efendinin mukim olduğu menzilde zeyli
vesikada muharrer al esami müslimin huzurlarında akid eylediği mec-
lisi şeri şerifi enverde zikri âti vakfına lieclil tescil vel itmamı em-
rül vakıf vel tekml mütevellî nasıp ve tayin eylediği kısıneti aske-
riyye mahkemesi muhızır başısı Hasan ağa ibni Abdullatif mahza-
rında ikrarı sahihi şeri ve itirafı sarıhi meri edüb vakfı âtiyyüzzik-
rin sudurine değin yedimde ba senedi hakani şirâen ve müstakillen
malim ve milkim olan mahmiyyei mezkûrede laugai kebir civarında
Mesih Paşa mahallesinde banka caddesinde vaki etrafı selâsesi aşçı
Ahmed ağa zevcesi hanım hanesi ve müceddeden küşat olunan tarik
ve merhum kâtip Mehmed efendi vakfından ikiyüz otuz sekiz zirâ
arsa ve müteveffa mihal veresesi menzili ve bahçaları ve tarafı ra-
bii tariki âm ile mahdut sırf milk arsa mahalli üzerine mebna maa
müştemilât sırf milk maa furunu cemii tevabi ve levahikile hasbeten
lillâbi melikissamed vakfı sahihişeri ile müebbed ve habsisarihi meri
ile muhalled vakıf ve hapis edüb şöyle şart ve tayin eyledimki maa
müştemilâti mezkûr furuna ben mutasarrıf olub hayatta oldukça
icarei hasılası nefsim a ait ola ve badel vefat hâlâ zevcei menkûham
zati muarrefe Sabire hanım ibneti Abdullah ağanın nefesine âid ola

ol dahi badel irtihal vakfı mezkûrün tevliyeti der aliyyede kassami askeri bulunan efendiler hazeratına maşrut olup furunu mezkûrün icarei şehriyesinden hasıl olan mebalığın sülüsü Ankara vilâyeti aliyyesi dahilinde kâin Çorum kasabasında Çorum sancığı mütesellimi merhum Memiş ağanın inşa gerdesi olan büyük pederim tarikati aliyyei Nakşibendiye hulefasından al seyyid al şeyh Edhem Baba merhumun medfun bulunduğu Edhem Baba tekyesi denmekle arif Nakşibendi dergâhı münifi iktinâhında beher gün sabah ve asır vaktinde alettirtip tedrisi ulumü aliyye ve eliye edecek zate mütevellî efendi hazretlerinin reyî tensibi ve tavsit edeceği mutemed vasıta ile verile ve icarei mezkûrenin diğer sülüsü mar al zikir furun ile dergâhı mezkûrda led-yil hâce tamiratına harç ve sarfolunmak üzere mütevellî marifetile muhafaza ve irbah oluna ve icarei mezkûrenin diğer sülüsünün nısfı kasaba mezkûrede bulunan akruba ve taallukatının fukerasına beher sene şehri Ramazanı mağfîret encamın dühulünden mukaddem kezalik mütevellî marifetiyle ve anın tensip, tavsit edeceği vasıta ile tevzi ve taksim oluna ve icarei mezkûrenin nısfı diğerinden şehriye yüz kuruştan ziyade olmamak şartile vazifei tevliyet olmak üzere mütevellîye ait ola ve vakfı mezkûrümün muhasebesi üç senede bir defa ba marifeti şeri rüyet olunup beher sene için yirmi kuruş vazifei kitabet ve yirmi kuruş harcı imza ve on kuruş kaydiye verile ve on kuruş dahi masarifi müteferrika namile harç ve sarfoluna ve mezkûr müderrisliğe ulemai mahalliden âlim ve zühdü takva cihetile hüsnü zan ve kabulü ammeye mazhar olub mahallince ve mütevellînin inzımanı reyî ile intihap olunmak maşrut olduğu gibi münhal vukuunda tevcihi cihad nizamnamesine tabi tutulmıyarak mezkûr müderrislik evlâde intikali caiz olmayub ulemayı mahalliden âlem ve zühdü takva cihetile emsaline faik ve racih ve mütevellînin inzımanı reyî ve tasdiğiyle intihab edile ve mezkûr müderrislikte bulunacak zat tarikati

aliyyeden birine münteseb zevattan olduğu takdirde cuma ve isneyn gecelerinde asır derslerinden sonra beher hafta taleben limeratıl lâhi Tealâ iki hatmi hacc tilâvet ederek hasıl olacak ecrlî mesubâtı mahallerine hediye eyliye ve vakfı mezkûrümün tebdil ve tagyiri merreten bade uhra yed ve meşiyetimde ola ve müruru eyyam ve küruru akvam ile şeraiti mezkûreye riayet müteazzir olur ise menafîi vakıf mutlaka fukarai müslimine verile deyu furunu mahdudu mezkûr farian anışsevvâğil badet tahliyyeti geriyye mütevellîyi mezbur Hasan ağaya teslim edüb ol dahi bade teslim sair mütevellîler müsüllü tasarruf eyledi dedikte gabbet tasdikı el geri vâkıfı mumaileyh Ahmed Ramiz efendi kelâmını semti ahare sarfolub vakfı akur İmamı Azam Hazretleri katında menzilei ariyetle olmakla rücu gıruğ ve İmamı Muhammed bin Hasan hazretleri katında vakıf menafîi vakfı nefsi şürut ile vakıf batıl olduğuna binen vakfı mezkûrdan rücuğ ve furunu mezkûrü istirdad ederim denikte mütevellî mezkûr Hasan ağa cevaba tasaddı edüb enter hadı birtalucanı manvel üzeredir. Lâkin İmamı Ebu Yusuf Hazretleri katında vakıf mütevellî vakıftı demekle ve İmamı Muhammed Hazretleri katında debi teslim al mütevellî olmağile vakfı mezkûr sahib oldu deyu red ve teslimden intina ile mûmeyyizi Mevlâsı mumaileyh hazurunda müterafian ve her biri müddeasınca fasıl ve haber takibne olduktanında mûmeyyizi mumaileyh dahi tarahısine edilletine uzurına ve muptili hayrolmaktan hazer edüb alimce kâbilâfî cari boyut cümme vel eslaf vakfı mezkûrün sıbhat ve kızanına ve qerâ mezkûrüne cevazına hükmü sahibi peri ve kazai surahı meri eylediği kumanda ketbü tahrir ve mesn mebusâ İmcani qerâ mebusâ qerâ gıruğ alı vukuhı inha ve tahrir etmeğis badei tenfiz vakfı mezkûr sahibi ve larım ve mütehattim olub nekiz ve tabvâ mutad ve tebdil ve tagyiri adimü ihtimal oldu (benen beddelatı bade me mebusâ ve mebusâ imânu şellezne yâbeddülneha analıke sonus alim) ve esatıl

vâkıf aliel hayyül cudül kerim cera zalik ve hurrire kezalik filyev milhâdi velişrin zilkadetül şerife lisene seba aşer ve selâse mie ve elf. 1327

Ş A H İ D L E R

Orman ve meadin bazarreti celilesi istatistik me. elhacı Ali Rıza bin Ahmed, Maliye mektubi muavini Mehmed Fuad B. İsmail, Mubzır rüfekasından Rıza çavuş ibni miralayı Bahri Hüseyin, Mubzır rüfekasından Mehmed Faik ağa bin Hasan ağa.

Derunu vakfiyyei mamulün bihda muharrer vâkıfı müşarünileyh saadetli Ahmed Ramiz efendi hazretleri ibni İzzet efendi meclisi şeri şerifi enverde ikrarı tam ve takriri kelâm edüb vakfı mezburün tebdil ve tağyiri merreten bade uhra yed ve meşiiyetimde olub vakfiyyei mezkûrede münderiç müderrisliğe bu kerre Çorum ulemasından Mustafayı Hilmi bin Yusuf ağa tarafımdan intihap ve tayin eyledim. Müderrisi mumaileyh badel yevm mezkûr tekyede inşasına muvaffak olduğum dersanede eyyamı tatiliyyenin gayri eyyamda adeti belde üzere ulumü aliyye ve âliye edüb ve emri tedriste tekâsül ve rehavet etmeyüb alettertib tedris eyleye ve mukabelesinde şehriye yüz kuruştan senevi bin ikiyüz kuruş vazife verile ve bade vefatıhi evlâdlarından ehil ve ağlem ve ercabı olan evlâdı tedris eyleye ve ener evladdan ehil bulunmaz ise ulemayı mahalliyeden alem ve ercabı izni mütevellî ile intihab ve tayin kılına ve gallei vakıftan Çorum kasabasında bulunan akrabamın fukarasına dahi hisse verilüb anlara dahi tevzi edile ve hali hayatta bulundukça vakfı mezkûrümün tevliyeti bana ait ve badehu halilem Sabire hanıma ait ola ve metni vakfiyede muharrer olan sair şerait evvelce tesbit ve tahrir kılınmış olduğğu üzere tamamen ve kâmilan mera ve muteber ola deyu tayin şart ve tebyini kuyud eyledim badel yevm bu veçhile amel olma dedikte gabbettasdik filyevmissani velişrin min şehri Recebülferd lisene hams ve işrin ve selâse mie ve elf. 1325

Ahmediye medresesine ait diğer bir vakfiye

No. 436

Lemma ahbereni men erseltühu ilelhusus mezunenu bilhüküm
 fi hâzel emir al mahsus bima hakeme bihi minel vakfı
 vellüzum filhusus vel umum vel şurut alâ nımtıl
 mebsut nefezte hükmehu fiküllü ma hukime bihi
 âlimen bilhilâf beynel eimmeti al eşraf vel
 eslaf cealallahü hazretel vakıf meşkû
 ren ve sekabü fiddareyn nasreten
 ve süruren ve enel fakir ila
 rabbihi al gani al nüv
 vab Ahmed Hulusi
 B. Osman al kas-
 sam al askeri bida-
 ril hilâfeti al aliyye
 gufire lehüma

Hamdi bi had ve senai lââyüad ol halıkı müteal celle şanıhu anıl
 şebihı vel mesil ve tekaddese zâtehu anin nazir vel adil hazretlerine
 olsunki mümün kullarının kalbini nurü iman ve tevhid ile münevver
 ve ezkâr ve evrad ile muattar edüb (vekalı rabbüküm üd'unı iste-
 cib leküm) hitabı müstetabi vaid ve tebşir eyledi ve salavatı bigaye
 ve selâmü bi nihaye ol habibi Rabbil âlemin üzerine olsunki ümme-
 tini tarıkı müstakime davet ve ezkâr ve evrade ve hayrata ve tarıkı
 hakka teşebbüs birle hıdayet buldular. Rıdvanulahi aleyhim aamein.

Emma badü işbu kitabı sıhhal nisabın tahrir ve imlâ ve taktır
 ve inşasına bais ve bâdi oldurki Mahmiyyei İstanbulda Cedik Paşa
 kurbünde Emin Sinan mahallesinde nükim orman ve meadin nazareti
 celilesi muamelât müfettişi izzetli Ahmed Ranoiz ef endi İbni Ali

İzzet efendi ibnil merhum Edhem Subi şeri enverden bittaleb mezu-
 nen bilhüküm irsal olunan mümeyyizi sani Mevlâna mekremetlu
 Sadi efendinin mahallei mezburda vaki mumaileyh Ahmed Ramiz
 efendinin mukim olduğu menzilde zeyli vesikada muharriril esami
 müslimin huzurlarında akdeylediği meclisi şeri şerifi enverde zikri
 âti vakfına lieclil tescil vel itmamı emril vakıf vel tekmil mütevellî
 nasbı tayin eylediği kassamı askeri mahkemesi muhızır başısı Hasan
 ağa ibni Abdüllatif mahzarında ikrarı tam ve takriri kelâm edüb
 vakfı atıyyüzzikrin sudurıpe değin iki kıta seredi hakani mantuk-
 larınca şıraen malim ve mühim olan Ankara vilayeti dahilinde kâin
 nefsi Çorum kasabasında elhacı Yusuf mahallesinde Bekmez Bazarı
 nam mahalde elliyedi numara ile murakkam etrafı erbaası Mehmed
 ve Kümbül oğlu ve Çorbacı dükkânları ve tariki am ile mahdud bir
 bap milk attar dükkânı ile yine kasabai mezkûrde Sofular mahalle-
 sinde timorcılar caddesinde etrafı erbaası Emin ağa zade Şakir ve
 İzzet efendi menzilleri ve tariki am ile mahdud maa müştemilât bir
 bap milk menzilimi vakıf ve habsedüb şöyle şart ve tayin eyledim
 ki dükkân ve menzili mahdudu mezkûrlara ben malik ve mutasarrıf
 olub hayatta oldukça icarei hasılatları nefsim e aid ola ve badet ve-
 fat hâlâ zevcei menkûham Sabire hanım ibneti Abdullah ağanın
 nefsine aid olub oldahi badet irtihal salıfizzikir Çorumda kâim sa-
 bika Çorum sancığı mütesellimi müteveffa Memiş ağanın inşa ger-
 desi olub büyük pederim Tarikati Aliyyei Nakşibendi hulefasından
 al seyyid al şeyh Edhem baba merhumun medfun bulunduğu Edhem
 Baba tekyesi denmekle arif dergâhı mezkûrda tedrisi ulumü aliyye
 âliye edecek olan müderris efendi vakfı mezkûre mütevellî ola ve
 dükkân ve menzili mezkûrların icarei şehriyesinden hasıl olan me-
 balığın sülüsü salıfizzikir Edhem Baba dergâhı feyiz iktinâhında
 beher sene şühurü selasede beher gün cehren birer cüz tilâve ti

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Tarafından Çıkarılır

Sayı : 61

Ağustos 946

Kuruluşu: Nisan 938

14 üncü Dil Bayramı dolayısıyla BİR KONUŞMA

Necmi ŞAMLI

Bundan 14 yıl önce Eylül ayı... Eylül havasının sessizliğinde Türk ulusu bir kerre daha ve bir bakımdan daha bağımsızlığını ilân etmek için hazırlanıyor. Ebedî Şef Atatürk, büyük devrimlerin arefesindeki tavrı taşıyor, Türk dilcileri Türk dilini yabancı istilâsından kurtarmanın yolunu araştırıyor. Gazeteler büyük puntolarla başlıklarında bu devrimin öneminden bahsediyorlar. Türk ulusu ve onun kahreman ordusu 26 Ağustos 1922 de düşman-

ları yurdumuzdan koğmak için çalışıyorlardı. 26 Eylül 1932 de ise, Türk ulusu ve onun şerefli dilcileri düşman orduları gibi dilimizi işgal etmiş olan yabancı kelimeleri dilimizden atmağa çalışıyorlardı.

Dil, insanların birbirlerine duyuşlarını, düşüncülerini anlatmak için ortaya koydukları bir vasıta. Bu tarife göre insanlar arasında konuşma, anlaşma vasıtası olan dil, her kavmin (1) fitrî zekâsına, ka-

(1) Ulus deyimini yerine kavim

biliyetine ve karakterine paralel olarak teşekkül etmiştir. Meselâ : Zekâca geri bulunan siyah ırkta şüphe yokki bundan kast sıcak memleketlerde yaşayan zencilerdir- konuşma ve anlaşma aracı olan dil, gayet basit ve kaba olduğu halde, daha cevval bir zekâyâ malik olan Türklerde daha ince ve zengindir. Zaten dil, insanların anlaşma ihtiyacından doğduğuna göre, bu insanlarda bir bir topluluk halinde yaşadıklarına göre zorumlu olarak o topluluğun damgasını taşır. Yani, yer ve zaman içinde o insan topluluğunun damgası altında gelişir. Şu da var ki, dil, her hangi bir kavimde birdenbire meydana gelivermez. Zamanla kültür ve medeniyetin gelişmesine paralel bir gelişme gösterir. Bu gelişme fitri zekânın üstünlüğü oranında hızlanır.

Dil, insanların birbirlerine gördüklerini, düşündüklerini, deyimini kullandım. Çünkü, bugünkü ulus deyimi bundan ayrı bir anlam taşır.

sezdiklerini anlatma hissinden doğduğuna göre, ilk doğuşunda eşyalara bağlı olarak doğmuş ve onunla beraber gelişmiştir. Zamanla da bir takım mefhumları ifade için kullanılmıştır. Buna göre dil bir kavimden diğer bir kavime -medeniyetin üstünlüğü oranında- eşyalarla beraber kelime aktarmıştır. Bu bakımdan medeniyetçe üstün olan bir kavim diğer kavimlere dil bakımından tesir etmiştir. Aynı zamanda askerî bakımdan kuvvetli olan bir kavim ordusile işgal ettiği memleketlerdeki kavimleri dil bakımından da istilâ etmek ve zamanla kendi dilini onun diline katmaktadır. Alman dilcisi Brockhmann Fransız dilinin Alman dilini tarihte iki defa istilâ ettiğini bunların Alman milletine Fransız milletinin ordu ve kültür bakımından üstün olduğu zamanlar meydana geldiğini yazmaktadır. Diğer bir misâl de büyük Roma imparatorluğunu gösterebiliriz. Roma imparatorluğu

İtalyada kurulmuş ve gelişmiştir. Halkın konuştuğu dil Lâtince idi. Bu dil imparatorluğa paralel olarak gelişti ve yayıldı. Nihayet Roma imparatorluğu içine giren her kavim Lâtinceyi konuşmak için zorlandı. Bu suretle Lâtince birçok kavmin ana dili halini aldı.

Dilin doğuş ve şekillenişine e ki eden âmilleri gördükten sonra Türk dilinin eskiliğini ve tarihsel gelişmesini açıklayalım :

Türk dediğimiz zaman, tarih hatıramıza gelir. Çünkü, Türk ulusu tarihte en eski bir ulustur. Şu halde onun dili de tarihle beraberdir. Sümerler ve Hititlerin henüz Türk oldukları tam manasile isbat edilmiş olmakla beraber dillerinde Türkçe kelimelerin bulunması, Türk dilinin geçmişini M. E. 3 cü bine kadar götürmektedir. Türk dilini tam anlamile dünyaya tanıtan tanık, Milâdın VIII inci asrında dikilmiş olan Orhun (Orkun) [2] ve Yenisey (Yeniçay) [3] anıtlardır. Gök-

türkler tarafından M. S. 732 de Kültegin ve 735 de Bilge kagan adlarına dikilmiş olan bu anıtlarla Uygurlar tarafından Yeniçay havâlisinde dikilmiş olan taş anıtlar en temiz ve en zengin Türkçenin Nümunelerini vermektedirler. Bu güzel Türkçeyi ifade eden alfabe 4 ü sesli ve 34 ü sessiz olmak üzere 38 harften meydana gelmiştir. İşte Göktürk lehçesinde Türk tarihinden bir parça.

Özekök Tegri asre yağız yer kâındıkta ikin arz kişi oğlu
(Üstünde mavi gök, altında yağız yer kâındıkta ikisi arasında kişi oğlu)

Kılınmış : Kişi oğlunda üze açım apam Bumın kagan istemi kagan olarmış.

(Kişi oğlunun üzerinde ecdadım Bumın kagan, İstemi han

(2) Türkçede, yani Göktürk lehçesinde (H) harfi bulunmayub bunun yerini (K) harfi almış olduğundan bunu kullandım.

(3) Göktürk lehçesinde (S) yerini (Ç) almış olduğundan Yeniçay olarak kullandım.

büyümüş.)

Türek budunun ilin türesin tutabirmiş itubirmiş.

(Türek kavminin ilini, türesini tutuvermiş, tanzim edivermiş.)

Göktürklerin yerine kaim olmuş olan Uygurlar her bilimi, her şeyi Türkçe olarak ifadeye çalışmışlar ve Türkçenin gelişmesinde büyük hizmetler görmüşlerdir. Bıraktıkları yazılı anıtlar ve eserler bunun tanığıdır. Keza Öğüz Türklerinin bıraktıkları Öğüz destanı zamanımıza kadar yaşayıb gelen Türkçe abidelerdendir.

Fakat, M. S. 642 de Sasaneleri yenerek İranı istilâ eden Arap ordulara Horasana kadar dayanmış, M. S. 711 yılında da Buharayı zaptederek batı Türkeline girmişti. Bu olay VIII. ci asır sonunda siyasi bir birlik kuramamış olan Türkleri Arap boyunduruğuna zorluyordu. Emeviler zamanında müslümanlığa karşı koyan Türkler, halifeliğin Abbasi sülâlesine bir Türk tarafından devredilmesi

ve saltanatı aslen Türk olan halifelerin alması yüzünden kitlerle halinde müslüman oldular. Bu hareket Türklüğe ağır darbeler indirdi. Bir hayli zenginleşmiş olan Arap medeniyeti Türk medeniyetine siyah bir perde çekti. Çünkü : Türk kültür ve medeniyetinin gelişmesi için çalışan Türk zekâlar Arap kültür ve medeniyetinin gelişmesi için çalışacaktı. Artık her Türk modada olan Arap ve Fars dillerini öğrenmeye çalışıyor ve onun gelişmesini sağlıyordu. Bu hal gün geçtikçe Türkçeyi savsatıyordu. Türkdili artık Arapça ve Farsça kelimelere kapılarını açmıştır. Artık kurulan Türk devletlerinin resmî dili Arapça oluyordu. Şüphe yokki, aslen Türk olan Firdevsî 6500 beyitlik şehnamesini bu moda uğrunda Farsça yazmıştır. Bu hareket hiç bir zaman esirlik kabul etmemiş olan cevval zekâlı ve tenbellikten kaçınan Türklere ağır geliyor ve onları harekete sevk ediyordu. Dillerine yapılan

hakareti ve onun savsanması-
nı çekemiyorlardı. Milâdın 11-
12 inci asırlarında Türk dili
üzerine çekilen bu kara perdeyi
yırtan da yok değildir. M. S.
1070 yıllarında Yusuf Hasba-
cip Ebu Ali bin Süleyman Ars-
lan Buğra (Karahan'a takdim
ettiği 6500 beyitlik Kudatgu
Bilig (Saadet veren bilgi) adlı
eserini Türkçe yazdı. Muhtelif
memleketlerde ayrı ad verilen
Kudatgu Bilig'in (4) ne güzel
bir Türkçe ile yazılmış olduğu
nu şu beyitler pek güzel göste-
rir. Yazar kitabın adını Kudat-
gu Bilig koyduğunu şu beyitle
anlatıyor :

Kitap atı urdum Kudatgu Bilig
Kudatsu okuglıka tutsu elig

Yazar kitabın tarihini de şu
güzel beyitle düşürmüştür :
Yıl altmışiki erdi dörtyüz bile
Bu söz sözledim tutub bile can
süre

(4) Çinde : Adabülmülük, Ma-
çinde : Eminül Memleke, Arap mem-
leketlerinde : Zeynül ümera yahut
Zeynetül ümera, İranda : Şahna-
mei Türki. Pransada : La science
Gouvernement adları veriliyor.

Tükel onsekiz ayda aydım bu
söz
Ödürdüm adırdım söz evdip
tere.

Yine 11 inci asırda Kâş-
gârlı Mahmut,un 1072 - 1074
yılları arasında Bağdatta yaz-
dığı Divanı Lugat it Türk adlı
eser Türkçenin zenginliğini ve
Türkçeyi öğrenmenin Araplar
için lüzumunu belirtiyordu. Bun-
dan başka folklorsal ve muhte-
lif bilimlere ait Türkçe kelime-
leri toplayan ve arsielo pedique
olan bu eser Türk dilini bütün
inceliklerle beraber dünyaya
tanıtiyordu. Milâdın 12 inci as-
rında yaşamış olan Ali Şir Ne-
vai yazdığı muhâkemat al Lü-
gateyn adlı eserinde Türkçe ke-
limelerle Arapça kelimeleri kar-
şılaştırarak Türk Dilinin gü-
zelliğini ve diğer dillerden üs-
tünlüğünü güzel bir Türkçe ile
dünyaya tanıtiyordu.

Arada olan bu şuurlu sıçra-
yışlar Türk milliyetçiliğinin te-
melini atmakla beraber Türk
dilini yabancı dillerin istilâsın-
dan tam manasile kurtaramadı.

Yıllar ve asırlar ilerledikçe Türk dilindeki yabancı hâkimiyeti ağırlaşıyor, koyulaşıyordu. 13 üncü asrın sonunda dünyanın en büyük Türk devletlerinden biri yıkılırken diğeri kuruluyor, fakat bunlar Arap dilinin geliştirilmesini birbirlerine emanet ediyorlardı. 15-16 ıncı asırlarda dünyanın en büyük Türk devleti olan Osmanlı imparatorluğunda Türk dili üzerindeki yabancı egemenliği bütün şiddetle devam etmiştir. Türkçe, Arapça, Farsça kelimelerden meydana gelmiş bir Osmanlıca Arap ve Fars kalıp ve kurallarıyla dolu bir divan edebiyatı meydana gelmiştir. Halk dilile devlet dili ve Halk edebiyatı ile Divan edebiyatı arasında büyük bir uçurum meydana gelmiştir.

Bu durum 19 uncu asra kadar devam ediyor. 1830 da Tazimat fermanının ilânından sonra her sabada olduğu gibi dil ve edebiyat sahasında da bir garphlaşma hareketi başlamıştır. Şinasi ve Ziya paşa

dilin sadeleşmesi uğrunda ilk müteşebbislerdir. Bunlardan sonra Şemseddin Sami ve Ziya Gökalp gibi büyük Türkçüler dilin sadeleşmesinde büyük roller oynamışlardır. Şemseddin Sami Kamus'ul Alâm'nin önsözünde fikrini temamilen Türkçe kelimelerle ifade etmiştir. Fakat, bu hareketler de Türk dilinin tam bağımsızlığını sağlayamadı. Osmanlı imparatorluğunun yıkılmas ile Anadolu da kurulan Türk devletinin her bakımdan bağımsızlığını sağladığı gibi dil bakımından da bağımsızlığını sağlaması lâzımdı.

Tarihî bilgimizi hatırlarsak, batı Roma imparatorluğu yıkılınca onun toprakları üzerinde kurulan devletlerin, tam anlamile benliklerini benimsemeleri kendilerine has dil ve edebiyatlarını meydana getirdikten sonra olmuştur. Tam bağımsız bir Almanya ve Alman ulusu Alman dil ve edebiyatı, tam bağımsız bir İngiltere ve İngiliz dil ve edebiyatının teşek-

külünden sonra olmuştur. Yeni kurulan Türk devletinin benliğini hissetmesi de ancak Türk dilinin bağımsızlığı kurtarıldıktan sonra olurdu. İşte, 26 Eylül 1932 de İstanbulda Dolmabahçe sarayında toplanan Dil Kurultayının yüklendiği ağır yük bu idi. Türk dilindeki yabancı kelimelerin Türkçe karşılıklarını bulub kullanmak halkın dilini esas kılmak amacı esas kabul edildi. Bu tarihten sonra kurulan Türk Dil Kuru-

mu da bu amacın hakikat olması için çalıştı. Ocak 1945 te de Anayasanın yabancı kelimelerden kurtarılması bu amacın tahakkukunda basiretli bir adım oldu. Bu uğurda müsbet çalışmalarile bizleri aydınlatan Türk Dil Kurumuna, yeni Türkçe kelimelerin yeni nesle kavratılmasında hakiki rolü oynayan eğitim ordusuna candan saygılarımı sunar, tuttukları yolda başarılar dilerim.

Canikli Ali paşanın ıslahat lâyihası

— 60 ıucı sayıdan devam —

Padişah tarafından nasbolunan gerek mühür sahibi ve gerek serasker tez tez azlolunmak hatayı mahızdır. Zira hatta ettiğini bildikte ya tövbe eder veyahud bir dahi etmeğe sayeder: Ve bu işe ne tarıktan hâlel geldi ve ne tarik ile vücudpezir olur fark etmiş olur. Elbette hayır ve şer bu işin temşiyetine sayı olur, hatasını bildikten sonra belki muvaffak olur. Evvelâ gerek mühür sahibinin ve gerek seraskerinin bildiğimiz mertebe iktiza eden tedbiri tahrir olundu.

Bu kadar askerin zad ve zahire ve levazımı sairesinin dahi tedariki ne veçhile münasibtir denülürse, evvelâ senei sabıklar gibi mübayaa ile bu levazım cemolmaz ve bu mübayaa dahi olmamak mümkün

değildir. Zira meşhur cevabdur (ucuz bahalı olur) imdi reayadan cemolunacak zahirenin türlü hüçneti [*] olur. Evvelâ mübaşir olanlar memur oldukça işe ne gûna temşiyet ve ne gûna ekil ve belğederim deyü fikri faside düşer ve âyan ve seyirci olan müfsitler mübaşiri ne gûna tamağı hame düşürüb ve ne gûna hisseyab oluru de-yü endişeye düşüb ve hakim olan dahi fırsatı ganimet ad edüb tarafeynin keyfiyetine muttali oldukça evvelâ başlar ki ben bu mansıba beş altı senede nail oldum ve beş altı seneye değin infisal beklerim ve böyle şey vukuunda mahkeme işlemez. Bu işe altı yedi ayda temşiyet verilür. Hâlâ

(*) Huccet; Arapça isimdir. Kusura, ayıb, zaıbe, nakısa, sakım kelâm manalarına gelir.

külliyetlü deynim vardır ve hanem dahi muhtarik oldu ve elân ehlimin küpe, kuşak ve sair avanisi rehendedir. Bu hususta beş altı aylık mahsul bundan hasıl olmaz ise bana külliyetlü gadir olur deyü âr ve namusu terkeder ve ener hakim nâib ise ben bu müraseleyi şu beha ile aldım ve şu kadar deyne giriftar oldum. Elbette altı aylık mürasele akçası buna idhâle muhtaçtır deyü İbrahim ve Naili meram olduğuna dahi kanaat etmeyüb bu işe altı yedi ayda kimse gelüb gitmez ve mahsul hasıl olmaz. İmdi öyle olunca üç adam bu hususa ittifak etmiş olur ve gendulerine ait olacak her ne ise derhal almağa gayretle ittifak eder ve memur oldukları şeyden bir mikdar şey tahsil olunur. Maadasının ne tahsili mümkün ve ne tahsil etmek vazifesi hallarıdır. Peyder pey istiglal emirleri zuhur ettikçe ittifaklarını bir ederler ise verecekleri cevap budurki Levendat aşkıyasından ve Taun em-

razından ve mürur ve ubur eden vüzeradan ve sefere memur olan askerden reayası payümal oldu ve cemolunan iştirayi ekil ve belig ettiler. Ve şuna muhtaçtırki bir müddet mühel verileki bu iş vücudpezir ola deyü tahrirat irsal ederler.

Devleti aliyyeden dahi temyizine bakılmayub tahriratlarına müsaade olmak lâzım gelür ise tevzi ve tahsili şey gendulerine vefa etmez. Tahriratlarının aksi zuhur eder ise kabahalarını setir zımında sözü bir alay reayaya düşürüb iş tavrından çıkar erazil ve eşhas fürce bulur. Teklif vermeyenler yatmasun diyerek eşhas ve hası ve âmi başlarına cemedeler. Teklifi padişahi şöyle dursun memleketleri nehib ve garat edüb üç kimse nin ittifakı encam memleketlerinin harabatına bais olduğundan kat'an bir alay erazilin fürce bulmasına sebep olur.

Tariki ne veçhile mümkündür deyü sual olunur ise bina

ye teşbih etmişler. Binadan ak sayı murad dört direktir. Evvelâ padişahımız ve saniyen sahibi devlet ve defterdar ve bu işe tayin olunan mübaşir keyfiyete muttali olmak lâzîmei halden olmağile matlub olunan şey kangı beldeden tahsil olunacak ise sahibi devletin ve defterdarın üzerine lâzımdırki hufyeten ol beldeye âdem irsal cde ve her dürlü keyfiyetine muttali olduktan sonra iktiza eden emri tahrir olunaki iş görile. Yohsa gerek sahibi devlet ve defterdar efendi birbirlerinin keyfiyetlerine muttali olmaksızın gerek zahire ve gerek levazımı saire tahsili ferman etmenin ne lutfu var mücerred böyle husus baştan savma bir manadır.

Balıda tahrir ey.ediğimiz gibi dört kimesne beldenin keyfiyetine muttali oldukta ya bundan aksayı meram olan dört direkki muhkem oldukta her ne kadar ağır yük dahi olsa tehammül eder. Reaya dahi vanna tesbihtir. Teham-

mülü olan şeyden mükül etmez. Lâkin tehammülünden ziyade matlubu tahsil şöyle dursun perişanlıklarına sebep olur.

İndi öyle anca memaliki mahrusada olan reayanın hal ve şanlarını tecessüs etmek gerek sahibi devlet ve gerek defterdarın vazifesi hallarıdır. Zira emri padişahının rûfuzu kalmadığına sebep böyle şeyler olmuştur.

Bazı memleketin itaati yok, nizamına bakılmaz ve bazı yerin reayasından ziyade şey mutalebe olunur vermeğe liyakatları yok. Öyle olduğundan her işler vaktile görülmez. Şevketlû padişahımıza ve sahibi devlete reayanın keyfiyeti halini bilmek lâzımdır. Evvelâ tecessüs etmek lâzım gelse böyle tecessüs etmediklerinden f... tan kaldı. Bir alay ademer kâh muhızır ile ve kâh arzuhal ile teşekkiye gidiyorlar. Baştan savmak hatırı için yanlarına birer adam mübaşir koşub mahalline bavele ediyorlar. Teşekkileri vaki ise gerek ol vi-

lâyetin valisi ve gerek kadısı tarafeynin nizamı katığ etmez denevvel ne taraftan mali kesir oluruz deyu tecessüs ederler. Gerek hak ve gerek batıl ne taraftan gizlüce şey hasıl olur ise bir hale ifrağ ederlerki şikâyet şöyle dursun lisane aldıklarına pişman ederler. Mübaşir olacak hain dahi sahte tahriratlarile âsitaneye varub edayi hizmet eyledim ve şöyle bir nizam verdim efendilerimizze şöyle dua atdırdım deyü kendine pesendide ettiler ve böyle bir işe dahi müterakkib olub fırsat arar.

Sahibi devlet olanlara lâzımdır ki bir şikâyetçi zühur etmez. Ekte eğer şikâyeti arzuhal ile ederse kani kadı askerden ilâminiz ve memleketinizden mabzarınız varmı de, ü süal oluna. Bunda olan zulümde kadı dahi yekdil ve yekcihat dediklerinde bu süalin lutfu olmaz. İmdi öyle olunca gerek arzuhal ile ve gerek mabzar ile olan şikâyet mutteli olmak için her tarafa mahremi eszar ümur

dide âdemleri tebdil gezmek hakkı ve batılı fark etmek lâzımdır. Nitekim şehid Ali paşa hazretlerine ilâ yevmil kıyame dua ederler. Sahibi devlet olanlar her tarafı tecesten hali olmamak gerektir. Hem genduye dua aldırır.

Gelelim sadadımıza mücerred reayadan gerek zahire ve gerek levazım ve saire tahsil olunub ol sene sefer verilmez. Her kangi taraftan matlub olunacak ise evvelâ tecessüs olunub killet mi var kesret mi var ittilâ hasıl etmesi sahibi devlet ve defterdarın lâzımai halleri olduğundan gayri gerek kesreti olsun ve gerek killeti olsun reayadan tevzi ve tahsil olunan şey vakti zaman ile mahalline varmaz. İmdi öyle olunca askerden orduya ve düşmana varmazdan evvel ihtilâl düşer. Orduda gerek zahirenin ve gerek levazımı cengin killeti askerinin malumları oldu. ta baş olanın nüfuzu kalmaz. Hak budurki tertî olunan zahirenin nisfı rayıcı üzre akçası

bir mütemed âdeme verilüb mahalli memureye irsal oluna ve şöyle tenbih olunaki bu zahirenin tecemmülünde gerek vali ve gerek hakimi işe karıştırmayasın. Mücerred yedinde olan emri kıracı ettirüb ol tarafta dellâllar nida ettiresin ki rayici üzre dinî mübin uğruna zahire gettirmen. Zahire gettirenlerin bir akça ve bir habbesi ketmolmaz deyü agâh edüb mübaşir merkuma bu siyak üzere muhkem tenbih oluna ve bu tecemmu olunacak zahirenin akçası yedi vahidden mübaşire teslim oluna. Lâkin mübaşire verilecek akçayı defterdar fülân mahalde hazırdır ve yahut sen varıncaya kadar fülân yerde sana akça varır deyü mübaşiri defeder ise iş bitmek şöyle dursun zarar olur. Evvelâ reayanın anbarında külliyyetlü zahire olmaz. Getürdüğü zahirenin akçası peşin verildiğin cüziyat makulesi kâre kanaat edüb derhal yine bir taraftan dahi ihzar ederler. Lâkin zahirenin akçası gelecek hefteye

vereyim veyahut ay başında vereyim deyü leyte, lealle ederse katiyen bu tedbirin dahi fidesi olmaz.

İmdi bu tedbir müstahsen görölse bir iki türlü hüçnetin defî lâzımdır. Evvelâ ol tarafta rayici kat olunan kilenin cümle ehali belde marifetile kıyesi ve heyeti hakim muvacehesinde nazar oluna. Bâdehu hakim ve vali ol kileye tamga uralar ve ol kile ile gerek sokeynde ve gerek mübaşir yedinde öyle beyiğ ve şıra oluna. Zira böyle tekayyüd olunmamak lâzım gelse mübaşir dedikleri fasık iki dürlü kile peyda eder. Büyüğü ile alub küçüğü ile verir. Ve hüçnetin biri dahi budurki alınan gerek hinta ve gerek şair fiyatlarına göre nazar oluna, mahallinde ne gûna ise nünunesi alına. Vali ve hakim ve mübaşir mühürleyüb bir tarafta hıfzoluna. Zira Moskov seferinde mübayiacının ve gerek Ye niçerilerin ettikleri hiyanet hiç bir tarihte olmamıştır. Evvelâ mübayiacı arpaya alenen saman

ve dekika kum karıştırdığı cümle has ve âm'ın malumları oldukta ihzar olunan sefineler mahalli mahude geldiklerinde zahire tahmili tenbih oldukta reis hilebazları dahi hakim ve valiye varub sureti haktan şöyle tahrir verirlerki evvela arpa samana katılmış ve dekik toz ve toprak ile memlu. Bu makule şeyi ben götürdüğüm zaman sefinem miriye zaptolunduğuna razıyım. Lâkin gendümü katlederler deyü cevap verüb elbette vali ve hakim bu cevaba göre mübayiacıyı ihzar eder. Mübayiacı ağa hele bak reis ne söyler dediklerinde mübayiacı nâle ve gıryan ederek reyaya böyle götürür almasam iş bitmez ve öldüğüm surette hal böyledir. Derki gerek gendunun hiyaneti ve gerek gayrisinin hırsızlığını sureten şera tatbik eder ve reis dahi fırsatı ganimet bilüb evvelâ bu zahireyi sefineme vazetmek lâzım gelürse yedime bir sened isterim. Bu zahirenin bu heyat üzere olduğuna mahalli memurede

katli olacağıma burada katledin deyü kat'ı cevap verüb mübayiacı olan hainin dahi dört tarafı kesilüb başlar iki tarafına kelpi akur gibi temellüka ben reyayadan böyle aldım ben kül oldum deyü başlar hakime Recaye hakim olan tamahkâr dahi tarafeynin nizamı malum oldukta mülâyemet yüzünden mübayiacı ağa sana kadrolduğuna bilürüz. Lâkin reis habisin sözü haktır diyerek tarafeyni haklayub hileyi bir senedi kaviyye raptederki ne temyizi mümkün olur ve ne sözü malum olur. Reis dedikleri hainin dahi yedine bir senedita olduğunda fırsat bulub zahireye iki kat şey dahi zamırdüb ekli ne mümkün olur ve ne sözü temyiz olur. Heman bu gadir reyaya olduğu kalır. Bir şeyin evveline dikkat olunkı sonra zahmet çekilmeye.

MAKALEİ MAHRUSAI

MEMALIK

Memaliki mahrusanın keyfiyetine murtali olduktan sonra şevketlü efendimiz bu tarz üz-

re hareket edelerki memaliki mahrusaları mağmur ola. Olur olmaz âdemi ümürü padişahi ye karıştırmıyalar. Bu madde-lerden hâzer olduktan sonra birki şey dahi lâzımdırki saltanatı rahat eyleye. Zira padişahlar ayneye benzer derler. Öyle olunca gubari setir iptidai emirde şevketlü padişahımıza ve vezire gayet dikkat lâzımdır. Zira ümürü saltanatı müstehak olmayan vezire her ne kadar iltifat olursa faide vermez. Ruhsat ve iltifat bulunduğu halde dahi padişah zahmet çeker. Öyle olunca vezir olana biriki şey lâzımdırki herkes kenduye teveccüh edüb sazı nüfuz bula. Lâzım olacak budurki olvaktin ricai kenduyu küçük görse mübâh kenduye teveccüh etmezden evvel nam ve şanımda noksan olma. Sahibi mübâh olanlar yalnız tehdit ve kerem ve nüvaziş ile has ve âm kenduye teveccüh etmez mücerret bu üç noksandan hali olma. Mübâh lâyik ve sezavar ola. Saltanata lâyik ve seza

olacak vezir budurki evvelâ müsün ve ihtiyar ola, saniyen dünya kailesine mail olma. Bu ümürü idare ede müsün ve ihtiyarın faidesi budurki gerek ulema gerek suleha sair sadatı kiram bu üç guruh mücerret saltanata tekaddüm olunmaz elbette ya okur yazar olmalı veyahut müsün ve ihtiyar olmağa muhtaçtır. Bu iki şeyden birisi kendude olduktan sonra elbette tekaddüm bunlar eder. Nam ve şanımda noksan olanın zararı budurki evvelâ bir alay ademler ümürü saltanata dest dirazlık etmiye başlar define sayetmek lâzım gele. Filan vakit bu vezir benim elimi öptü diyerek saltanata noksan ve kendini teşhir etmeğe başlar. Öyle olunca dünya gâilesi olan vezire herkes niye maildir. Ve neden hâzer eder deyü tecessüs ederler ve ne tarafı meyli olduğunu bilmek lâzım gelirken derhal efendim filan kimsede şu var ve filân kimsede bu var diyerek ümürü padişahi muattal ve mail oldu

ğu şey ile ülfet ettirmeğe baş-
larlar. Zira vezir olanlara cüm-
le büyük ve küçük rakiptir. Ki-
misi saltanata haset eder ve
kimisi dahi memulüne nail ol-
madığından padişahı geçmeğe
fırsat bulurlar. Nazarı padişah-
hiden günbeğün dur etmeğe bu
üç şey sebep olur. Evvelâ bil-
diğimiz eyyamlarda mühre na-
il olan vüzeradan üç vezirin
nam ve şanında ve âdil adâle-
tinde ve gerek nizam ve devlet-
tinde ve gerek fîsai fücürde
şöhretlerini haber verirler. Ev-
velâ Köprülü Mehmed paşanın
nizam ve devletini söylerler ve
şehid Ali paşanın âdil ve adli-
letini söylerler ve mektol İbra-
him paşanın fîsk ve fücürünü
yadedirler. Öyle olunca bu üç
şey mühre lâzımdırki mühre na-
il olanların saltanatına noksan
gelmiye ve murat eylediği ted-
biri fiile çıkara. Evvelâ Köprü-
lü oğlu Mehmed Paşa merhum
gerçi devleti aliyyeye nizam ver-
miş, mühre nail olmazdan mu-
kaddem şöhretinde noksan ol-
mamak lâzım geleydi bu kadar

dikkate hacet kalmazdı. Elbette
vezir olanlara şöhret ve ihtiyar-
lık lâzımdır. Saniyen Ali paşa
merhumun adil ve dadını ve
hakkı batıldan fark etmesini
söylerler. Lâkin siyasetinde ve
tehdidinden bir gûna vassfeder-
lerki bu iş şehadetine sebep ol-
du derler. Zira (Muhalefet kuv-
veyi hatadandır) Salisün mak-
tûl İbrahim paşanın söyledikleri
fîsk ve fücuru bir derece etmiş
iken İyazenbillâhi tealâ kendü
telefinden maada efendisini da-
hi saltanatttan dur etmeğe se-
beb olmuş Öyle olunca insaf
ile bu işler olmak lâzım gelir.
İyazenbillâhi kudai zül ta şev-
ketli padişahınıza kâmil ver-
ihsan eyliye ki kendü rahatsız ile
cümle âlem dahi rahat eyliye.

Gelelim sadadımıza padişah-
hımızın saltanatında rahat et-
meğe birkaç türlü şey lâzımdır.
(Elnas alâ dini mülukihim) ta-
riflerini ne hoş buyurmuşlar-
dır. Padişahlar ne gûna bare-
ket ederlerse elbette nas dahi
ana göre taklit ederler. Kanun
sahibi Sultan Süleyman Han

hazretleri ner işi şeran göreyim
 deyü cid ve say eylediklerinden
 kanuna müteallik bu kadar ki-
 taplar telif ettirmişlerdir. Öyle
 her iş vaktinde şeran ve kanu-
 nen görülmüş olduğundan dua
 ile ilâyevmilkıyam yadederler.
 Saniyen Gazi Sultan Murat han
 hazretleri celâdet ve şecaat ile
 meşhurdur derler ve az vakitte
 bu kadar fütuhatlara nail ol-
 muşlardır. Şimdiki asrımızda
 ne kanunen bir iş tutulur ve
 ne celâdet ile hareket olusur.
 Mücerret ihtişamı mail olduk-
 larından halk iki fırka olmuş-
 tur. Bir fırkası âlâ ve bir fırkası
 etna olub kâr ve kisbe mail
 olduklarından bilkûliye tarik-
 lerini unuttular. Meselâ celbi
 mal şuna muhtaç ki evvelâ ha-
 sis olmalı saniyen tarikta ise
 tarikını terk etmeliki meramına
 nail ola. Böyle olduğundan fir-
 kateynin birisinden iş memul
 olmadan kaldı. İhtişama mail
 olanlar dahi iki şey üzre hare-
 ket etmeliki meramına nail ola.
 Evvelâ kalbinden havfıllıyı çı-
 karmak, saniyen kizbi ihtiyi

etmek, bu makule hareket eden
 âdemden dahi ne iş memul o-
 lunur. Bu dahi şevketlü padi-
 şahımıza lâzım olacak her tür-
 tarik üzre hareket etmeliki nas
 dahi anı taklit ede.

Makalei elzem ola lâzım o-
 lacak şera ve kanuna itibar
 edeki halk şera ve kanuna tat-
 bik eyleye. Saniyen celâlete
 mübtelâ ola, salisen marifete
 marifete ititbar edeki herkes
 marifete heves ede. Bu asrı-
 mızda celâlete itibar olmadığın-
 dan marifete heves eder kal-
 madı. Evvelâ seferlerimizde bir
 iki şey muhtaçtır. Bunların bi-
 risi bu seferlerde zuhure gel-
 medi. Evvelâ top ve hambere
 var iken atmağa marifetlü âdem
 yok ve sair mühimmat var. isti-
 mali mümkün olmadı. Öyle o-
 lonca padişahımız bunlara iti-
 bar buyurmagiye herkes dahi
 tarikına heves ede. Bu makule
 sui edeb şevketlü padişahımızı
 zem değil, mücerred nasın ha-
 lini bildirmek için tahrir olun-
 mustur. (Sonu Var)

Tarihî Bir Hikâye :

Derbeyanı Menakıbı Âli Osman

Kopya eden: Eşref ERTEKİN

— 60 nci sayıdan devam —

Sultan Murad erbabı divane emreyleyüb karşı çıkub alay ile şehre getürdiler. Sultan Murat Hana varub buluştu. Ol saat emreyleyüb bir hilâti fabire gaydırüb ve genduye iki tuğ ve divan ve tevehhati sipariş eyleyüb ve bir mühür teslim eyledi. Ve cemii eyü ve kemisinden bilürüm deyü genduye teslim eyledi ve tenbih eyledi. Var imdi göreyim seni nice hareket eylesin dedi. Ol da yer öptü, devlete dualar eyledi ve birñib serayına gitti.

Aydına giden Rüstem Gazi İzmire varub yetmiş üç gün muhasara eyleyüb emri Hudâ fethেyleyüb Sultan Murad Hana müjde haberini irsal eyledi. Bir gün müjde haberi gelüb Sultan Murada erdi. Denüşki sekiz yüz otuz dört senesi Re-

cep gurreesinde İzmir fetholunub şevketlü padişaha haber irsal olunmuştur deyü bu mektupta haber vermiş. Sultan Murad emreyleyüb Rüstem Gaziye bir tuğ ve bir hilat ve Aydın ve İzmir genduye mansıp verdi.

Emma bizim hikâyetimiz Gazi Dilâvere gelsün. Çünkü Gazi Dilâver Lâz ilî kalalarını fethেyledi. Ana dahi bir tuğ irsal eyleyüb Tırabuzanı genduye ihşan eyledi ve ol etrafı ana sipariş eyledi.

Emma bizim hikâyetimiz Is-hak Gaziye gelsün. Çünkü Is-hak Gazi Silivriyi fethেyledi. İztiraca dağı olan Belguz kalesini varub fethetmek niyeti ile yola revan olub ol arada bir mahalle geldi. Gördü kırk adem dağ içinde otururlar. Sürüb

bunlar katına vardı ve bunlara selâm verdi. Anlar da aleyke deyüb İshak Gaziye ettilerki Sultan Murada bizden selâm eyleyüb diyesinki kırk kimse gördüm, anlar daima İslâm askeri ile bile sefer etmek isterler. Emreder ise varub askerine bizde girelim. İshak Gazi anlara ettikim yürüyünüz gidelim. Ben seraskerim, asker yazmağa memur olmuşam dedi. Anlar da makul deyüb ol mahalden beraberce yola girdiler. Karşularına otuz bin mikdarı küffar zuhur eyleyüb cenge başladılar. Ol kırk kimesne cenge girüb kırkı dahi şehid oldular. Ol otuz bin firenk kâfirleri bozulub firar eylediler ve şehre girüb etrafına handek eyleyüb cenge durdular. Altı günde ol şehri dahi fetheyleyüb olan ahvali Sultan Murad hana bir mektub ile bildirdi. Günlerde bir gün mektub gelüb Sultan Murada erdi. Açub okudu. İshak Gaziye aferin okuyub ol şehri genduye mansıb verdi ve bir tuğ ihsan eyledi ve Hayreddin

padişah zadeye dahi bir tuğ ihsan eyleyüb birer tuğlu dört veziri olub dört etrafı düşmandan hıfzeylediler.

Emma rivayet olunurki evvel veziri Âli Osmanın Hayredpaşa idi. Ol da sekizyüz beş tarihinde idi. Pir âdem idi. beş sene vezir olub vefat eyledi. Yerine Hayreddin paşa zade Ali paşa gelüb vezir oldu. Üç sene vezir olub vefat eyledi. Yerine İbrahim kethudaye iki tuğ İhsan eyleyüb veziri ağzam oldu.

Emma raviler öyle rivayet ederlerki Sultan Murat Hazretetrafında olan kadılara herbirlerine başka başka emri şerifler irsal eyledikim oldukları yerlerin fukarasına zulüm, taddi eylemeyüb âlemi zamanda rahat olalar. Her emri getüren adamlere tekrar tenbih eyleyüb siz varduğunuz memlekette fukaranın ahvaline vukuf tahsil edüb gelmekte sizden haber isterim dedi. Anlar da baş üzerine deyüb gittiler. Herbirleri memur olduğu mahalle

varub yol üzre vaki olan kar-yeler ahalisine sual eyleyüb gittiler.

Emma raviler öyle rivayet ederlerki Anadolu tarafına giden Ivaz ağamı yolları üzerinde bir Manastır var idi. Olgün ahşam karip olmağıle ol Manastıra varub anda o gece misafir oldu. Ivaz ağa gördüki üç yüz mikdarı rahipler on iki yaşında bir taze rahip oğlanının öğüne baş eğmişler, bunlara İncil okuyub tefsir eyler. Bazan bunlara muhal fet eyler. Ivaz ağa bu hali görüb rahibin birini tenhaya çağırub sual eylediki bu oğlan sizin cümledenize muhalefet eyler, aslı nedir dedikte ol rahib etti belâ çok yerde bize muhalefet eyler. Lakin sonra revap gine anın çıkar. Bu oğlan her ilimde yekta idi. İlmi nücüm, ilmi arabi bilür dedi. Ivaz ağa tahsin eyleyüb çün sabah oldu. Ivaz ağa yola revan oldu. Günlerde bir gün Sultan Murat Hana münasebet ile oğlanı gördüğü gibi nakleyledi. Sultan Murat Han Ivaz ağaya

emreyleyüb ol oğlanı getür dedi. Ivaz ağa tekrar o Manastıra varub emri padişahi ile oğlanı davet eyledi. Ol rahiplerin bazıları razı olub bazıları razı olmadılar. Çün ahvali oğlana söyleyüb oğlan bunlara etti iki fıraka olub bir fırkası verelim ve bir fırkası vermiyelim dersiniz. Hesab olsun görelim kanğı fırka çoktur dedi. Makul deyüb hesap eylediler. Verelim diyenler üç ziyade geldi. Bu kavle razı olmazanın bir kavil dahi edelim. İki kahad birine verelim ve birine vermiyelim yazalım, her biri kahadı mühürleyüb bir ademin eline verelim, ol ademleri ol kahadın yazasını bilmesün, içeri gelüb ikisi de ol kahadın birini sağ elime ve birini sol elime versün. Sağ elime verilen kahadın içinde verelim ve sol elime verilen kahadın içinde vermeyelim. Çıkar sa beni teslim eylen dedi. Makul dediler. Velhasıl öylece eyleyüb vakıa sağ ele verilen kahadda verelim ve sol eline verilen kahatta vermiyelim çıktı.

Tekrar bunlar ettikim bir tab-ta üzerine bir tarafına verelim ve bir tarafına vermeyelim yazub kur'a atalım, kangısı üzerine gelir ise anın ile amel edelim, öyle olsun dediler. Anı dahi öylece edüb verelim tarafı üzerine geldi. Bunlara ettikim bize gitmek göründü. Bunlar da zaruri izin verdiler. Ve hasıl lvaz ağa oğlanı alub Sultan Murad Han Hazretlerine götürdü. Şevketli görüldüki vakıa bir zeki oğlan. Sultan Murat oğlana ettikim bu kadar fikir sahibi olupta sana düşer mi hakkı ve batılı fark eylememek. Ol oğlan etti padişahım ben kuluna teselli eyler ulemadan kim mesne var ise tayin buyurun, ben kuluna teselli eyleyüb küfrü terk eyleyüb imanı kabul eyleyim deyü cevap eyledi. Sultan Murat hazretleri Ak Şemseddin efendi hazretlerine bakub al bu oğlanı götür, sende dursun, terbiye eyle deyü buyurdu, Oğlanı Ak Şemseddin efendi alub gitti. Gendü hanesine götürdü. Oğlana teselli

edüb velhasıl imans getürdü. Ertesi gün Sultan Murat han öğüne getürüb padişahım oğlanı söylediniz dedi. Sultan Murad oğlana nicesin dedi. Oğlan etti padişahım (Hâza minfadlı rabbi) devletine gelüb küfrü terkeyleyüb imanı kabul eyledim deyü kelime-i şahadeti getirüb Sultan Murad han bu oğlanın ismi Mahmud olsun ve gendüye bir tuğ ihsan eyledim ve hilat getirüb oğlana geydirdiler. Mahmud paşa oldu. Emma zamanı saadetlerinde Sultan Muhammed han ile ikisi bir hocadan ilim tahsil ederlerdi. Sultan Murat dahi Mahmud paşayı evladı gibi terbiye ettirüb muhabbet eyleyüb gendusini severdi, Gayet ile ilme sayedüb âlim ve fazıl oldu.

Emma raviler öyle rivayet ederlerki Sultan Murat hazretlerinin yedi yaşında bir oğlu var idi. Gayri evlâdı yok idi. İsmi Muhammed han idi ve eyyamı saltanatı daima mansur muzaffer olub etrafında olan duşmanlar genduden havf üzere

olurlardı. Baki ömrü ibadet ile geçüb otuz senə altı ay saltanat eyleyüb ömrü tamam olub vefat eyledi.

Yerine oğlu Sultan Muhammet han culûs eyledi dokuz yaşında idi tarihi (855) senesinde idi gayet ile secaatlü ve muhabbetlü, fukara perver Merhametlü bir padişah idi gayet ulemaye ikram edük Şürefaye tağzim ederdi. Etrafında olan kâtir beyleri genduden havfe derdi. Zira tali'in tutup ağla görürlür idi ol vechile daima havf üzre olurlardı çünkü Sultan Murad han vefat eyledi. İbrahim paşa Vezir idi gelüp Sultan Muhammed Han Hazretlerinden izin isteyüp gendü ibadetine meşgul oldu. Kethüdası olan Halil kethadeye iki tuğ verilerek yerine vezir oldu.

Halil Paşa gayet ile hilekâr hain idi aslı tatlardan gelme idi. Heman tatar hana bir mektup yazup bir ademin eline verüp gönderdi. Mektup tatar hana vasıl oldu açup okudu.

yazmışki sen evlâdı efrasiyabdan olup bir çezire içinde oturup anadolu tarafından Ali Osman Rum ili memleketlerini zapteylemek lâyıkmıdır. Gerektiririm mektup vusulunda askerin cemeyleyüp gelesin zira saltanatı Ali Osman hale dokuz yaşında dir uşak elindedir. Ben şana muin olurnm deyü cevap eylemiş. Tatar hanı emreyleyüp üç günde yüz bin tatar askeri cemeyleyüp yola çıkırlar günlerde bir gün ansızın Edirne sahrasına geldiler kaçanki sabah oldu gördülerki Edirnenin etrafını tatar askeri almışlar Sultan Muhammed han Hazretlerine hader verdiler tatar askerü gelüp Edirneyi muhasara eylemişler dediler.

Sultan Muhammed hân divaa eyleyüp bu ahvali erbabı divandan sual eyledikte ve bunların muradı ne ola dedikte vezir şaşup nutka kadir olmadı heman Mahmut paşa ayak üzre kalkup devleti padişahı dua eyleyüp padişahım

den kulun varup göreyim bu kadar asker ile gelmesinin aslı nedir dedi. Sultan Muhammed etti varimdi niye gelmişler snaleyle dedi Mahmut Paşa gitti tatar hanın ordusına vardı tatar hana haber verdiler. Ali Osman tarafından Mahmut paşa nam bir vezir gelüp sizlerle buluşmak ister dediler. Oldem gelsün göreyim dedi heman gelüp Mahmut paşaya buyurun han gelsün dedi dedi deyüp öğüne düşüp götürdüler Mahmut paşa han öğüne varup adap ile zemine baş eğdi ve sükût oldu tatar han gendüye sual eyledi. Paşa oğlum neye geldin dedi mahmut paşa etti Sultan Muhammed han Hazrefleri tarafından gelirim sizlere selam eder ve sual ederki böyle ansızın bu kadar askeri ile bunda gelmeden murad nedir dedikte tatar han cevap eylerki var gendüye hader ver tahtını bana versün emrime itaat eyler ise her ne mahalde dir Mansıp isferse vereyim eğer yok deyü muhalefet

eylerse sonra gendüsü bilür deyü cevap eyledi. Mahmud paşa bu cevabı alup şevketli Sultan Muhammed hane gelüp baş zemine koyub durdu. Hayrola paşa dedikte hayır padişahım inşaallah dedi ne isterler dedi. Mahmud paşa edeb eyleyüb padişahım cenk isterler dedi. Sultan Muhammed Han etti Allahü ağlem devletimize taliptir dedi. Şimdi buna ne tedbir edelim deyü cevap eyledi Koca İbrahim paşa ettikim ferman eyle padişahım yarın cengi sultanidir, her kişi haberdar olsun. Allah kerimdir padişahım elem üzre olmayınız dedi. Ak Şemseddin el açub dua eyleyüb fatiha derler. Halil paşa heman serayına gelüb Tatar hana bir mektub yazub yarınki gün asker cemeyleyüb senin ile cenge girseler gerektir deyü haber verdi. Anlar da agâh oldular. Emma Tatar Han fikreylediki bir name inşa edüb görelim ne haber zuhur eyler deyüb gendü gendüye fikreyleyüb namesinde öyle demişki yarınki

gün cenk murad eylemişsin Bu arada helâk olan ademlerin cevabını kıyamette sizden ve bizden sual ederler. Senin ile yek yek cenk edelim, ne senin tarafından, ne bizim tarafımızdan kimse helâk olmasun deyü cevap eylemiş. Gelüb name Sultan Muhammede erdi. Hakikat bu hali Sultan Muhammed han eşidicek erbabı divana etti Tatar han vakıa bu tedbiri makul eylemiş. Bizim için Ümmeti Muhammedin helâk olmasının iktizası yoktur. Gelen ademisine cevap eyleyüb gönderdi. Tatar hanın âdemi gelüb bu cevabı böylece olsun deyince Tatar han mesrur oldu Zira Sultan Muhammed dokuz yaşında idi. Henüz Tatar han ise kırk beş yaşında bir adam idi. Ve gayet ile silahşur idi. Çünkü bu halile ahşam oldu. Ağlem ağyardan hâli oldukça Sultan Muhammed han gendü ibadet hanesine girüb iki rikât namaz kılub ayak üzre kalkub Yarabbi ben kulun zaif, Tatar Han kulun metin, lâkin ancak kerem

senindir. Zaif kullarını metin kullarının üzerine galip edersin. Senden gayri Hâlık yoktur deyü ağlayub bir hâle vardığı ayak üzre durur iken derhal Hızır aleyhisselâm genduye erdi ve eli ile arkasını sığadı. Benim oğlum Muhammed elem üzre olma. Yarınki gün Tatar Hanın meydana girdikte nusrat senindir dedi. Sultan Muhammed Han hazretleri uykudan uyanır gibi genduyu devşirüb gördüğünü yanında bir pir vardır. Ol pire ettikim aız kimsiniz dedi. Ol da etti All hü Te alâ hazretlerinin Hızır kuluyum dedi ve senin ile yarınki gün Tatar Hanın cengine tayin olmuşam deyü ol mahalden gâib oldu. Sultan Muhammed hazretleri sabahadek ibadet eyleyüb ve sabah namazını da eyledikte iki taraftan asker saf bağlayub ve Sultan Muhammed Han ve Tatar Han dahi atlarına süvar olub meydana girdiler. İki tarafta duran askerler Sultan Muhammede acırlardı. Kaçanki gördüler ki Tatar Han

meydana girüb Sultan Muhammedi istedi. Sultan Muhammed han iki taraftan ulemaya vüzeraya bakub ettikim beni duadan feramuş eylemeyniz deyü cümle ile vedâ eyleyüb at başını meydana çevirdi. Muhammed paşa ve Rüstom paşa ve koca İbrahim paşa ve Halil paşa piyade olub rikâbı hümayuna girüb meydana çıkarub her biri vedâ ederek Sultan Muhammedin payine yüz sürüb geriye çekilüb durdular. Sultan Muhammed Han ileriye varub Tatar Hana selâm verüb ol da aleyke aldı. Hamle eyle dedi, oldahi hamle senindir dedi. Tatar Han da etti senin yaşın küçük ve kaddin az, sana növbet kalmaz dedi, ne zaman hamle eyliyeceksin deyince niçin bize növbet kalmaz dedi. Anıñunki sana bir kerre hamle eylersem seni belâk eylerim dedi. Sultan Muhammed ettikim belâ senin cevabın yerinde, lâkin benim senden bir türlü istediğim yoktur. Lâkin sen bizden tahistetersin, anıñün gelmişsin, nice benim olur hamle. Bu âne gelince sen hamle eylerdin, şimdi sen benden nice hamle is-

tersin dedi. Tatar Han ettikim ben sana ne zaman hamle eyledim cevabı böyle söylersin dedi. Senin evvel hamlenin biri oldurki benim toprağıma benden izinsiz girdin, biri dahi meydana evvel girtüb beni davet eyledin, şimdi bir dahi hamle edersen üç hamle eylemiş olursun dedi. Tatar Han gada-ba gelüb el nizeye urub Sultan Muhammede hamle eyleyüb Hak Tealâ hıfzeyleyüb bir tüyüne hata gelmedi ve el tiğ urub bir tiğ havale eyledi, anı dahi defeyledi ve el kemane urub bir ok gizleyüb attı, anı dahi savub Allah hıfzeyleyüb bir tüyüne hata gelmedi. Çünkü nöbet Sultan Muhammed han hazretlerine geldi. Dal tiğ olub Tatar Hana havale eylediki Hazreti Hızır aleyhisselâm Sultan Muhammed Han Hazretlerinin bileğinden tutub öyle bir tiğ urdukim kellesi top gibi zemine düşüb iki taraftan duran asker bu hali görüb Sultan Muhammed hazretlerine tahsin eyleyüb aleyke avnullah çağırdılar. Mahmud paşa ileriye gelüb etti şad ola padişahım hemişe duşmanların böyle olsun deyüb rikâbına girdi. (Bitmedi)

Cönklerden derlemeler :

Derleyen : EŞREF ERTEKİN

Bektaşî Şiir ve Nefesleri

Vücutuma kadem bastın gülşan ettin bağıcı
Veliliğin inkâr olmaz akli ermez çoğunua

Dergâhından yâd eyleme şah Takının, Nakının
Hem mahımsın hem şahımsın dergâhımsın ya Ali

Güher taş mekân tutub sakın oldun bir zaman
Askeriye ata oldun sen idin sahib zaman

Yetmiş bin şehri oda yaktın anda kodum bir güman
Hem mahımsın hem şahımsın dergâhımsın ya Ali

Bir adın Bektaş çağırdın geydin elifi tacı
Bir elin Kâgbeye ulaştı gine sen idin Hacı

Yetmiş iki millet var birdir gürubu naci
Hem mahımsın hem şahımsın dergâhımsın ya Ali

Bir adın Bektaş çağrıldı ırakı yakın eyledin
Böyle doğru gidenin kalbini skın eyledin

Seni sıdkile seveni ahiri bakım eyledin
Hem mahımsın hem şahımsın dergâhımsın ya Ali

Bir adın Bektaş çağırdın bir adın veliyyullah
İki elim yere kodum sana derem eyvallah

Veliliğine şekkim yok veliyyullahsın veliyyullah
Hem mahımsın hem şahımsın dergâhımsın ya Ali

Sarı öküzü behane ettün dünyayı sen götürün
Veliyyullah dedigün hiç kalmasın haturun

Kara daşa nazar etsen nutka dile getirün
 Hem mahımsın hem şahımsın dergâhımsın ya Ali
 (Kul Sevündüğün) aklı ermez gayri bundan ötesine
 Bir kulunun nazar etsen ata olur anasına
 Aman Murat kalma kulunun günahına hatasına
 Hem mahımsın hem şahımsın dergâhımsın ya Ali
 Kul Sevündüğün sırrı penahı settarı sensin
 Müminlerin kulubinde gözümün nuri sensin
 Dünü günü tecrübe ettim ol musanın nuri sensin
 Hem mahımsın hem şahımsın dergâhımsın ya Ali

D İ Ğ E R

Levlâke levlâk indi Muhammedin şanına
 Melun yezid susamıştır evlâdının kanına
 Günde yüz bin lânetim var kasdedenin canına
 Hu vilâyetler madeni settarım sırrım Ali
 Evliya!ar ser çeşmesi Hacı Bektaş Veli
 Zülfikarı çalınca necat deryası coştı
 Nağresinden cümle devler Kafın ardına kaçtı
 Sana ümmet olan kullar Şarabı Kevserden içti
 Hu vilâyetler madeni settarım sırrım Ali
 Evliyalar ser çeşmesi Hacı Bektaş Veli
 Muhammed dizine aldı öptü Hasan ağzını
 Şah Hüseyin cuşe geldi öptürdü boğazını
 İmam Zeynel Aba hakkı çün kabul et niyazımı
 Hu vilâyetler madeni settarım sırrım Ali
 Evliyalar ser çeşmesi Hacı Bektaş Veli
 Ol İmam bakıra kul olmuşam inayetin irince
 Heybetin daşı eritir cemalını görünce

Gaziler mort çağırır Cağfer yolun sürünce
Hu vilâyetler madeni settarım sırrım Ali
Evliyalar ser çeşmesi Hacı Bektaş Veli

Musa Kâzım katlanmıştır bizim için cezaye
Biz de razi olduk Haktan gelen cümle kazaye

Alaylan ağı verdiler ol imam ırızaya
Hu vilâyetler madeni settarım sırrım Ali
Evliyalar ser çeşmesi Hacı Bektaş Veli

Muhammed Takı değilmi tarıkının binası
Ali Nakı değilmi mümünlerin Kâbesi

Yeri göğü yaratıcı cümle mahluk atası
Hu vilâyetler madeni settarım sırrım Ali
Evliyalar ser çeşmesi Hacı Bektaş Veli

Hasan askeri değilmi ol Mehdinin anası
Münkirler anasının deyu durdu ol muallak kayası

Mümine ahiret verdi münafıka dünyasın
Hu vilâyetler madeni settarım sırrım Ali
Evliyalar ser çeşmesi Hacı Bektaş Veli

Birliğine inanmışam aslâ yoktur gümanım
Sana güman edenin aslâ yoktur imanı

Sen sana getürdün yine ol velilik fermanı
Hu vilâyetler madeni settarım sırrım Ali
Evliyalar ser çeşmesi Hacı Bektaş Veli

Muhammedi davet etti Hak gendu hanesine
Günde yüz bin kul azâd oldu adımı danesine

Kün hitabile hüküm kıldı şol yerin binasına
Hu vilâyetler madeni settarım sırrım Ali
Evliyalar ser çeşmesi Hacı Bektaş Veli

(Kul Sevindik) sil sarayı sultan gelüb konmaya
Sevüben yaradanı ki ta cismin yanmıya

Cihanda bir güzel sevdim meyil vermem dünyaya
Hu vilâyetler madeni settarım sırrım Ali
Evliyalar serçeşmesi Hacı Bektaş veli

D İ Ğ E R

Çok şükür olsun Hudaye yektan var eyledi bizi
Ol delilin ayetini görmiye verdi gözü

Boynumuza farzı ayın daim zikreylemek sizi
Zikrim Allah ya Muhammed okurum virdim Ali

Din Muhammed dinidir yol üstaz Veli
Aşkınan iradet getüren görür ser ihsanını

Yarın Mahşerde gam çekmem dünü gün anam seni
Zikrim Allah ya Muhammed okurum virdim Ali

Şah Hüseyindir imamların serveri
Anmaktır daima işimiz söylemektir anları

On iki ayet içinde hem kutbumuz mevali
Zikrim Allah ya Muhammed okurum virdim Ali

İmam Zeynel Âbidin yolunda olduk şehid
Söyle böyle belki imana gelmez yezid

Her kulun kalbinde ayan istemez hem şahid
Zikrim Allah ya Muhammed okurum virdim Ali

İmamı Cafer doğdu âleme nur gibi
Okudu dost kitabın şakıdı bülbül gibi

Şahi merdan kullarıyız Kanber adlı kul gibi
Zikrim Allah ya Muhammed okurum virdim Ali

Mezhebimiz imamı bakir mevalidir yolumuz
Çok şükür olsun Hudaye Kâzıma erdi elimiz

Dört gönül bir olunca evliyadır birimiz
Zikrim Allah ya Muhammed okurum virdim Ali

Bir gün olur şu fenadan kalkub uğrar göçümüz
Ali Musa Rıza aşkına bağışlanur suçumuz

Dergâhından yâd eyleme hem ulumuz gicimiz
Zikrim Allah ya Muhammed okurum virdim Ali

Şah Muhammed takı naki dinimiz imanımız
Heman şnuların yoluna ahdimiz emanımız

Secdemiz dost eşğine hakkadır temennamız
Zikrim Allah ya Muhammed okurum virdim Ali

Gez gönül aşk deryasının hem güneyini kuzunu
Şol ârifler sohbet eder bişürürler sözünü

Şah Hasan askeriye tasdik et tapşur özünü
Zikrim Allah ya Muhammed okurum virdim Ali

Sene bin ikiyüz yirmi olmuştur temam
Geise gerek devri ahirde mehdii sahib zaman

Kaldır perdeyi aradan gitsün şekkile gümen
Zikrim Allah ya Muhammed okurum virdim Ali

Bir gün olur şu fenadan kalkub giderim
Verir dost eşğine ahdimen ikrar güderim

Niyaz benden (Kul Sevündük) dost eşğine niyazederim
Zikrim Allah ya Muhammed okurum virdim Ali

D İ Ğ E R

Ver salavat Muhammede İailâhe illâ hu
Hem farzınan hem sünneten lailahe illâ hu

Nasib eyle hem cenneti lailahe illâ hu
Hu vilâyetler madeni settarım sırrım Ali
Evliyalar serçeşmesi ol Hacı Bektaş veli

Zülfikardır sırda kalan hem nur hem sadası
Âşıklar defterin okur sevda vermiş hudası

Hasan ile Hüseyinin Muhammeddir dedesi
Hu vilâyetler madeni settarım sırrım Ali
Evliyalar serçeşmesi ol Hacı Bektaş Veli

İmam Zeynel zindanında kırk yıl çekti yasağı
Muhammed bakır sultan ilme söyler nefesini

İmam Cafer mucizatla açtı ilim deryasını
Hu vilâyetler madeni settarım sırrım Ali
Evliyalar serçeşmesi ol Hacı Bektaş Veli

Musa Kazım İriza onsekiz bin âlemi
Taki naki Hasen askeri çaldı bil kalemi

Yetiş melidü Muhammed bu hayıflar kalamı
Hu vilâyetler madeni settarım sırrım Ali
Evliyalar serçeşmesi ol Hacı Bektaş Veli

Hak bir gani gaffardır gözler bayi gedayi
Zemine nikâh etti arş yüzünde semayı

Zetillidir derviş etna mahrum etmen gedayi
Hu vilâyetler madeni settarım sırrım Ali
Evliyalar serçeşmesi ol Hacı Bektaş Veli

(Derviş Edna) insandadır bilür gendi yapısın
Tecellâye teslim oldu Hakka doğruldur tapısın

Mümüne cehennem yok kitle cehennem kapısın
Hu vilâyetler madeni settarım sırrım Ali
Evliyalar serçeşmesi ol Hacı Bektaş Veli

(Derviş Ednam) hatayinin köçeğidir göçeği
Kul Himmet te Pir Sultan da yer yüzünün pıçağı

Yedi iklim dört köşenin irenginin çiçeği
Hu vilâyetler madeni settarım sırrım Ali
Evliyalar serçeşmesi Hacı Bektaş Veli

DİĞER

Gel gönül sabreyle ferman Allahtan
 Emrine şükreyle kahrine sabır
 Eğer dertli isen derman Allahtan
 Emrine şükreyle kahrine sabır
 Olur olmaza sırrını deme
 Arıt kalb evini kin kibir koma
 Sana nasib olan gelür gam yeme
 Emrine şükreyle kahrına sabır
 Şu dünyaya kimler geldi kim gide
 Nice dertli vardır senden ziyade
 Gelince gitmeği yetince vade
 Emrine şükreyle kahrına sabır
 Gerçek âşık şu dünyada yüz olmaz
 İrakibin katarına düzülmez
 Anluna yazılan yazı bozulmaz
 Emrine şükreyle kahrına sabır
 (Mehemmedim) bu lisani hak verdi
 Bunu böyle olur deyü kim derdi
 Kahrını çekenler lutfuna erdi
 Emrine şükreyle kahrına sabır

DEDEM OĞLU

Muhammed Tanrıya mihman olunca
 İzzet ile selamını gönderdi
 Rehbersüz gelinmesün deyince
 Anda Cebrailli yere indirdi
 Gönülü gönüle yar eylediler
 Sır sıfat söyleşüb su

Ol yer ile göğü nur eylediler
 Azmetti dergâha yönün döndürdü
 Göğler kapusuna erdiya Sultan
 Anda çok hal gösterdi Hazreti Sübhan
 Miraç kapusundan geldi bir arslan
 Hâtemin ağzına verdi döndürdü
 Ol makamdan geçti yâre vasloldu
 Hak kudretinden üç taam geldi
 Alinin sufrasın avâzın bildi
 Sordu Ahmed müşkülün Hak kandırdı
 Salmana şeydenillâh verdi ol halda
 Çok müşküller halle erdi ol demde
 Hem kuluna armağanı sağdı bu demde
 Bir el Muhammed nağlâlerin döndürdü
 Çekildi kırklara vardı Mustafa
 Açtılar kapuyu oldu pür safa
 Hazreti Ahîlen ol şâhı vefa
 Bir üzüme cümlesini kandırdı
 Çalındı bir neşter varıdan aktı
 Kırklar ile Muhammed semaya çıktı
 Ferişteler melekler gök yüzün tuttu
 Dûlbendini parç parç böldürdü
 (Dedem oğlu) anda vüsal bulunca
 Miracın kutlu olsun deyüb gelinece
 Alinin hatemin elde görünce
 Anda özün temennaya indirdi

Kur'anı azîm al şân edecek huffaza mütevellîi mumaileyhin marifetile verile ve diğer sülûsü dükkân ve menzili mezkûrların ledeyilhace tamiratına harç ve sarfolunmak üzere mütevellî marifetile muhafaza ve irbah oluna ve icarei mezkûrenin diğer sülûsünün nisfî dahi zikrolunan Çorumda bulunan akraba ve teallukatının fukarasına beher sene şehri Ramazanı mağfiret encamın dübulünden mukaddem kezalik mütevellî marifetile seviyyen tevzi ve taksim oluna ve nisfî diğerinin sülûsanı vazifei tevliyet olmak üzere mütevellîye nîl ola ve sülûsü bakisi dahi harcı muhasebe ve masarifi saireye sarfoluna ve vakfî mezkûrünün muhasebesi üç senede bir defa zikrolunan Çorum mahkemei şeriyesi marifetile rüyet oluna ve vakfî şerifimin tebdil ve tağyiri merreten bade uhra yedi meşîyyetimde ola ve mürurü eyyam ve kürurü ağvam ile şerzîli mezkûreye riayet müteazzir olur ise menafîi vakıf mutlaka fukarai müslimine tevzi ve taksim oluna deyu farıgan anilşevağîl menzili ve dükkânı mezkûrları badei tahliye al şerîyye mütevellî mezkûr Hasan ağayı kabza taslit eylediğimde ol dahi sair mütevellîler misüllü tesellüm ve kabul eyledi dedikte gabbessual v. el tasdik vakfı mumaileyh Ahmed Ramiz efendi kelâmını semti ahare tevcih edüb vakfı akar imamı nızam Numan ibni Sabit hazretlerinin katinde menzilei âriyyette olmağile rücuu meşru ve imamı Muhammed bin Hasan hazretleri katinde vâkıf menafîi vakfı nefsine şartıla vakfı batıl olduğuna binanen vakfı mezkûrdan rücuğ ve menzil ve dükkânı mezkûrları kelevvel mîlkinâ istirdat ederim dedikte mütevellîi mezbur Hasan ağa cevaba tasaddi edüb eğerçi hal bastolunan minval üzeredir. Lâkin Arifi Samadâni imam Ebi Yusuf hazretleri vakıf mücerred vakaftû demekle ve imamı Muhammed indinde mütevellîye teslim olunmakla vakfı mezkûr sahib oldu deyu red ve teslimden imtina ile mûmeyyizi Mevlâna mumaileyh huzurunda müt-rafian ve her biri müdde-sınca tasil ve hasma taliban olduklarında mûmeyyizi mumaileyh

dahi tarafeynin edillesine nazaran ve muhtıl hayrolmaktan hazer edüb âlimen bilhilafı al cari beynel eimme ve el eslâf vakfı mezkûrün evvelen sıhhatine ve saniyen lüzumuna ve şurutu mezkûrenin dahi sıhhat ve cevazına hükmü sahihi şeri ve kazai sarihi meri eylediği muhallinde ketbü tahrir ve maan mebusü ümenai şerile meclisi şera gelüb alâ vukuhi inha ve takrir etmeğin badel tenfiz vakfı mezkûr sahib ve lâzım ve mütehim olub nakız ve tahvili muhal ve tebdil ve tağyiri adimül iıntimal oldu. (Femen beddelehu bade masemiahü fe innema ismühu alellezine yübeddilehu innallahi semun alim) ve ecrül vâkıfı alel hayyül cevadül kerim.

Cera zalik ve hurrire keزالik filyevmilhadi velişrin min Zilkade-tişşerifeti lisene sebğ aşer ve selâse mie ve elf 1317

Ş A H İ T L E R

Orman ve maadin nazareti celilesi istatistik memuru izzetlu el-haci Ali Rıza efendi bin Ahmed, Maliye mektubi muavini saadetlü Mehmed Fuat efendi inbi İsmail, Muhzır rüfekasından Rıza çavuş ibni müteveffa bahriye miralaylarından Hüseyin hey, Muhzır rüfekasından Mehmed Faik ağa bin Hasan ağa.

Kadı Tasdiki

Mafihi minel vakfı vel habsi ve el tebdili kuyudül vakfiyeti al salife ve sale şurutül marziyyeti al lahikati ve enel fakir ilâ Rabbihil gafur Ahmed Hulusi bin Osman al kassami al askeri bidaril hilafeti al aliyye gufire lehüma. 27 Recep 1325

Derunu vakfiyei mamulün bihâde muharrer vakfı müşarünileyh saadetlü Ahmedî Ramiz hazretleri ibni Ali İzzet efendi meclisi şeri şerifi enverde ikrarı tam ve takriri kelâm edüb vakfı mezburün tebdil ve tağyiri merreten bade uhra yedi meşiyetimde olub vakfi-

yei mezkûrede münderiç müderrisliğe bu kerre Çorum ulemasından Mustafayı Hilmi efendi bin Yusuf ağayı tarafımdan intihab ve tayin eyledim. Müderis mumaileyh badei yevm mezkûr tekyede inşasına muvaffak olduğum dershanede eyyamı tatiliyenin gayri eyyamda âdeti belde üzere ulumü aliyye âliye tedris edüb emri tedriste te-kâsül rehavet etmeyüb alettertib tedris ile ve mukabelesinde şehri-ye yüz kuruştan senevi bin ikiyüz kuruş vazife verile ve bade vefatihi evlâdlarından tedrise en ehil ve ağlem ve zühdü takva olan ev-ladı tedris eyleye ve eğer evladdan ehil bulunmazsa ulemayı mahal-liden ağlem ve ercahi izni mütevellî ile intihab ve tayin kılın ve gallei vakıftan Çorum kasabasında bulunan akrabamın fukarasına tahsis eylediğim akçadan mezkûr kasabaya mülhak Bügdüz karye-sinde bulunan akrabamın fukarası dahi hissedar olub anlara dahi tevzi oluna ve hâli hayatta bulundukça vakfı mezkûrün tevliyeti bana ve badehu halilem Sabire hanıma aid ola ve hakkında vakfi-yede muharrer olan sair şerait evvelce tayin ve tesbit kılınmış ol-duğu üzere tamamen ve kâmilan mera ve muteber ola deyü tayini şürut ve tebyini kuyud eyledim. Badelyevm bu vechile amel oluna dedikte filyevmi al sani velişlah minşehri Receb al ferd lisene hams ve işrin ve selâse mie ve elf. 1325

Bu vakfa ait diğer bir vesika

No. 437

Merkezi liva olan medinei Çorumun Şeyheyyub mahallesinde va-ki Ahmediye medresesinin müderisi ve derununda kâin merhum Ed-hem baba vakfının dahi bahücceti şeriye mütevellisi hâlâ Çorum müftisi elhacı Mustafa efendi ibni Süleyman ağa medinei mezbure mahkemesinde makud meclisi şeri şerifi enverde takriri kelâm edüb daril hilâfeti aliyye kassami askeriden muğta Ahmedî Hulusî efendi hatmile mahtum ve fetva hancı celileden musaddak yirmi bir Zil-

kade sene bin üçyüz onyedî taribli vakfiyesinde münderiç olduğu üzere vâkıf Ahmedî Ramiz bey ibnîl müteveffa İzzet efendinin vakfından Çorumun Hacı Yusuf mahallesinde atık Pekmez pazarı nam mahalde kâin etrafı erbaası Mehmed ve Kümbül oğlu ve Şorbacı oğlu dükkânları ile mahdut bir kıta attar dükkânının senevi icarei hasılası bermucibi vâkıfiye sülûsü mezkûr Ahmedîye medresesi derununda kâin Ethem baba dergâhında ve şühurü selâsede beher gün bir cüzü şerif tilâvetine ve bir sülûsü de tamiratına ve sülûsü mütebakisinin nısfı Ramazanı Şerifte Çorumdaki akrabasının fakarasına ve nısfı diğerinin sülûsanı vazifei tevliyyete ve sülûsü bakisinin harcı muhasebe ve sairesine tayin ve tevliyyeti dahi medresei mezkûrenin müderisine tahsis edilmiş olduğu gibi yine Çorumun Attar arastasında kâin garben tüfekçi Hasan ve Osman ağalar şarkan Bezgin oğlu Hacı Ahmed ağa şimalen Kaleli Halil hafız dükkânı ve boya haneleri ile mahdut olan işbu dükkân dahi gerçi derdest ve sicillâta mukayyed vakfiyesi yok isede minelkadim mezkûr Edhem baba tekyesinde cuma ve pazar geceleri bade işa hatim haccesine meşrutan merhum mumaileyh Edhem Babanın müsakkaiatı mevkufesinden olmak üzere teamülen müteveffayı esbak ve sabıkaları canibinden bilânıza tasarruf olunageldiği Çorum naibi Abdullâh efendinin zamanı niyabetinde ita kılınmış olan ondört Safer sene binüçyüz yirmiyedi tarih ve dörtyüz doksansekiz adetli hucceti şeriyede bilihbar indel seri al enver tehakkuk ettirmekle işbu dükkânın dahi ba hucceti şeriye mansub mütevellisi olmaklığına hasebile her iki dükkânı mezkûr berveçhi vakfiyet tasarruf edilmekte iki harikî harilde kâmilen muhtarik olmasile tersim kılınan haritai umumiyede mezkûr Pekmez pazarındaki dükkânın yerine cedîd çarşısının on üçüncü adasında mukayyed yemini Camii kebirin vakıf dükkânı yemini Hacı . . zevcesi Kâmile ve Cellad oğlu Mustafa dükkânları cebhesi tarikiâm ile mahdut olan dükkân isabef etmiş ve mezkûr attar

dükkânı yerinede ondördüncü adada mukayyed yemini Bezgin oğlu Hacı Ahmed yesarı ve cephesi yol arkası Gökgöz oğlu Hacı Nuri efendi dükkânları ile mahdud olan dükkân gösterilmiş ve işbu dükkânlar eski dükkânlardan mevkiân şeref ve kıymetli olarak tesadüf etmiş ve bir ikiside müceddeden bina ve inşa edilerek husbel tevliye berveçhi vakfiyet tasarruf edilmekte isede arzedilen vakfiye ve hucceti şeriyeye tevfikân işbu cedid dükkânlar kaydının akaratı mevkufeden olmak üzere defteri hakani idaresiuce takyid ve tahhihi talep ve takrir etmekle badei tedkik takriri meşrulu zikrolunan vakfiye kaydine ve hucceti mezkûre münderecatına muvafık olduğu gibi harik sebebile atik dükkânı mezbur yerine bermucibi harita gösterilmiş olan cedid dükkânı mezkûrün mevkianda kıymet ve şerefi haiz ve vakfın menfaatini bâdi olduğu bitaraf erbabi vukuftan Subibi Rumi hazretleri post nişini Abbas Hayri efendi İbni Süleyman ağa ve Hacı Yusuf mahallesinde Şorhacızade Mehmed Ali ağa bin Mehmed ağa ve Tepecik mahallesinden Mevlud oğlu Said ağa İbni Mustafa ağaları işbu meclisi şeride müttetiki lafzu ve mana vukubulan ihbar ve işarlarile de zahir ve nümâyaz olmasına ve haritai mezkûrei çarşuyu kebir hakkında tersin olunan mucibinde inşaatı amikası yapılmış ve halile lâyetegayyer binali iktisab etmiş bulunmasına nazaran sıyaneten ilivakıf haritai mezkûreye müsteniden cedid iki kıta dükkânların milkiyet kayıtlarının biltasbih vakfiyete tahvili iktiza etmeğin mahüvel vaki biltaleb kelib ve tescil olundu. Eyyev missalis min şehri Saferilhayr lisene ihda ve erbain ve selase ıle ve elf 1341

İtam Müdürü Hafız

Babri efendi

Kâtibi sani Hafız

Bakir efendi

Hasan oğlu Hacı

Mustafa ağa

Bu vakfa ait diğer bir vesika sureti

No. 438

Çorumun Camii kebir mahallesi ahalisinden ve zikri âti tekyenin ittisalinde vaki Ahmediye Medresesi müderisi faziletlu elhacı Mustafa efendi ibni Süleyman ağa medinei mezbure mahkemei şeriyesinde makud meclisi şeri şerifi enverde takriri kelâm ve ifadei meram edüb gallesi ashabı hayrattan mukaddema Çorum mütesellimi merhum Memiş ağanın medinei mezburenin Şeyh Eyyub mahallesinde kâin bina ve inşa eylediği merhum şeyh Edhem Baba tekyesinde Cuma ve Pazar gecelerinde badel işa hatmi hacc kıraatine maşrut vakfı müsakkafatından Çorumun attarlar arastasında kâin garben tüfekçi oğlu Hasan ve Osman ve şarkan Bezgin zade Hacı Ahmed ağa dükkânları ve şimalen Kaleli Dillek zade Halil hafızın bir bap boya hanesi ve cenuben tariki âm ile mahdud bir kıt'a dükkânın derdest ve sicillâtta mukayyed vakfiyesi ve ihticace salih senedi şerisi yoğunada teamülü kadimi veçhile hizmeti kiraeti binnefis ifa etmekte olduğundan hususu mezkûr bigaraz erbabı vukuftan ihtihbar olunub berveçhi mubarrer şartı vakfı ve dükkânı mahdudu mezkûrün vakfiyyeti ve şartı vâkif veçhile ifayi hizmet eylediğimi natık yedime bir kıta hucceti şeriye ita ve vakfı mezkûrün maşrut mütevellisi olmadığından vakfı mezkûrün ümürünü rüyet ve tesviye ve vakıf dükkânı mezkûrü ecir mislile ahire icar ve bedeli icarını kabız ve ber mucibi şartı vâkif ve teamülü kadim maşrutu lehine sarfa mezun kibelî şeri şeriften bir mütevellî nasb ve tayin buyrulması matlubumdur dedikte hakikati hal mumaileyh Hacı Mustafa efendinin balâda bast ve tibyan eylediği minval üzere olduğu ve mucibi şartı vâkif ve teamülü kadim hizmeti mezkûre elyevm binnefis ve bilakusur mumaileyh tarafından icra ve ifa edilmekte bulunduğu ve mumaileyh afif ve müstekim ve tevliyeti mezkûre uhdesinden gelür

idiği Kubbeli mahallesi ehalisinden Çakal oğlu Hacı Mehmed ağa ibni Ömer ağa ve Kamid oğlu Mehmed ağa ibni İsmail nam kimes nelerin alâ tarik al şehade işbu meclisi şeride ihbarlarile zâhir ve mütehakkak olmağile bu surette bedeli icarı dergâhi mezkûrün le- yalü mezkûrede hatmi hacc kıraat eden zate itası maşrut dükkânı mahdud mezkûrün merhum mumaileyh Memiş ağa vakfı müsakkafa- tından olduğu ve hizmeti mezkûrenin elyevm mumaileyh Hacı Mus- tafa efendi tarafından ifa edilmekte idüğü tahakkuk eylediği cihetle vakfı mezkûrün ümurünü tesviyeye ve beher sene muhasebesini ma- rifeti şerile rüyet ve vakıf dükkânı mezkûrü ecir mülhile abere icar ve icaresini ahiz ve kabza ve şartı vâkıfı ifaya mumaileyh Hacı Mus- tafa efendi kıbeli şeriden müteveli nasb ve tayin olundukta ol dahi tevliyeti mezkûreyi kabul ve hizmeti lâzımasın kema yenbağı edaye teahhüd ve iltizam etmeğin mavakaa bittalep ketib olundu. Tahri- ren filyevmil rabîğ aşer min Saferil hayr lisene sebiğ ve işrin ve se- lâse mie ve elf. 1327

Abdi bey (Yazı camii) diye anılan Akpınar mahallesindeki caminin vakfiyesi

No. 439

Hamdi faik ve senai büyük ol malik al mülük v. el meleköt Rab- bül izzeti v. el ceberut hazretlerinin dergâhı azamet penahlarına refi olunurki nushai insani ketmü ademden ibdağ edüb saliki maası talim ve menahici meadi tefhim eyledi ve sad hezar düeri salât ve s lâm ol medinei ilim hatimet al mürselin hazretlerine sena oluñel i saliki rahi bidayet olan sahibi himmeti amâline isal ederler ve düeri mu- meti ilâhi âl ve ashabi üzerine olsunki her biri tarafı Hakda bâdi tayin eylemiştir. Rıdvanullahi ecmaai. Ve badü erbaı beyane ruşen ve zahirdir ki bu cihanı gaddarin mal ve cahi bi karar ve dünyayı napayidarın tahtü tacı müstear ve bi istikrardır. Pes lâceram her akıl gafil olmayub hayrat ve hasenat ile ahret mülâhazası etmeye muvazabet ede. Binaenalâ zalik bu mesleki pürsevabe şari ve salik medinei Çorumda vaki Akpınar mahallesi sakinlerinden sahib al- hayrat vel hasenat zuhrül emacit vel ekârim Abdullah ağa ibni merhum Mustafa paşa divanı şeri celilde lieclil tescil vakfı atıl beya

ne mütevellî nasbu tayin eylediği Mahmut Çelebi B. Muhammed çelebi muvacehesinde ikrarı sahihi şeri edüb silki, milki sahihimde olub Çorum kazasına tabi Yazıçılık nam karye sınuru dabilinde vaki indel ahali vel ciran malum al hudut değirmenimi cemii alât ve esbâbile ve yine kazai merkume tabi Karabürçek nam karyenin tamam malikânesinden milki müsteraf olan bir çeyrek hissemi hasbeten lillâh vakfı sahihi şeri ile vakıf edüb şöyle şartyledimki hasıl olan mahsulâtı yedi mütevellî ile badalcemî yedi sehim olanub iki sehimî mahallei mezburede bina eylediğim camii şerifinde her kim hatib olursa hizmeti hitabet mukabilinde mutasarrıf olub ve bir sehimî dahi yevmü cumada her kim müezzin olursa mutasarrıf olub ve bir sehimî dahi kayyımne ve iki sehimî kablessalât al cuma iki nefer ehli kuran kimseye ve bir sehimî dahi vakfı merkuma mütevellî olan kimseye verile. Vakfı merkume ben hayatta iken mütevellî olub badehu evlâdımın eslabı batnan bade batın karnen bade karın mütevellî olub eahali mahalle nazır olalar. Ve camii mezkûrûnı bîküllîye ve cüziye tamire muhtaç mevazii oldukta yedi mütevellî ile tamir ve tecdit oluna ve mürurü zamanile camii mezbur münhedim oldukta akar Medinei Münevvere fukarasına sarfoluna deyü zikrolunan değirmen ve hisseyi merkumeyi farian mütevellîi salıf al beyane teslim oldahi tesselüm edüb sair mütevellîler gibi tasarruf eyledi ve hakimi dahi hükmeyleyüb cemii evkaf sahih ve lâzım oldu. Cera zalik ve hurrîre fi gurreti Muharremül Haram lisene sebiğ ve hamsin ve elf minel hicre 1059

Ş A H İ T L E R

Zuhrül müderrisin Mehmed ef. B. Mustafa ef., Abdullah efendi bin elhacı Mustafa, Ali ef. ibni şeyh İsmail efendi, Hamdullah Çelebi ibni Ali efendi, Yakub Çelebi ibni Lutfullah çavuş, Elhacı Ebubekir B. Hasan, Abdülkerim bin Mehmed, Osman B. Cafer, İbrahim bin Halil, Timur burnu Ebubekir, Zubrül müderrisin Ahmed bin Mehmet efendi, Resul Çelebi biraderi Ebubekir, Hıdır Çelebi bin Hamdi, Osman bin kulu Han, Şaban bin Mehmed, İbrahim bin Kıssa ve gayrihim.

DİZİN⁵

[] içindeki rakamlar bibliyografik künyeleri göstermektedir

- Adetler; [57, 92, 97, 121,153, 309]
Ahilik; [289, 290-291,293, 297]
Aktan, Sıtkı; [1, 2]
Altuğ, Salim; [3]
Arıncı, Rifat; [4-6]
Aşık Halil; [7]
Aşık Haydar; [8-11]
Aşık Sadık; [12]
Aşiretler; [84, 161, 164,186-187]
Atasözleri; [105, 117,120, 123-124]
Ayan, Fevzi; [13]
Ayan, Mediha; [14-16]
Batumlu, R.; [17]
Bektaşılık; [295]
Berkol, Tefvik; 8, [19-22]
Beslenme; [292]
Bezirci, Cevdet; [23-25]
Bilginer, Bedri; 5, 7, [26,27]
Bilmeceler; [122, 314]
Bükülmez, Y. Nezihe; 8,[29-36]
Büyükataman, Macide; [36-44]
Büyükataman, Ziya; [45-54]
Canikli Ali Paşa; [55]
Cankar, Y. Esat; [56]
Ceyhan, İsmail; [57-60]
Coşkun, Rüştü; [61-62]
Çağlar, B. Kemal; [65]
Çidemtepe, Ömer; [67]
Çocuk Oyunları; [265-266, 273, 300, 310-313]
Çorbacioğlu, Vahit;[68-69]
Çorum Halkevi; [26, 53, 66, 70-71, 104, 216]
Çorum Tarihi; [77,78, 81-89, 130, 160-163, 166-167, 175-177, 179-180, 183, 189, 191, 193, 228, 264, 268, 272, 277, 281, 287, 294, 305, 307]
Çorum Vilayet Matbaası; 7
Çöplü, Fahri; 8, [76]
Dedebaş; [90-91]
Dedebaş, Ferit; [92-96]
Dağlıoğlu, Güzide; [77]
Dağhoğlu, H.T.; 8, [78-89]
Demirer, Kemal; [97]

Dil, Sabri; [98-100]
Dilmen; [101]
Dinç, Celal; [102]
Dökmen, Sabahat; [103]
Düğünler; [92]
Ebussuud Efendi;[5]
Ege, Cudi; [104]
Eğitim; [15, 23, 45, 49, 86,229, 282, 302-303]
Eker, Hamit; [105]
Eker, Şevket; [106-107]
Engin, İ. Haki; [108]
Ercan, H. Abdullah; [109-112]
Erciyaş, Fazıl; [113-115]
Ertekin, Eşref; 8, [116-130]
Ertüzün, Enver; [131-134]
Evliya Çelebi; [175, 179]
Eyuboğlu, B. Rahmi;[210]
Farrere, Claude; [135]
France, Anatol; [136]
Gençlik;[15]
Gocul, Basri; [137]
Gözgörmez, Hasan; [138]
Gürel, Ziya; [139-140]
Halk İnaçları; [75, 146]
Halk Müziği; [201-208, 256-257, 278]
Halk Oyunları; [24, 201,243, 256 - 257, 260, 267] Halk Sağlığı; [19-22, 27,113-114, 195, 222]
Halk Şiiri; [7, 9-12, 64,97, 111, 126-129, 170,315]
Halk Şairleri; [1, 7-12,97, 118-119,126,139-140, 143, 155,162, 168-169, 224,226, 228, 258]
İnönü, İsmet; 7, [106-107, 144, 284-285]
İsacalı Aşık Haydar; [143]
Kadın Elbiseleri; [125]
Kalelioğlu, Pertev;7
Karamuk, Hayri; [146-147]
Kayış, Bahri; [148]
Kobak, Afet; [151-152]
Koçak, Ş. Halid; [153-155]
Koşay, H. Zübeyr; [156]
Köken, Rahmi; [157]
Köprülü, M. Fuad;[158]
Kösemihal, M. Ragıp;[159]
Köseoğlu, Neşet; 8,[160-190]
Köstekçioğlu, S.; [191-193]
Köyler; [60, 133, 168,181-182, 184-185]
Kutluk, Nurettin; [194-196]

Künüçen, Remzi; [197-199]
Lahn, E.; [200]
Leblebici, Sadi; 8, [201-208, 278]
Mağdenoğlu, L; [135-136,322]
Maniler; [116]
Mimar Sinan; [44]
Miyak, Bahri; [210-217]
Nümizmatik; [171-172, 174]
Onsun, Kemal; [218-219]
Oral, Muammer L.;[221]
Özkan, Adil; [222].
Özkan, Semih; [223]
Resimli Ay Matbaası; 7
Sabuncuoğlu, İhsan; [224-229]
Sayın, Kemal; [230-233]
Sertel, Sabiha Zekeriya:[234]
Sivacioğlu; [237-242]
Sözen, Muzaffer; [243]
Sulama; [72-73]
Şamlı, Necmi; [244-245]
Şeyh Muhiddin Yavısı; [4]
Tankaya, R. R.; [213, 246-255]
Tanyel, Ruhi; [256-257]
Tarım, Cevad Hakkı;[258]
Terlemezoğlu, Kemal;[260]
Tombuş, İhsan; [261-263]
Tombuş, Nazmi; 8, [264-297]
Tombuş, Nushi; [298]
Tombuş, Şevket; [299]
Tulu, A.; [300-301]
Tuncay, İbrahim; [302]
Tuncel, Osman; [303]
Turgal, H. Fehmi; [304]
Uğur, Nuri; 7, [305-307]
Ulubay, A. Fevzi; [308]
Unsal, Fahrettin; [309]
Ünsal, Lütfü; [310-315]
Varan, Abidin; [316-320]
Velidedeoğlu, H. Veldet;[321]
Voltair; [322]
Yakup, Cevdet;[323-324]
Yeniköylü Aşık Kör Musa; [326]
Yer Adları; [165, 173,181, 188, 192, 296]
Yerel Sanatlar; [74,147]

(Trk)

Sular gelür Aka Aka
Dertli sinem yaka yaka
Dost yoluna baka baka
Gözlerim yolda neyneyim (1)

Sevdâ derler bilmezidim
Arka sıra yelmezidim
Gzn yaşıım silmezidim
Geldi başıma neyneyim

Akar sular Çağlayınca
Dertli sinem dağlayınca
Ah edben Ağlayınca
Gözlerim yolda neyneyim

Melekmişin güzel Melek
Çok kıhrdım keçmez dilek
Aksi döndü çarhı Felek
Gözlerim yolda neyneyim

Memeler dönmüş turunca
Boyu uzun Beli İnce
Benim bir dânem deyince
Yandım kül oldum neyneyim

(1) Neyleyim ne Eyleyeyim yerimde Söylenir
Çorum Şivesi

(Diğer)

Dudumu versem hocaya
Okusa çıksa Heceye
Gailim uzun Geceye
Dudu **senin** tatlı dilin
Sarmalolmuş (2) ince belin

Dudum zülfünü daramış
Aşanamda (3) beni Aramış
Neyneyim Dudu Hoylamış (4)
Dudum **senin** Tatlı dilin
Sarmalolmuş ince belin

Hamamdan çıktık ikimiz
Âlemi tuttu kokumuz
İncüdür bizim yükümüz
Dudu **senin** tatlı dilin
Sarmalolmuş ince belin

Dağlardan keserler odun
Başımı yoluna kodum
Balda bulamadım tadım
Dudu **senin** tadlı dilin
Sarmalolmuş ince belin

(2) Sarılacak Çığa gelmiş demektir.

(3) Aşınanın galatıdır. Tanıdık demektir Sev-
gili yerinde kullanılmıştır

(4) Öfkelenmek,

Diğer türkü

Ben bu gün yarimi gördüm
Tâzelendi eski derdim
Çadırında Gülün derdim
Mahi Tâbâne yaslanmış

Şahinim koluma kondu
Kasdedüp Canıma indi
Ciğer yandı kebab oldu
Yürek Büryane Yaslanmış

Bir nazar kıldım ol şahâ
Saçı Sümbül Yüzü Mâhe
Gönül Yusuf gibi şâhe
Düşüp zindane yaslanmış

Gürbet ile Düşen Sinler (5)
Düşüp ah ederde inler
Katarlanmış siyah benler
Gümüş gerdâne yaslanmış

(5) Bir Nevi Sadâ inilti (Köpek gibi Sinliyor)
diye Söylenir.

Diğer türkü

Âlemde yârimi bana verseler
 Bu fani dünyade malı neyleyim
 Bir imdâd olursa Mevlâdan olsun
 Hak bana yardımcı kulu neyneyim

Benim bir yarım var karşımda yatar
 Ateşim yanmadan tütünüm tüter
 Yarimin dudağı Bal bana yeter
 Arının verdiği Balı neyneyim

Yüce dağ başında lâleler biter
 Yârimi görünce yüreğim atar
 Yarimin Yanağı gül bana yeter
 İllerin verdiği Gülü neyneyim

(Mevlevi Şeyhi İzzet dede ve mütevellisi Said
Efendilerin vakıflarının müstesna olarak
idâre edilmesi hakkında 11 teşrini evvel
1325 tarihli istid'âları zahrındaki
muameleleri)

No : 394

Bu babda cereyan eden muamelenin beyanı Tahrirat müdiriyetine
12 teşrini evvel 1325

Evkafı Celâliyeden Mecidözü kazasının Çorak ve Sarılık kalemleri Aşarının mültezimlerinden alınacak senedin namlarına tanzimi istidasını havi sahibi imza İzzet dede ve mütevellisi Said Efendiler tarafından muti arzual muhasebe' i liva Evkak Müdiriyeti derkenarlarından bahsen Amasya Mutasarrıfıyeti aliyesine 2 ağustos 1325 ve 306 nolu tahriratla izbar Çorak ve Sarılık kalemlerinin Vakfı Evkafı Celâliye misillü taşir edilemeyeceği 2 temmuz 1325 tarihli ve 192 nolu Tahrirati cevabiyede işar bayurulması üzerine Hoca Yusuf ve Ahmet hoca vakfından taamiye kısmı evkafı celâliyeden olmasına Mebni buna Evkaf İdaresinden Müdâhale icap etmiyeceği Meclisi İdâre'i Livanın 29 Teşrini sani 1325 Tarih ve 1235 Nolu Mukarreratından bulunmuştur olbabda 12 Minih

Müdiri Tahrirati Liva'i
Çorum

Kaleme 12 Minih

Mazbata tanzim edilmek üzere Meclisi İdare'i Livaya tevdi ve taktim olunur. 13 Teşrinî Evvel 1325

Müdiri Tahrirati Livâi
Çorum

Numro : 136

Evvel emirde bu babda beyânî Mutalaa edilme üzere bir kerede Evkaf Müdiriyetine tevdi tezekkür kılındı 17 Teşrini sani 1324

Meclisi İdâre'i Livâ'i
Çorum

Numro : 91

İşbu arzuhal ve merbut ihbar name mutalâa ve tetkik olunduk-

ta mevlevi hane taammiyesine maşrut olduğu iddia edilen Çorumda kâin Hoca Ahmet ve Hoca Yusuf Vakfının hasılâtı Çorum Kazası Dâhilinde Büğed ve Aksungur ve Karabürçek Karyelerile Mecidözü Kazasında İl Koyı ve Yıkup Ağa Çiftliği Sarılık Karyesi ve Kürtler Mezraası ile Gökçe pınar, Karagöz oymağı Nam Karyelerden ibaret olduğu

Mevlevi Hane derğâhine ve mahalli sıireye bir gûna teallukı olmayup şartı vâkıf vechile tanzımatı hayriyeden evvel mütevellisi marifetile ayneen taşir ve idare oluna gelmekte iken bidayeti tanzı matta bil umum Evkafı Mülhakanın tahmisi bil icra bedele rabtolunduğu sırada işbu hoca Ahmet ve Yusuf vakfı Mutasarrıf ve zâviyedâri Damat Zâde Mütevellî Osman Efendi gendi menfeatinin temin için Mevlevi Şeyhi ile uyuşarak bu vakfın taamiye kısmını mevlevi haneye terk etmek suretile müstesna evkafı Celâliyeden olduğunun iddia ve oyolda istihsal etmiş oldukları hilâfi hakikat bir kıta ilâmı şer'i üzerine bir kıtada berâtı Ali Ahiz ve istihsal ederek olvechile şimdiye kadar müstesna olarak idare ve senevi otuz, kırk bin raddelerinde hukuku hazinayı izrar ede gelmekte oldukları bu babda alettevali vuku bulan ihbar ve şikavetten evkaf idaresi sicilinde mukayyet vakfiye münderecatından anlaşılmış ve binaen aleyh devri sabıkta vukua getirilen bu gibi yolsuz muamelâtın şu devri mesudü Adalet ve Meşrudiyyette dahî devami tecviz edilemeyeceğinden esasen evkafı Mülhakadan olup Hilâfi Hakikat inhâ üzerine müstesna olarak idâre edile gelmekte olan vakfı mezkûrün emsali evkaf misillü bedele rabtı zımında alel usul bir kıta tabâis mazbatasının tanzımı babında işbu evrakın meclisi idârei emir ve havalesi kumsiyuni evkaf kararile arz olunur ol babda ferman 1 Teşrini sani 1325

Çorum Sancığı Evkaf Müdürü

No: 1129

İşbu arzuhal ile Mevlevi Şeyhi İzzet Dede tarafından bu babda başkaca verilen marbut diğer arzuhal ve Damat Zade Enver imzası ile muti kezaalik marbut ihbarıame ve Evkaf Müdüriyetinin balâdaki derkenarı okundu ve mebhûs Hoca Ahmet ve Yusuf vakfının mütevellisi Said efendinin müsteshap olduğu vakfiye ile tevliyet berâtı ve İzzet Dedenin taamiye hakkındaki berâtı tamamen görölüp tel

kik olunursa vakfı mezkûr varidatı nisfının tevliyet ve diğer nisfının birisi taamiye ve nisf diğeri kiraeti kur'ane meşrut olduğu tevliyet berat ile mamûlün bih olduğu tezahür eden vakfiye mündercatından anlaşılmış ve mezkûr üç cihetin hepsi ber mucibi vakfiye evladı vakıfa meşrut ve mahsus iken Evkaf müdüriyetinin derkenârında beyan olunduğu vechile nasılsa ber takrip ile taamiye kısmı mevlevihaneye raptedilip İzzet Dedenin bu babda müsteshap olduğu berat istihsal edilmiş olduğu ve binaenaleyh bu vakıf esasen evkafı mülhakadan iken tamamı müstesna evkaftan addedilerek kurayı mevkufe aşarının aynen taşir edilmekte bulunmuş idüğü ve tevliyet kısmı mumaileyh Sait efendiye ve taamiyesi Mevlevihaneye tevcih edilmiş olduğu halde tilâveti Kur'an ciheti ne evladiyet nede hariçten bir kimseye tevcih edilmiş olmayıp elyevim mahlul ve bu vazife şimdiye kadar ifa edilmiyerek mütevelliyeye me'kel olduğu bit-tahkik tazehür etmiştir. Evlâde meşrut olduğu halde taamiye kısmının ne skretle mevlevi haneye raptadılmış ve berat istihsal kılınmış olduğuna ve müteferriatı sairesine dair geçende Damad Zade Enver ağa tarafından vukubulan ihbar ve Evkaf ilâresinden yazılan derkenâr üzerine Evkafî Hümayun nazarefi celilesine mazbata tanzım ve taktim kılınmış olduğundan bu babda nazareti Müşarün ileyhadan Şerefvarid olacak emre göre muamele icrası tabiidir. Tilâveti Kur'an cihetine gelince bunun beyan olunduğu vechile elyevim mahlul olup bu babda bazıları canibinden evlâdi Vakıftan oldukları beyan ile mahkeme'î şdr'iyyeye ifadei dava edilüp temyiz istinasında dahi bulunulması ile netice'î temyizde ve bu tilâvet ciheti evlâdi vakıftan birisinin uhdesine tevcih edileceye kadar hem şartı vakıf yerini bulmak hemde varidatı me'kel olmaktan kurtulmak üzere Maarif Kumsiyununca ehil ve erbabından birisine münasip bir ücret verilerek tilaveti kur'an vazifesinin ifa ettirilmesi ve ciheti mezkûreye aid olan cüzhanlık rübüğü hisse varidatinin tamamında vakfının maksadına tecafuk edeceği vechile bir nevi ceza olarak Maarifi ibtidaiye sandığına ahzi Heyetimizce cereyan eden müzakere neticesinde tekarrür etmiştir. Bu vakfın tamamının müstesna evkaftan olduğuna dair Amasya Mutasarrıflığına ibraz edilmek üzere mazbata ibrazine dair olan ve

mütevelli ile İzzet Dede tarafından dermeyeran edilen istita ise bir suretle tervic edilemez çünkü taamiye kısmı müstesna evkaftan olsa bile tevliyet ve cüzhanlık kısmı evkafı Celâliyeden olmamakla müstesna olmadığı ve bedele tabi bulunulduğu bedihidir İzzet Dede Arzu ederse yalnız taamiye kısmının müstesna olduğuna tevliyet ve cüzhanlık müstesna olmayıp bedele tabi bulunduğuna dair mazbata verilir tevliyet hissesine gelince bu tevliyetin şimdiye kadar kaç seneden beri muhasibatı Rü'yet edilmemiş ise o vakıttan beri kâmil muhasebeleri görölüp bu babda bir gûna zimmetibulunmadığı tazahür etmedikçe tevliyet hissesi nizamı vechile bede Rabtedilmedikçe Mütevelliye tevliyet ve idaresinin hiç bir şey verilmeyerek mavkufu snndlk bulundurulması muktazıdır ve binaenaleyh işbu karar dairesinde ifayı muameleye tina edilmek üzere Evkaf idaresince bu karar görölüp aynen kaydedildikten sonra tilâveti kur'an muhassasatının burada olan kısmının Evkaf idaresinden ahzi ve Amasyada olan kısmının Mutasarrıflığından celbi esbabının istikmali ile istifasında Maarifi İbdidaiye sandığına irad kaydi vazife'i mezkûrenin muvakkaten ber minvali meşruh münasip bir zate ifa ettirilmesi hususunun Maarif Kumsiyununa havalesine karar verildi 16 Teşrini Sani 1325

Maarif Kumsiyununa 16 Minih

Meclisi İdare'i Livâi
Çorum

**Emir Ahmet Medresesi Müderrisi
Şevket efendinin yedindeki
vakfiye sûretidir**

Mühür mutabık ve meali vaki

hal rayipten ari idiği

24 Zilkade 1327

Emini fetva Mün'eyyizi ilâmeti
şerife

Fi Recep 1327

Kadı Zade Hasan Hayri el
mevlel hilâfe bi medine'i Çorum
nemikahül fakir gufire leh
Mühür (Hasan Hayri)

No. 395

Merkezi liva olan medine,i Çorum'un Emir Ahmet mahallesinde vaki Şerife Hatun İbneti Elhacı Mehmet Medresesi vakfının mütevellisi Şorbacı Zade Mehmet Şevket İbnil müteveffa Mehmet Arif medine'i mezbure mahkemesinde makud meclisi şeri şerifi Enver de takriri kelim ve tabiri anil meram edüp gallesi medresei mezkure derununda vaki Cami'i Şerifin tamir ve termimine ve masarifi şemi ve ruganına meşruta eshabı hayrattan merhum Hacı Abdurrahman zade Hacı Mehmet Ağanın vakıf müsekkafatından Çorumun bezazlar arastasında kain tarafları Bakal oğlu Hacı ef. ve Mandacı oğlu Ömer dükknnları ve iki tarafı tarıkı âmi ile mahdud ve malummul hudut bir kıta dükkânının derdest ve sicillatta mukayyet vakfiyesi ve ihticace salih senedi şerisi yok isede teamülü kadim vechile dükkânı mezbure sinini vefiredenberi bilâ niza cami'i mezbur mütevellî'i esbak ve sabıkları tarafından beher sene icar ve medresei mezbure ile cami'i mezbur namına tasarruf olunagelmekte olduğundan hususi mezkâr bi garaz erbabı vukuftan istihbar olunup ber veçhi muharrer şartı vakıfı ve dükkânı mezkurun vakfiyetini natık yedime bir kıta hucceti şeriyeye itası matlubumdur dedikte hakikati hal mütavelli'i mumailayhin bâlâda best ve beyan eylediği minval üzere idüğü Emir ahmet mahallesi ehâlisinden Ayvalı Hafız İsmail ibni Halil ve Sağrıçı mahallesinden Yancı zade hafız Osman bin Sait ve Hacı Recep mahallesinden Timurcu oğlu mulla Seydi ibni

Hüseyin ve Kara Keçili mahallesinden Asas oğlu Arif ibni elhacı Ebubekir ağa nam kimesnelerin alâ tarıkışşehade işbu meclisi şeride ihbarlarile zahir ve mütehekkak olmağile bu surette bedeli icari medresei mezkure ile camii şerifi mezburün tamir ve termim ve masarifi şemi ve ruğan ve sairesine meşrut dükkânı mezkurun merhum mumaileyh Mehmet aganın vakıf müsekkafatından olduğu tahakkuk etmeğın mahüvel vaki bittalep katbolundu fil yevmittasi eşer min Cemaziyelahir lisene sebun ve işrin ve selâse mi'e ve elf 1327

Huzuru Sami'i Mutasarrıfı Ekremiyyeye

Saadetlu efendim haziretleri

Çorumun çarıkçılar arastasında kain hala mülken mukayyet ve malümül hudut bir kita dükkân mütevellisi bulunduğum kırkjar dairesi derununda vaki camii şerifine meşrut merhum sahübül hayrat hacı Abdurrahman zade hacı Mehmet ağa tarafından mevkuf bulunduğu merbutan taktim kılınan hucceti şeriiyenin mü-taleasiyle müsteban buyurulacağından dükkânı mezkuru vakfı mezbur namına muamele ve muktazi tapu senedine raptı zımında devairi aidesine havale ve istikmali muamelesi marazında istita eylerim.

12 Receb 1327 ve 18 temmus 1325

Vakfı Mezbur Müte velisi

Mehmet Şevket

Numro 248. Dükânı mezkûrün kadimen vakfolduğu emlak nizam nâmesinin neşrindenberi mülken kaydine tesadüf edilmemiştir ve si yakı hucceti şeriiyeden anlaşılmagıne ve bu misillü icare'i vârideye tabi akarâtın tapu dâirelerinde kaydi bulunmamasıda tabi'i olmağile tashihi kaydi için nazareti celbiden usulen emur istihsaline bittabi mahal olmayacağından ber mucibi hucceti şeriiye edâyi icabının vergü memurluğuna tevdi'i zımında muhasebe'i livaya takdim olunur. 12 Teşrini evvel 1325

Çorum Sancağı Defteri

Hakani Memuru

Vergü Memurluğuna 12 - Minih

İşbu istita münderecatile defteri hakani memurluğunun derkenârî ve merbutu hucceti şer'iyye bil mutelâ'a kayde muracaât olundukta mezkûr dükkân bezazlar mevkiinde elli üç nûmeru ile milk olarak mukayyet ve binde on vergü ile mükellef bulunduğû anlaşılmış ve bu misillü bir cihete vakıf ve tahsis kılınan emlâkin vakfiyyesine dâ'ir ciheti şerriyyeden verilen huccetin evvel emirde fetvâhane'î celileden tasdik olunduktan sonra Defteri Hâkânî Nazaretince de ol milkin kaydine şarh verilmesi iktiza edeceğinden vergüye âid muamele badehu ifa edilmek üzere merbut hucceti şer'iyyenin evkaf idaresince tescil ve berai tastik makamı celili meşihatpenâhiye tisyari iktiza eder olbabda ferman. 13 - Teşri evvel 1325

Muhasebeci
Süleyman Vehbi

Vergü Memuru
Ali Rıza

Numeru 197 939 Kaleme 14 - minih

İfayı muktazası zımnında defteri hâkani memuriyetine tevdi kılınur. 14 - minih

Müdürü Tahrirâtı Livai Çorum

Marbut Hucceti şer'î bu kerre defterhane'î Âliden tastik ettirilmiş olmağile derkenari sabıka arz olunduğû vechile muâmelei lâzımının icrası zımnında muhasebe'î liveye tevdi kılınur.

6 Kânunu sani 1325

Çorum Defteri Hâkani Memurluğû

Mezkûr dükkânın vakfiyeti hakkında istihsal olunan hücceti şer'iyyenin bu kerre babî vâlâyi meşihat penahiden 24 zilhicce 1327 tarihile tasdik olunduğû görülmüş dükkânın kaydının vakfa tabvili lâzımadan bulunmuş olduğundan binde on hesabı vergice mukayyet olan üç bin beşyüz kuruş kıymetinin binde dörde tahvili hususunun meclisi idarece tahti karara alındıktan sonra beher sene harcı muhasebe ile mükellefiyeti için evkaf idaresince de muamele ifası lâzımadan bulunduğundan meclisi mezkûr ile evkaf idaresine emir ve havale babında ferman.

Vergü Memuru
Mustafa Rifat

Muhasebeci
Süleyman Vehbi

Meclisi idareye

Numro 1295 işbu muameleli arzuhal ve merbnt hücceti şeriyeye ve muhasebenin berkenarışokundu hucceti mezkurenin meşihatte musad-dak olmasına mebni dükkânı mezkurun vakfolması hasebile vergüsü-nün binde dörde tahvil ile muamelesinin rüy' eti hususunun dahi ev-kaf idaresine havalesine karar verildi.

11 kânunusâni 1325

Meclisi İdâre'i Çorum

Evkaf İdaresi (1)

Not:

(1) Bu Vakfa âit elimizde aşağıya yazdığımız iki berat hulasası dahi bulunmaktadır.

1 — Evkafı Mülhakadan Çorum Kazasında Emir Ahmet Mahallesi sa-kinlerinden Şerife Fatma Hatun binti Mehmedin mahalle'i mezkûrde kâin Medresenin Şehri on kuruş vazife ile Müderrislik cihetinin tevcihine dâir varid olan inha üzerine kuyudi lâzıması bilihraç ciheti mezkûre mutasarrıfı Mehmet Arifin vefatile mahlulundan ledeyil imtihan ehliyeti nümayân olan oğlu Mehmet Şevket uhdesine tevcihi münasip görülmekle berat verilmiştir. 18 - Sefer 1327

2 — Medine'i Çorum Mahallâtından Emir Ahmet mahallesinde Kırklar Medresesi denmekle maruf Medresenin derununda kâin Cami'i Şerifin İma-met Ciheti için mahalle'i mezkûre sakinlerinden Damad Zade Ebu Bekir bin Feyzullahın Vakfı olan Moydablar sukunda bir ve uncular sukunda birki ceman iki bab dükkân Gallesine Mutasarrıf olmak üzere cami'i şerifi mezkûrde imamet cihetinin tevcihine dair varıt olan inha üzerine kuyudi lâzıması bilihraç muamele,i kalemiyyesi ledeyil icra ciheti mezkûre Muta-sarrıfı Mehmet Arifin vuku'i vefatile mahlulunda ve büyük oğlu Mehmet Şevketin İstinkâfından ledeyil imtihan Ehliyyeti nümayen olan diğer oğlu Rifat uhdesine tevcihi mahkeme'i teftişten tanzim olunan ilâm üzerine ma-cami nazaretin ifadesi üzerine bu berat verilmiştir. 20/Rebiül Evvel 1327

- Sülo** — Ape, Nastoru istemiyor demiştin. Gönlü olmuş demek
- Artoku** — Yok canım, zavallının iki gözü iki pınar, durmadan ağlıyor. Dünyada o murdar herife varmam, bu işe bir çare bulunmazsa kendimi öldürürüm diyor. Acıyorum kızcağıza doğrusu.
- Sülo** — Yaa.. Mercimek furunda demek.
- Serkis Ahmet** — Ha şunu bileydin beyzadem. Artoku gibi kiyak civanı görüncez, şimdi Ape de can kalır hiç? Çıra gibi tutuşuordur.
- Artoku** — Sende her şeyin alayındasın..
- Sülo** — Ayol biz sana âşıklık oyunu yap dedik, âşık ol demedik. Korkarım işi ciddileştirdin.
- Artoku** — Ah kardaşım ah! Kurduğum tuzağa kendim düştüm. Emin olunuz ki bu belâlı işten kurtulmak için günlerdir nefsimle savaşıyorum. Fakat ne mümkün, ihtiyar elde değil.
- Serkis Ahmet** — Zol de ki ağnaalım, alef saçağı sarmıştır?
- Artoku** — Yine soğuk şakalar.
- Serkis Ahmet** — Soğuk şakadır velakin şifadır, hararet keser.
- Artoku** — Her zamanı bir bilme Ahmet..
- Sülo** — Yook.. kızmaca yasak, sükûnetle anlat bakalım. Şimdi ne yapmak istiyorsun.
- Artoku** — Bende akıl mı kaldı ki ne yapacağımı soruyorsun. Ne derse onu yapacağım.
- Sülo** — Kim ne derse?
- Artoku** — Kim olacak Ape
- Sülo** — Ne diyormuş ape bakalım.
- Artoku** — Ne diyecek beraber kaçalım diyor.
- Sülo** — Yaa... Kaçmak o kadar kolay mı?
- Artoku** — Apeye göre çok kolay.
- Sülo** — Kolayı nasılmış?..

- Artoku — Nasıl olacak, Nikonya'ya giderken gelin alayından kaçarım diyor
- Sülo — Tuhaf şey ..
- Artoku — Evet. Alay dört beş yüz kişilik bir kabile olacakmış, ikiyüz kadarı silâhlı, gerisi hademe; haşeme, kuru kalabalıktan ibaret, Apenin maiyetindekiler kendine sadık adamlar olacak, belirli bir yerde bulununuz, bunların yardımıyla kimseye sezdirmeden kaçır yanınıza gelirim, gerisini de siz başarın diyor.
- Serkis Ahmet — Hay ağzını öpeyim öylesem, kalanını da bana bırakın, karı fendi derler buna. Şeytandan mek bannak üstündür demişler ise fena lâf etmişler.
- Artoku — Haşöyle, a kardaş hiç olmazsa dil yardımın olsun.
- Sülo — Öyle kahirli söyleme, değil dil yardımı, icabederse can yardımı bile yaparız.
- Artoku — Suçumu bağışlayın, ne söylediğimi bilmiyorum
- Sülo — Zararı yok bunlar olağan şeyler, burada yapılacak bir işimiz de kalmadı. Gelin alayından önce yola çıkabiliriz. Sen konak yerlerini öğren ona göre tertibat alalım.
- Artoku — Öğrendim kardaşım öğrendim. Her gün bunları konuşuyoruz altı saat kadar ilerde Nikonya yolundaki çamlıkta, büyük pınarın başı ilk konak yeri olacak.
- Sülo — Çok iyi, bız de pınarın kuzeyinde dört beşyüz adım ileride çamlıkta gizleniriz. Apeye söyle, ikişer ke sık ısıık parola olacak.
- Artoku — Hay Allah sizden razı olsun, sevincimden çocuklar gibi ağlıyacağım. Ne diyeceğimi, nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum.

- Sülo - Teşekkür felan, hep yadırgı sözleri bunlar, bırak boş lafları da sen şimdi Tokada bir mektup yaz. Son havadisleri bildir. Kuş diline çevirmeyi unutma. Kim bilir belki ele geçer, güvercine bağla git-sin. Ahmet sen de yapılacak işleri anladın sanırım. Denkleri bağlat, hemen yola vur. Biz de iki gün sonra çıkarız.
- Serkis Ahmet — Baş üstüne beyzadem

Meclis : 3

Sülo - Artoku - Serkis Ahmet

(Yürüyüş halindeki atların nal sesleri, atları durdurmak için kullanılan ısıklardan sonra sesler kesilir.)

- Sülo - Altı saattir at koşturuyoruz. Bizde de atlarda da hal kalmadı. Şu suyun başında bir kaç lokma atış-dıralım. atlar da yem kestirsin.
- Serkis Ahmet — Sülo beyim, cenabınız ne ki emredoorsunuz doğru deorsunuz.
- Sülo — [Yüksek sesle] Ape! Artokul atlarla uğraşmayın, verin uşaklara. Yemlerini taksınlar. Siz terkilerde yiyecek ne varsa onları getirin. (Kısa bir sükût) Sofrayı biraz daha yaklaştıran. Daha daha.. Haşöyle şimdi oldu. Oturun bakalım hem yer, hem konuşuruz.
- Serkis Ahmet — Oof... öyle yorulmuşum ki vücudumun her teli bir makam çaloor..
- Sülo — Ne yaparsın Ahmet.. Yorulduk amma boşa da gitmedi.

Serkis Ahmet — Doğru beyzadem doğru, öyle usturubunda bir iş oldu ki ne şiş yandı, ne kebab.

Sülo — Bize kalsaydı muşakak bir patırtı çıkarırdık. Aferin Ape'ye akıllı kız vesselam.

Serkis Ahmet — He... Ne deorsunki, karı kısmı derler buna. Şeytan dan mek bannak üstündür demişsem yağnışdır zo? gece yarılarna kadar atdırmış çarmakçuru, attırmış çarmakçuru, başlamışlar hımbıllar horlamağa belki de hâlâ horloorlar..

Sülo — Artokul ne sen yiyorsun, ne de Apeye fırsat veriyorsun. Durmadan konuşalım diyorsun. Türkçe söylemeniz de biz de anlasak.

Artoku — Ne yaparsın beyim. Kusura bakmayın yorgunluk iş tah kaçırıyor.

Sülo — Anlaşıldı bunlardan hayır yok. Ahmet! biz de ikimiz konuşalım bari

Serkis Ahmet — Cenabınız Urumca ağnamoorsunuzda sıkıloorsunuz Kumru gibi öyle laflar edoorlar ki kulaklarım hep o yana uzanoor.

Sülo — Duyduklarını bana da anlatsan olmaz mı?

Serkis Ahmet — Neden olmoormuş, sanki cenabınız yabancıdır? Artoku beyzadem müslüman türk olduğunu söyloorda, öncez yalan laf ettiğinden af dileorsa, Ape de deorki, ben diline, dinine değil sana sevdalanmış etmişem, ölüncez seninleyim Artoku da cevap edeorda, bu bal gibi lafları eden dudakları pos ederdim. emme velâkin utanıorum deor.

Artoku — (Hiddetli) yine münasebetsizliğe başlama..

Serkis Ahmet — Ne kızeorsun sanki yalan deorom.

Sülo — Darıldım Artoku sana. Beni yabancı yerine koyuyorsun. Aşk olsun Ape'ye çok iyi söylemiş, ikiniz de

genç ikiniz de güzelsiniz. Birbirinizin dengisiniz. Allah sevdanızı artırsın. Mademki gizli konuşmak istiyorsunuz, kalkın bakalım, at üstünde sohbet daha tatlı olur.

Serkis Ahmet — A beyzadem atların torbası daha dolu duroor, şu su başında biraz daha dinlensek, Artoku beyzadem de sazını çıkarsa biriki deyiş dese, zefklansak, günaf olur sanki.

Sülo — Pekei, pekei, Artoku! lafı kes de al şu sazı bakalım
(Kuş sesleri arasında saz ve türkü başlar. Sazla gezintiden sonra uzun hava.)

Saher yeli sen yellerin başısın
Uğrun uğrun yare selam taşırsın
Çöz düğmeyi siyah benler üşüsün
Dara zülüfleri es saher yeli

(Ara nağmesl, hep birden)

Gidin bulutlar gidin
Yarime selam edin
Yarim uykuda ise
Üstüne gölge edin

(Sazla gezindikten sonra, uzun hava.)

Saher yeli var mı sana zararım.
Yar yitirdim uğrun uğrun ararım
Üç güneydi benim kavlu kararım
Dört gün oldu daha yarım gelmedi.

(Ara nağmesl, hep birden)

Bülbül geldi yaz geldi
Yanıma bir kız geldi
Ben cihanı neyleyim.
Yarımdan avaz geldi.

Serkis Ahmet — Yaşa Artoku beyzadem yaşı .

Sülo — Eehh; artık keyfler tamam, çekin atları bakalım.
Birazda at üstünde söyleriz.

(Üzengi şkırtılarından sonra nal sesleri arasında gil ikçe uzaklaşan türkü sesleri)

(Uzun hava)

Davran da Kır atım yokuşa davran
Yokuşun başına dayandı kervan
Beşyüz atlıya da olurum savran
Davran da Kır atım yokuşa davran

Atımı da çektim binek taşına
Elim ulaşmadı eğer kaşına
Haydin arkadaşlar dağlar başına
Davran da Kır atım yokuşa davran

Meclis : 4

(Melik Ahmet - Artok - Sülo - Taştan - Ulaklar)

Melik Ahmet — Arkadaşlar, şanlı bayrağımız yine burçlarda dalgalanıyor. Hayli kan, can telef ettik. Aylardanberi uğraştık, amma Kaleyi de aldık.Çekilen emekler boşa gitmedi. Ummadığın taş baş yararmış derler çok doğru. Ne ise yitik bulunduda emek zayi olmadı.

Sülo — Çok şükür, yarılan baş yine düşman başı oldu. Ulu başbuğ ! Eğer siz gelmeseydiniz, huzurunuzla ulusa yeni bir şevk, yeni bir gayret verneseydiniz,

emin olunuz ki daha aylarca şu (Nikonya) önünde savaşıp kalacaktık.

Melik Ahmet — Hepiniz sağ olun, varolun bütün ulus, bhusus şu Çorumlu oymağı canla başla döğüştü, Arslanlar gibi çarpıştı.

Artoku — Beli başbuğumuz. Kalenin fethini bu oymağın kahramanlığına borçluyuz diyebilirim.

Melik Ahmet — O şüphesiz, fakat kale alınmakla iş bitmedi. Asıl güçlük bundan sonra başlıyor. Biz çekildikten sonra buraları kim koruyacak. Kaleyi yıkmak savuşup gitmek var amma bunca emekler çapul için mi çekildi? Bu illeri mamur etmek gerek. Amasyanın elde kalması da bu uç ölkelerin muhafazasına bağlı,

Sülo — Öyleyse kaleyi tamir edelim, muhkemleştirelim, muhafız bırakalım.

Melik Ahmet — Eyi söylüyorsun amma, bu uç yerler az kuvvetle tutulmaz, çok kuvvet ayırmak ta bizim işimize gelmez. Başka bir çare düşünmeli.

Artoku — Ben çareyi buldum. İlyas beyin oymağı ana yurttan yeni göç etti. Henüz bir yurt tutmadı. Bu illeri Çorumlulara yurtluk ocaklık verelim. Kaleyi nasıl aldılarsa öyle korusunlar.

Melik Ahmet — Ne dersiniz?

Hep birden — Hay hay ! çok münasip, çok münasip. Uçdaki bu yaman bucağı ancak Çorumlular gibi yahşi yigitler korur (Gürültülü konuşmalar işitilir)

Melik Ahmet — (Yüksek sesle) Daştan !

Daştan — buyur ulu başbuğ

Melik Ahmet — O gürültü ne ?

- Daştan** — Ulaklar gelmiş hepsi de ben önce gireceğim deyip
şamata ediyorlar.
- Melik Ahmet** — Hepsini de içeri al.
- Birinci ulak** — Amasyadan Çavlu beyden geliyorum, dün doğan
oğlunuzun kudumunu kutluyor, mübarek elleriniz-
den öpüyor.
- Melik Ahmet** — Dilerim Tanrıdan uğurlu meymenetli olsun. Adı
(Muhammet) konsun.
- İkinci ulak** — Osman beyden geliyorum Eflanos kalesi alındı
anahtarlarını hâkipayinize sunuyorum.
- Üçüncü ulak** — Beni de Hüseyin Gazi saldı. İki konak ötelere kadar
güneybatı yönlerini kılıcımızın gölgesi altına aldık
sağ koldan Karadona, sol koldan Serkis Ahmet
ilerliyor.
- Melik Ahmet** — Şükürler Ulu Tanrıya; ne mutlu günlere erdik. Her
yönden sevinçli haberler geliyor. Bugün ulusun en
büyük bayramı olacak. Artoku! sen şimdi gazi-
lere cevap yaz. gazaları kutlu olsun. Eflanosun adı-
na Osmancık, Hüseyin gazinin şenlendireceği illere
de Hüseyinabat denilsün Karadonanın, Serkis Ah-
medin aldıkları bucaklara kendi adları verilsin.
Daştan! Mihterbaşıya söyle, divan havası çalınsun.
Ulus toplansun müjdeler verelim.

(Ayrılan ayak seslerini müteakip davul, zurna sesleri duyulur,
uğultulu ordu sesleri, üzengi şıkırtıları, at kıışnemeleri işittir,
Davulun kuvvetli bir darbesinden sonra derin bir sükût.)

Melik Ahmet — (Yüksek sesle) Ey Türk ulusunun şanlı beyleri,
kahraman erleri, eey gerçeğe tapan, eğriyi tepen,
iyiliği seven, kemliği savan, küçüğü seven, büyüğü
sayan, temiz kanlı, ak ahlalı, pâk yürekli, Türk

oğulları! şimdiye kadar hak uğrunda, şeref yolunda, savaş alanlarında can verdiniz, şan aldınız, ün saldınız, yüz ağarttınız, varolun! Berhüdar olun! Bugün ulusun en büyük bayramıdır. Osman Bey Eflanusu, Hüseyin Gazi Güneybatı illerini aldı. Amasyada bir oğlumuz doğdu, adını (Muhammed) koyduk (*Kutlu olsun, sağ olsun sesleri*)

Melik Ahmet — Ulu Tanrıdan şehitlerimize yarlı, gazilerimize sağlı dilerim. (*Sağ ol, var ol sesleri*)

Melik Ahmet — Aylardan beri şu kale uğrunda savaştık. Hamdolsun dağlar deviren Türk zoru, bu güçlüğü de yendi, kaleyi aldık.

Eey bu çetin savaşın yiğit öncüleri! Çorumlu oymağı erleri! sizler düşmanla değil ölümle savaştınız. ölümü altettiniz. Kale burcunda ilk bayrağı siz dalgalandırdınız.

Ey Çorumlu oymağı! Sizler ulu hakan Uğuz hanın Alayuntlu kolundan, Çorumlu boyunun öz soyundansınız. Damarlarınızda büyük dedelerinizin temiz kanlarının dolaştığını bir kerre daha isbat ettiniz. Her türlü öğmeğe, her çeşit öğülmeğe lâ-yıksınız.

Şu bereketli ovalar, şu zümrüt dağlar, şu yeşil bağlara hükmeden bu kal'ayı ulus sizlere armağan ediyor. Bu değerli armağanı her varlıktan üstün tutacağınıza, kardeş kanları ile yuğurulan şu temiz topraklara düşman ayağı bastırmıyacağınıza, be-

yiniz İlyasın buyuruklarını tutacağınıza ant içiyor musunuz?

(Birçok sesler) Ant olsun Ulu Tanrıyaaa...

Melik Ahmet — (Yüksek sesle) Kutlu olsun yeni yurt Çorumluya...

(Yaşa varol alkışları, ordu uğultuları, davul, zurna dağılma havası çalarak sesler uzaklaşır.)

(S O N)

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat Şubesi Tarafından
Ayda Bir Çıkarılır

Sayı : 54

1 Nisan 1945

Kuruluşu: Nisan 1938

İkinci İnönü

Ortaokul Müdürü
Ziya Ataman

Metris tepeden : 1-4-1921

Saat : 6.30 sonrada Metris tepeden gördüğüm vaziyet : Gündüz-bey şimalinde, sabahdanberi sebat eden ve dümdar olması muhtemel bulunan bir düşman müfrezesi, sağ cenah grubunun tuarruziyle gayri muntazam çekiliyor. Yakından takip ediliyor. Hamidiye istikame-tinde temas ve faaliyet yok. Bozüyük yanıyor. Düşman, binlerce maktulleriyle doldurduğu muharebe meydanını silâhlarımıza terketmiştir.

Grup Cephesi Kumandanı

İsmet

Dünya tarihinde eşi ender olan İkinci İnönü büyük zaferi, yaratıcısı olan eşsiz kahramanın ağzından ne büyük bir tevzu ile ifade olunmuştur. Halbuki :

İnönü zaferi, bir sâvaşın utku ile taçlanmış bir safhası değil ölüme mahkûm edilmiş bir milletin ters bahtını değiştiren bir mucize idi.

İnönü zaferi, hakkın zulme galebesi, ruhun maddeye üstünlüğü, ihtirasın imâna yenilgisidir.

Bu gaza, kahramanının namını "Tarihin kitabesi mehafirine kaydeden ve bütün milleti onun hakkında ebedî minnet ve şükrana sevkedən,, bir harika olmuştur. Metris tepede zafer şafakı sökerken binlerce düşman ölüleriyle dolu bu meydan şerefte milletimizin şaşaaı itilâ ile dolu ufku istikbalini,, de aydınlatıyordu.

Kahraman erlerimizin, subaylarımızın ve askerlerimizle avcu hatlarında omuz omuza vuruşan yüksek komutanlarımızın engin ruhlarından ve imanlarından fışkıran bu zafer güneşi, ufuklarımızdan her çeşit şüpheli gölgeyi ve korkunç karanlığı sildi uzaklaştırdı.

İnönünde 24 yıl evvel doğan o güneş, bu gün semalarımızın lekesiz maviliği içinde dünyanın hayranlıkla açılan gözlerini kamaştırmaktadır. O bir güneştir. Bizler onun halesiyiz. Onunla, yüreklerimize yaşama zevki, gözlerimize yükselme nuru, damarlarımıza "Türk,, sözünün ehedi ve ezeli müradifi olan "Kahramanlık,, ın ateşi doldu.

Ufuklarımız onun lekesiz alnının ışıklarından uzak kaldığı gün dünya güneşinin nurundan mahrum olacaktır.

Her gün bir İnönü zaferi yaratmak için İnönü'nün başımızda bulunmasından başka şeye muhtaç değildir.

Taştan bebek belediğim

Al bağırdak dolağım [1]

Seni haktan dilediğim

Mevlam sana bir can versin ninni

Yolda giden yolcu kardeş

Bizde olduk sana yoldaş

Kır şehrinde Hacı Bektaş

Oda sana himmet etsün ninni

(*) Bu ninni hususî elde bulunan bir Cönkten derlenmiştir. Bunun hakkında şöyle bir masal anlatırlar:

Vaktile Corum köylerinin birinde bir kadın varmış, bu kadın ve kocası çocukları olmadığından dolayı çok tasalı ve cigarleri yanık bulunuyorlarmış. Her çareye baş vurmuşlar hiç bir şeyden dertlerine deva bulamamışlar ve yaşlarında çok ilerlediğinden kocada yeniden bir daha evlenmek istedi isede cesaretle edememiş karıda kocanın günlerden bir gün durmayıp evleneceğini aklına alarak gece gündüz Tanrıdan kendisine bir çocuk vermesini isteyerek dua eder ağlarmış. Yine günlerden bir gün tarlada arpa yolarken tepede taşlık bir çalda bir ağaç gölgesine oturmuş düşünürmüş orada çal taşları içinde ufak çocuk büyüklüğünde yuvarlak ufacık birde baş gibi bir tarafında bir çıkıntısı olan bir taş gözüne çarpmış aman Tanrım nede güzel bir bebeğe benziyor diye taşı alıp bağrına basmış ve akşam eve dönerken beraberce taşıda evine getirmiş ve bu taşı çocuk gibi kundağa koyarak beşiğe belemiş yukarıya yazdığımız Ninni'yi kendinden uydurup okuyarak taşla Tanrıdan can vermesini ağlaya ve sızlıyarak yalvarmağa dilemeğe başlamış. Gece sabaha karşı tan yeri ışıırken peşikte bir deprenme olmuş kadının beşiğin üstünü açmış birde ne görsüü taş canlanmış aksıra tıksıra annesinin yüzüne bakıp duruyor. Kadıncağız şaşırmış, ben nicidiyim sütüm yok ki mememi emzireyim diye memelerine sarırmış bakmışki; memeleri sütle dolmuş. Kocasıda o gece başka köyde bulunuyormuş, müjdecî göndermiş,

Gök yüzünde vardır Ülker
 Cigerciğim yanar tüter
 Konyadaki Munla Hunkâr
 Oda sana himmet etsün ninni

Yolda giden yolcu haba
 Tütün tüter kaba kaba
 Osmançıkta Koyun Baba
 Oda sana himmet etsün ninni

Hafızlar okur vedduha
 İreçberler derler hoha
 Çorumda Sultan Lenduha
 Oda sana himmet etsün ninni

Elime takdım gelebi
 Dolaştım Şamı Halebi
 Danında Elvan Çelebi
 Oda sana himmet etsün ninni

Kâmilimin benzi kanlı
 Yetmiş üç ananın sinni
 Beytullahda Kara donlu
 Oda sana himmet etsün ninni

gelmiş oda sevinmiş bütün köy bu vakadan alt üst olmuş. etraf köylerden hatta uzak uzak şehirlerden güruh güruh halk, çocuğu görmiye gelirlermiş.

Kadıncağız zaten taşı beşiğe belerken adını Kâmil koymuş olduğuundan değiştirmeye lüzum görmemişler. Büyümüş koca bir gişi olmuş ölene kadar bu adla çağırılmıştır.

[1] Bağırdağ bir metro uzunluğunda ve otuz santim genişliğinde bir tarafı beşiğin yanına bekidilmiş ve diğer tarafına da oklağı gibi bir düzgün deynek pezeğine sokulup beşiğin içindeki çocuğun üstünden aşırılıp, beşiğin diğer tarafına bağlanan beze derler. Zenginler bu bağı güzel ve değerli kumaşlardan yaparlar.

Anan adı, Meryem hatun
 Alayım canını satın
 Cesedini vermiş bütün
 Mevlam sana bir can versün ninni

Kamilimin kaşı hilâl
 Yanakları âbü zülâl
 Sinaadaki Seyid Bilâl
 Oda sana himmet etsün ninni

Oyanuben kalktım erken
 Gemilerde olur yelken
 Dağ içinde Seydim Sultan
 Oda sana himmet etsün ninni

Al gerdeğe girdimola
 Çal kızını aldımola
 Acep müjde oldumola
 Mevlâm sana bir can versün ninni

Evimizin Mart Ayı Çalışmalarında

1 — Bütün Şubelerimiz komite seçimlerini yapmışlardır. Şub komiteleri arasında iş bölümü yaparak çalışma programlarını düzenlemişler ve programa uygun çalışmasına hız vermişlerdir.

2 — İlkokul öğretmenleri tarafından Çocuk Esirgeme Kurum yararına hazırlanan (Zehirli Kucak) adlı piyes Temsil Kolumuzu yardımı ile sahneye konulmuştur.

3 — Salon ve açık hava sporları düzgün olarak yapılmıştır.

4 — Kütüphanemiz belirli saatlerde açılmış ve pek çok yurddaşın okuma ve inceleme yapmalarına imkân kazandırmıştır.

5 — Müzik dershanesinin faaliyetleri hızla ilerlemekte ve bun paralel olarak saz ve millî hava, millî oyunlar kursları da çalışmalarını yürütmüşlerdir.

6 — Evimizde açılmış bulunan "A,, okuma dershanesinin imtihanları yapılmıştır. 23 çırak öğrenci diploma almağa hak kazanmıştır.

7 — Ceza evinde açık bulunan (A, B) okuma kurslarının tedrisatı devam etmektedir.

8 — Evimizde polikiliğinde Mart ayı içinde muayene edilenleri sayısı : Dahiliye 159, Hariciye 35, Kadın hastalıkları 11, Çocuk hastalıkları 5, Cilt firengi 4, Burun, kulak 2, Akıl hastalıkları 1 İdrar 1, Göz hastalıkları 1 ki ceman 219 zu bulmuştur.

Çorumda ve Osmancıkta bulunan Beyler Çelebi vakıflarına ve bu vakıf ile sonradan ilgilenen vakıflara ait vesikalar [1]

No: 396

Emzaytü hazihil sâk bi ikrariküm harerrehül fokir ileyh süphanehu ve teâlâ Mustafa el kadı bi Mecidözü

(Möhür)

(Alemin fahrine yarep) (Hemcivar ola Mustafa)

Sebete mazmunuhu bi imza i harerrehül fakir ileyhi süphanehu ve teala esseyyid Mustafa elnaib bi Mecidözü ufiye anı

(Möhür)

(Bende'i samed esseyyid) (Mustafa bin Mehmet)

El emrü kemâ hurrire fih elabdül fakir ileyh süphanehu ve tealâ seyyid Mehmet elkadı bi Mecidözü

Möhür okunmuyor

Tahriri kitap oldurki :

Hususu atilbeyanın mahallinde istima ve tahriri iltimas olunma-

[1] Bu vakfiu vâkıfı Beyler Çelebi denilen zatın mezarı Çorumda Hıdırlık mahallesinde hususî bir yapı altındadır. Osmancıktaki Osman Gazi ile olan karabeti hakkında elimizde henüz açık bir vesika yok isede neşredilecek vesikalar bunu andırmaktadır.

Çorumdaki Muzaffereddin Beyler Çelebi camiinin minberinin ve minberin kapısı üzerindeki kitabesinin ve camiin tavanının göbek kısmının fotoğrafları «Çorumlu» nun 1, 2, 4 üncü sayılarında çıkmıştır.

Beyler Çelebinin Çorum «Abdal ata» köyündeki Abdalata zaviyesine mahsus bir vakfiyesi ve buna ait Sayın Bay Neşet Köseoğlunun bir makalesi yine derginin 3 üncü sayısında ve «Muzaffer Paşa camii minberi» başlıklı Bay Süleyman Köstekçiye âit bir makaleninde 4 üncü sayısında çıkmıştır.

Çorumda Muzaffer Paşa camii, Medrese camii diye anılan bu cami şimdi tasnif harici tutularak satılmış ve yıkılmış bir yığın toprak halindedir. Minberi ise çarşı içinde bulunan Hamit camine nakledilerek tahripten kurtarılmıştır.

Şimdi mevcut ve Küpür oğlunun sonradan yaptığı tamir sebeble Küpür hamamı diye anılan hamama da evvelce Beyler Çelebi Hamamı denildiği söylenmektedir.

ğın bu fakir zeyli vesikada isimleri muharrer olan sahibitler ile Çor-
 rumda vaki Camii Kebirde sofi Şeyh Mehmet cüz hâni evkaf kurala-
 rına baberati alişan mütevellisi olan zuhrül akran işbu baisi hazel
 kitap evladı vakıftan Mehmet bin hacı Apdi ile Mecidözü kazası mu-
 zafatından kara Hacı nam karye sınuru dahilinde olan Kaplan ala-
 nı nam mevziâ varulup akdi meclisi şer'i şerif olundukta yine Ço-
 rumda sakin olan elhacı İlyas evkafına müteveli olan Ömer bin
 şeyh İbrahim mahzarında üzerine dava ve takriri kelâm edip hala
 mü naziun fih olan Kaplan alanı berati padişahi le mütevellisi oldu-
 ğum cüzhanlık evkaf kuralarından Kara Hacı nam karye hududu
 dahilinde yirmi seneden mütecaviz vakfı şerif için zaptedip ve ben-
 den mükaddem otuz seneden mütecavizdir pederim Hacı Apti zap-
 tetmişken zapta mani olup bi hasebişşeri sual olunup ihkakı hak
 olunmak matlubumdur dedikte gabbessüal mezbur Hacı İlyas evkafı
 mütevellisi Ömer bin Şeyh İbrahim nam kiməsne cevabında halâ
 mütevellisi olduğum ceddin Hacı İlyas (2) evkafı kuralarından Zile
 kazası muzafatından Baydigin nam karye ile sınırdaş olmağın mez-
 bur Baydigin karyesi hududundadır. Kara Hacı nam karye hududu
 dahilinden olduğu malumum değildir. Deyu defile mukabele edicek
 müteveli'ı mezbur Mehmet bin Hacı Apdi den sıtkı makaline muta-
 bık bayyine talep olundukta uduli ricalden Ahmet bin .. ve Hasan
 bin .. ve Gülap bin mansur ve sair civarında olan müsün ve ihtiyar-
 lardan olan bi garaz müslüminden Veli ve Hasan ve Hüseyin ve sai-
 relerinden cemmi gafir ce'i kesir li eclişşehade meclisi şer'a hazırun
 olup gabbel istişhad cevaplarında Kara Hacı nam karyenin hududu
 Kızıl Opıktan Kızıl Kaçıkâ varıncaya dek ve Kızıl Kaçıkâdan Çuku-
 dın belenine varıncıyadek ve Çukurdın beleninden Mantık tepesine
 namı diğer Gök Üyüğe varıncıyadek ve Gök Üyükten Balık Kayaya
 varıncıyadek ve Balık Kayadan tarıkı amme varıncıyadek ve tarıkı
 ammeden Kublek köyüne varıncıyadek ve Kublek köyünden Alpeki
 çukuruna Alpeki çukurundan Yağlı dereye ve Yağlı dereden Kadı-
 lar başına andan Tarıka andan Hüyüğe ve andan ... Ortalık ve
 Musa köyüne varıncıyadek Kara Hacı nam karyenin toprağıdır. Ve
 mezbur Kaplan Alanı Kara Hacı hududu dahilindedir. Bizler bu vecih
 üzre şehadet ederiz deyu alâ tarıkı şehade haber vermeğın mezbur Ö-
 mer bin Şeyh İbrahim bi vechin muarızadan meni birle maveka bittalep

talibe defi ve ita olundu ledeyil hâce müzekkiri macera ola hurrire
fi evasıtı Zilhicce'i şerif sene hams ve elf 1005

Ş U H U D Ü L H A L

Pir Velî Fekih
İbni Ali Bey

Ahmet bey
Cündi

Hasan bin
Mansur

Ahmet Bey İbni Sefer

Halil Bin Sefer
Ve gayrihim minel hazırın

No. 397

Berati şerifi Alişan sami mekân sultani
ve tuğyari garrayı cihan bani'i
hakani budurki

Çorum kurbinde vaki Beyler Çelebi türbesinde Serçe köy demek-
le maruf karyeden tahminen yevmi bir akça ile türbede huddam
olan Eyyup fevt olup oğlu Derviş Halil hizmete kadir olmamağın
niçe sene Edai hizmet olunmayup mahlul olmağın işbu rafii tevkif ra-
fii seadeti hakani çırak hulife mahal olmağile tevcih olunup berati
şerif recasına Kadısı Ahmet arz etmeğın sadaka edüp bu berati hü-
mayunumu verdim. Ve buyurdumki varup anda türbe han olup hiz-
meti lâzımsın müedda kıldıktan sonra tahminen yevmi bir akçaya
mutasarrıf olup vakfın ruhi ve devami devletim için düaya müdave-
met göstere kimesne mani olmaya şöyle bileler alâmeti şerife itimad
kılalar hurrire fi evahiri Şabani şerif sene ihda ve erbain ve elf 1041

Bi Makami Kostantaniye

No. 398

Berati şeriti alişan sami mekâni sultani
ve toğrayı cihan senedi hakani oldurki

Çorumda Kapaklı nam mezraa dersiamlık tamam malikânesine Os-
mançıkta İnce Suyu Sağır nam malikânesi ve Kargının nısıf malikâ-
nesi ve Gövercinlik malikânesinin nısıfı vakıf olup Çorumda Cami Ke-
birde tetris şartile muzafferriyye meddresesinin rübi hisse malikâne-
mize mutasarrıf olmak üzere esseyyid Mehmet ve esseyyid
Abdürrahim . . . üzerlerinde iken mezkûr Abdürrahim fevt olu yeri

Hali ve hissesi mahlul olmağıle mahlulundan ledeyil imtihan istihkakı zahir ve nümayan olan işbu rayi'i tevki'i refi' üşşanı Hâkani Hasan İbni Mehmet zide ilmuhuye tevcih ve yedine Berati Alişan verilmeğın recasına Çorum naibi Hasanı Fevzi zide ilmuhu arz etmeğın mucibince tevcih olunmak üzere alemil ulenail mütebahhirin efdal ül fudalâ ül Müteverrin bil fi'l Şeyh ül Islâm haddi zade Mevlânâ Esseyyid Abdullah Edâmallahü Teâlâ fezailehu işaret etmekle işareti mucibince tevcih olunmak fermanım olmağın hakkında mezidi inayeti Padişahanem zuhure getirüp bin iki yüz yirmi dokuz senesi Recebinin yedinci günü tarihile müverrah verilen rüüsü hümayunum mucibince bu Berati hümayunu verdim ve buyurdumki mezbur Hasan İbni Mehmet zide ilmuhu varup mütevfe-fayı merkumun mahlulundan tetris şartile malikâne'i mezkûre hissedarlığına Mutasarrıf olup edayi hizmet eyledikten sonra bundan evvel Müderis olan malikâne'i mezbur hisselerine ne vechile Mutasarrıf ola gelmişler ise merkondahi ol vechile Mutasarrıf olup işbu Berati Alişanıma mugayir tarafı aherden hiç bir ferd dahlü tearruz kılmayalar şöyle bileler alameti şerifime itimad kılalalar tahriren filyevmissalis aşer min Recebül ferd sene tisiğ ve işrin ve mieteyu ve elf

1229

Nemikat Bimahruse'i Kostantiniyye

No: 399

Çorumda vaki merhum Muzaffer Paşa bina eylediği Cami'i Şerifte İmam olanlara bade salât ül subuh tilâvet olunmak üzere eshabı Hayratten Gümüş oğlu Hacı Müstafa nam sahib ül Hayrın vâhfi şart eylediği bir bap Saraç dükkânı ber muçibi şarti vakıf Cami'i mezburde İmam olan kimseler yasini şerif tilâvet edüp dükkânı mezpurun Mütevellisi olan erbabı istihkaktan işbu rafi'i tevki'i refi'i şani hakâni Ömer Halifenin bilfil Berati şerif üzerinde olup lâkin Tahti Ali Bahti Osmani üzere Culusu hümayun seadet makrunum vaki olmağın derseadetimde yedine mücaddeden Berati alişan verilmek babında yedinde olan Atik Berat mucibince inayet talep etmeği sadaka edüp bu Berati Hümayuni verdim ve buyurdumki bade yevim merkum varup zikrolunan bir bap dükkânın kemakan Mütevellisi olup hizmeti lâzılmasın mer'i ve müdda kıldıktan sonra

ber vechi hasbi Mutasarrıf olup vâkıfın ruhi ve devamı ömrü Devletimçin düaya müdavemet göstere olbapda şöyle bileler alâmeti şerife itimad kılâlar tahriren filyevm ül hamisvel işrin fi şehri Rebiül evvel sene seman ve semânin ve mi'e ve Elf 1188

Be mekame Kostantaniye

No: 400

Erbabı istihkakdan işbu rafi'i tevki'i refi'i şanı Hâkanı Yusuf Halife ibni İbrahim zide ilmuhu divanı Hümâyunuma arzuhal edüp Çorumda vaki Kapaklı mezreasının dersiamlık tamam malikânesile Osmancıkta nısıf malikâne Gövercinlik ve nısıf malikâne Kargı ve İncesuyu sağır tamam malikânesi vakfının Çorumda Muzaferriye medresesinde Cami'i Kebirde ba şartı tetris sümün hisse malikâne Mutasarrıflığı Hasan ibni Mehmedin üzeriube iken bilâ veled fevt olup yeri hali ve sümün hissesi mahlul olmağıle mahlulundan gendüye tevcih ve yedine Berati Şerifi alişan verilmek babında istitayi inayet etmeğin ber vechi istita tevcih olunmak üzre alemül ulâmâi mütebahhirin bilfi'il Şeyh ül İslâm mekki zede Mevlâna Mustafayı Asım Edamallahü Teâla Fezâilühu işaret etmekle işareti mucibince tevcih olunmak Fermanım olmağın hakkında mezidi inayeti Padişahanem zuhure getirüp bin iki yüz otuz dokuz senesi Cemaziyel Ahirinin salhi günü tarihile müverrah verilen rüusü hümayunum mucibince bu Bsrati Hümayunumu verdim ve Buyurdumki mezbur Yusuf Halife ibni İbrahim zide ilmuhu varup müteveffayı mezburun mahlulundan Cami'i mezburde tetris şartile sümün hisse malikâne'i mezkûre Mutasarrıf olup hizmeti lâzılmasın mer'a ve müedda kıldıktan sonra işbu Berati alişanime muğayir zabtı rabtına tarafı aherden hiç bir ferd manı ve mezahim olmayup bir dürlü dahil ve tearruz kılmayalar Şöyle bileler ve Alâmeti Şerifeme İtimat kılâlar tahriren filyevmi tasi Şehri Receb ül ferd sene tisin ve selâsin ve mieteyn ve Elf 1239

Be Makamı Kostantiniyyet ül Mahrusa

Muzaffer Paşa Camini sonradan tamir eden
Hacı Vaiz oğlu Ali Ağanın vakfiyesi suretidir

No. 401

Elhamdüllahillezi cealel sadekatil Celileiyeti sebeben lil Necati
minennar vessalâti vesselâm alâ seyyidina Muhammedin yeşfaul müz-

nibine yevmelhasri velkarar ve alâ Alibi ve Eshabihîl ebrar. Emma badü işbu kitabı Sıhhat nısabın tahrir ve imlâsına bais ve badi oldurki Çorum Kazasında Cami'i Kebir mahallesinde sakin ehâlden sahibül hayratı velhasanat Hacı Vaiz oğlu Esseyyid Ali ağa ibni Mehmet ağa tarafından ber vechi ati ikrare vekilli müsecceli şerisi olduğu ber nehci şeri sabit ve sübuti vekâletine hükmü şer'i lâhik olan kazai mezbur ulemasından Kara Ali zade Esseyyidi Osmani Hilmi Efendi ibni Abdurrahman Efendi Meclisi şer'i şerifi Enverde vakfiatilbeyane lieclil tescil Mütevellî nasbu tayin eylediğini Tombuş zade Esseyyid Ali bin Ömer mahzarlarında bil vekâle ikrarı tam ve takriri kelâm edüp müekkilim merkum Esseyyid Ali ağa atyabı malından ifraz eylediği bin yedi yüz kuruşu hasbeten lillâhissemed vakfı sahipl müebbed ve habsi sarihi mücellled ile vakfı ve habsedüp şöyle şart eylediki mebla'i mezbur bin yedi yüz kuruş ba yedi mütevellî rehni kavi veya kefilî millî ile senevi ziyade ve noksan olmayup ve kalemiyye namile dahi bir nesne alıtmayup alâ vechil halâl onu on buçuktan hisap üzre istilbah olunup kazai mezburde vaki Muzaffer Paşa ve namî diğer Medrese Cami'i şerifinde üç vakit ki sabah öyle va ikindi Namazlarında İmam olup edayi selât eden kimseye hasıl olan ribhinden senede yüz on üç buçuk kuruş vazife verile ve mahalle'i mezburde vaki müceddeden bina ve takmiline muvaffak olduğu Çeşmenin ve Eetva Hanenin tamir ve termimine ribhi mezburde beher sene iktiza ettikçe otuz yedi buçuk kuruş sarf olunan ve ve ribhi mezburden on beş kuruş kazai mezkûr civarında Hıdırlık nam mahalde medfun Subeybi Rumi Radıyallahü Teâlâ Hazretlerinin Cami'i Şerifinde ber vechi mutat leyâlîde ikadi şem'ine sarfoluna ve ribhi mezkûrden yirmi iki buçuk kuruş kazai mezburde Sancaktar Mahallesi Cami'i şerifinde leyâlîde ikad olunacak şem'ine sarfoluna ve ribhi mezkûrden yedi buçuk kuruş kürkciyan sukunda bir aded su musiugu Sakisine ve tamir ve termimine harç ve sarföluna ve müekkilim merkumun kürkciyan sukunda vaki müstekilleu yedinde milki olan malumul hudud bir bab dükkânî raici vakti hal üzre ba yedi Mütevellî icar olunup senevi icari mezkûrden hasıl olan malum ül miktar meblâğ âyeti kerimeden cüz tilâvet ve sevabını ruhuma ihda eden fuffaza verile meblâğ mezkûr bin yediyüz kuruş ile dükkânı mezkûr müekkilli'im merkum

ketbolundu ve yedi Esseyyid Ali Ağa 'fariğân anışsevağıl Mütvellî'i merkume teslim oldahi vakfiyet üzre kabız ve teslim ve sair Mütvellîlerin Evkafta tasarrufları gibi tasarruf eyledi dedikte gabbettasdıki şer'i veikli merkun vakfı mezkuden bilvekâle Rucuğ ve Mevkufu müekkili merkumun milkiyyetine istirdat ve mütvellî'i merkun teslimden imtina ile hakimi müvekkil sadri kitap toba lehu ve hasune meab hazretleri huzurunda kema hüvelmastur fil kütübül fikhiyye müterafiân ve her biri faslı hasma taliban olduklarında hakimi mumaileyh esbagallahu tealâ niamehu aleyh hazretleri dahi alimen bilhilâfilvaki beynel eimmetül müctehidin alâ kavli men yerahü hasen minel eimme vakfı mezkûrûn evvelen sıhhatine saniyen lüzumine hükmü sahihi şer'i ve kaza'i sarihi mer'i etmeğın vakfı mezbur sahih ve lâzım olup min ba-it nakza mecal muhal ve adimül ihtimal olduğı (feman beddelehu bade ma semina bu fe innema ismuhu alellezine yübeddiluneh inallahe semi'ün alim) ve ecril vakifi alel hayyil cevadül kerim cera zalik tah-riren filyevmissadis min saierül hayir li sene sittin ve mieteyn ve alf 1260

Ş U H U D Ü L H A L

Küpeli hafız efendi	İbek oğlu Esseyyit Osman Ağa	Kasnaklı oğlu Esseyyid Mustafa
Yazıcı oğlu Esseyyid Ahmet Ağa		Dursun oğlu Derviş Hacı Hasan
Kadı zade Esseyyid Osman Efendi	İbek oğlu Esseyyid Hacı	Süveyyîş oğlu Seyyid Hasan
Enbiya oğlu Hafız	Kıl Yusuf oğlu Muhsin	Ve gayrihim minel hazırın

No. 402

Bin ikiyüz ellibeş senesi Rebiül Âhirin on dokuzuncu günü tah-tı âli bahtı osmanîüzre culusü hümayun vaki olup umumen tecdidi berat olunmak kaide'i mer'iyeyi saltanatı seniyyeden bulunduğuna binaen nazareti evkafı hümayunn mülûkânâme mülhak bulunan Ço-rumda vaki Kapaklı mezrasının rüsumluk tamamen malikânesiyle Osmanıcıkta nısıf malikâne Güvercinlik ve nısıf malikâne Kargu ve

İnce Suyu sağır tamam malikanesi vakfının Çorumda Muzafferiyye medresesinde Camii Serifî Kebirde ba şartı tetris sümün hisse malikâne mûtasarrıflığı işbu rayi'i terfi'i rafi'ışşeni hakâni Yusuf halife ibni İbrahim zide ilmuhu yedinde olan berati atiki der aliyyeme getirüp tecdidin rica etmeğinden naşi kuyude müracaat olundukta mutasarrıflığı mezkûr bin ikiyüz otuzdokuz senesi Cemaziyelâhirinin salhi tarihile mumailayhin elyevim uhdesinde olduğu tebeyün etmiş olduğundan kaydi ve atik berat mucebince yedine tecdiden berat verilmiştir. Tahriren fi yevmissalis min Şehrişşabani şerif sene isna ve seb'in ve mieteyin ve elf 1272

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat Şubesi Tarafından
Ayda Bir Çıkarılır

Sayı : 55

1 Mayıs 1945 Kuruluşu: Nisan 1938

23 Nisan

ORTAOKUL MÜDÜRÜ

Ziya Ataman

Millî Egemenliğimizin 25 inci yıl dönümünü içten gelen coşkun bir sevinçle kutladık İçten gelen coşkun bir sevinçle, çünkü: 25 yıl önce uçuruma yuvarlanmakta olan bir devletin ve bu devletin sürüklediği ünlü bir milletin korkunç hali gözlerimizin önünden silinmiş bir kâbus değildir. Bu kutsal gün: Hilâfet sarığının ve saltanat sorguçlarının örtfüğü haşmetli beyinsizlerin saltasından kurtulduğumuz gündür. Yüzlerce yıl afyonlanmış, efsunlanmış tereddi etmiş bu dimağlar, osmanlı milleti adıyla bir millet yaratmağa çalışırlarken mensup oldukları Türk milletini zulümle işkence ile canından yurdundan bezdirmiştir. O yurddanki içinde hiç bir şey türkçe değil hatta osmanlı değildi tiren. Tramvay, reji, elektririk, banka, sigorta, toptancılık, komisyonculuk, gibi kazanç kaynakları yabancılara aitti. Fabrika kurmak, yol açmak gibi yurd işlerine gelince, bunlar kapitülasyon sahiplerinin hususi müsaadelerine bağlı imkânsızlıklardı. Bu sözde devletin elinden kurtulduğumuz bu büyük günü sevinçle, coşkunlukla kutlanmazda ne olur.

Sevinelim ve coşalım: bu gün, millî egemenlik meşalesinin Ankara kalesinin yalçın kayalarında akisler yankılandırarak cihân gözünü

kamaştırdığı günün mesut yıldönümüdür. İlk Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa, Millet Meclisinin büyük kürsüsünden bu gün haykırmıştı; “Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir”

Bu gün Türk, padişahının kulu değil kendi kendinin sultanı olmuştur. Kendine buyruk olan türkün ilk işi de yurduna sahip olmak olmuştur. Sınırlarda, sınır dışında ve sınır içinde ve hakikatte savaştık, savaştık ve kazandık. Neticede yurdumuzun gerçekten sahibi olduk. Bu gün sınırlarımızın içinde her şey bizimdir: tüten her fabrika bacası türk gücünü, uzayan her karış demir yolu türk emeğinin eseridir. Artık düyunu umumiye bir mültezim insafsızlığı ile bütçemizin üzerine abanmamıştır. Bizi bize kırdıran reji uğrunda artık her yıl binlerce kurban vermiyoruz. Dünyanın dört bucağı ölüm sefalet içinde inim inim inlerken kan nehirler halinde çağlarken biz tarihimizin mutlu bir gününü cennet yurdumuzda kutluyoruz. Bu nimete 25 yıl önce bu gün nail olmuştuk. Bu günün büyük yaratıcısı ilk Millet Meclisi reisi Mustafa Kemal Paşanın, Türkiye Cumhuriyetinin ilk Cumhuriyet Başkanı Gazinin ve Türk Milletinin Ebedi şefi Atatürkün ulu hatırası önünde minnetle eğilirken, dahi şefimiz eşsiz kahraman aziz İnönü'ye minnet ve şükranlar.

Sıtma Hakkında

Dr. Fazıl Erciyaş

Sıtmanın ferdi ve içtimai büyük zararlarını önlemek sıtmayı ortadan kaldırmak için yüksek sağlık ve sosyal yardım bakanlığımız tarafından sıtmaya karşı mücadeleye girişmiş bulunuyoruz. Mücadele ettiğimiz bu düşmanı iyice tanımak için sıtmadan biraz bahsedelim)

Sıtma savaşı münasebetile şimdiye kadar bir çok vesilelerle sıtmadan bahsedilmiştir. Buna rağmen meyaneye gelen bir çok hastaların kollarında veya boyunlarında sıtma için ip bağlamış olduklarını ve bağzı kimselerdede ham meyva yemekle sıtma olacağı kanaati hâla silinmemiş olduğunuda bizzat görmekteyim.

Daha evvelleride sıtmanın fena havalardan, bataklıklardaki fena kokulu gazlardan olduğu kanaati mevcut idi. Sıtmanın geçmesi için divarlara çivi çakmak, konyak içinde sarımsak yutmak gibi bağzı zihniyetlerinde mevcut olduğu sıtmayı henüz temamilen öğrenemediğimizde delirdir.

Sıtmanın sirayeti hastadan hastaya doğrudan doğruya olmayıp bir sıtmalıdan diğer sıtmalıya sivrisinekler vasıtasile olur. Sıtma amilini havi bir sivrisinek hasta olmayan bir şahsı ısırıdıktan 1 — 3 hafta içinde hastalık kendisini gösterir.

Hastalık ekseriya yüksək ateş nöbetlerle başlar. Nöbetler hemen günün aynı saatlerinde 10 — 15 arasında gelir evela şiddetli bir titreme başlar hasta soluktur. Kendisinde halsizlik hisseder. Cilt soğuk nabız süratlıdır. Ateş 39 — 40 dereceye hatta 41 dereceye yükselir. bir saat süren titremeden soğuk cilt ısınmaya başlar. Hastanın yanakları kızarır hastada baş ve bel ağrıları vardır. Dâlakta tabii den büyüktür. Sol kaburgalar altında büyüklüğü ele gelir. Bazan hastanın dudağında (Herpes) uçuk çıkar.

Bu ateş yükselişleri kanda sıtma plasmodilerinin tekâmül devrelerini tamamlayıp çoğalmak üzere parçalandıkları sırada, yeni husule gelen genç plasmodi lerin kana dökülmesiyle başlar. Ateş en yüksek haddini bulduktan sonra tekrar inmiye başlar. Bu inişte, şiddetli terleme ile müterafiktir. Bu şekilde bir sıtma nöbeti tamamlanmış olur. Saf sıtma nöbetleri bazen gün aşırı yani bir gün gelir bir gün gelmez bunlara tersiyana sıtması derler, İkinci neviler nöbet aralarında iki gün fasıla verir bunlara Kuvartana sıtması derler. Diğer üçüncü nevide nöbet, ateş gayri muntazam, ağır sekildedir. Bunada Tropika sıtması derler.

Nöbetlerin bu klasik şekilleri ekseriya bozulur. Meselâ; tersiyana nev'inden gün aşırı nöbet gelmesi lâûmken sivrisinekler üst üste günlerde müteaddit defa ısırılmışlarsa o zaman fasılasız her gün nöbetler gelir yarım ve gayri kâfi yapılan tedavilerle de nöbet şekilleri değişir. Hastalık kendini gizler ve başka hastalıkları taklit eder.

Sıtmayı husule getiren sıtma plasmodisinden bahşedelim bu sıtma plasmodilerinin de yek diğerlerinden az farklı üç şekli vardır. Tersiyana sıtmasının âmil plasmodium vivax, kuvartana sıtmasının âmili plasmodium malaria, Tropika sıtmasının âmilide plasmodium immoculatum dır.

Sıtma plasmodisini insandan insana naklederek hastalığın sirayetine vesile olan sivrisineklerin anofel cinsidir. Diğer (Culex) küleks cinsi sivri sinekler vasıta olmazlar.

Plasmodilerin devri bir tekâmül safhaları vardır. Bu tekâmül safhasının bir kısmıda anofel cinsi sivrisineklerin vücudunda geçer şimdi misal sarak tersiyana nevsinin tekâmül ve neşvü nûma devrelerini gözden geçirelim.

Tekâmül devresinin bir kısmı insanın kanında diğer kısmıda sivrisinikte neşvünüma devreleri vardır. Nöbet esnasında kana dökülen dişi ve erkek gametler bir sükûn devresi geçirdikten sonra kırmızı küreyvelere vasıl olurlar. Al yuvarlakcığın içinde küçük plasmodi halkası teşkil eder böyür, büyük kalka olur ve daha sonra kâhil plasmodisi olur ve sonra parçalanma şeklini alır. Al yuvarlak artık harap olmuş parçalanmıştır. Merozoide halinde parçalanır. Dişi ve erkek

gametler kana dökülür dışı gametler, insanda tekrar devrini yapar. Bu cinsiz devredir. Cinsli düvre ancak sivrisineğin vücudunda tamamlanır. Çünkü bu tekâmüle ancak anofel cins sivrisineklerin bünyü ve derece'i hararet derecesi elverişlidir.

Vasıta olan sivri sinekler, sivri sineklerin anofel cinsidir. Anofel ve küleksleri birbirinde ayırmak pek zor değildir.

Evvela anofel yumurtaları ayrı ayrı bulunurlar. Külekslerin yumurtaları ise hemen toplu bir halde bulunurlar. Anofelin sürfeleri su sathına mail olarak su içinde bulunur. Anofel sivrisineğin vücudu düzdür. Ve konduğu satha kırkbeş derecelik bir meyil ile konar. Küleksin vücudu göğüs ve batin kısmı bir zaviye teşkil eder. Bir kamburu vardır. Ve konduğu divara veya her hangi bir satha hemen muvazi olarak konar. Anofelin kanatlarında benekler vardır. Küleksin ise kanatları düzdür. Bir de başlarındaki hortum ve his uzuvlarında farklar vardır. Anofelde bunlar hemen aynı uzunlukta diğerlerinde ise çok farklıdır.

KORUNMAK

Hastalığı nakleden sineklerin ısırmasından kaçınmakla olur ki meselâ: geceleri açıkda yatmamak lâzımdır. Bunun için cibinlik kullanmalıdır. Cibinlik sineklerden temamilen koruna bilecek şekilde olmalıdır. Küçük deliklerinin bir mil milimetreden fazla olmaması lazımdır. Daha fazla geniş delikli tüllerden ufak sinekler girebilirler. Birde cibinlik'in kenarları altları kalın bezden yapılmalıdır. Uyurken cibinlige temas edecek el ve ayak'ın hariçten sineklerin butül üzerinden ısırmasilede hastalığı geçmesi mümkün olur. Onun için etek kısımların kalın bezden yapılması güzelce yatak kenarlarına sıkıştırılması lazımdır. Pençerelerden bazılarında ince delikli pençere teli koymalı pençere açılmak lazımgeldiği zaman bu teli pençerelerin açılması lazımdır. telyerine iki kat tül bezide konulabilir. Kışla, Mektep Hastane gibi yerlerde hatta tirenlerde de açılacak pencerelerin daima tel kafesli olması muvafıktır.

Birde sinekleri kaçırmak için onların sevmedikleri ağır kokuları da kullanmak kabildir. Okalıptüs, Karenfil, Kâfur gibi ağır

kokuları vücuda sürmek pek pratik değildir. Zar ve pistir. Fakat asit fenik kretil gibi maddeleri helanın ve diğer munasip yerlerin köşelerine koymak muvafık olur. Birde sinekleri öldüren filitleri kullanmak muvafıktır. Halen piyasadaki filitler istenilen şekilde randuman veremezler. Filit yapılacak odanın her tarafı güzelce kapatılır. Eyi bir filit'in beş dakikada sinekleri öldürmesi lazımdır. Filit odada göz yaşartıncaya kadar sıkılmalıdır yarım saat veya bir saat sonra kapu açılır derhal ölen sinekler süprülür bunların arasında ölmeyen bir kısım sinekler de baygın haldedir. Onun için süprülüp toplanan sinekler derhal yakılmalıdır. Saman ve tezek gibi şeylerle tütsülemekde yapılırsada pek tavsiye edilemez.

Güzel bir filit yapmak için tavsiye edilecek hususî bir formül-söylüyorum. Bu filit tarifine uygun şekilde yapılacak olursa sineklerden mada pire ve tahta kuruları da bundan müteessir olur kısmen ölür bir kısımda bayılırlar. Bir kilo filit için bir gram asitfenik, on gram trebentin ruhu içinde eritilir. diğer bir kiloluk şişeye de gaz (petrol) konur, ve bu gazın içine eriyebildiği kadar naftalin ilâve edilir, çalkanır, Kullanılacağı zaman birinci mahlûl ikinci mahlûlun içine konur çalkanır ve filit tulumdasına yarı yarıya doldurulur.

D. D. T. isimli Amerikalıların hazırladığı bir formül vardırki buda filit gibi püskürtmek suretile kullanılır. Sinekleri ve sineklerden gayrı bütün haşaratıda derhal öldürecek kudrettedir. Bu madde de kimyakerlerimizden Nami Sertoğlu tarafından Refik Saydam Hıfzıssıhha Enstitüsünde hazırlanmakta ve imal edilmektedir.

Korunma sırasında ilaçla korunmadanda bahsedebiliriz. Günde bir kinin almak ve üç günde birde günde dört kinin almak usulü vardır. Fakat bu suretle vücudun kinine alışmasında mevzubahstir. Üç günde bir yarım atebrin almakta aynı işi görür. Bu suretle sıtmadan şahsi, korunmadan bahsettik. Birde umumî korunma vardırki bu sıtmayı taşıyan sivri sinekleri imha etmek ve sıtmalı hastaları tedavi ederek sineklerin sıtma alacak membalarınında tüketmek lâzımdır. Her ikisi için yurdumuzda umumî bir mücadelele başlamış bulunuyoruz. Bu mücadelede rolün büyük bir kısmında halkımıza düşer. Eğer her sıtmalı hasta tedavisine dikkat eder ve kendini tedavi

ettirirse sivri sinekler zıtmalı hasta, yani sıtma membaı bulamıyacaklarından batabk kendi kendine sönmüş olur. Sıtma ilâcı gerek eczanelerde ve gerek hastanelerimizde bol miktarda mevcuttur. Hastanemiz dahiliye polikliniğine gelen sıtmalı hastalara meccanen atabrin vermekteyiz. Diğer bütün sıhhi müesseselerde de aynı şekilde hareket edilmektedir. Kendini ve memlektini seven her sıtmalı da kendini tam olarak tedavi ettirmelidir. Atebrin kinin gibi acı değildir. Kulak çınlaması yoktur. Çocuklar kolayca alabilirler yalnız bazı hastalarda geçici bir sarılık yapabilir. Buda kendiliğinden zail olur.

Umumî mücadelede sineklerin üredikleri durgun suları yok etmek mümkün değilse buralara mazot dökmek lâzımdır. Mazot suyun sathında ince bir tabaka halinde yayılır ve su sathından nefes alacak su içindeki sivri sinek süfreleri hava alamıyacaklarından ölürlür. Evlerdeki, zebze bahçelerindeki havuzların suyunun haftada bir gün boşaltılıp tamamen suyun değişmesi lâzımdır. Kullanılmayan bostan kuyularının kapatılması, çeşme ayaklarında, bahçe sulama su arkalarında, çeltik tarlalarında, kum ve taş ocaklarında durgun su kalmasına mani olacak yollar açılması lâzımdır. Yol açılması mümkün olmayan durgun sulara mazot dökülecekse her metre kare için bir kaşık mazot kâfidir.

Bataklık arazide suyu çekmek için kanallar açmak sivrisine yurmurtalarını yiyen bazı balıklar üretmek, bataklık araziye fazla su çeken fıstık, okalıptüs gibi ağaçlar dikmekte faydalıdır.

Kıskançlık

Bahri Miyak

— 54 üncü sayıdan artan —

Bu imâlî sözler Ferdane'nin esasen pek uçucu olan neşesinin üzerinden bir sünger gibi geçti. Ruziye fıkırdadı ve bakışları bir an kadeh çınlamaları duyulan kaysı gölgesine takıldı. Üsük farketmemiş göründü. Hacı ağanın ise çoktan ağzı yayılmış, sözleri ipten saptan kurtulmuştu. Fakat ne ehemmiyeti vardı, Zaten Üsük bu bunağı dinlemiyordu ki; o, ardına kadar açtığı içinin pencerelerine abanmış hatıralarında kendisini ve Ruziye'yi seyrediyordu.

Kürenin közündeki çevrilen culuk germeci midelere mesaj gönderiyor. Üsük'le Hacı Ağa'nın sözümona aparatiflerini bitirmeleri bekleniyordu. Kezik, ağarmağa ağırlaşmağa başlayan pekmezi ağırlaşmış bir tempo ile döğmeğe devam ediyor, Halime udunun telleriyile oynuyor, Güldane ve Reyhane üvey annelerinin fıkırdayışlarını iğneleyen maniler söylüyorlardı.

Fıkır fıkır ne glüüyon
Kırılıyon dökülüyön
Yeter artık cilve edâ
Sevildiğini bilion

Ferdane, yaralı fakat mağrur, rakibesini omursamaz, tehlikeyi mühimsemez görünmek istiyor,

Halime, parmaklariyle tellerini okşamakta olduğu sazı kucığına yerleştirdi. sığaradan ve içkiden çatallaşmış sesiyle yaptığı,, şan,,a udun gövşek ve sarkık ahenğiyle akompanye ederek, ortalığa bir meyhanane şarkısının oynak nğamelerini dökmeğe başladı.

Bu kışkırtıcı hava Ruziyenin kalçaları, beli ve göksü üzerinde istekli kıvrılmalar, bükülmeler suretinde gezindi.

Etraftan yükselen teşvik edici sözler Ruziyi'nin esasen pek mukamemetsiz olan çekinme duygularını da alıp götürdü. Süzgün ve manalı gözlerle Üsüğü bir müddet süzdükten sonra dişi bir sülün gibi alımlı, ortaya süzüldü. Kınalı parmakların taçlandığı kâfur eller, gümüş sakları andıran kolların nihayetinde yükseldiler. Baş, edâli bir silkinişle sol omuza yaslandı. Eller, sazın kıvrak ahengine tempo tutan kınalı parmaklarıyla başın üzerinde büyüleyici hareketlerle kıvramağa başladılar. Ayaklar, gül topukları dışarda bırakan terlikleriyle güverçin kanatları gibi çırpındılar. Bel, kalça, çekici, sürükleyici, kıvrılışlar ve kıvranışlarla ortalığa bir şehvet havası döküyordu. Göğüs bir çağlayanın coşkun suları gibi ürperdi.

Artık baş, arkaya atılmış, vücûd binbir sihirle bir kızıl şal gibi dalgalanıyordu. Gözler büsbütün büzülmüş, ince yaşmak kaymıştı. Arzu ve gençlik ateşiyle büsbütün pembeleşen yanaklar beğenilmenin, istenilmenin, gıpta edilmenin ve nihayet hasma meydan okumalarının haziyle yanıyordu.

Tül yazmadan kurtulan örgüler omuzlarda oynuyor, kabaran eteklerin örtemediği dizler nazla bükülüyor, kıvrılıyordu.

Ferdane, küre başında, bir mermer gibi donup kalmıştı. Yüzü, eski bir firesk kadar renksiz ve solgundu. Şakakları zokluyor, gözleri kararıyordu. Damarlarından kanın geçtiğini hissediyor gibiydi. Artık hiç bir şey görmüyordu. Yalnız dönen kıvrılan, titreyen ve kıvranan bir gölge, bir yılan gölge.... İşte hepsi bu kadar... Sanki ağaçlar, duvarlar bütün mevcudat da bu hayaletle birlikte dönüyor, sallanıyor ve birbirine karışan renkler gibi manasızlaşıyordu. Bir rüya aleminde, bir kâbus içinde sanılırdı.

Parmakları bir ihtilaçla « saplı » yı sıktı.

Ruziye, halâ, rüzgâra tutulmuş bir yaprak, çiçekten çiçeğe konan

bir kelebek gibi, alımlı, ahenkli, seyredenlerin içinde arzu fırtınaları koparak fethan raksına devam ediyordu.

Göksünün düğmeleri çözülmüş, saçları çıldırtıcı bir perişanlıkla omuzlarının etrafında oynaşıyordu.

Bel bir kamış gibi büküldü, büküldü, büküldü... Şimdi gökşünün duygularla ürperen taze yuvârlaklığı büsbütün hissediliyor, canlı varlıklarmış gibi titreşiyordu. Kalçalar bir antik vazo estetiğine aşağıya doğru süzülüyor, kollar başın üzerinde esrarlı helezonlar ciziyordu. Ferdanenin, Üsük'ü elinden alan o « soğuk avrat » ın önündeydi, gözleri karşısındakine hakimiyetini ve üstünlüğünü anlatan bir mana ile parlıyordu.

Üsük, masaya dayanmış, dalgın, bu dalgalanışı seyrediyor. Hacı ağa çoktan sızmıştı.

Ferdanenin gözleri camlaşmıştı. Asabiyetle " saplı ,, yı sıkı. Eli titriyordu. Dudaklarının rengi uçmuş burunun kanatları kinle açılmıştı. Gözleri birden büyüdü, büyüdü... Ve kaynamakta olan çay kazanının içinden bızla çektiği pekmez dolu " saplı ,, yı Ruziyenin mağrur yüzüne savurdu.

Keskin bir çığlık havayı yırtarak ağaçların dallarını hışırdattı. Ve damlara sürünerek gecenin sessizliğine yayıldı. Söz, şarkı, el şakırtıları, hepsi, hepsi durdu. Şimdi gecenin sükûtuna bu müthiş çığlık hakimdi. Ruziye, yuvarlandı ve ıztırapla kıvrılarak haykırmağa başladı. Kuvvetli lüks ışığına rağmen ümitsiz karanlıklar içindeydi. Henüz ışığın yaratılmadığı, dünyanın ilk günlerindeki insafsız ve deliksiz karanlık!...

Üsük, bu beklenmedik facianın verdiği şaşkınlıkla bir an durakladı, sonra bir yay gibi yerinden fırlayarak Ruziye'yi kolları arasına aldı.

Feci bir hal almış, bir an evel onu aşkan çıldırtan bu çehre, mumsudan mış gibi serkan bu kollar ve bacaklar hülâsa çöken bir saadetin yıkıntıları görünüşünde idi.

Ferdane, Sapsarı, dimdik, düşmemek için ocağın kenarına tutunarak, fakat intikamın hazzıyla mest, hançer ucu gibi delici gözlerle Üsük'e, ve kollarındaki gururun feci cınkazına bakıyor. Hacı Ağa, çığlıklarla uyanmış, fakat içkinin bir hamur çanağına çevirdiği bunak zibni, faciayı kavramıyarak şaşkın şaşkın bakıntıyor.

Üsük, çıldırdı, Bunak ihtyar şiddetli heyecanlar yüzünden tutulduğu felçle bir pencere kenarına mahkûm oldu.

Ruziye, gözlerinin karanlığı arkasında mazisini yaşıyor ve tekrarlıyor. Zavalı Ferdane.....

Bektaşî Duaları

Altmış yıl önce yazılmış bir bektâşî babası cönkünden derlediğimiz Gülbank, Tercüman, nutuk başlıkları altındaki türkçe duaları folklor bakımından yararlı bulduğumuzdan aşığıya yazıyoruz.

N. T.

*
**

LOKMA TERCÜMANI

Bismi şâh! Evvel Allah diyelim, kadim Allah diyelim, geldi Ali sofrası yâ şâh diyelim, şâh versin biz yiyelim, Evliya keremine, comertler, gerçek erenler demine Allah! Eyvallah, hu, Dost.

SOFRA GÜLBANKİ

Allah Allah bu gitti ganisi gele, Hak berekât vere, yiyenler nur ola, pişirip kurtaran derviş derdmenlerin hak erenler destgiri ve destgirimiz ola, oniki imam on dört masumu pak efendilerimizin babı saadetlerinde nasiblerimiz gani ola, Ücler, Yediler, Kırklar, Gülbanki Muhammedi, Nuri Nebi, Keremi Ali, birimiz hünkâr Hacı Bektaşî Veli, Cümle pirlar ve comertler ve gerçek erenler demine hû

ÇİRAĞ GÜLBANKİ

Allah Allah akşamlamlar hayrola, hayırlar fethol, şerler defola 12 imamın himmeti üstümüzde hazır ve nazır ola, Erenler bizi oniki imamın katarından ayırmaya, nefsimiz ruh, nutkumuz can ola, hak erenler gözcümüz ve bekçimiz ola, muratlarımız hasıl, niyazlarımız kabul ola, Nuri Nebi, Keremi Ali, pirimiz Hünkâr Hacı Bektaşî Veli, hazır. gayip, zahir ve batın gerçeğe hû

ÇİRAĞ UYANDIRMA TERCÜMANI

Bismi şâh Allah dost! Himmet erenler! aşıklar, sadıklar, uyanıklar ve sâkinanı ayini cem, Erenlerin gül cemâline aşk olsun, ber cemâli Muhammet, kemâli şâh Hüseyin, Ali, bülent selevât Allah eyvallah hû dost.

ÇİRAĞ TERCÜMANI

Bismi şâh çırağı dervişan, fahri dervişan zuhuri imân, küşade meydan, kalunu evliya kuvveti aptalân gerçek erenler demine hû Allah dost.

GÜLBÂNK

Alla! Allah vakitler hayrola, hayırlar fetbola, şerler defola, münkir münafık mat ola, er hak Muhammet Ali halimizce ola, er hak kardeşlerimiz postunda daim ola, yûf münkire, lânet yezide, rahmet mümine, gerçek erenler demine, Seyyit Ali Sultan demine hû, eyvallah dost.

ŞERBET TERCÜMANI

Allah Allah! Aşk olsun içene rahmet olsun göçene hazreti imam Hasan Ali'ye hazreti imâm Hüseyin Veliye gittiği yer gam görmeye, erenler kerem eyleye Allah, eyvallah, hû, dost.

SUFRA GÜLBANGİ

Şipir şipir mürşidi rehber, sundular kevser elhamdülillah, sufra Alinin, himmet Velinin, şöhrat dinin elhamdülillah. Muhammet güldür, pirim büllüldür, Cümlemiz kuldur elhamdülillah. Haktır Muhammet, olmuşuz ümmet, bulmuşuz rifat elhamdülillah. Bu kulun zikri, elfakri-fahri, bu demin şükri elhamdülillah. Nuri Nebi, keremi Ali, primiz hünkâr Hacı Bektaşî Veli. Gerçekler demine hu.

TIRAŞ TERCÜMANI

Tıraş olduk bulduk sefa, ehli beyt hanedanına kıl vefa, geldi hak-
tan ayeti muhallekin, anın için tıraş oldu Muhammet Mustafa berce-
mâl, Muhammet Kemâl.

DÖRT KAPU SELÂMI

Esselâm ey nuri şariat erenleri, esselâm ey pîri tarikat erenleri,
esselâm ey nuru marifet erenleri, esselâm ey nuru hakikat erenleri

NUTKU REHBER

Hak huzuruna, Muhammet Ali divanına kurban götürdüm. İkrâr
vermesine havâlet var mı dı? Hak görmüş, hak bilmiş, hakkını hak-
tan talep eder, Allah Allah.

SANCAK, MERSİYE SELÂSI

Ya Allâh, Ya muhammet, ya Âli ve sallialâ Muhammet nesli Ali
ve Ali Âli Muhammet Ali, Yuf münkire, lağnet yezide, rahmet mü'mine
nuru Nebi, Keremi Ali, pirimiz Hünkâr Hacı Bektaşî Veli gerçekler
demine hu diyelim hu.

TİĞİ BENT TERCÜMANI

Hizmet merdane bent ettim dil bendini, küşade kılmışam nefsim
dost pendini, rehber ile pire ettik iktida takdı selman boynuma tiğ
bendimi, ber cemali Muhammet Kemâl şah Hüseyin Ali Bülent selevat
Allah eyvallah hu dost.

KAMBERİYE TERCÜMANI

Nişan verdim sana kanber Aliden, erenler hadimi şahi Veliden,
kuşandım ben anı pirim elinden, bercemâli muhammet, kamali şah
Hüseyin Ali bülent selevat Allah eyvallah, hu dost.

TESLİM TERCÜMANI

Erenler erkânı oldu imanım. Kalmadı gönlümde şek ve gümanım
Takup teslim olup hakka hem işe, erenler yolunda fedadır canım. Hu,
eyvallah dost.

HIRKATERCÜMANI

Hırkayı hakikat, hulâsai tarikat, Ali abadan oldu bize emanet,
destur ya şahı vilâyet hu, eyvallah dost.

TAÇ NİYAZI TERCÜMANI

Allah Allah erenler dergahında ben kemter yüzüm hâk eylerim.
Hâk yerine kayınsuzdan geydik tacı izzeti Allah eyvallah dost.

TENNURE TERCÜMANI

Allah Allah erenler aşkına, serü pa ve brehne geldim. Erenler mey-
danına giyüp tennuru çeşmim etmeğe nur. Boyun verdim, bu erkân
ıranına Allah eyvallah hu dost.

DOLAK TERCÜMANI

Derki bendim bent edip dolağım bendini, men dara çektim. İste-
rim güş edem pir-pendini, her gedâ eğilmeğe geldi şah eşiğine, mer-
hamet destine teslim eyledim, ben kendimi Allah eyvallah hu dost.

EŞİK TERCÜMANI

Eşiğine koymuşum ben canü ser tâ vücûdum saf ola hem çu zer.
Budur niyazım ben fakire kıl nazar, Allah eyvallah dost.

TERCÜMANI MENKÜŞ

Bismi şah gezme alemde olma serseri, canı dilden ol muhibbi hay-
deri güşü menkûş eyleyüp gulâm ol erenler şahına, ol Ali Murtaza-
nın kanberinin kanberi ber cemâli Muhammet kemâli şah Hüseyin Ali
Bülent selevat, Allah eyvallah dost.

MEYDAN TERCÜMANI

Allah dost Hazır, kaip, batın, zahir, ayini cem erenlerinin gül ce-
mâllerine aşk olsun Allah eyvallah hu dost.

DAĞLAR

Dumanlı bşları göklere ermiş,
Yedi renk üstüne hareli dağlar.
Kaynaklı göksüne halıyı sermiş,
Bahara yüzünü sürelî dağlar.

Güneşin rengini kendine çekmiş,
Sanki her yanına çiçekler ekmiş,
Çiçekler bağına bin koku dökmüş,
Ezelden ebede sıralı dağlar.

İçini boşaltsan ovalar erir,
Kuşların sussa da rüzgâr söylenir,
Korkunç uğultular yankılar verir,
Bu eşsiz hayata ereî dağlar.

Derdin çağladıkça gözün yaşında,
Savarsın derdini yazın başında,
Bulutlar eğilir senin karşında,
Bağırını rüzgâra vereli dağlar.

1 B. 401 - Ömer Çidemtepe
Ortaokul - Çorum

Gönlardan Derlemeler :

(Bektâşi Nefes Ve Şiirlerinden)

Derleyen : Eşref ERTEKİN

Nihani Baba

Ey münevver Cemali mazheri nuri ali
Dest verüp damanına ta ezel dedik beli
Du cihanın ahiri ve hem oldur evveli
Şanına nazil oluptur lâfeta illa ali

Medet ey sırrı murtaza şiri hak nakdi Âli
Kutbül aktap kutbül ekber Hacı beктаşı veli

Keremeti zahir oldu ibni ibrahimi sani
Hakikatte Bürhanile hel eta alel insani
Evliyanın serdari Ebbiyanın bürhanı
Eşiğinde baş koyanlar feda eyledi canı

Medet ey sırrı murtaza şiri hak nakdi ali
Kutbül aktap kutbül ekber Hacı beктаşı veli

Batınının batını eyledi zahir nüma
Ruzü Şep mü'münlerin fikri zikri daima
Aleme batın yüzünden eyleyüp arzu sema
Elli yedi bin züvvari dediler hak rehuüma

Medet ay sırrı murtaza şiri hak nakti ali
Kutbül aktap kutbel ekber hacı beктаşı veli

Bir ismin hünkâr çağırdup aleme oldun nazır
 Binüp ol cansız hacere emrine oldu muntazır
 Cümle arş ehli melâik saf bağlayup durdu hazır
 Dediler safa geldin ey ibni resuli lânazır

Medet ey sırrı murtaza şiri hak nakdi Ali
 Kutbül aktap kutbül ekber hacı bektaş veli

Erişüp dostuna oldem danıştı bin bir kelam
 Dedi ya bektaş senindir meenedi kutbül alem
 Arşı muallaya baktı yazılmış levhi kalem
 Girdi gögercin donuna verdi erle.e selam

Medet ey sırrı murtaza şiri hak nakti ali
 Kutbül aktap kutbül ekber hacı bektaş veli

Muhammet Musfafa sırrı Ali yel murtaza hakkı
 Hatice Fatma pinti Hasan hulkı Riza Hakkı
 Şhideyni saideyni Hüseyin kerbela hakkı
 Ali Zeynal âbâ bakır imam Cafer Riza hakkı

Medet ey sırrı murtaza şiri hak nakdi Ali
 Kutbül aktap kutbül ekber hacı bektaş veli

Nesli kâzım Ali Riza şahi horasan piri
 Tak dinim naki imanım taci şerim askeri
 Mehdiyi ahir zemandır mü'münlerin rehberi
 Eşiğinde bir gedadır bu (Nihni) kemteri

Medet ey sırrı murtaza şiri hak nakti Ali
 Kutbül aktap kutbül ekber hacı bektaş veli

(Mersiyei Nihani) 1

Ey havali geldi Muharrem titirer arşı zemin
Yasü matem mü'minine çün dedi cibril emin

Düştü şehit kerbelade ol emirel mü'minin
Nice kıydın ehli beyte sen yezidi hainin

Ey hayasız amrû nahsi şimri mel'un eyleim
Elâ lanetullahi alâl kavmizzalimin

Kurretil ayni Muhammet ol Hüseyni ba safa
Cihânda görmüş değildir kimseler böyle cefa

Ruzü mahşerde sorunca ceddi pîkin Mustafa
Ne cevap verin acep ey havariç bi vefa

Ey hayasız amrû nahsi şimri melun ey lâin
Elâletullahi alel kavmizzalimin

Kerbelâde şehit düştü yetmiş iki mehpâreler
Ah edüp arşü semavat döküldü seyyareler

Ruzi mahşerde dahi çıkmaz sineden yareler
Lâneti hak sizlere buyurdu yüzü kareler

Ey kayasız amrû nahsi şimri melun ey lâin
Elâ lanetullahi alel kavmizzalimin

Name yazup kûfeden abdi eman gönderdiniz
Biz Muhammet ümmetiyiz deyü dava kıldınız

Sonra dönüp evladına kastı garaz oldınız
Uryan büryan zevcelerin deveye bindirdiniz

Ey hayasız amrû nahsi şimri melun ey lâin
Elâ lanetullahi alel kavmizzalimin

(1) Bu iki pekteği şiiri hususu elde bulunan bir Cönkten derlenmiştir.

Murtezânın nuri aynı mustafaân hürmeti
Bir içim su vermeyüben etmediniz şefkati

Haşaki sizler olasız ol hazretin ümmeti
Evveline ahirine hak buyurdu lâneti

Ey hayasız amrû nahis şimri melun ey lâin
Ela lanetullahi alel kaymizzalimin

Korkmadınız ol hüdadân hakkın ası kulları
Hâke yeks an ettiniz bunce teşne dilleri

Ey (nihani) lânet eyle eyle beyt düşmanına
Şamıyani bed likalar ol yezidin canına

Niçe kanlar döktüler kerbelâ meydanına
Lânetullahi aleyhim hak buyurdu şanına

Fy hayasız amrû nahsi şimri melun ey lâin
Elâ lanetullahi alel kaymizzalimin.

(Viraniye ait büyük bir mersiye)(1)

Dinle sözümü canile ey yari peygamber
Âli aliden dem urayım ber huceci defter

Ger sen derisen canı cihan kimdir a birader
Deyeyim sana ben tut kulağını seraser

Hasan Hüseyin zeynalaba bakiri cafer
Kâzım Rıza taki naki mehdi'i asker

Her kimki diler vermeğe âlemde şugle
Nefsini kesüp gayretile uymaya cehle

Tahkık olan aşıklar her giz edemi öyle
Bize ezeli şahi cihan der bunu böyle

Hasan Hüseyin Zeynalaba bakiri cafer
Kâzım Rıza taki naki mehdi'i asker

Hayfola sana sen düşesin nahalef
Tevhidi Arife ve gâve gelüptür alef

Has olan dilimizçin safolmaya sâref
Böyle buyurduya zümrei şahi necef

Hasan Hüseyin zeynalaba bakiri cafer
Kâzım Rıza taki naki mehdi'i asker

Her kim âle güvâh olup oldu sait
Farzdır anaki hariciden ola bait

Kastı âledenlere ser leşker idi lânet yezit
Her biri bir halile ki oldu şehit

Hasan Hüseyin zeynalaba bakiri cafer
Kâzım Rıza taki naki mehdiyi asker

Sendahi edüp lâneti sad bari yezidân
Var Ârif isen müşkülünü bir usluya dan

Ko yoluna aşıkının başla bin can
Üç âli Ali koydu bunu ayini erkan

Hasan Hüseyin zeynalaba bakiri cafer
Kâzım Rıza taki naki mehdiyi asker

(1) Virani Baba Hacı Bektaşî Veli Halifelerindendir. Ayrıca birde bektaşiliğe dair eseri vardır.

Çün mührü âli canî dile kalu belaidır
Aşıkları aşık edeli lem yezelidir

Canan ı ener can verirsen yoludur
Maksudunu iste sen âli alidir

Hasan Hüseyin zeynalaba bakırı cafer
Kâzım Rıza taki naki mehdiyi asker

Gel ister isen lutfile mahşerde şafâat
Dinle edep et ta erişe sana hidâyet

Fakrol kamudan el çeküp eyle feragat
Ağmalığı ko aç gözün üş nesli vilâyet

Hasan Hüseyin zeynalaba bakırı cafer
Kâzım Rıza taki naki mehdiyi asker

Suoma elini nesneye dünyada rizasız
Ta geçesin sıratı sen havfü hatasız

Niçün olasin adem iken uğru hâzasız
Bir gevher imiş bu on iki zümre behasız

Hasan Hüseyin zeynelaba bakırı cafer
Kâzım Rıza taki naki mehdiyi asker

Döndürme yüzün mü'mün isen âli abaden
Fahrol yürü çıkma köhne abaden

Evlâdı Ali fahroluben geçti kabaden
Levlâke lema bunlar şanına indi hudâden

Hasan Hüseyin zeynalaba bakırı cafer
Kâzım taki naki Rıza mehdiyi asger

Âlemde dilâ kimki eder bunları maksud
Bildi kim imiş cümleye üş sâcidi mescud

Meyletme sakın dünyeye aldar seni merdut
Âpdal olana âli ali oldu çü mabut

Hasan Hüseyin zeynalaba bakırı cafer
Kâzım Rıza taki naki mehdiyi asker

Sen Âle sücut etmez isen Hacı olamazsın
İkrar edüben Ahmede naci olamazsın

Ehli keremin başına taci olamazsın
Bu Âli ali kurduğu minhacı olamazsın

Hasan Hüseyin zeynelaba bakırı cafer
Kâzım Rıza takı nakı mehdiyi asger

Gün gibi şeha bu sözüm aynı ayandır
Meddahi Âli aba seri cümle lisandır

Bu mehdi ali hariciye zehrile kandır
Bilmez o yezit Âli ali yi şahı cihandır

Hasan Hüseyin zeynelaba bakırı cafer
Kâzım ve Rıza takı nakı mehdiyi asger

Tahkıkıle çün ehli fırak etmedi kâfer
(Virani) canü dilden çaker aliye çaker

Bir bendei ednadir kemter kamudan kemter
Fatihî dinü dünya bunlardır ey ser ver

Hasan Hüseyin zeynelaba bakırı cafer
Kâzım Rıza takı nakı mehdiyi asger.

Halkevimizde Nisan ayı çalışmaları:

1 — Halkevi idare kurulu haftalık toplantılarını muntazaman yapmış ay içinde birde olağanüstü toplantı aktetmiştir.

2 — Evimiz kütüphanesi ve müzesi açık bulundurulmuş, ziyaretçilerin istifadesi sağlanmıştır.

3 — Spor şubemiz tarafından 2000 metrelik bir mukavemet koşusu tertip edilmiş, boks, güreş, beden hareketleri, voleybol, pigpong, hareketlerle idame ettirilmiştir.

4 — Millî oyunlar ve millî saz kursları arası devam etmiş ve yüzlerce gencin istifadesi sağlanmıştır.

5 — Avrupa savaşının sona ermesi münasebetile gösteriler yapılmış evimiz salonu hınca hınç dolmuş, hatiplerimiz tarafından günü önemi belirtilmiştir.

6 — Evimiz kılınığında Evimiz Doktoru tarafından bu ay içinde 145 hasta muayene edilmiştir.

7 — Evimiz salonunda iki düğün balosu verilmiştir.

8 — Evimizde köy kâtipleri, muhtarlar, ve ihtiyar heyetlerine üç toplantı yapılmıştır.

Kâğıtsızlık yüzünden dergimizi bir forma noksan olarak yayınlamak
runda kaldık. Özür dileriz.

Muzaffer Paşa Camii Yanındaki Türbede Medfun Sufi Mehmet EF. Vakfiyesi

No. 403

Tabaka Aslihil Mamul Bi Mazmunihî
Elfekir Yesâri Zade Mehmet
Ataullah Elmevlehlilâfe
Be Medinei Yozğad
Mühür

Mehmet Atâullah

Hamdi bi ad ve senâyi lâüyâd ol haliki kâinât ve râziki mevcudât vakfı zamâiri âdem ve kâşifi serâiri âlem hazretlerine lâyük ve isrâdir ki sirati kulübü müminini envari Tevfik ile Müzeyyen ve mücella ve ayni besairi müslimini kühlü Hidayet ile mükehhâl ve mücellâ eyledi Celle Celâlûhu ve Ammenevalûhu velâilâhe gayrûhu ve hediye'i tahiyâti gayri madude ve tuhfe'i teslimati gayri mahdude ol hazreti risâlet penâh nübüvvet destihkâh efdali beşer şefi'i ruzi mahşer olan enbiya velmürselin muktedâyı evvelin vel âhirin resulü rabbül âlemin hatimül mürselin Muhammet Mustafa Sallâlâhi teâlâ aleyhi ve sellem efendimiz hazretlerinin ravza'i mutahhere'i mübâreke lerine ihda olsunki nizamülâlem ve intizâmî ahvali benî âdem ol Resulüssekalayn Hazretlerinin şeriatı ile sabit ve dâimdir ve dahi Âli evladi kirâm ve ashâbi ahababi zülühtiramaları üzerine olsun Ridvânullahi Aleyhim Ecme'in.

Emma badü (Ellezine yünfükune emvalehüm billeyli venahâr sirren ve alâniyeten felehüm ecrühüm inde rabihim velâ havfün aleyhim velâhüm yahzenun) medlulunca ve emvali erzakının vücuhü birre hayrate nisâr ve infaki fi sebilillâh ez dilü can ihtiyar edüp (izâ mate ibni âdam inkata'a âmelûhu illâ anelâs ilmün nafiun veveledün sâlihun yedu lehu ve sedakatün câriyetün alâ ibadullahi teâlâ ve yestezillü tahte zilli sadakatihî) hadisi şerifi sahihi isna-

din mazmunü şerifince tahsili ücurü meşkuüre sayı mevkur ve riza-
 yi rabbül gafur iktisâbına bezli maktur eyler binâen alâ zâlik işbu
 vakfiye'i mamulün bihâ bediülinvanın ketip ve tahririne bâis ve
 bâdi oldurki fil asıl Anadoluda Çorum kasabasında sâkin sahibül
 hayrat velhasenât talibü sadakat velmüberrât iftihari Emâsili vele-
 kârim (Sofi Şeyh Mehmet Efendi) Bin Sofi Şeyh Hasan Efendi şöyle
 takriri kelâm ve bastı anilmeram ederki Çorum kasabasında (Mu-
 zaffer Paşa) yesserallahi mayaşâ hazretlerinin bina eylediği cami'i
 şerifte beher üsbuğde bir gün yevmi pençüşenbihde kablezzuhur
 güzide'i enbiya ve rehnümayi asfiya resulü mücteba habibi hudâ
 şefi'i ruzi cezâ hazreti Muhammedül Mustefa aleyhi efdalüssalat
 ve ekmelüttehaya hazretlerinin ruhu pür fütuhlarına kelâmü kadimü
 rabbülâleminden cüzhân olanlar birer cüz'i şerif tilâvetine Mecidözü
 kazasında vaki silki milki sahihimde münselek kara hacip nam kar-
 yenin tamam malikânesinden beher sene hasıl olan aşari şeriyesi ve
 sair hububatın cami'i Muzaffer Paşa merhumun pençeresi hizasında
 makberem kurbünde evlâdı zükürümün evlâdı evlâdine batnan bade
 batın neslen bade nesil beher pençüşenbih kablezzuhûr Kur'ânı
 Azımüşşandan üç cüz'i şerif tilâvetine ve tevliyeti dahi evlâdımın
 müsin ihtiyâr ulema ve aslahi ve erşedine vakıf ve şarteyledim bade
 edâilhizmet tayin olunan karyei mezkûreden cüz'i ve külli hasılolan
 mahsulattan ve sair hububattan müteveli olan humsünü ifraz ve
 tevliyeti için ahiz ve kabzeyledikten sonra baki her ne kalursa cüz
 başına birer hisse müteveli'i merkum yedinden ahiz ve kabzeyle-
 mek şartile Evlâdımın gayri kimesne ecanibden müruru ezman ile
 işbu vakfiye'i mamulün bihâ ve bediül invanımın hilâfine ber tekrip
 muhdes berâti şerif ettirmek lâzım olursa beratine amel ve itibar
 olunmayup bilâ veled fevtolan evladı zükürümün hissesi mevcut
 olan evladıma rücuğ edüp cami'i mezkûrda ve yevmi mezburda
 kablezzuhura üç cüz'i şerif tilâvetinden sonra cüzide,i enbiya ve
 rahnümâyî asfiya resulü müçteba habibi hudâ ve şefii ruzi ceza
 olan Seyyidi kâinât ve mafhanı mevcudat Muhammet Mustafa aley-
 hi efdalüsselât ve ekmelüttehiyyat hazretlerinin ruhu şerifi pür
 fütühleriçin kelâmi kadimi rabbüllâleminden cüzhân olanlar sevabını
 ihda edüp hasbeten lillahi teâlâ ve taleben lirmarzati rabbillâlâ

vakfi sahîh ile vakfı müebbed ve habsi sarihi muhalled ile vakıf ve hapseyledim cüzhan olan evlatlarım dahi mukabelesinde sâlifiz-zikir şuruti vakfiye'i mamulün biha üzre birer cüzi şerif tilâvet ve kirâet edüp hasilolan sevâbını Habibullah sellallahü teâlâ aleyhi ve sellem hazretlerinin ervahi tayyibe'i şeriflerine ihda edüp bade vefâtihi cami'i merkumun penceresi kurbine defnedüp hasilolan sevâbından bu fikiri pür kusurün ruhine dahi ihdâ etmek şartile eczâ hân olanlar hizmeti lazımların badeleda karye'i mezburenin dahi tevabi ve levahikinden ve mezari'i kürum ve âsiyâbından hasil olan mahsulât ve sâir hububatın müteveli olana humsin badelihraç bâ-kisini üç kısım edüp müteveli yedinden birer hisse ahiz ve kabzedüp ümüru müteveliye dahil ve tearruz etmeyüp alâ tarikilistik-lâl taşir eyledikten sonra karye'i mezkûrenin hudut ve siruundan mürurü ezman ile suâl olunmak iktiza ederse vakfiye'i mamulün bi-hâme hukkâm ve vâli'i belde ve kezâi mezkûrde Fetih ve kirâet olundukta vakfiyem derununda tahrir karye'i mezkûrenin hududu ibdidâsı kızıl oyluktan kızıl kıcağa muntehi olup ve kızıl kıcaktan çokredin belenine muntehi ve çokredin beleninde mantık tepesine muntehi ve mantık depesinden gökeköye muntehi ve gök eköyden balık kayaya muntehi ve balık kayadan Amasya tarikına muntehi ve Amasya tarikından Kaplan alanına muntehi ve Kaplan alanından iğdeli çukura muntehi ve iğdeli çukurdan yağlı dereye muntehi ve yağlı dereden erenler başına munteki ve andan diğer tarıkı Amasyaya muntehi ve andan kara kan hüyüğüne muntehi ve andan eski dankaşâ muntehi ve andan orta çala muntehi ve andan kör kuyuya muntehi ve andan hacat pınarına muntehi ve andan kızıl kıcağa muntehi olana değin kara hacip nam karye toprağı ve hududu olup bu hudutlar dahilinde olan âsiyap ve kürum ve mezâri-lerinden Hasil olan mahsulâtı ve rüsumati ve alel umum eczahan olanlara şart ve tayin eyledim badelyevim herkim bu vakfımın harap ve iptaline sebep olur ise Allahi zülcelâl hazretlerinin gadap ve sahtından hâli olmayup ve resulullah sallallahü aleyhi ve sellem hazretlerinin şefââtine nail olmayup ruzi mahşerde yevmi arasatta hor ve hakir ve rezil ve rüsvay olup vakfımı ibtal ettiği gibi dünyade ve ahiretde oldahi ol misilli harap ve rüsvay olsun (femen beddelehu

bade masamialahu fe innema ismühu Alellezine yübeddiluneh innel-
 lahü semî,ün alim) cera zâlik hurrîre filyevmissamin fi cümaziyel üla
 sene selâse ve tis'in ve semâne mi'e 893

Ş U H U D Ü L H A L

Mustafa Efendi Bin
 Feyzullah Efendi

Ebu Bekir Efendi Bin
 Ali Efendi

Şeyh Halil Efendi Bin
 Hasan Efendi

Süleyman Efendi Bin
 Yahya Efendi

Ebu Birkir Efendi Bin
 Osman Efendi

Eşşeyh Mahmut Bin
 Eşşeyh İlyâs Efendi

Hasan Efendi Bin Muftafa Efendi Ve Gayrihim

emrim varmalu eylemeyesiz şöyle bilesiz alâmeti şerife itimat kıla-
sız tabriren fi evaili şehri Rebiülahir sene ihta ve işrin ve mie ve
elf 1121.

Be makamı Kostantaniyyetil
Mahrusa

Beyler Çelebi hakkında mufasssal bir vesika [*]

No. 406

Vücutü Ulema'i Dini mübin ve fudalâi sahibi yakın eşrefi ummeti
seyyidi mürselin olduğuna ayetikerime'i şeref nûma inzâl... min
ibadihil ulema leylün ruşenün velulema veresetil Enbiyâ Hadisi şerifi
Bürhani Mübindir imdi men Ekreme alimen fekad ekremeni mukta-
zasınca riayeti ulema lâzım ül ıkrâm ve himayeti ftdala vacib ül
ihtiramki mübeyyinani halâl ve haram ve müvazzıhanı süneni şerâyi'i
nazreti seyyidülenam aleyhi efdalüssalâti vesselâm ve taife'i ulemadan
ziyade tahsili ilmeden ve âlim ve mil ve kesbi fûnun eyleyen fazil
ve kâmil olanlar hakkında riayeti aliyyet ül şahan ve himayeti seni-
yye,i Padişahan bidiri olmak kaide'i kadime'i havâkini ızam ve şime'i
kerime'i salâtini valâ makam olmağın binaen alâ zâlik sabika
Çorum Müftisi olan işbu rafi'i tevkii refi işşani şehriyari ve nakili
yerliği -beliği mekremet unvani tacidari kudvatül ulemaül muhak-
kıkın umdetül Fualâül müdekkikın Elbacı Mustafa zide ilmühu
divani hümayunuma arzubal isunup Çorumda medfun Beyler Çele-
binin yine Çorumda bina eylediği darulhayir nam zaviyesine vak-
feylediği Osmancıkta vaki İncesuyu kebir ve İncesuyu sağır ve
Karğu ve Göğercinlik ve Çorumda vaki Kapaklı nam kura mez-
reaların ber mucebi defteri hakâni galleleri Çorumda medfun Beyler

(*) Bu vesikanın bazı yerleri yırtılmış ve yazıları bozulmuş olduğun-
dan okunamıyan yerlerine nokta konulmuştur.

Çelebi nam azızın darülhayır nam zaviyesinin vakfi olup ve zaviye harap olmağıle ber mucibi defteri Hakani aid olan gellesine Çorumda vaki Cami'i Kebirde tetris şartile Şeyhül İslâm işaretile Mutasarrıf ve üzerinde iken Tokatta vaki Beyler Çelebi evlâdından olmak üzere iddia eden Şerife Fatma zikrolunan kura ve mezaria evlâde maşrut olmak üzere vazı ül yed olmağıle bundan aktam Mezbure Şerife ile huzuru şer.'de ve müvacehe'i müsliminde mürafaa'i şeri şerif olduklarında zaviyei mezbure ve kura ve mezaria evlade maşrut olmağıle ben evladdanım vazülyed ederim dedikte ulamadan on nefer kimesneler zikrolunan kura ve mezaria Çorumda vâgi bina olunan zaviyesinin vakfı olup mezbure Şerifenin yedinde olan vakfiye sahta ve Tokatta medfun Beyler Çelebinin Evlade şart ettiğl aher kura ve mezaridir. Beyler Çelebi üç yerde olup biri Osmanclıkta ve biri Çorumda ve biri Tokatta ve isimleei müşabih olup mezbure Şerife kanğısının evlâdından olduğuna vechi şer'i üzere sine'i şer'isi yoktur zikrolunan kura ve mezaria şühret ve tevatür ile zaviyei mezbure vakfıdır deyu bilmüvacehe şehadet eylediklerinde zaviye'i mezbure vakfı (Sonu var)

Halkevlerimizin Yüce Kurucusu Ebedi Şef ATATÜRK

Halkevlerimizin Büyük Koruyucusu Yüce Milli Şef İSMET İNÖNÜ

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat Şubesi
Tarafından Ayda Bir Çıkarılır

Sayı : 56

24 Şubat 946

Kuruluşu: Nisan 938

Halkevlerinin 15 inci yıldönümü münasebetiyle

Ortaokul Müdürü
Ziya BÜYÜKATAMAN

Erzurum Kongresiyle başlayarak her gün daha taze ve daha candan bir imanla ilerliyen, büyüyen büyük devrimimiz içinde 19 Şubat önemli bir tarihtir. Bu gün; inancın, ülkünün, birlik ve sevginin, milletçe kaynaşma ve dayanışmanın tapınağı olan halkevlerinin kurulduğu gündür. Buraya giren her tek ülkü ile, inançla, bilgi ile, sevgi ile çokluğa kaynar, perçinlenir halk olur Milli zincire halka olur. Sevdigi vatandır, düşüncesi halktır. Bir çiğ gibi birleşip kütleleşmeyi, bir hız alıp amaca ulaşmayı erek bilir.

Devrimci, Milliyetçi, Halkçı, Cumhuriyetçi, Devletçi, Lâik tekler birleşir bin olur, binler milyonlara çıkıyor. 15 yıl önce bu gün 34 halkevinin açılış törenini asil bir hisle kutlarken kuvvetli bir inançla inanıyorduk ki bu Cumhuriyet mihrapları kısa bir zamanda üreyecek, türeyecek Cumhuriyet nurlarını en uzak bucaklara ulaştıracaktır. Öyle de oldu. Bugün yalnız ilimizde 7 Halkevi, 22 Halkodasının 15

inci yıldönümünü coşkun heyecan ve büyük sevinçle kutluluyoruz. Halkevlerimizin ilk yıldönümünde en büyüğümüz, Milli Şefimiz " Milletimizin ilerleme hamlesi o kadar fazladır ki bugün ihtiyaçlara kâfi geleceğini tahmin ederek koyduğumuz bir ölçüyü iki sene sonra çok geri kalmış görüyoruz" buyurmuşlardı. Binbir sınama ve görüş üzerine söylenen bu büyük sözü halkevlerimizin ve odalarımızın bugünkü sayısı da isbat ediyor. Aziz Şeflerimizin kudretli önderliği ile 20 yıl içinde başarılan varlıkları bir düşünelim. Bu kadar dar bir tarih içinde hangi muasır milletler tarihi bu derece kudretli hamle kaydetmiştir. Bütün gücünü, kudretini özyurda bağlı ülkeleri şenlendirmek, insanların olgunlaştırmak için harcayarak ana yurdu ihmal eden Osmanlı İmparatorluğunun asırıarca geri bıraktığı Türk Milleti Lozan'la dünya milletleri arasında şerefli bir yer kazanmış ve Lonza'dan bugüne kadar geçen bir kaç yıl içinde medenî milletler safında da yer almıştır. Dünyayı şaşırtan bu hız Türk'ün kabiliyeti ve Türk kudretidir. Biz medenî milletler safında da durmuyacağız. Şeflerimizin bize gösterdiği son hedef en yüksek medeniyettir. Saftan taşacağız ve en ileri bir millet olduğumuzu kültürümüzle, karakterimizle, kabiliyet ve çalışmamızla dünyaya bir daha tastik ettireceğiz. Dünyanın en ileri milleti olacağımızı iddia ederken işte müeyyidemiz: Halkevlerimizin sıcak çevrelerinde elele verip çalışan başbaşa veren öğreten ve öğrenmek isteyenlerin sayısı bu çalışmalarını büyük bir dikkatle takip eden Önderimiz.

Bir çok imtihanlar veren Tür milleti bu imtihanı da kazansacaktır. büyük şefimiz " Geçmişte olduğu gibi her hangi bir yarın da yine birçok çetin imtihanlar vermekte muhtar kalırsak ki biz her gün o imtihanları vermeğe hazırız. O günde başlıca güvенеceğimiz kuvvet bütün milletin ideal için gösterdiği gibi yine de göstereceği birlik kuvvetlidir" demişlerdi. Evet Halhevlerinin kutsal nıhrabında tek bir kaya gibi 20 milyonluk bir bütün işaretine amadedir. Ey Aziz Şefimiz! Seni Tanrı bu milletin başından eksik etmesin.

Kentimiz niçin “Çorum,, diye anılmış

Nazmı TOMBUŞ

Dergimizde çıkan çeşitli yazılarda türlü vesilelerle bu konuya temas edilmişse de belli, başlı ve derli, toplu özel bir yayın yapılmamış olduğundan şimdi mevcut bilgi ve rivayetleri burada toplamaya çalışacağız.

orumun ilk çağlarda bir topluluk merkezi olup olmadığını, ne adla anıldığını, geçirdiği idari, içtimai devrimleri araştırmak ve aydınlatmak “Çorum,, tarihi ile ilgili geniş bir konudur. Biz yalnız kentimizin Bizans idaresinde iken onuncu yüzyıl sonlarında «Nikon-ya» adı ile anılır. (I) bir kale olduğunu, son kale muhafızının (Nastoridis) adlı bir kişi bulunduğunu, Nastoridis'in müslüman olan küçük oğının (Ebu Abdullah Mehmet bin Nastor'el Rumi el Harşeni) adını alarak (Hadis ilmi) nin meşhur bilginleri sırasına geçtiğini işaretle iktifa edeceğiz.

16 ıncı yüzyıldan evvelki tarih kitaplarında ve tarihî belgelerde (Çorum) un adı (orumlu) olarak geçmekte, 16 ıncı yüzyıldan sonraki yazılarda da nisbet eki kaldırılarak (Çorum) bazan da yine (orumlu) adile anıldığı görülmektedir. Son zamanlarda ise (orumlu) sözü tamamen unutulmuş, yalnız (Çorum) adı kalmıştır. İlk ağlarda Arap harflerile yazılan Türkçe yazılarda sesli harf kullanılmadığından orum (Çorum) şeklinde yazılmakta idi. Sesli harfler kullanılmağa başlandıktan sonra (), () harfinin önüne bir vav (v) ilvesile (Çorum) ve daha sonraları da (re) - () harfi önüne ikinci bir vav (v) ilvesile (Çorum) - (Çorum) şeklinde yazılmağa başlanmıştır.

(Danışmanname) lere göre :

Melik Ahmet Danişment çetin çarpışmalardan, uzun muhasaralardan sonra «Nikonya» yı «Çorum» ile geçirir. Muhafızlar ve halk itaat yüzü gösterirler. Müslüman olurlar. Bu uysallık ile galiplerine karşı bir tuzak kurmak, Melik Ahmed'i ve arkadaşlarını verilecek bir ziyafette zehirlemek isterler. Fakat bu kötü niyetlerinden ötürü kal'anın ve halkının bir yer debremi ile tamamen yıkılacağı ve helâk olacağı Melik Ahmed'e rüyasında haber verilir. Melik Ahmed bu rüyanın dehşetiyle uyandığında sarsıntının başlamış olduğunu görür. Arkadaşlarını ve askerlerini derhal kal'adan çıkarır. Kal'a muhafızları ve halkı müslümanların bu çekilişinden memnun olurlar. Kal'a kapularını kaparlar, tekrar müdâfaa tertibatı alırlar isede debreh şiddetlenir, şehir ve kal'a tamamen yıkılır, bütün halk helâk olur. Bu sebepten, yani eski halkının kötü niyetlerinden ve hilekârlığından ötürü bu yerlere (Cürümlü - جرملی) diye ad verilir. Sonra cürümlü kelimesi halk ağzında (Çorum lu) olur.

Gelibolulu Müverrih Âli Çelebi, Danişmendnâmeden naklen bu masalı şöyle tekrarlıyor :

(El kısası Nikonya dedikleri kişverki, hâlâ Çorum dedikleri yerdir. Evvel zamanda Nikonya şöhretiyle meşhûr olup badehû zamanı âli Selçukta Süleyman Şahki mahallinde bryan olursa gerektir. Vilâyeti Ruma gelüb ol kasabada edrâk temekkün ettikte ve sabıka kavminden bu makule hiyanet ve cürüm sadır olup Melik Danişmend Gaziye zehir içirmek istediklerini ve bâde şer' fi islâm mürtet olup cürüm ve günahı kat kat ettiklerini malumü edindikte ol şehrin yerlusüne cürümlü deyü nam koymuşlardır. Giderek sırf Rostailer tasarrufuna girdikte Çorumlu deyü edaı galiz etmişlerki terhiminde Çorum kalmıştır.)

Bu hurafeler, (Çorum) un ashoın (Cürümlü) olduğunu sonradan halk dilinde Çorumluya çevrildiğini anlatmak istiyor.

Evliya Çelebi meşhur seyahatnamesinde :

(Evsafı kal'ayı Çorum; Selçukilerden Kılıç Arslan bivası derler. Âb ve havası lâtif olduğundan oğlu Yakup Mirzayı yüzlerce sair hastalarla gönderip ifakatyap ettirdiği için «Çor'em» denilmiştir. Aamma ayanı vilâyet «Cevri Ruma» dan galat ve muharrestir derler)

diyor.

Şu halde hastalık karşılığı olan «Çor» ile ilâç anlamında olan «Em» in birleşmesinden «hastalık ilâcı» manasını anlatan bir deyim töremiş ve bundan galat olarak ta «Çorum» adı çıkmış oluyor. Halk rivayetine göre ise «Çorum», «Rum Cevri» terkininin farsçası olan «Cevri Rum» sözünden töremiş oluyor.

Başka bir halk geleneğinde ise :

Kentimize, çevresi küçük dağ ve tepelerle kuşatılmış düz bir ovada bulunmasından ötürü «Çevrim» denilmiş, bu kelime Arap harflerile yazılış benzerliğinden ve halk ağzına geçmesinden ötürü sonradan «Çorum» olmuştur.

Bu rivayetlerin hepsi kelime üretmesine dayanan, esaslı bir tenkide tehammülü olmayan bir takım faraziyelerdir. Ancak folklor bakımından bir önem taşıyabilirler. İlmî değerleri yoktur.

Tarihçi Husameddin efendi Amasya tarihinde şark kaynaklarına dayanarak bu il, Bizanslılardan alındıktan sonra Türkmenlerin (Alayuntlu) boyundan «Çorumlu» oymağı reisi İlyas Bey idaresine verilmiştir. diye yazıyor. Bu bahsin notunda da :

(Çorumlu oymağı Nikonya şehrinde tavattun ettikleri münasebatiyle Nikonya şehri Çorumlu demekle meşhur olmuştur. Bu tabir bin tarihine kadar bütün evrakı resmîyede muhafaza edildiği halde muahharen edatı nisbet hazfolarak asıl kabileyi teşkil eden «Çorum, Çarum» namıyla meşhur olmuştur. «Çorum» eski Türkçemizde meserret, memnuniyet manasına olan «Çarut» lafzından galat olup memnun ve mesrur olan kimseye luğaten «Çarak» diyor.

Kentimizin «Çorum» diye adanması sebebinin oldukça kuvvetli bir esasa bağlı olan bu son rivayet bir çok Türkçe ve Arapça tarih kitaplarında tekrar edilegelmiştir. Bunun Ermeni ve Bizans tarih kaynaklarıyla de karşılaştırılarak kuvvetlendirilmesi ve tamamen aydınlatılması gerekmektedir.

Halk ağzından derleme :

Derleyen : Eşref ERTEKİN

Yüz yıl önce Çorumda geçen

Yürekler acısı bir macerayı tasvir eden
bir Destan

Bu destanı kendisinden yazmak istediğim zât bayım, bu destan böyle düz düzüye okunmakla ve yazmakla anlaşılmaz. Bunun uzun bir hikâyesi var. Lâkin şimdi sana bu hikâyeyi kısaca anlatayım da destanı öyle yaz deyip başladı:

Benim çocukluğumda seksen yaşında bir ebem var idi. Gelin çocuklar size hikâyeye söyleyeyim der bizde başına toplanarak dizinin dibine otururduk. Rahmetli bu hikâyeyi hem söyler hem de ağlardı ve çocuklarım bu iş ben genç iken Çorumda oldu. Bunu eşitmedik kimse kalmadı. Cihan ağşaştı. Necib'de bir Necib Çengide bir âfeti devran idi. Derdi. Aha ben girdim elli yaşına ebeminde gençliğinde olduğuna göre bu iş yüz yıldan önce olmuş demektir. Ne ise biz gelelim sözümüze. Bu Necib burma bıyıklı levend endamlı, gayet yakışıklı bir delikanlı imiş. Olacak buya kendisinden her cihetçe aşağı kalmıyan güzel bir kız ile mercimeği fırına veriyorlar. Daha doğrusu birbirine abayı yakıyorlar, nihayet evleniyorlar. Rahmetli ebeme çok zorladım isede kızın adını ve her ikisinin de lâkaplarını söyletmedim. Yavrum ilin namusile oynamıyalım Necib'in adını da söylesek eyi olur emme destanda varda anın için söylüyoruz derdi.

Ne ise biz sözümüze gelelim. Necib günün birinde askeremi? hatırımda kalmadı bir yere taşra gidiyor evi yalnız olduğundan küçüktenberi kardeş gibi candan konuştuğu bir arkadaşına evini emanet eder sözü uzatmıyalım Harif bazan eve uğrayıp çarşıdan alınacak eksikleri alıp getirdiğinde nasılsa kadının elini görüyor, gülmüşten

beyaz olan bu el harifi çileden çıkarıyor. Bundan sonra Harif kalbini bozuyor, binbir desise ve şeytanlıkla Necibe mektup yazıp kariyı boşadıyor ve sonradan akyılan oluyor karayılan oluyor kariyı kandırıp nikahla kendi alıyor. Neden sonra Necip memlekete geliyor meseleyi anlayınca damla (1) indiriyor. Gözü bakıyor isede hiç bir tarafı tutmaz oluyor, ölüm döşegine yatıyor, olzeman bu Destanı söylemeğe başlıyor:

(Aldı Necip)

Çekildi barhanam yüklendi göçüm,
Bilirim günahım affeyle suçum,
Necibi görmeğe gelmedin niçin,
Necip sana kurban can kurban derim söylemez.

Belinde dividi elinde kalem
Şirin dillerinden vermiyor kelâm
Gendin gelmez isen gönder bir selâm
Necip sana kurban can kurban derim söylemez

Evlerini önü bir büyük yazı
Yazıda yayılır ördeği kazı
Yeter ağlattın hey deyyusun kızı
Necip Sana kurban can kurban derim söylemez

Deyince Necibin başındakiler biçare ölecek, hiç olmazsa bir de facık daha kariyı görsünde ölsün diye elaltı kimse duymadan meseleyi anladub kariyı alub geliyorlar. Âşık mağşuk birbirini görünce kadın heykel gibi donub kalıyor. Necip gözlerini açıp'a karşısında sevgilisini görünce bütün vücudüne can geldi zannile kalkmağa davranmış, heyhat zoru boşa gidüb kımraşamayınca bunu söylemiş.

(Aldı Necip)

Kalbimin süruru geldi yanıma
Şifa geldi bedenime canıma
Keremet sevdiğim girme kanıma
Necip sana kurban can kurban derim söylemez

(1) Damla indirme; Çalınma, nüzul olma yerinde kullanılır.

(Aldı Kadın)

Çekildi barhanam yükiendi katar
Derdim oldu eskisinden besbeter
Keremet sevdiğim bu cefa yeter
Küstüm sana bu cünüyada barışmam

(Aldı Necip)

Kazıldı mezarım tendedir canım
Çok şükür Hüdaya yanında yarım
Ne olur Yarabım kuru ma kanım
Necip sana kurban can kurban derim söylemez

Necip bunu söyleyüb yine kalkmak için dalıncıyıp debelenüb
oturumuna gelmeğe uğraşır

(Aldı Kadın)

Davranub davranub durup yorulma
Atı zülal gibi akub durulma
Bu işi senettin bana darılma
Küstüm sana bu dünyada barışmam

(Aldı Necip)

Salını salını nerden gelirsin
Gören âşıkların aklın tırsın
Bin bürük bürünsen yire benimsin
Necip sana kurban can kurban derim söylemez

(Aldı Kadın)

Necip sana geldim kalkta konuşak
Aslı, Kerem gibi yanak tutuşak
Bu dünyada olmaz orda barışak
Küstüm sana bu dünyada barışmam

deyüb kadın gözlerinden süyüm süyüm gözyağını akıtarak ağ-
lıyordu.

(Aldı Necip)

Kaldır nikabını göreyim seni
Sil gözün yaşını ağlatma beni
Ölümüm yakındır göreyim seni
Necip sana kurban can kurban derim söylemez.

(Aldı Kadın)

Necip işte geldim ben uğrun kaçtım
Bu tatlı canıma ateşler saçtım
İl sözüne uyub yarinden geçtin
Küstüm sana bu dünyada barışmam

Kadın böyle deyüb bitirince artık Necibin sesi kısılup gözlerinin
feri kesiliyor.

(Aldı Necip)

Kaldır nikabını göreyim yüzün
Döküldü göheri görmüyor gözüm
Söyle de duyayım ol şirin sözün
Necip sana kurban can kurban derim söylemez

(Aldı Kadın)

Ak ellere Al Kınalar yakmadım
Sen gideli evden barktan çıkmadım
Necip yarım deyü ile bakmadım
Küstüm sana bu dünyada barışmam

deyince baktılarki Necip çene atarak can veriyor ve bana küsme
küsme, beni affet diye kekeliyormuş. Kadın da bir tarafa düşüp
bayılmış iken kadını ayıltub evine göndermişler, Necibi de götürüb
mezarına teslim etmişler. Kadın da bundan sonra hastalanub iflah
olmayub ölmüş. Öte dünyada nasıl olduklarını henüz hiç kimse

Bilmiyor. Bizim de Allah kavuştursun diye dua etmekten başka elimden bir şey gelmiyor. diye sözünü bitirdi.

(2) Bu destanı muhtelif kimselerden ainledim. Kıtalarında pek çok takdim ve tahirler yapılıyor. Hele şu nihayet kıtada :

Hele yarım sen de beysin paşasın
Mevlâm ruhsat versin binler yaşasın
Yürü hey vefazız helâllaşasın
Necip eccl şerbetin içti gidiyor

Ayak tutmadığı gibi meşhur Âşık Şeminin :

Gözüller babında beysin paşasın
Mevlâm ömür versin binler yaşasın
Yetiş ey bivefa helâllaşasın
Şem'i eccl camın içti gidiyor

kitabına benzediğinden destana katmayub şurada not olarak yazmayı daha uygun gördüm.

E. E.

Çorumda Arıcılık

Fahri ÇOPLU
Ziraat Muallimi

Çorum, meralarının genişliği ve çiçeklerinin bolluğu ile arıcılığa pek elverişli durumda bulunmaktadır. İlin merkez ve ilçelerine bağlı bütün köylerinde arı beslendiği görülür ve amatör arıcılara raslanır.

Çorum râkım itibariyle pek yüksek olmayan (800 - 1500) oldukça arızalı bir yayla durumunda bulunduğundan arının gelişmesi için aranan ballı çiçekler üç mevsimde bol bol bulunur. Sulu, dar ve geniş vadilere sık sık tesadüf edilir. Bunların, 600 metreden 1700 metreye kadar yükselen sathımailleri vardır. Maraz itibarıyla da değişiklik arzeden bu sahalarda yetişen çiçekler uzun müddet bal ver-
sirmeğe yetecek kadar ömür sürer.

Çiftçinin elinde henüz toprağı iyi şekilde işlenmeye kıymet et-
cek vasıtası olmadığından ekim sahaları boyunca yabani otlara rast-
lanırlar. Çiftçi için zararlı olan bu otlar bal mahsulünü artırarak bir
mahiyet taşır. Bu itibarla arıcılık Çorumda yerini ve önemini hiç
gaybetmez. Çevremizde arıcılık, çerçiveli koranlarda ve bilgiye sa-
yılararak yapılmadığından arının kayışı ve geliştiği halde çok
şey bililmez ve arı bir sır ve şansa işi telâkki olunur.

İl çevresinde yerli ırkları vardır. Halk arasında söylenişine
görünüş ve bazı hususiyetlerine göre bu iki çeşit ayrılır
Kılıç arı, Âdi arı. Kılıç arı, peteklerini sepet uzatmışına geçirel va-
rak yapar. Mızacı sert ve çok sokar. Çalıklan ve çok bu yapıyı
bilindiği halde kimse bunu beslemek istemez. Zira bu bir rasıya
sahip olmamadan yapılan sepet arıcılığına, bu çeşit besleyicilerine
çok azap vermektedir. Âdi çeşit ise, daha sakin ve az sokar.
Bu her iki çeşit uzun müddet dar kasnak ve yarıkasnak sepetler

içinde bulundurulmasından oğul verme kabiliyetleri artmış diğer vasıfları geri kalmıştır. Bir bakıma bu, intibak ve neslin idamesi cihetinden faydalıdır da. Pek kurak geçen yıllarda sepet arılarının yüzde 90 nisbetinde mevcudunu kaybettiği ve bu ağır nisbet içinde çok kimselerin damızlıktan üzüldükleri görülmektedir. Böylece, yarı arınının fazla oğul verme kabiliyeti hasebiyle az zamanda mevcudun eski seviyeye gelmesi mümkün olmaktadır. Şu duruma hakarak arının bu istidadınna dayanarak Çorumda oğul arıcılığı yapmak oldukça karlı sayılabilir.

Yurdumuzun her tarafında tesiri görülen geçen iki yıllık kurak devresi içinde mevcudun en ağır nisbet içinde azaldığı müşahade olunmaktadır. İl dahilinde halen (1000) kadar sepet kovan olduğu, iyi yıllarda bunun, (50000) e yükseleceği tahmin olunmaktadır. Orta derecede geçen yıllarda her sepet kovandan 3-5 kg. iyi yıllarda ise 5-10 kg. bal alınabilmektedir. Oğul veren sepetlerden 3-5 kadar oğul alınmakta fakat bal alınamamaktadır. Müstesna yıllarda oğullardan da 3-5 kilo nefis bal ve bazan (torun) denilen oğul da alındığı olmaktadır. Mum istihsalinde mühimdir. Bu istihsalın artması ekseriya fena yılları takip eder. Çevremizde bal peteğile sarfedilmekte olduğundan bu suretle mum istihsali bittabi mümkün olamamaktadır. Ancak yıl kurak gider ve arı imal ettiği petekleri balla dolduramaz veya büsbütün sönecek olursa mum istihsaline imkân hasıl olur. Yine kurak yıllarda toplanan ve arının yavru yatağından alınan eski ve siyah petekli balların sıcak tesiriyle süzülmesindende mum çıkarılabilir. Oğul mahsulüne gelince: Çevremizin en ehemmiyetli mahsulünü bu teşkil etmektedir. Arının bu işe olan fazla istidadı, arıcının damızlığını artırmak istek ve arzusu hasebiyle ayrı bir önem taşır. Arının oğul vermesi yılın iyi geçtiğine bir işaret sayıldığından arıcıyı çok sevindirir. Bu iş arının tabiatına terkedilmiş gibidir. Zira elde edilen oğullara hiç bir itina gösterilmez. Kuvveti, gıdası ve anası olup olmadığı gözetilmez. Bilhassa oğul veren anaların hali pek perişan bir duruma girer. Yıl ne kadar iyi geçse, ne kadar çok oğul alınsa netice asla müşkül çıkmaz. Arıları oğul verdirmekten vaz ge-

çirecek soğuk, kuraklık gibi tabii hadiseler vuku bulmazsa arılarda oğul hırsı artar. Kovanlar bütün kuvvetlerini gaybeder. Bu adeta beklenen yağmurların sele inkılâp ederek zararlı olması gibidir. Bunun için muvaffakiyeti yılların seyrinde değil alınacak iyi tedbirlerde aramak doğru olur. Odun yığar gibi oğul sepetlerini birbirine yakın koymak, başka işlerine karışmamak şüphesiz çok zararlı olmaktadır. Kovanlığın ehemmiyetine göre yüzlerce oğul elde edilebilirse de bunlar daha sonbaharda mevcudunun yarısını gaybeder. Bir kısımda ilkbaharda söner. Böylece yüzde 70 zayıyla ertesi sene ye intikal edebilir. Elde kalanların en kuvvetlisi ekseriya pazara sevkedilir. Kuvvetli addedilen bir sepetin ortalama pazar fiyatı 20 liradır. Bu gibi sepetlerden 5 kg. bazan daha çok bal da alınabilmektedir. Bal ve sepet fiyatları hesap edilecek olursa damızlığın çok ucuza mal olduğu anlaşılır. Bunun için iyi yılları takip eden satış mevsimlerinde yüzlerce sepet arı alarak kazanaclar ve damızlıklarından ertesi sene de istifade edenler vardır. Sepetlerin ağızları sığır tersile sıvanır ve ekseriya hayvan sırtında taşınır. Satış işi sepetin umumî ağırlığına bakılarak yapılır. Sinek mevcudu ve anasının genç veya ihtiyar olduğu hususları incelenmez. Bazan menşesine önem verildiği vakidir. Bu ise balın keyfiyeti bakımındandır. Arıların oğul veya anaç oldukları sepetlerinin yeni veya eski oluşuna göre tefrik olunur. Arının bir beyi olduğu ve kovan mevcudunun bunun hizmetinde ve emrinde bulunduğu bilinir. Fakat ananın esas ve en önemli iş ve vazifesi bilinip takdir olunamaz. Çorumda sepet arıcılığı ekseriyeti teşkil eder. "Külâh" şeklinde sepet azdır. Bunlar daha çok kafkas muhacirleri elinde bulunmaktadır. Yerli sepetler her veçhile külâh sepetlere üstün tutulmaktadır. Zira bunların arı bakımında kısmen olsun iyilikleri külâhlara nisbetle fazladır. Bu üstüvani yerli sepetlerin hepsi bir ölçüde değildir. bazı mıntıkaların arıya fevkalâde müsait olması dolayısıyla daha geniş ve uzun imal edilirler. Bazan da bu sepetlerin arkalarına ulama (ilâve) eklenir. Bu, yarım boydaki sepetlerle yabılır.

Çorumda teknik arıcılık henüz beklenen inkişafı gösterememiştir. Bu işte 30 seneye yakın hevesle çalışmış usta Ömer Arıcı muhi-

tine çok iyi örnek olmuştur. Sumi petek yapmağa ve delikli çinko (çinko iskara) imaline yarıyan makinaları vardır. Hayatını arıcılık-
tan kazanması, bu işin ilerisi için herkese emniyet ve cesaret ver-
mektedir. İl merkezinde 150, Alacada 50, Lâçin bucağında 100 ka-
dar fennî kovan vardır.

İlimizde, çok geri durumda olan bu işin gerekli inkişafı yolunda,
Sayın Valimiz Sabip Örg'e'nin kıymetli yardımlarile, köylere öenek
kovanlar nemin etmek, halkevi çalışmalarına arıcılık kursları kata-
rak halkı aydınlatmak işleri üzerinde çalışmalara başlanılmış bulu-
nmaktadır.

Halk ağzından derlenen bir monoloğ :

(Çorumun Göcenovacığı köyünden Hasan oğlu
Halil Tuncay'ın başından geçenleri kendi
ağzından dinliyelim

Derleyen : Eşref ERTEKİN

Ağam ben şöyle ufacık göbelez bir çocuktum. Babam humar (1) uynamağa başlamış, anam da bir gün onu eyceğine haşlamış, ben bir şey bilmiyorum. Bunun üzerine eve gelivermişim. Ben de ağzımı babama çevirdim. Baba senin yaptığını ben yapsam beni zopalarsın diye söze başlayacak oldum. Zaten anamdan paparayı yemiş öykenlenmiş. (2) Vay senmisin bana söyleyecek itin dölü benim kardeşim değilsinya. defol şuradan, evimde durma çık git, nereye gidersen git, gözüm görmesin. Diye üzerime dögmeye yörüdü. Beni harman yerine doğru kovaladı. Ağa bu benim ağırıma gitti. Hem saçlu, hem güçlü. Bir de tutta beni döğ, azarla, evden de loğ. Bu evde duranın öylesine dedim Olzamanda henüz daha on iki, onüç yaşımıdaydım. Serde kabadayılık var. Anasını belleyim dedim, düşündüm. Sarta köyünde teyzem var idi, anın yanını göze aldardım, bu gecelik orada kalırım, sonuna Allah kerim deyüb düştüm yola. Çakır deriye ağrı iniyordum. Ol vakıt Çakır dere korkuşlu (3) yol kesenler çoktu, yolumu Hatap dereye çevirdim. Yol sıra Sarışeyh köyünün tarlalarına geldim ahşamda kavuştu. Karanlıkta gitsem köyün köpekleri beni parçalarlar, ısıyınca giderim deyüb tarlanın birisinde bulunan ekin yığınlarının birisinin ağızlığını açub içine giriüb sapları başıma çeküb gömülüb yattım uyumuşum. Birde sabah karşı o tarlanın sa-

(1) Kumar (2) Öfke (3) Korkunçluk

hibi Sarıseyh köyünden Bükücü Osman ağa denilen adam yığın götürmeğe gelmiş ve benim bulunduğum yığının önüne kağını durdurmuş ve sapı kağına yükletmek üzere Anadut'u (4) yığına daldırmış. Bir sayırtı oldu, gözümü açtım uykusemesi (5) ne olduğunu bilemedim anah (6) dedim, azgın canavar geldi, yığını dağıdıyor, benim halim ne olacak demeye kalmadı Osman ağa Anadut'u ikinci defasında daldırırda Anadutun uçları böğrüne kakılınca artık ne yaptığımı bilmiyerek kaldırıp kendimi aşağı attım. Tam berifin önüne düşmüşüm. Osman ağa korkusundan elinden Anadutu atmış, deli gibi benim yüzüme bakıyor, benim korkudan dişlerini değirmen çakılacağı gibi birbirine urularak onun yüzüne bakıyorum. Birki dakika birbirimize birşey söylemedik. Yine iptida Osman ağa aklını başına alarak ulan sen necisin, burada ne yapıyorsun diye sordu. Ben de zorzar, dişlerim şakırdıyarak olanı biteni anlattım. Osman ağanın yüreği acıdı. Oğlum benim oğlum Hamo askerde, yalnızım, bana harmancı dururmusun. dedi. Canıma 'minnet hey (7) dedim. Pekâlâ senin halın hal değil, seni sıtma tutuyor, betin benzin de bozuk deyüb sırtındaki yeni dikişmiş olduğu saltasını çıkarub bana geydirdi. Baktıki olmayacak, hâlâ titriyorum. Oğlum sen burada durma ben sapı yükletir kağı ile gelirim, sen şuradan kese yoldan kökadar git seni ısıtsınlar, yatırsınlar dedi. Ben ne bileyim sizin evi bulamam dedim. Osman ağanın tazısı da beraber gelmişmiş aha şu tazıyı al git seni eve götürür deyüb tazıyı bana verdi. Meresinden tuttum, köye yöneldim. Biraz gidince düşündüm. Ben bu kurtlerin içinde ne yapayım, dil bilmem diş bilmem ne dediklerini anlamam, şuradan savuşayım diye yolu değiştirecektim sırtındaki saltayı beraber götürsem hırsız olurum, ne yapayım diye düşünürken aklıma şeytanı getirdi ne yaptı, saltayı tazının sırtına sarayım da evlerine götürsün deyüb saltayı çıkarub tazının sırtına örterek düğmelerini karnının altından ilikleyüb belimden kayışımı de çıkarub saltanın üstünden, tazının karnının altından geçirerek, sıkıştırarak bağladım, tazıyı koyverdim. Kayış çok sıkırmış olmalıymki tazı vingirdeyüb

(4) Üç parmaklı uzun saplı bir nevi çiftçi âleti. (5) şersemlik.

(6) Amanın yerinde kullanılabilir teaccüb edatıdır. (7) Evet.